

Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska 25 lat w służbie ochrony przyrody (1992-2017)

Upper Silesian Nature Heritage Centre
25 years in the service of nature conservation (1992-2017)

Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska
Katowice 2018

 Śląskie.

Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska 25 lat w służbie ochrony przyrody (1992-2017)

Upper Silesian Nature Heritage Centre
25 years in the service of nature conservation (1992-2017)

Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska
jest jednostką organizacyjną Samorządu Województwa Śląskiego

Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska
Katowice 2018

Raport zawiera informację o działalności statutowej Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1992-2017. Został sporządzony przez pracowników Centrum w ramach obchodów jubileuszu 25-lecia tej instytucji Samorządu Województwa Śląskiego.

The report contains information on the statutory activity of the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1992-2017. It was prepared by the Centre's employees as part of the celebrations of the 25th anniversary of this institution of the Self-government of the Silesia Province.

Wydawca Publisher
Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska

Redaktor Editor
Jerzy B. Parusel

ISBN: 978-83-942550-5-3

Realizacja poligraficzna Printing realization
Pracownia Komputerowa Jacka Skalmierskiego, Gliwice

Okładka Cover
Park w Świerklańcu i rezerwat ścisły „Śrubita”
Park in Świerklaniec and strict nature reserve “Śrubita”
Fot./Photo by J. B. Parusel

© Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska
Katowice 2018

Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska 25 lat w służbie ochrony przyrody (1992-2017)

Spis treści

1. Wstęp	5
2. Dokumentacja wiedzy o przyrodzie	13
3. Dokumentacja stanu przyrody	37
4. Ochrona dziedzictwa przyrody	69
5. Edukacja przyrodnicza i upowszechnianie wiedzy o przyrodzie	113
6. Wydawnictwa	139
7. Biblioteka	153
8. Udostępnianie informacji o środowisku	165
9. Współpraca krajowa i zagraniczna	169
10. Nagrody i wyróżnienia dla Centrum	185
11. Rada Naukowo-Społeczna	195
12. Pracownicy Centrum	199
13. Siedziba Centrum	209
14. Budżet i majątek Centrum	213
15. Najważniejsze osiągnięcia i wyzwania przyszłości	217
Załączniki	221
Summary	271

Upper Silesian Nature Heritage Centre 25 years in the service of nature conservation (1992-2017)

Table of contents

1. Introduction	5
2. Documenting the knowledge about nature	13
3. Documenting the state of nature	37
4. Protection of nature heritage	69
5. Environmental education and disseminating the knowledge about nature	113
6. Publications	139
7. Library	153
8. Sharing information about nature and environment	165
9. National and international cooperation	169
10. Awards and distinctions granted to the Centre	185
11. The Science and Society Council	195
12. Staff members of the Centre	199
13. Office of the Centre	209
14. Budget and assets of the Centre	213
15. Greatest achievements and future challenges	217
Attachments	221
Summary	271

Fot./Photo by J. B. Parusel

Rozdział 1. Wstęp
Chapter 1. Introduction

1. Wstęp

Jerzy B. Parusel

Z końcem 2017 roku upłynęło 25 lat od powołania Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska¹. Główne uroczystości jubileuszowe odbyły się w dniu 16 maja 2018 r., w którym zorganizowano seminarium naukowe „Idea ochrony przyrody w służbie demokratycznego społeczeństwa – wczoraj, dziś i jutro”, objęte patronatem honorowym przez Marszałka Województwa Śląskiego, Wojciecha Saługę. Na seminarium, które gościło w historycznej sali Sejmu Śląskiego w Katowicach, wygłoszono referat podsumowujący główne obszary działalności Centrum w latach 1992-2017: dokumentacja wiedzy o przyrodzie, badania naukowe, ochrona przyrody oraz edukacja przyrodnicza i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie przyrody, które zilustrowano syntetycznymi zestawieniami statystycznymi (Parusel 2018b).

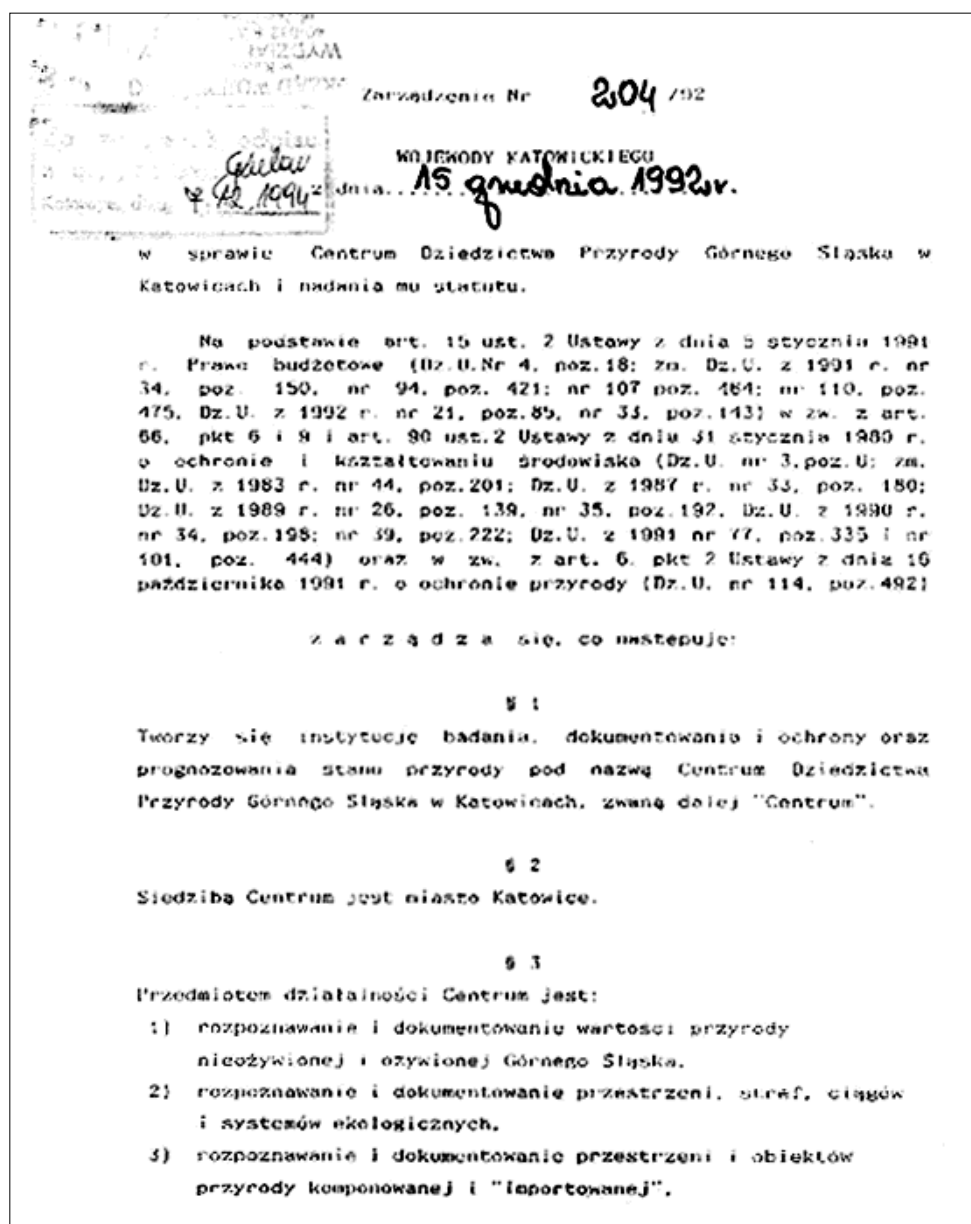
W związku z jubileuszem Centrum, przygotowano numer specjalny Przyrody Górnego Śląska (Nr 93/2018), który w przystępny sposób ukazuje społeczeństwu województwa śląskiego dorobek Centrum w zakresie realizacji jego zadań statutowych. Opracowano także, w formie raportu, pełniejszą dokumentację działalności Centrum w latach 1992-2017. Zanim zaproszę Czytelników do jego lektury, przedstawię pokrótce zarys historii powstania Centrum² oraz najważniejsze osiągnięcia kierowanej przeze mnie jednostki.

Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska zostało powołane przez Wojewodę Katowickiego, Wojciecha Czecha, Zarządzeniem Nr 204/92 z dnia 15 grudnia 1992 r. (ryc. 1.1), które nadało również statut tej jednostce i przyznało 12 etatów na rozpoczęcie działalności. Dokumenty te zostały zmienione Zarządzeniem Nr 154/94 Wojewody Katowickiego z dnia 22 listopada 1994 r. (ryc. 1.2), w tym również zmniejszono liczbę etatów do 8. Zgodnie z zarządzeniami i statutem, Centrum było państwową jednostką budżetową powołaną do badania, dokumentowania i ochrony oraz prognozowania stanu przyrody Górnego Śląska. Była to i jest jedyna tego typu jednostka wojewódzka w Polsce.

Pierwszym dyrektorem Centrum został dr Henryk Kasza, pracownik Stacji Hydrobiologicznej Zakładu Biologii Wód PAN w Goczałkowicach, który złożył rezygnację z zajmowanego stanowiska w październiku 1994 r. W dniu 26 listopada 1994 r. Wicewojewoda Katowicki, Eugeniusz Wróbel, powołał na to stanowisko mgr inż. Jerzego Parusela, pracownika Babiogórskiego Parku Narodowego (Parusel 1997). Do listopada 1994 r. Centrum nie podjęło formalnie działalności statutowej. W grudniu tego roku dokonano niezbędnych czynności organizacyjno-prawnych w celu uruchomienia jednostki. Dzięki pomocy Wicewojewody Katowickiego uzyskano lokal biurowy przy ul. Wita Stwosza 31 w Katowicach i przystąpiono do jego remontu i wyposażenia. W tym samym miesiącu zatrudniono pierwszych pracowników. W związku ze zmianami właścicielskimi budynku, w październiku 1997 r. uzyskano nowy lokal w Zakładzie Gospodarki Leśnej Rejonów Przemysłowych Instytutu Badawczego Leśnictwa przy ul. św. Huberta 35 w Katowicach, w którym funkcjonowało biuro Centrum do marca 2017 r. Od kwietnia 2017 r. biuro Centrum funkcjonuje przy ul. Granicznej 29 w Katowicach.

¹ W 2014 roku, w związku z 20-leciem działalności Centrum, zorganizowano ogólnopolską konferencję naukową „Regionalne czerwone listy zagrożenia w ochronie zasobów przyrody – ich rola i znaczenie oraz stan i potrzeby” (Parusel 2013; 2014a,b,c; 2016a,b; 2017; Sokół 2014).

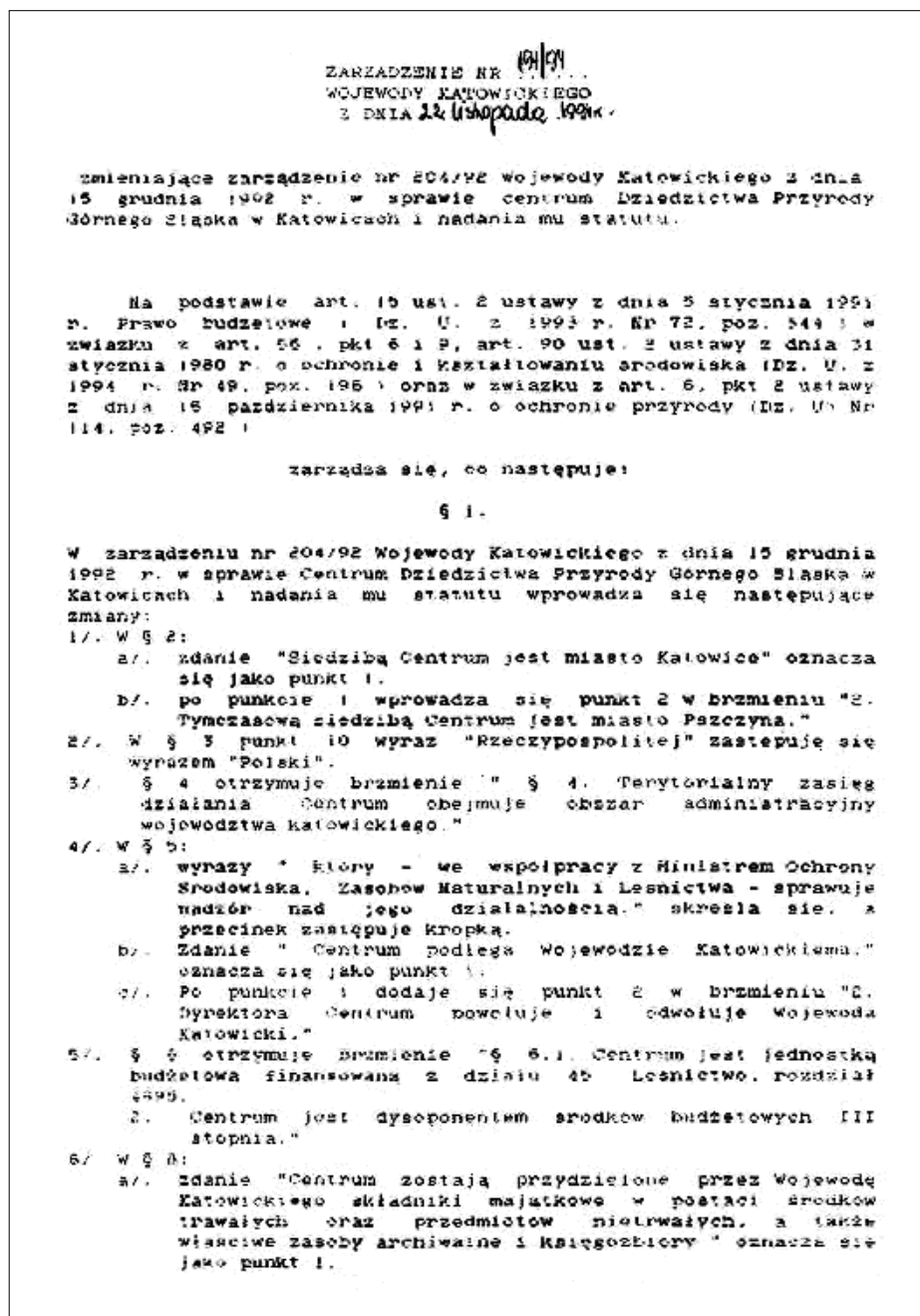
² Wprowadzenie nie obejmuje działań podejmowanych w okresie od 15 grudnia 1992 r. do 26 listopada 1994 roku na rzecz utworzenia Centrum oraz starań podejmowanych przez Wojewodę Katowickiego przed wydaniem zarządzenia w sprawie jego utworzenia w roku 1992. Ten okres wymaga więc zbadania w oparciu o dokumentację archiwalną byłego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach.

Ryc. 1.1. Fragment kopii Zarządzenia Nr 204/92 Wojewody Katowickiego z dnia 15 grudnia 1992 r. w sprawie Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska i nadania mu statutu.

Fig. 1.1. A fragment of a copy of Order No. 204/92 of the Governor of Katowice of December 15, 1992 regarding the Upper Silesian Nature Heritage Centre and granting it a statute.

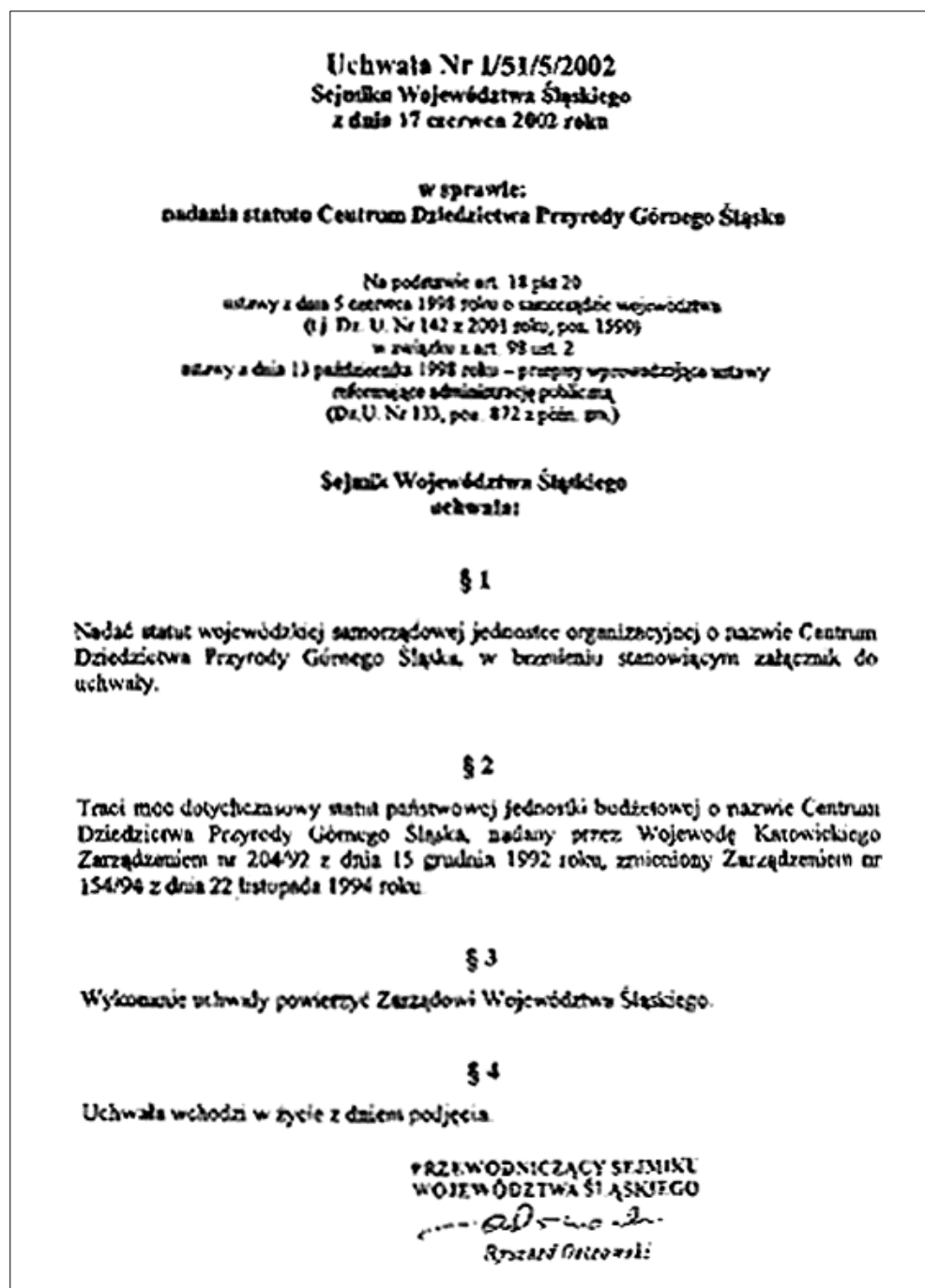
W związku z reformą administracyjną kraju z dniem 1 stycznia 1999 r. Centrum zostało przekazane Województwu Śląskiemu Rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 25 listopada 1998 roku (Dz. U. 1998, Nr 147, poz. 965). Uchwałą Nr I/51/5/2002 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 17 czerwca 2002 roku został nadany statut wojewódzkiej samorządowej jednostce organizacyjnej o nazwie Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska (ryc. 1.3). Nadzór nad Centrum wykonuje Wydział Ochrony Środowiska Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego. Zgodnie z § 6 Statutu, celem Centrum jest działanie dla dobra przyrody nieożywionej i ożywionej Górnego Śląska poprzez gromadzenie o niej wiedzy oraz działalność naukową, ochronną i edukacyjną, aby zachować tożsamość regionu oraz rolę i znaczenie jego wartości przyrodniczych.

Ryc. 1.2. Fragment kopii Zarządzenia Nr 154/94 Wojewody Katowickiego z dnia 22 listopada 1994 r. zmieniającego zarządzenie z 1992 roku.

Fig. 1.2. A fragment of a copy of Order No. 154/94 of the Governor of Katowice of November 22, 1994 amending the ordinance of 1992.

Pierwszą strukturę organizacyjną Centrum określało Zarządzenie wewnętrzne dyrektora Centrum Nr 4/95 z dnia 13 października 1995 roku w sprawie tymczasowej struktury organizacyjnej Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. Utworzono następujące komórki organizacyjne i samodzielne stanowiska pracy: Pracownia Dokumentacji Przyrody, Dział Administracyjny, główny specjalista-bibliotekarz, referent do spraw edukacji i wydawnictw. Obecnie organizacja Centrum przedstawia się następująco: Pracownia Dokumentacji Przyrody, Pracownia Informacji Przyrodniczej oraz samodzielne stanowiska pracy głównego księgowego, sekretarki i referenta ds. administracyjnych.

Ryc. 1.3. Kopia Uchwały Nr I/51/5/2002 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 17 czerwca 2002 r. w sprawie nadania statutu Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska.

Fig. 1.3. A copy of Resolution No. I/51/5/2002 of the Silesian Regional Assembly of June 17, 2002 on the statute of the Upper Silesian Nature Heritage Centre.

Działalność Centrum prowadzona jest w czterech obszarach, określonych w Statucie: dokumentacja wiedzy o przyrodzie, badania naukowe, ochrona przyrody oraz edukacja przyrodnicza i upowszechnianie wiedzy o przyrodzie. Działalność tę w liczbach za lata 1992-2017 przedstawiono poniżej (Parusel 2018a), a bardziej szczegółowe dane zamieszczono na dalszych stronach niniejszego raportu.

Działalność dokumentacyjna, prowadzona w formie baz danych, zamyka się 105886 rekordami o różnorodności biologicznej, 3788 rekordami o obszarach chronionych i 2306 o obszarach godnych ochrony, 696 rekordami o ochronie czynnej i 98 o monitoringu przyrody, 3384 rekordami o ścieżkach przyrodniczych i ośrodkach edukacji ekologicznej oraz 797 innymi rekordami o przyrodzie. Bibliografia przyrodnicza liczyła 16712 pozycji bibliograficznych, sporządzono także 8723 wypisy bibliograficzne. Bibliografia żubrów pszczyńskich liczyła 2013 pozycji, w tym 1410 zostało opublikowanych.

Pracownicy Centrum w okresie 25 lat działalności realizowali 95 tematów badawczych, w tym 35 wieloletnich. Badania te były publikowane w ponad 300 artykułach i komunikatach naukowych oraz w blisko 400 artykułach i komunikatach popularnonaukowych, w czasopiśmie i wydawnictwach krajowych i zagranicznych.

W latach 1995-2017 Centrum podjęło w sumie 3001 działań na rzecz ochrony przyrody, w tym: wydało 1159 opinii, sporządziło 429 opracowań i informacji, odbyło 357 wizji terenowych, podjęło 243 interwencje, prowadziło 235 działań z zakresu czynnej ochrony, uczestniczyło w 217 naradach i spotkaniach, przeprowadziło 102 inwentaryzacje przyrodnicze, udzieliło 135 konsultacji oraz złożyło 124 wnioski z zakresu ochrony przyrody³.

W latach 1996-2017 przeprowadzono łącznie ponad 1000 działań edukacyjnych, w tym 503 warsztaty terenowe, 618 prelekcji i wykładów, 13 konkursów i 11 wystaw. Uczestniczyło w nich ponad 34000 osób, głównie młodzież szkolna. Upowszechnianie wiedzy o przyrodzie odbywa się także poprzez prowadzenie serwisów internetowych i społecznościowych.

W latach 1995-2017 Centrum było wydawcą 5 tytułów wydawnictw ciągłych (czasopisma i wydawnictwa seryjne – łącznie 126 tomów i numerów), 20 tomów wydawnictw zwartych, 2 wydawnictw multimedialnych i 4 plakatów.

Do 2017 roku zgromadzono w Bibliotece Centrum 11639 woluminów wydawnictw, zbiorów kartograficznych i specjalnych oraz 1402 pozycje elektroniczne, a także 25450 pozycje inwentarzowych zbiorów fotograficznych.

W kwietniu 2018 r. Centrum zostało wyróżnione Złotą Odznaką Honorową za Zasługi dla Województwa Śląskiego, która została wręczona w czasie jubileuszowego seminarium dyrektorowi Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska przez Przewodniczącego Sejmiku Województwa Śląskiego, Stanisława Gmitruka.

W związku z jubileuszem Centrum, chciałbym gorąco podziękować Urzędowi Wojewódzkiemu w Katowicach i Sejmikowi Samorządowemu Województwa Katowickiego oraz Sejmikowi Województwa Śląskiego, Zarządowi Województwa Śląskiego oraz Wydziałom: Ochrony Środowiska, Terenów Wiejskich i Rozwoju Regionalnego, a także Biuru ds. Planowania Przestrzennego za współdziałanie na rzecz realizacji celów i zadań statutowych Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska.

Jubileusz Centrum to przede wszystkim jubileusz zatrudnionych w nim pracowników. W tym miejscu dziękuję serdecznie wszystkim zatrudnionym dotychczas w Centrum pracownikom, których codzienna praca, pomysły i wrażliwość oraz umiłowanie przyrody zaowocowały działaniami, które w tym raporcie dokumentujemy.

³ W ramach działalności statutowej podjęto jeszcze dalszych 296 działań, w tym: wykonano 211 opracowań i informacji, sporządzono 51 inwentaryzacji, udzielono 14 konsultacji, sporządzono 12 opinii, odbyło 8 narad i spotkań (razem 3297).

Piśmiennictwo

- Parusel J. 2014a. 20 lat działalności Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, s.: 8-11. W: Parusel J. B. (red.) Regionalne czerwone listy zagrożenia w ochronie zasobów przyrody – ich rola i znaczenie oraz stan i potrzeby. Konferencja naukowa, 26 listopada 2014 r., Katowice. Streszczenia referatów i posterów. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Parusel J. B. 1997. Sprawozdanie z działalności Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1994-1997. *Natura Silesiae Superioris*, 1: 79-86. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Parusel J. B. 2013. 20 lat działalności Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. *Przyroda Górnego Śląska*, 71: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Parusel J. B. 2014b. Jubileuszowe konferencje naukowe w Katowicach. *Przyroda Górnego Śląska*, 78: 15. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Parusel J. B. (red.) 2014c. Regionalne czerwone listy zagrożenia w ochronie zasobów przyrody – ich rola i znaczenie oraz stan i potrzeby. Konferencja naukowa, 26 listopada 2014 r., Katowice. Streszczenia referatów i posterów. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 67.
- Parusel J. B. [2016]a. 20 lat działalności Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. *Biuletyn Komitetu Ochrony Przyrody PAN*, 5-6/2014-2015: 266-269.
- Parusel J. B. [2016]b. Konferencja naukowa „Regionalne czerwone listy zagrożenia w ochronie zasobów przyrody – ich rola i znaczenie oraz stan i potrzeby”. *Biuletyn Komitetu Ochrony Przyrody PAN*, 5-6/2014-2015: 261-265.
- Parusel J. B. (red.) 2017. Regionalne czerwone listy zagrożenia w ochronie zasobów przyrody – ich rola i znaczenie oraz stan i potrzeby. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 230.
- Parusel J. B. 2018a. 25 lat w służbie ochrony przyrody. *Przyroda Górnego Śląska*, 93: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Parusel J. B. 2018b. Seminarium naukowe z okazji 25-lecia Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. *Przyroda Górnego Śląska*, 93: 3. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Strony internetowe

- Sokół K. 2014. Relacja z obchodów 20-lecia działalności Centrum.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/przeglad-aktualnosci/281-relacja-z-obchodow-20-lecia-dzialalnosci-centrum>
Dostęp: 05.10.2018

Fot./Photo by R. Bula

Rozdział 2. Dokumentacja wiedzy o przyrodzie Chapter 2. Documenting the knowledge about nature

2. Dokumentacja wiedzy o przyrodzie

Wprowadzenie

Jerzy B. Parusel

Gromadzenie wiedzy o przyrodzie, jako działaniu dla jej dobra, aby zachować tożsamość regionu, jest celem statutowym Centrum. Zachowanie tożsamości przyrodniczej możliwe jest tylko wówczas, gdy wiedza ta będzie wykorzystywana do prawidłowego zarządzania środowiskiem przyrodniczym zgodnie z zasadą zrównoważonego i trwałego rozwoju.

Działalność dokumentacyjna Centrum obejmuje prowadzenie bibliografii przyrodniczej, baz danych oraz dokumentacji fotograficznej. Z działalnością tą związane są nieodłącznie działalność naukowo-badawcza i biblioteczna, które to działania omówiono odrębnie w dalszej części niniejszego raportu. Poniżej przedstawiono główne założenia do baz danych, jako współczesnego standardu gromadzenia danych, które opracowano w trakcie realizacji projektu „Ogólnodostępna baza danych bio- i georóżnorodności województwa śląskiego – integralna część Otwartego Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej” – BIOGEO-SILESIA ORSIP, realizowanego w latach 2011-2015 w partnerstwie przez Uniwersytet Śląski i Województwo Śląskie (Parusel 2015; Pasierbiński i in. 2015, z uwzględnieniem wcześniejszych opracowań (Parusel 2013, Strategia ochrony przyrody...).

Cele baz danych

Celem baz danych jest systematyczne gromadzenie, opracowywanie, wprowadzanie i aktualizowanie oraz udostępnianie danych opisowych i przestrzennych o składnikach przyrody żywej i nieożywionej: ich występowaniu, rozmieszczeniu, zasobach, stanie zachowania, ochrony (biernej i czynnej), zagrożenia i użytkowania oraz ich kształtowaniu, jako niezbędnych do prawidłowego zarządzania środowiskiem przyrodniczym zgodnie z zasadą zrównoważonego i trwałego rozwoju. Zarządzanie to opiera się na ciągłej diagnozie stanu środowiska przyrodniczego, w tym w oparciu o system wskaźników monitorowania środowiska, i okresowej prognozie jego zmian z wykorzystaniem modelowania środowiskowego oraz na krótko- i długoterminowych planach i programach działań niezbędnych do podjęcia w celu równoważenia rozwoju.

Model baz danych

Model baz danych powinien uwzględniać wytyczne systemu przyczynowo-skutkowego wskaźników DPSIR (Driving Forces-Pressures-State-Impact-Responses), które informują o siłach sprawczych (Driving Forces) powodujących presję na środowisko przyrodnicze (Pressures) i wywołujących określony stan przyrody (State) oraz wpływach na jakość środowiska przyrodniczego (Impact), a także społecznej odpowiedzi na te zmiany w środowisku przyrodniczym (Responses). Wskaźniki te są używane przez Europejską Agencję Środowiska, Sekretariat Wykonawczy Konwencji o Różnorodności Biologicznej, Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju oraz Komisję ds. Zrównoważonego Rozwoju Organizacji Narodów Zjednoczonych. Model powinien uwzględniać zasady i wytyczne konceptualne opracowywane w wyniku wdrażania dyrektywy INSPIRE (Infrastructure for Spatial Information in the European Community) w krajach członkowskich Unii Europejskiej oraz wynikające z implementacji tej dyrektywy do prawa krajowego. Bazy powinny ponadto zawierać także inne informacje o składnikach przyrody żywej i nieożywionej, istotne dla celów naukowo-badawczych, dydaktycznych i edukacyjnych.

Bazy danych o przyrodzie powinny służyć w szczególności do:

- ewidencji zasobów ilościowych i jakościowych przyrody ożywionej i nieożywionej,
- ewidencji rezultatów działań ochronnych,
- rejestracji szkód w środowisku,
- sporządzania dokumentów planistycznych (studiów i planów),
- sporządzania planów ochrony i planów zadań ochronnych dla form ochrony przyrody,
- sporządzania prognoz i ocen oddziaływania na środowisko dokumentów i przedsięwzięć,
- wydawania administracyjnych decyzji środowiskowych,
- wydawania administracyjnych decyzji kompensacyjnych,
- wydawania administracyjnych pozwoleń na budowę oraz decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

Baza danych powinna składać się z 4 modułów:

- modułu zasobów (poziom gatunku, siedliska przyrodniczego, ekosystemu, elementów i składników przyrody nieożywionej),
- modułu utraty zasobów (dane z raportów, bilansów kopalin, rejestrów szkód w przyrodzie, publikacji i badań: plan i wykonanie),
- modułu kompensacji przyrodniczej (dane z decyzji środowiskowych: plan i wykonanie),
- modułu ochrony czynnej (dane o planach i wykonaniu zadań ochronnych, planów zadań ochronnych, planów ochrony, programów ochrony, programów restytucji).

Zestaw danych

Struktura bazy danych powinna być budowana i mieć możliwość rozbudowy pod docelowe potrzeby użytkownika systemu bazodanowego, dedykowanego środowisku przyrodniczemu. Zestaw danych powinien zapewnić interoperacyjność i kompatybilność z odpowiednimi bazami międzynarodowymi (globalnymi), europejskimi, UE (EEA lub wiodącymi bazami krajów członkowskich) i krajowymi. Zestaw danych powinien dostarczyć wiarygodnych informacji zgodnie z ogólnym schematem:

- co (gatunek, siedlisko/zbiorowisko, element, składnik, obszar, obiekt itd.),
- gdzie (miejscowość i miejsce),
- kiedy (z jakiego okresu pochodzi obserwacja; data, godzina),
- ile (liczebność, powierzchnia, miąższość, objętość itd.),
- jakie (stan zachowania, zagrożenia, ochrony itd.),
- czyje (właściciel, zarządzający, sprawujący nadzór itd.),
- zamierzenia (plany ochrony, użytkowania, rekultywacji, rewitalizacji, restytucji, introdukcji, plany zagospodarowania przestrzennego, studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego itd.),
- kto (źródło informacji, autor wpisu danych).

Bardziej szczegółowy zestaw danych dla bazy danych o zasobach bio- i georóżnorodności województwa śląskiego zawiera praca Tokarskiej-Guzik i in. (2015) oraz strona projektu BIOGEO-SILESIA ORSIP (<http://www.biogeo.us.edu.pl/>).

Piśmiennictwo

Parusel J. B. 2015. Zakres informacyjny baz danych – założenia ogólne. Przyroda Górnego Śląska, 79: 4. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Pasierbiński A., Parusel J. B., Chybiorz R., Frąckowiak J., Tokarska-Guzik B. 2015. System informatyczny BIOGEO-SILESIA i bazy danych. Założenia metodyczne i struktura Ogólnodostępnej Bazy Danych, s.: 73-80. W: Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., Parusel J. B. (red.) 2015. Baza danych przestrzennych w zarządzaniu zasobami środowiska przyrodniczego województwa śląskiego. Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice, ss. 160.

Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., Parusel J. B. (red.) 2015. Baza danych przestrzennych w zarządzaniu zasobami środowiska przyrodniczego województwa śląskiego. Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice, ss. 160.

Strony internetowe:

BIOGEO-SILESIA ORSIP

<http://www.biogeo.us.edu.pl/>

Dostęp: 03.10.2018

Parusel J. 2013. Bazy danych o przyrodzie – wymagane prawem, istniejące i potrzebne do zarządzania jej zasobami.

http://www.e-slask.pl/news/konferencja_podsumowujaca_projekt_pn___budowa_otwar_tego_regionalnego_systemu_informacji_przestrzennej_orsip

Dostęp: 03.10.2018

Strategia ochrony przyrody województwa śląskiego do roku 2030. Województwo Śląskie, Katowice, listopad 2012 r., ss. 180. Przyjęta Uchwałą Sejmiku Województwa Śląskiego Nr IV/28/2/2012 z 12 listopada 2012 roku.

<https://www.slaskie.pl/content/strategia-ochrony-przyrody>

Dostęp: 03.10.2018

2.1. Bibliografia przyrodnicza

Marta Duda

Prowadzenie bibliografii przyrodniczej jest podstawą dokumentacji wiedzy o przyrodzie, a zwłaszcza prowadzenia baz danych. Dlatego już od początku swej działalności Centrum opracowuje regionalną bibliografię przyrodniczą, która obejmuje lata 1868-2017 i rejestruje materiały dotyczące Górnego Śląska i jego obrzeża w granicach województw: śląskiego, bielskiego, częstochowskiego, katowickiego, opolskiego, małopolskiego, dolnośląskiego i łódzkiego. Miejscowości, które wraz z wprowadzeniem nowego podziału administracyjnego, z dniem 1 stycznia 1999 r. znalazły się w granicach obecnego województwa śląskiego, są reprezentowane zarówno przez pozycje historyczne, jak i współczesne. Poza tym, w bibliografii regionalnej uwzględniono pozycje dotyczące wybranych zagadnień również z innych województw, a nawet kraju i zagranicy (Czechy, Słowacja, Niemcy).

Bibliografia jest przedmiotowa i selektywna. Zawiera opisy wydawnictw zwartych (książki, broszury), ciągłych (czasopisma, serie wydawnicze) oraz dokumentów niesamodzielnych wydawniczo (artykuły z czasopism, rozdziały książek). Nie zostały dotąd zindeksowane zbiory specjalne, tj. dokumenty kartograficzne, graficzne, dokumenty życia społecznego.

Kwerendzie poddawane są publikacje z dziedziny: botaniki, zoologii, ochrony przyrody, ochrony środowiska, geografii, leśnictwa i edukacji ekologicznej. Wybrane pozycje są katalogowane i indeksowane (indeksy: geograficzny, administracyjny, rzeczowy – słowa kluczowe), z pomocą indeksu/słownika słów kluczowych, w elektronicznym systemie bibliotecznym MAK (opracowanym przez Bibliotekę Narodową w Warszawie).

Bibliografia dostępna jest wyłącznie w formie cyfrowej, w postaci katalogu bibliotecznego MAKWWW dostępnego w Internecie pod adresem: <http://biblioteka.cdpgs.katowice.pl>.

Liczbę wyszukanych pozycji bibliograficznych w latach 1995-2017 przedstawia tabela 2.1. Łącznie wyszukano w tym czasie 16712 pozycji bibliograficznych oraz sporządzono 8723 wypisy bibliograficzne.

Tabela 2.1. Kwerenda piśmiennictwa do bibliografii przyrodniczej gromadzonej przez Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017.

Table 2.1. Literature query for natural bibliography collected by the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017.

Rok Year	Liczba przeglądniętych tytułów wydawnictw Number of viewed titles of publications	Liczba wyszukanych pozycji bibliograficznych Number of searched bibliographical items	Liczba wypisów bibliograficznych Number of bibliographical notes	Razem Total
1995	55	5731	3508	9239
1996	69	2558	2749	5307
1997	12	285	575	860
1998	27	895	130	1025
1999	48	1182	1415	2597
2000	34	666	22	688
2001	41	979	15	994
2002	20	466		466
2003	17	573	68	641
2004	22	418	118	536
2005	19	620	47	667
2006	20	680	76	756
2007	18	337		337
2008	4	85		85
2009*				
2010	104	443		443
2011	97	262		262
2012	42	74		74
2013	12	129		129
2014	20	94		94
2015	12	48		48
2016	36	120		120
2017	22	67		67
Razem		16712	8723	25435

* brak danych w związku z aktualizacją oprogramowania MAK oraz zmianą struktury bazy/lack of data due to the MAK software update and the change of the base structure.

Bibliografia żubrów pszczyńskich

Jerzy B. Parusel

Bibliografię żubrów pszczyńskich autor zaczął gromadzić w związku z przejęciem przez Babiogórski Park Narodowy w 1979 roku Ośrodka Hodowli Żubrów w Jankowicach k. Pszczyzny w celu dokumentacji wiedzy o żubrach pszczyńskich oraz praktycznego jej wykorzystania w ochronie i hodowli tego gatunku. Zakres bibliografii obejmował wszelkie piśmiennictwo dotyczące żubrów pszczyńskich, rezerwatu żubrów i personelu Ośrodka Hodowli Zwierząt Rzadkich w Jankowicach.

Pierwszy wykaz bibliograficzny został zamieszczony w XX tomie Kroniki Babiogórskiego Parku Narodowego i zawierał 32 pozycje literaturowe. Kolejne wykazy zostały zamieszczone w tomach XXI (37 pozycji), XXV (31 pozycji), XXVI (27 pozycji), XXVII (11 pozycji), XXVIII (9 pozycji), XXIX (5 pozycji) i XXX (105 pozycji) (Parusel 2015).

W 1995 roku została opracowana w Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska synteza żubrów pszczyńskich (Parusel 1995), w której zamieszczono łącznie 292 pozycje bibliograficzne, w tym 203 (po zweryfikowaniu) zebrane w okresie pracy autora w Babio-górskim Parku Narodowym, oraz 89 pozycji zebranych w trakcie prac nad syntezą. W 2015 roku opublikowano, w związku z jubileuszem 150-lecia hodowli żubrów na Górnym Śląsku, bibliografię żubrów pszczyńskich, która zawiera łącznie 1410 publikacji oraz opracowań niepublikowanych. W latach 2016-2017 wyszukano kolejne 603 pozycje bibliograficzne.

Bibliografia dostarcza informacji o istniejących dokumentach dla celów naukowych i działań praktycznych, służąc pomocą bibliotekom i innym placówkom informacji naukowej oraz ośrodkom dydaktyczno-wychowawczym. Utrwala i upowszechnia wiadomości o dorobku kulturalnym i naukowym związanym z żubrami pszczyńskimi oraz może wpływać na rozwój współpracy międzynarodowej.

Piśmiennictwo

Parusel J. B. 1995. Pszczyńskie żubry – synteza. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, maszynopis, ss. 21.

Parusel J. B. 2015. Materiały do bibliografii żubrów pszczyńskich. Część 1. W 150-rocznicę restytucji żubra. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 141.

2. 2. Bazy danych

Agnieszka Wrońska, Katarzyna Skowrońska-Ochmann

Wiedza o stanie zasobów środowiska przyrodniczego jest niezbędną podstawą wszelkich działań zmierzających do ochrony przyrody, jej kształtowania i gospodarowania nią przez człowieka. Istotne są zarówno informacje współczesne, jak również dane historyczne, pozwalające określić zmiany zachodzące w środowisku przyrodniczym. Powołane w 1994 roku Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska realizuje swoje cele statutowe, między innymi poprzez gromadzenie – w postaci komputerowych baz danych – informacji o zasobach przyrody ożywionej i nieożywionej, ich zagrożeniu, ochronie oraz użytkowaniu. Źródłem danych są publikacje, materiały niepublikowane oraz badania i obserwacje prowadzone przez pracowników Centrum i innych przyrodników działających na terenie województwa śląskiego (Wrońska i Skowrońska-Ochmann 2018).

Pierwsze próby gromadzenia informacji przyrodniczej miały miejsce już w pierwszych latach funkcjonowania Centrum. Ówczesne zbiory danych miały jednak nieco inną postać niż obecne. Na przestrzeni lat zmieniał się zarówno sposób gromadzenia danych, jak również ich charakter ilościowy i zakres przestrzenny. Początkowo dane dotyczyły obszaru Górnego Śląska, a po reformie administracyjnej z 1999 roku zaczęto gromadzić je w odniesieniu do granic nowo powstałego województwa śląskiego. Pierwsze bazy przyrodnicze prowadzono analogowo (w postaci kartotek) oraz w programie Microsoft Word. W 1996 roku przystąpiono do opracowania tzw. komputerowej bazy danych o wybranych elementach przyrody Górnego Śląska w programie FoxPro. W 2005 roku zakończono pracę przy użyciu tego programu, by przejść do pracy z programem Microsoft Excel.

Pierwsze dane przestrzenne dotyczące przyrody województwa śląskiego wytworzono w Centrum w 2000 roku, jednak dopiero w 2009 roku rozpoczęto budowę baz danych i metadanych w systemie Postgre SQL. Od tego też roku Centrum ma swój udział w tworzeniu Otwartego Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej (ORSIP). Ponadto, w latach 2011-2015 Centrum prowadziło, w partnerstwie z Uniwersytetem Śląskim, prace nad bazą danych o bio- i georóżnorodności województwa śląskiego w ramach projektu

pt. „Ogólnodostępna baza danych bio- i georóżnorodności Województwa Śląskiego – integralna część Otwartego Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej, BIOGEO-SILESIA ORSIP”, współfinansowanego ze środków RPO Unii Europejskiej. Wytworzona baza danych oraz wprowadzone dane są częścią Otwartego Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej, które są sukcesywnie udostępniane publicznie w module Przyroda (Babczyńska-Sendek i in. 2015; Chybiorz i in. 2015; Fojcik i in. 2015; Kloczkowska 2011, 2012, 2015a,b, 2017a,b; Parusel 2012, 2015a,b; Parusel i Pasierbiński 2015; Parusel i Sokół 2015; Parusel i in. 2015a,b; Pasierbiński i in. 2015a,b; Sokół 2015; Tokarska-Guzik i in. 2013a,b, 2015a-e; Wrońska i in. 2015).

2.2.1. Bazy danych o bioróżnorodności

Nieprzerwanie od 1995 roku, w Centrum prowadzone są bazy danych o różnorodności biologicznej województwa śląskiego. Obecnie (wszystkie informacje dotyczą stanu na 31 grudnia 2017 r.) bazy te zawierają łącznie 14125 rekordów o taksonach (glonów, porostów, grzybów, roślin naczyniowych, zwierząt bezkręgowych i kręgowych), 485 rekordów o syntaksonach zbiorowisk roślinnych i 57 rekordów o typach siedlisk przyrodniczych. Rozmieszczenie gatunków i zbiorowisk roślinnych udokumentowane jest liczbą 89665 rekordów (tab. 2.2).

Tabela 2.2. Stan baz danych o bioróżnorodności województwa śląskiego na koniec roku 2017.

Table 2.2. Status of databases on biodiversity of the Silesia Province at the end of 2017.

Baza danych Databases	Liczba rekordów Number of records	
	Taksony/syntaksony/typy/obiekty Taxa/syntaxa/types/objects	Rozmieszczenie Distribution
Glony Algae	1726	98
Porosty Lichens	825	1244
Grzyby Fungi	1244	1330
Rośliny naczyniowe Vascular plants	2281	12400
Zwierzęta bezkręgowce Invertebrate animals	7556	9688
Zwierzęta kręgowce Vertebrate animals	493	63409
Zbiorowiska roślinne Plant communities	485	1496
Zdjęcia fitosocjologiczne Phytosociological relevés	1554	
Siedliska przyrodnicze Natural habitats	57	-

Bazy taksonów oraz zbiorowisk roślinnych i siedlisk przyrodniczych stanowią zbiór informacji pozwalający na określenie bogactwa przyrodniczego, tj. możliwie jak najdokładniejszej liczby organizmów żywych i ich zgrupowań stwierdzonych dotychczas w województwie śląskim. Prowadzone równolegle bazy rozmieszczenia gatunków oraz zbiorowisk roślinnych, w których wpisywane są stwierdzenia poszczególnych taksonów i syntaksonów w określonych miejscach i czasie, dostarczają wiedzy o rozmieszczeniu i częstości występowania odnotowywanych elementów przyrodniczych oraz o specyfice przyrodniczej regionów województwa. Informacje zebrane w bazach danych Centrum o różnorodności biologicznej województwa śląskiego wykorzystywane są podczas sporządzania opinii, opracowań i ekspertyz przyrodniczych oraz na potrzeby planowania

przestrzennego, gwarantując rzetelne podstawy rozwiązań w zakresie kształtowania i ochrony środowiska przyrodniczego. W oparciu o bazy o bioróżnorodności, Centrum kształtuje również politykę ochrony przyrody, opracowując i publikując regionalne czerwone listy, przedstawiające ocenę zagrożenia poszczególnych gatunków i ich zbiorowisk.

2.2.2. Bazy danych o obszarach i obiektach przyrodniczych chronionych

Informacje dotyczące obszarów i obiektów objętych ochroną prawną gromadzone są w trzech bazach Centrum. Od lat 90. XX wieku prowadzona jest baza danych form ochrony przyrody, będąca rejestrem – powoływanych na podstawie ustawy o ochronie przyrody – parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu, obszarów Natura 2000, pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych. Każdej formie ochrony przyrody przypisana jest informacja opisowa, zgodnie z aktem prawnym ją powołującym, a także dane przestrzenne obejmujące przebieg jej granic. Obecnie w bazie tej jest niemal 2000 rekordów, z czego 75% stanowią pomniki przyrody ożywionej (tab. 2.3).

Tabela 2.3. Stan baz danych o obszarach i obiektach chronionych w województwie śląskim na koniec 2017 roku.

Table 2.3. Status of databases on protected areas and objects in the Silesia Province at the end of 2017.

Forma ochrony przyrody The form of nature protection	Liczba rekordów Number of records
Otulina parku narodowego Protection zone of the national park	1
Rezerwat przyrody Nature reserve	65 + 7 otulin
Obszar Natura 2000 Natura 2000 site	5 OSO + 40 OZW
Park krajobrazowy Landscape park	8
Obszar chronionego krajobrazu Area of protected landscape	15
Zespół przyrodniczo-krajobrazowy Nature and landscape complex	22
Użytek ekologiczny Ecological use	84
Stanowisko dokumentacyjne przyrody nieożywionej Documentation stand of inanimate nature	11
Pomnik przyrody Natural monument	1654
pomnik przyrody ożywionej (drzewa i krzewy) monument of lively nature (trees and shrubs)	1488 + 89 zniesionych
powierzchniowy pomnik przyrody surface nature monument	10
pomnik przyrody nieożywionej an inanimate nature monument	67
Strefy ochronne ujęć wód powierzchniowych i podziemnych Protective zones for surface and underground water intakes	176
Główne Zbiorniki Wód Podziemnych (GZWP) i Lokalne Zbiorniki Wód Podziemnych oraz ich obszary ochronne Main Underground Water Reservoirs (GZWP) and Local Underground Water Reservoirs and their protection areas	24 GZWP + 22 obszary ochronne

Baza danych stref ochronnych ujęć wód powierzchniowych i podziemnych zawiera atrybuty opisowe i przestrzenne wprowadzone w oparciu o akt prawny powołujący daną strefę. W bazie znajduje się 176 rekordów, z czego 41 dotyczy stref ochrony pośredniej ujęć wód podziemnych i powierzchniowych, a resztę stanowią dane o strefach ochrony bezpośredniej. W bazie danych Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP) gromadzone są informacje opisowe i przestrzenne o głównych zbiornikach wód podziemnych, ustanowionych i chronionych ze względu na szczególną rolę jaką pełnią w zaopatrzeniu ludności w wodę pitną. Dane te zostały pozyskane z Centralnej Bazy Danych Geologicznych (CBDG), prowadzonej przez Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, a następnie przetworzone na potrzeby obecnej postaci bazy. Aktualnie w bazie znajduje się 46 rekordów, z czego niemal połowa dotyczy również projektowanych obszarów ochronnych dla poszczególnych zbiorników (tab. 2.3).

2.2.3. Bazy danych o obszarach i obiektach przyrodniczych godnych ochrony

Trzy bazy Centrum dotyczą obszarów i obiektów przyrodniczych godnych ochrony. Baza danych cennych obszarów przyrody ożywionej zawiera informacje o obszarach wartościowych przyrodniczo, kluczowych dla zachowania równowagi ekologicznej w skali lokalnej, a nawet regionalnej, ale nie objętych ochroną prawną. Zasoby przyrodnicze tych obszarów są niejednokrotnie unikalne, rzadkie i reprezentatywne dla danego regionu i z tych względów wskazane są do objęcia różnymi formami ochrony prawnej. Siostrzana baza danych cennych obiektów przyrody nieożywionej zawiera informacje o pojedynczych odsłonięciach, grupach odsłonięć, skałkach, głazach narzutowych, formach krasowych i wietrzeniowych oraz innych obiektach geologicznych wyróżniających się w skali regionu. Bazy te, zawierające dane opisowe i przestrzenne, liczą łącznie ponad 2300 rekordów (tab. 2.4).

Tabela 2.4. Stan pozostałych baz danych o przyrodzie województwa śląskiego na koniec roku 2017.

Table 2.4. Status of other databases on the nature of the Silesia Province at the end of 2017.

Baza danych Database	Liczba rekordów Number of records
Obszary i obiekty przyrodnicze godne ochrony Areas and natural objects worth protecting	2306
przyrody ożywionej lively nature	749
przyrody nieożywionej inanimate nature	1557
Czynna ochrona przyrody (roślin, zwierząt i siedlisk przyrodniczych) Active nature protection (plants, animals and natural habitats)	696
Monitoring stanu przyrody Monitoring of the state of nature	98
projekty projects	4
powierzchnie monitoringu monitoring areas	94
Przejścia dla zwierząt w ciągach autostrad i dróg ekspresowych Passages for animals in runs of highways and expressways	250
Stanowiska oraz korytarze ekologiczne bobrów Stands and ecological corridors of beavers	215

Baza danych korytarzy ekologicznych służy gromadzeniu informacji opisowych i przestrzennych o korytarzach ekologicznych, tj. o strukturach przyrodniczych różnej wielkości i o różnorodnej kompozycji siedlisk, które zapewniają naturalną łączność pomiędzy różnymi jednostkami przestrzennymi krajobrazu, decydując o ich przestrzennej spójności i umożliwiając tym samym przebieg procesów biologicznych, w tym migracje roślin,

zwierząt i grzybów. Korytarze ekologiczne wyznaczone zostały w 2007 roku i od tamtej pory zgromadzono dane o ponad 300 obiektach. Wymagają one ciągłej aktualizacji w związku z dynamicznym procesem zagospodarowywania przestrzeni, w tym korytarzy ekologicznych. Ponadto, należy również wspomnieć o będących w posiadaniu Centrum zbiorach danych przestrzennych dotyczących przejść dla zwierząt w ciągach autostrad i dróg ekspresowych w województwie śląskim.

2.2.4. Baza danych o ochronie czynnej roślin, zwierząt i siedlisk

W postaci baz danych, Centrum gromadzi także dane dotyczące istotnych działań związanych z przyrodą województwa śląskiego. Baza danych o ochronie czynnej roślin, zwierząt i siedlisk przyrodniczych stanowi rejestr projektów czynnej ochrony, które były lub są prowadzone od 2005 roku (również rozpoczętych wcześniej, ale kontynuowanych po 2005 r.), a także planowanych. Baza dotyczy projektów prowadzonych na terenie województwa śląskiego (zarówno w skali wojewódzkiej, jak i mniejszej), a także projektów o zasięgu szerszym niż wojewódzki, których określone działania realizowane są w granicach województwa śląskiego. W przypadku ochrony *ex situ* uwzględniono projekty realizowane poza granicami województwa śląskiego, jeśli to na tym terenie pozyskano rośliny lub zwierzęta objęte czynną ochroną. Dane w bazie czynnej ochrony przyrody, liczącej 696 rekordów (tab. 2.4), pozyskano na drodze ankietyzacji przeprowadzonej na przełomie lat 2010/2011 oraz ponownie w 2013 roku.

2.2.5. Baza danych o projektach monitoringu stanu przyrody

Od 2013 roku prowadzona jest baza danych o projektach monitoringu stanu przyrody, gromadząca informacje na temat projektów monitoringowych, w ramach których – zgodnie z definicją monitoringu przyrodniczego – realizowano regularne obserwacje i pomiary wybranych składników i elementów przyrody, w oparciu o wyznaczone powierzchnie monitoringowe. Zakres terytorialny tej bazy, liczącej prawie 100 rekordów (tab. 2.4), wyznaczają granice województwa śląskiego. Obejmuje ona zarówno projekty niewielkie, dotyczące niedużych obszarów lub nawet pojedynczych stanowisk monitorowanych gatunków lub siedlisk, jak i projekty swoim zasięgiem wykraczające poza ramy wojewódzkie, pod warunkiem, że na terenie województwa śląskiego wyznaczone zostały powierzchnie badawcze dla tych projektów.

2.2.6. Baza danych o ścieżkach przyrodniczych i ośrodkach edukacji ekologicznej

Kompleksowa baza danych o wszystkich ośrodkach edukacji ekologicznej oraz ścieżkach przyrodniczych w województwie śląskim powstała w 2009 roku i jest regularnie aktualizowana w oparciu o dane publikowane oraz zbierane za pomocą ankiet, a w przypadku ścieżek także o dane z inwentaryzacji terenowych. Celem powstania bazy było ułatwienie dostępu do informacji o tych obiektach. Dane te mogą być przydatne nauczycielom, edukatorom przyrodniczym, przewodnikom turystycznym i innym zainteresowanym, m.in. do planowania zajęć dydaktycznych czy tras zwiedzania. Ponadto, baza może być wykorzystana podczas projektowania nowych ścieżek przyrodniczych oraz tematów zajęć edukacyjnych w ośrodkach edukacji przyrodniczej lub nowych obiektów tego typu.

Do 2017 roku baza liczyła 290 ścieżek, 2872 przystanki na ścieżkach i 670 zagadnień oraz 40 ośrodków edukacji ekologicznej (tab. 2.5). W przypadku ośrodków, baza zawiera informacje na temat: lokalizacji, strony internetowej, dostępności bazy noclegowej i wyżywienia, wyposażenia (m.in. w sprzęt laboratoryjny, sprzęt audiowizualny, pomoce dydaktyczne, bibliotekę) oraz dostępności dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich.

W przypadku ścieżek gromadzone są informacje na temat: lokalizacji, możliwości dojazdu transportem publicznym, sposobu oznakowania, rodzaju ścieżki (piesza, rowerowa), roku utworzenia, pory roku w której najlepiej odwiedzić ścieżkę, stanu zachowania, twórcy i zarządzającego, możliwości zwiedzania z przewodnikiem, dostępności dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, długości, liczby i tematu przystanków, typu ścieżki (np. faunistyczna, ornitologiczna, florystyczna, dendrologiczna, leśna, torfowiskowa, łąkowomurawowa, nadwodna, geologiczna, przyrodniczo-historyczna, ogólnoprzyrodnicza), zagadnień omawianych na ścieżce, dodatkowej infrastruktury (ławki ze stolikami, tablice informacyjne, kładki, wieże widokowe, miejsca na ognisko itp.) oraz publikacji źródłowych (przewodniki, foldery) i ich dostępności w bibliotece Centrum.

Baza dostępna jest online w serwisie przyrodniczym „Śląskie. Przyroda!” (www.przyroda.katowice.pl). Dane przestrzenne – lokalizacja ośrodków i ścieżek (wraz z przystankami) na podkładach mapowych – dostępne są w Geoportalu Województwa Śląskiego – ORSIP, w Module „Przyroda”, w katalogu „Turystyka i edukacja przyrodnicza” (www.orsip.pl/uslugi/przyroda).

2.2.7. Baza instytucji i organizacji (Kartoteka Instytucji Ochrony Przyrody)

Od 1995 roku prowadzona jest w Centrum Kartoteka Instytucji Ochrony Przyrody, tj. baza instytucji i organizacji działających na rzecz ochrony przyrody w województwie śląskim. Aktualnie liczy ona 332 instytucje (tab. 2.5).

Tabela 2.5. Stan bazy danych o ścieżkach przyrodniczych i ośrodkach edukacji ekologicznej oraz Kartoteki Instytucji Ochrony Przyrody na koniec 2017 roku.

Table 2.5. Status of the database on nature paths and ecological education centers and the Natural Conservation Institution File at the end of 2017.

Baza danych Database	Liczba rekordów Number of records
Ścieżki przyrodnicze i ośrodki edukacji ekologicznej Nature trails and ecological education centers	3384
ścieżki przyrodnicze nature paths	290
przystanki na ścieżkach stops on paths	2872
zagadnienia ogółem issues in general	38
zagadnienia na ścieżkach issues on paths	670
ośrodki edukacji ekologicznej centers of ecological education	40
Kartoteka Instytucji Ochrony Przyrody File of the Nature Conservation Institutions	332

2.2.8. Inne prowadzone bazy danych

We wcześniejszych latach działalności, w Centrum prowadzono również bazy, które obecnie nie są już rozwijane. Była to, założona w 1995 roku, Kartoteka Przyrodniczych Tematów Badawczych, do której dane zbierano drogą ankietyzacji. W 2007 roku baza ta zawierała 362 tematy badawcze oraz 280 tematów prac doktorskich i habilitacyjnych, realizowanych przez 28 instytucji. Ze względu na brak woli współpracy ze strony instytucji naukowo-badawczych, dostarczających informacji, zaniechano aktualizacji bazy. Baza aktów prawnych zawierała informacje o dokumentach krajowych (ustawy, rozporządzenia), ale też europejskich (dyrektywy) i międzynarodowych (konwencje). Uzupełniona została o różnego rodzaju programy, polityki i strategie, a także materiały pomocne w interpretacji prawa. W związku z upowszechnieniem licznych internetowych katalogów aktów prawnych

oraz szybkimi i licznymi zmianami w porządku prawnym baza nie jest uzupełniana. W ramach Kartoteki Przyrodników opublikowano biogramy 300 przyrodników, działających na Śląsku do roku 1945, w wydany w 2006 roku „Słowniku biograficznym przyrodników śląskich”. Ponadto, biogramy śląskich przyrodników ukazywały się na łamach kwartalnika „Przyroda Górnego Śląska” oraz w serwisie przyrodniczym „Śląskie. Przyroda!”.

Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska już od 25 lat gromadzi, oprócz dokumentacji opisowej i fotograficznej, dane w postaci komputerowych baz danych. Zebrane w ten sposób informacje porządkują naszą wiedzę o zasobach przyrodniczych województwa śląskiego i umożliwiają różnorodne dalsze analizy. Wiedza zgromadzona w bazach danych Centrum służy zarówno przyrodzie i jej ochronie, jak również ludziom, którzy chcą poznać różnorodność przyrody województwa śląskiego.

Piśmiennictwo

Babczyńska-Sendek B., Pasierbiński A., Romańczyk M., Woźniak G. 2015. Baza danych o roślinności i siedliskach przyrodniczych. *Przyroda Górnego Śląska*, 79: 8-9. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Chybiorz R., Babczyńska-Sendek B., Rostański A., Gorczyca J., Pasierbiński A., Fojcik B., Nowak T., Bzdęga K., Woźniak G., Strzelec M., Krodkiewska M., Bula R., Urbisz A., Sierka E., Jędrzejczyk-Korycińska M., Błońska A., Bardziński W., Kurowska E., Nita J., Waga J. M., Orczewska A., Tokarska-Guzik B. 2015. Dane o różnorodności biologicznej i georóżnorodności, s.: 81-114. W: Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., Parusel J. B. (red.) 2015. Baza danych przestrzennych w zarządzaniu zasobami środowiska przyrodniczego województwa śląskiego. Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice, ss. 160.

Fojcik B., Rostański A., Tokarska-Guzik B., Bzdęga K., Woźniak G., Bula R. 2015. Bazy danych o florze. *Przyroda Górnego Śląska*, 79: 5-6. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Gorczyca J., Strzelec M., Krodkiewska M., Miszta A., Skowrońska-Ochmann K. 2015. Bazy danych o faunie. *Przyroda Górnego Śląska*, 79: 7, 19. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Kloczkowska A. 2011. Edukacja ekologiczna w województwie śląskim – ścieżki przyrodnicze oraz ośrodki edukacji ekologicznej. *Przyroda Górnego Śląska*, 65: 12-13. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Kloczkowska A. 2012. Przyrodnicze ścieżki edukacyjne na terenie województwa śląskiego, s.: 122-126. W: Szczygiel A., Szumowska A., Bednarski G. (red.). Stan środowiska w województwie śląskim w 2011 roku. Biblioteka Monitoringu Środowiska. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, Katowice, ss. 138.

Kloczkowska A. 2015a. Bazy danych o ośrodkach edukacji ekologicznej i ścieżkach przyrodniczych. *Przyroda Górnego Śląska*, 79: 14. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Kloczkowska A. 2015b. Ośrodki edukacji ekologicznej i ścieżki przyrodnicze, s.: 125-126. W: Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., Parusel J. B. (red.) 2015. Baza danych przestrzennych w zarządzaniu zasobami środowiska przyrodniczego województwa śląskiego. Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice, ss. 160.

Parusel J. 2012. Biogeo-Silesia ORSIP. *Przyroda Górnego Śląska*, 67: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

- Parusel J. B. 2015a. Powstaje baza danych o różnorodności biologicznej i georóżnorodności województwa śląskiego. *Przyroda Górnego Śląska*, 79: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Parusel J. B. 2015b. Zakres informacyjny baz danych – założenia ogólne. *Przyroda Górnego Śląska*, 79: 4. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Parusel J. B., Luty A., Wrońska A., Sokół K. 2015a. System informatyczny BIOGEO-SILESIA i bazy danych. *Ochrona przyrody*, s.:115-124. W: Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., Parusel J. B. (red.) 2015. Baza danych przestrzennych w zarządzaniu zasobami środowiska przyrodniczego województwa śląskiego. Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice, ss. 160.
- Parusel J. B., Pasierbiński A. 2015. Systemy monitorowania środowiska. *Przyroda Górnego Śląska*, 79: 15-16. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Parusel J. B., Sokół K. [2015] Czynna ochrona przyrody w województwie śląskim, s.: 11-12. W: Czynna ochrona przyrody w lasach RDLP Katowice na przykładzie Nadleśnictwa Rybnik. Konferencja popularnonaukowa, Rybnik, 24 listopada 2015. Organizatorzy: Nadleśnictwo Rybnik oraz Pracownia Edukacji Żywej.[b.r.w., b.w., b.m.w.]
- Parusel J. B., Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., Pasierbiński A. 2015b. Wyzwania przyszłości, s.: 151-153. W: Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., Parusel J. B. (red.) 2015. Baza danych przestrzennych w zarządzaniu zasobami środowiska przyrodniczego województwa śląskiego. Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice, ss. 160.
- Pasierbiński A., Parusel J. B., Chybiorz R., Frąckowiak J., Tokarska-Guzik B. 2015a. System informatyczny BIOGEO-SILESIA i bazy danych. Założenia metodyczne i struktura Ogólnodostępnej Bazy Danych, s.: 73-80. W: Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., Parusel J. B. (red.) 2015. Baza danych przestrzennych w zarządzaniu zasobami środowiska przyrodniczego województwa śląskiego. Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice, ss. 160.
- Pasierbiński A., Parusel J. B., Chybiorz R., Tokarska-Guzik B. 2015b. Systemy monitorowania środowiska. Systemy monitorowania środowiska w Ogólnodostępnej Bazie Danych, s.: 148-150. W: Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., Parusel J. B. (red.) 2015. Baza danych przestrzennych w zarządzaniu zasobami środowiska przyrodniczego województwa śląskiego. Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice, ss. 160.
- Sokół K. 2015. Baza danych o monitoringu przyrodniczym. *Przyroda Górnego Śląska*, 79: 12. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Tokarska-Guzik B., Babczyńska-Sendek B., Pasierbiński A., Rostański A., Fojcik B., Nowak T., Bula R., Parusel J. B., Romańczyk M., Bzdęga K., Woźniak G., Jędrzejczyk-Korycińska M., Urbisz A., Węgrzynek B., Orczewska A., Błońska B., Sierka B. 2013a. Botanical databases: possible practical uses and the inspiration for further research (Botaniczne bazy danych: inspiracja dla dalszych badań i możliwości wykorzystania w praktyce), s.: 170-171. W: Biedunkiewicz A., Dynowska M. (ed.) Interdyscyplinarne i aplikacyjne znaczenie nauk botanicznych. Streszczenia wystąpień ustnych i plakatów, 56 Zjazd Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Wyd. Mantis, Olsztyn.
- Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., Parusel J. B. (red.) 2015a. Baza danych przestrzennych w zarządzaniu zasobami środowiska przyrodniczego województwa śląskiego. Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice, ss. 160.

Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., Parusel J. B., Frąckowiak J. 2015b. Results of studies of nature resources as a source of spatial data for a regional information system under the auspices of the BIOGEO-SILESIA ORSIP group, s.: 37-52. W: M. Nowak (ed.). Scientific, Technological and Legal Background of Creating Integrated Biotic Databases. Adam Mickiewicz University Press, Seria Biologia nr 80, Poznań.

Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., Parusel J. B., Pasierbiński A., Jankiewicz T., Frąckowiak J. 2015c. Śląska przyroda on-line. Arcana GIS, Jesień 2015: 30-33.

Tokarska-Guzik B., Parusel J. B., Chybiorz R. 2013b. Botanical data bases in the Silesian spatial information system (Botaniczne bazy danych w śląskim systemie informacji przestrzennej), s.: 462-463. W: Biedunkiewicz A., Dynowska M. (ed.) Interdyscyplinarne i aplikacyjne znaczenie nauk botanicznych. Streszczenia wystąpień ustnych i plakatów, 56 Zjazd Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Wyd. Mantis, Olsztyn.

Tokarska-Guzik B., Parusel J. B., Chybiorz R. 2015d. Ogólnodostępna baza danych bio- i georóżnorodności województwa śląskiego – integralna część Otwartego Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej BIOGEO-SILESIA ORSIP. Przyroda Górnego Śląska, 79: 20. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Tokarska-Guzik B., Parusel J. B., Chybiorz R. 2015e. Projekt BIOGEO-SILESIA ORSIP. Przyroda Górnego Śląska, 79: 3. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Wrońska A., Skowrońska-Ochmann K. 2018. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska (1992-2017) – dokumentacja wiedzy o przyrodzie. Przyroda Górnego Śląska, 93: 4-6. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Wrońska A., Sokół K., Parusel J., Duda M., Luty A., Nowak K., Wieland Z. 2015. Baza danych o ochronie przyrody. Przyroda Górnego Śląska, 79: 10-11, 19. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Strony internetowe

Kloczkowska A. 2017a. Bazy edukacyjne.

<http://www.cdpgs.katowice.pl/edukacja-przyrodnicza/bazy-edukacyjne>

Dostęp: 04.10.2018

Kloczkowska A. 2017b. Ośrodki i ścieżki edukacyjne.

<http://przyroda.katowice.pl/pl/badania-i-edukacja/osrodki-sciezki-edukacyjne>

Dostęp: 04.10.2018

2.3. Baza BIOGEO-SILESIA ORSIP

Jerzy B. Parusel

Pod akronimem BIOGEO-SILESIA ORSIP kryje się nazwa projektu „Ogólnodostępna baza danych bio- i georóżnorodności województwa śląskiego – integralna część Otwartego Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej” – BIOGEO-SILESIA ORSIP”, realizowanego w latach 2011-2015 w ramach priorytetu V Środowisko Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013 przez Uniwersytet Śląski (lidera projektu) i Województwo Śląskie (partnera projektu, reprezentowanego przez Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska i Śląskie Centrum Społeczeństwa Informacyjnego – jednostki organizacyjne samorządu województwa). W ramach projektu została wytworzona Ogólnodostępna Baza Danych (OBD), która została zaimplementowana do modułu dziedzicowego „Przyroda” Otwartego Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej (ORSIP) województwa śląskiego, umożliwiając powszechny i nieodpłatny

dostęp do informacji o środowisku przyrodniczym zgromadzonej w ramach realizacji projektu. Informacja ta przyczyni się do poprawy jakości zarządzania środowiskiem województwa śląskiego i równoważenia jego rozwoju. W ramach projektu wprowadzono do bazy ponad 12000 obserwacji gatunków, zbiorowisk roślinnych i siedlisk przyrodniczych.

Zgodnie z założeniami projektu, w strukturze OBD wydzielono 19 baz tematycznych (Pasierbiński i in. 2015a)¹:

1. Stanowiska rzadkich, zagrożonych i chronionych gatunków mszaków.
2. Stanowiska rzadkich, zagrożonych i chronionych gatunków roślin naczyniowych*.
3. Stanowiska gatunków roślin naczyniowych udokumentowane okazami zielnikowymi wraz z ilustracją graficzną.
4. Stanowiska rzadkich, zagrożonych i chronionych gatunków bezkręgowców*.
5. Stanowiska rzadkich, zagrożonych i chronionych gatunków kręgowców*.
6. Rośliny i zwierzęta obcego pochodzenia, ze szczególnym uwzględnieniem gatunków inwazyjnych.
7. Obszary potencjalnych siedlisk województwa śląskiego.
8. Stanowiska rzadkich i zagrożonych zbiorowisk roślinnych oraz chronionych siedlisk przyrodniczych*.
9. Dane fitosocjologiczne zbiorowisk naturalnych i półnaturalnych*.
10. Flora i roślinność terenów przemysłowych.
11. Korytarze ekologiczne**.
12. Ostoje przyrody ożywionej**.
13. Ośrodki edukacji ekologicznej i ścieżki przyrodnicze**.
14. Czynna ochrona przyrody**.
15. Monitoring przyrodniczy**.
16. Obszary ważne dla ptaków (Important Bird Areas – IBA) – ostoje ptasie**.
17. Obszary ważne dla roślin (Important Plant Areas – IPA) – ostoje roślinne**.
18. Gatunki i siedliska przyrodnicze chronione i zagrożone w województwie śląskim, Polsce, Europie i globalnie**.
19. Geostanowiska województwa śląskiego.

Tak duża liczba i różnorodność typów obiektów przyrodniczych sprawiła, że w trakcie prac nad strukturą OBD uzyskano łącznie 11337 atrybutów, 478 obiektów danych i 280 słowników. Najwięcej atrybutów dotyczy obserwacji obiektów przyrodniczych.

W ramach projektu została jeszcze wykonana 20. baza tematyczna „Zmiany zagospodarowania doliny górnej Odry od XVIII wieku do czasów współczesnych w aspekcie zagrożenia powodziowego (zalania doliny)”, która jest udostępniona na portalu Uniwersytetu Śląskiego „Dolina Górnej Odry”.

Unikalnym elementem OBD są Systemy Monitorowania Środowiska (SMS), które są modułem automatycznej kalkulacji wskaźników monitoringu, obliczanych na podstawie danych zgromadzonych w bazie w oparciu o opracowane algorytmy. Wyliczone wskaźniki mogą być prezentowane w formie tabelarycznej i przestrzennej dla dowolnie zdefiniowanego obszaru i w dowolnym czasie.

¹ *Bazy, w których tworzeniu uczestniczyło Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska,

**Bazy wytworzone przez Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska.

Na Systemy Monitorowania Środowiska składa się 20 autorskich systemów monitorowania, opartych na algorytmach obliczających łącznie 88 wskaźników (Parusel i Pasierbiński 2015, Pasierbiński i in. 2015b):

1. System monitorowania stanu zbadania przyrody ożywionej.
2. System monitorowania bogactwa przyrody ożywionej.
3. System monitorowania stanu ochrony zasobów przyrody ożywionej.
4. System monitorowania stanu zachowania zasobów przyrody ożywionej.
5. System monitorowania stanu zagrożenia zasobów przyrody ożywionej.
6. System monitorowania stanu wymierania i utraty zasobów przyrody ożywionej.
7. System monitorowania procesu synantropizacji zasobów przyrody ożywionej.
8. System monitorowania procesu inwazji gatunków obcych.
9. System monitorowania procesu adaptacji zasobów przyrody ożywionej do zachodzących zmian.
10. System monitorowania funkcjonowania zasobów przyrody ożywionej.
11. System modelowania potencjalnych siedlisk gatunków rzadkich, zagrożonych i chronionych.
12. System modelowania potencjalnych siedlisk przyrodniczych rzadkich, zagrożonych i chronionych.
13. System modelowania siedlisk potencjalnie narażonych na zachodzące zmiany.
14. System monitorowania stanu zbadania przyrody nieożywionej.
15. System monitorowania bogactwa przyrody nieożywionej.
16. System monitorowania stanu ochrony zasobów przyrody nieożywionej.
17. System monitorowania korzystania z baz danych w procesie zarządzania zasobami środowiska.
18. System monitorowania wdrażania planów i programów ochrony zasobów przyrodniczych.
19. System monitorowania wdrażania programów monitoringu zasobów przyrodniczych.
20. System monitorowania poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców.

Bardziej szczegółowe informacje i dane można znaleźć na stronie internetowej projektu i Otwartego Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej, a także w numerze specjalnym Przyrody Górnego Śląska (Parusel 2015) i w podręczniku o bazie danych (Tokarska-Guzik i in. 2015).

Piśmiennictwo

- Parusel J. B. (red.) 2015. Przyroda Górnego Śląska, 79. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 16.
- Parusel J. B., Pasierbiński A. 2015. Systemy monitorowania środowiska. Przyroda Górnego Śląska, 79: 15-16. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Pasierbiński A., Parusel J. B., Chybiorz R., Frąckowiak J., Tokarska-Guzik B. 2015a. System informatyczny BIOGEO-SILESIA i bazy danych. Założenia metodyczne i struktura Ogólnodostępnej Bazy Danych, s.: 73-80. W: Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., Parusel J. B. (red.) 2015. Baza danych przestrzennych w zarządzaniu zasobami środowiska przyrodniczego województwa śląskiego. Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice, ss. 160.

Pasierbiński A., Parusel J. B., Chybiorz R., Tokarska-Guzik B. 2015b. Systemy monitorowania środowiska. Systemy monitorowania środowiska w Ogólnodostępnej Bazie Danych, s.: 148-150. W: Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., Parusel J. B. (red.) 2015. Baza danych przestrzennych w zarządzaniu zasobami środowiska przyrodniczego województwa śląskiego. Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice, ss. 160.

Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., Parusel J. B. (red.) 2015. Baza danych przestrzennych w zarządzaniu zasobami środowiska przyrodniczego województwa śląskiego. Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice, ss. 160.

Strony internetowe:

BIOGEO-SILESIA ORSIP

<http://biogeo.us.edu.pl/>

Dostęp: 03.10.2018

Dolina Górnej Odry

<http://biogeo.us.edu.pl/index.php/odra>

Dostęp: 03.10.2018

Geoportal Województwa Śląskiego

<http://mapy.orsip.pl/imap/>

Dostęp: 03.10.2018

Portal mapowy Dolina Górnej Odry

<http://biogeo.us.edu.pl/mapApp/>

Dostęp: 03.10.2018

2.4. Moduł Przyroda ORSIP

Jerzy B. Parusel, Krzysztof Sokół, Agnieszka Wrońska

W roku 2006 w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Śląskiego uruchomiono Regionalny System Informacji Przestrzennej (RSIP). Korzystały z niego głównie organy administracji, szybko jednak okazało się, że przestrzenne dane zgromadzone w RSIP mogą też z powodzeniem służyć zwykłym obywatelom. W ten sposób zrodziła się koncepcja Otwartego Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej (ORSIP), za pośrednictwem którego rozproszone dotychczas w różnych powiatowych, branżowych i tematycznych geoportalach dane przestrzenne mogłyby być szybko i łatwo udostępniane mieszkańcom województwa i innym zainteresowanym. Projekt został dofinansowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013, priorytet II: Społeczeństwo informacyjne, działanie 2.2: Rozwój elektronicznych usług publicznych. System został uruchomiony 20 grudnia 2013 r. Prowadzenie ORSIP powierzono jednostce organizacyjnej Samorządu Województwa Śląskiego – Śląskiemu Centrum Społeczeństwa Informacyjnego. Struktura ORSIP jest modułowa i jednym z nich jest moduł Przyroda (Wojnowski, Wanic 2015).

Moduł Przyroda zawiera obecnie znaczny zasób danych o przyrodzie województwa śląskiego, obejmujący zarówno dane geologiczne, jak i geograficzne oraz dane o obszarach chronionych i występowaniu gatunków roślin i zwierząt. Są to następujące dane (<http://www.orsip.pl/uslugi/przyroda#>):

Zasoby przyrody ożywionej

Cenne gatunki i siedliska

Roślinność potencjalna*

Regionalizacja geobotaniczna*

Regionalizacja przyrodniczo-leśna*

Zasoby przyrody nieożywionej

Regionalizacja fizycznogeograficzna*

Mapa geologiczna*

Waloryzacja geologiczna*

Jaskinie i geostanowiska

Regionalizacja geomorfologiczna*

Zasoby wodne

Badania i ochrona przyrody

Rejestr form ochrony przyrody

Plan ochrony Parku Krajobrazowego „Orlich Gniazd”

Korytarze ekologiczne*

Program Owca Plus

Instytucje i organizacje ochrony środowiska*

Użytkowanie przyrody

Gospodarka łowiecka

Złóża

Mapa sozologiczna

Turystyka i edukacja przyrodnicza

Edukacja ekologiczna*

Turystyka przyrodnicza (* część)

Lasy Państwowe

Podział administracyjny

Gatunek panujący

Wiek drzewostanu

Budowa pionowa

* dane pochodzące z zasobu Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska

Dane tematyczne wyświetlane są na podkładach topograficznych, ortofotomapach i numerycznym modelu terenu pochodzących z zasobu Wojewódzkiego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Katowicach.

ORSIP posiada bogatą bazę serwisów WMS, które mogą w znaczący sposób wzbogacić zakres tematyczny danych o przyrodzie województwa (np. dane Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytut Badawczego, Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej, Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych i in.). Istnieje także możliwość dodania do mapy własnych danych z plików kml, gpx, shp, csv, xls. Wszystkie dane można przeglądać online i nieodpłatnie.

Moduł Przyroda posiada funkcjonalności i możliwości analityczne, przydatne dla użytkowników zgromadzonych dotychczas danych. Najistotniejszą jednak część modułu stanowią stopniowo udostępniane dane gromadzone w Ogólnodostępnej Bazie Danych, wytworzonej w ramach projektu „Ogólnodostępna baza danych bio- i georóżnorodności Województwa Śląskiego – integralna część Otwartego Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej, BIOGEO-SILESIA ORSIP”), który był realizowany przez Uniwersytet

Śląski w partnerstwie z Województwem Śląskim w latach 2011-2015, reprezentowanym przez Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska i Śląskie Centrum Społeczeństwa Informacyjnego. Pełna implementacja wymienionej wyżej bazy otworzy przed użytkownikami jeszcze inne, niespotykane dotąd w naszym kraju, możliwości analizowania środowiska przyrodniczego województwa śląskiego.

Implementacja Ogólnodostępnej Bazy Danych do modułu Przyroda w systemie ORSIP wymaga ponownego zdefiniowania i uszczegółowienia docelowej struktury tego modułu. Główne składowe tematyczne to (Parusel i in. 2015):

- zasoby przyrody (rozmieszczenie, ilość i rodzaje składników ożywionych i nieożywionych; charakterystyka biologiczna, ekologiczna, konserwacyjna, geograficzna poszczególnych składników),
- użytkowanie i odnawianie zasobów przyrody (rozmieszczenie, ilość i rodzaje użytkowanych i odnawianych zasobów ożywionych i nieożywionych; tu również zasoby utracone w wyniku realizacji przedsięwzięć),
- ochrona przyrody (formy ochrony przyrody, plany i działania ochronne, planowanie form ochrony przyrody, kompensacje przyrodnicze, szkody w środowisku),
- zagrożenia przyrody (określanie zagrożeń składników ożywionych i nieożywionych, w tym metodą czerwonych list),
- monitoring przyrody (jakość i ilość składników ożywionych i nieożywionych, procesy biologiczne i ekologiczne, systemy monitorowania środowiska, punkty i powierzchnie monitoringu),
- modelowanie przyrody (modelowanie rozmieszczenia, ilości i rodzajów składników ożywionych i nieożywionych dla różnych scenariuszy uwzględniających intensywność użytkowania, efektywność ochrony, postępy rekultywacji, zagrożenie i wyniki monitoringu przyrody),
- rekultywacja przyrody (rozmieszczenie, ilość, rodzaje, kierunki rekultywacji terenów zrehabilitowanych i wymagających rekultywacji),
- edukacja ekologiczna (ośrodki edukacji ekologicznej, ścieżki przyrodnicze, szkolenia, konkursy, przewodniki, podręczniki, obywatelskie inicjatywy prośrodowiskowe).

Piśmiennictwo

Parusel J. B., Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., Pasierbiński A. 2015. Wyzwania przyszłości, s.: 151-153. W: Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., Parusel J. B. (red.) 2015. Baza danych przestrzennych w zarządzaniu zasobami środowiska przyrodniczego województwa śląskiego. Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice, ss. 160.

Wojnowski P., Wanic B. 2015. Otwarty Regionalny System Informacji Przestrzennej (ORSIP) – Geoportal Województwa Śląskiego, s.: 67-69. W: Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., Parusel J. B. (red.) 2015. Baza danych przestrzennych w zarządzaniu zasobami środowiska przyrodniczego województwa śląskiego. Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice, ss. 160.

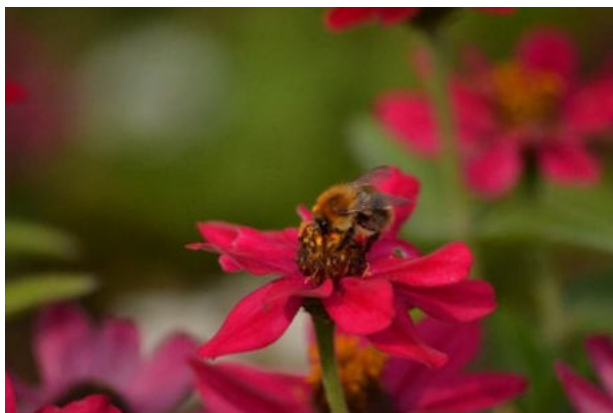
Strony internetowe:

ORSIP – Geoportal Województwa Śląskiego

<http://www.orsip.pl/uslugi/przyroda#>

Dostęp: 03.10.2018

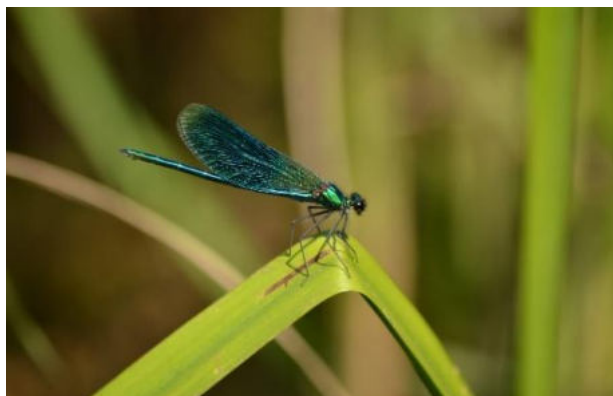
Przyroda w naszych obiektywach Nature in our lens

Trzmiel rudy *Bombus pascuorum*. Fot./Photo by A. Miszta

Wymyk szarawy *Arctosa cinerea*. Fot./Photo by A. Miszta

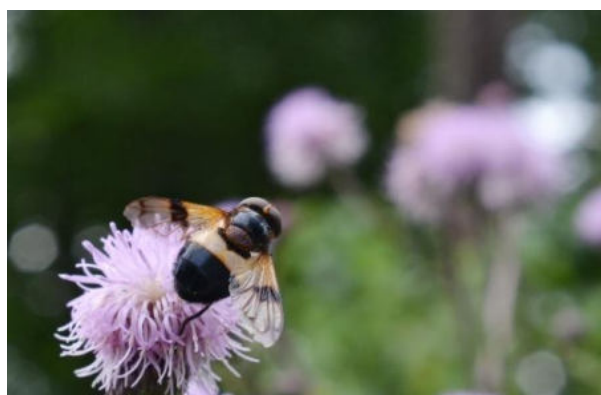
Świtezianka lśniąca *Calopteryx splendens*. Samiec. Male. Fot./Photo by A. Miszta

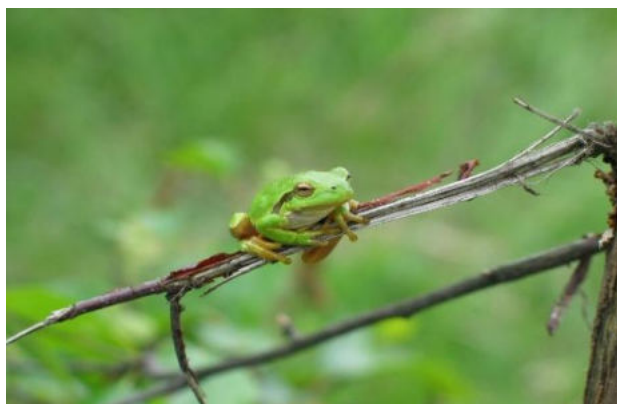
Pająk z rodzaju kolczak *Cheiracanthium* sp. A spider for the genus *Cheiracanthium* sp. Fot./Photo by A. Miszta

Szklarnik leśny *Cordulegaster boltoni*. Samiec. Male. Fot./Photo by A. Miszta

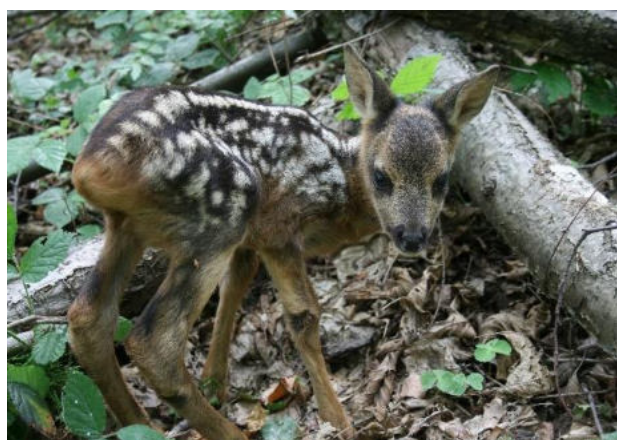
Trzmielówka *Volucella* sp. Fot./Photo by A. Miszta

Rzekotka drzewna *Hyla arborea*. Fot./Photo by R. Bula

Wiewiórka pospolita *Sciurus vulgaris*. Fot./Photo by K. Sokół

Sarna *Capreolus capreolus*. Fot./Photo by J. B. Parusel

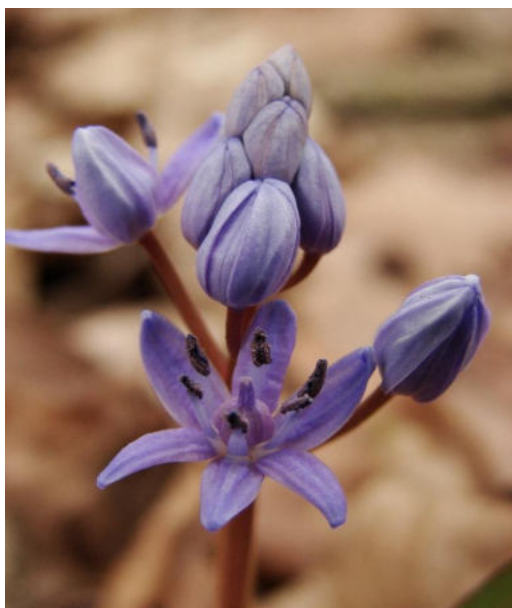
Kwiczół *Turdus pilaris*. Fot./Photo by K. Musik

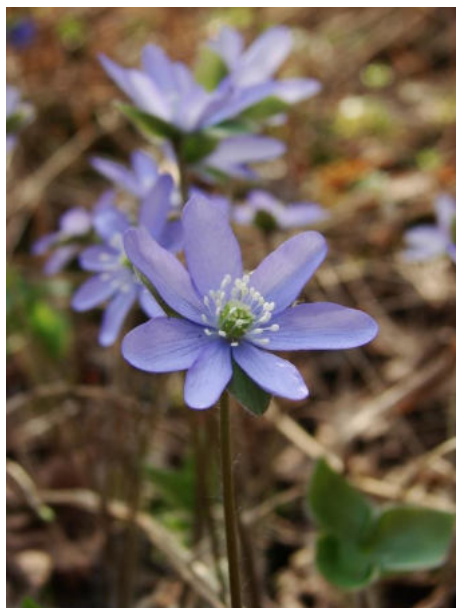
Dzięcioł zielony *Picus viridis*. Fot./Photo by K. Musik

Soplówka bukowa *Hericium corallooides*. Fot./Photo by J. B. Parusel

Cebulica syberyjska *Scilla sibirica*. Fot./Photo by M. Romańczyk

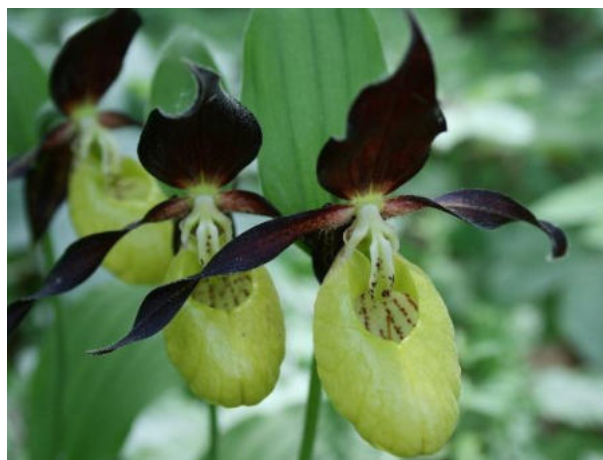
Przylaszczka pospolita *Hepatica nobilis*. Fot./Photo by M. Romańczyk

Cieszynianka wiosenna *Hacquetia epipactis*. Fot./Photo by M. Romańczyk

Rosiczka okrągłolistna *Drosera rotundifolia*. Fot./Photo by A. Misza

Obuwik pospolity *Cypripedium calceolus*. Fot./Photo by J. B. Parusel

Wełnianka wąskolistna *Eriophorum angustifolium*. Fot./Photo by J. B. Parusel

Śnieżyczka przebiśnieg *Galanthus nivalis*. Fot./Photo by M. Romańczyk

Szałwia łąkowa *Salvia pratensis*. Fot./Photo by J. B. Parusel

Łęg jesionowo-olszowy *Fraxino-Alnetum*. Fot./Photo by J. B. Parusel

Świerczyna górnoreglowa *Plagiothecio-Piceetum (tatricum)*. Fot./Photo by J. B. Parusel

Kwaśna buczyna górską *Luzulo luzuloidis-Fagetum*. Fot./Photo by J. B. Parusel

Zespół kotewki orzecha wodnego *Trapetum natantis*. Fot./Photo by J. B. Parusel

Fot./Photo by J. B. Parusel

Rozdział 3. Dokumentacja stanu przyrody

Chapter 3. Documenting the state of nature

3. Dokumentacja stanu przyrody

Wprowadzenie

Jerzy B. Parusel

Dokumentacja stanu przyrody jest prowadzona w Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska już od chwili zorganizowania i uruchomienia działalności w 1995 roku. Odbyna się ona w formie badań naukowych, wykonywanych przez pracowników Centrum lub na jego zlecenie przez badaczy z innych instytucji, a także poprzez wykonywanie opracowań i syntez – tak przez pracowników Centrum, jak i zamawianie ich u specjalistów z innych instytucji. Ważnym sposobem dokumentacji stanu przyrody jest również wykonywanie zdjęć fotograficznych w trakcie badań i wizji terenowych przez pracowników Centrum lub zakup takich zdjęć od innych fotografów przyrody.

3.1. Badania naukowe własne

Krzysztof Musik, Jerzy B. Parusel

Pracownicy Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w okresie 25 lat działalności realizowali 99 tematów badawczych, w tym 36 to badania wieloletnie (tab. 3.1). Mając na celu jak najlepsze poznanie środowiska naturalnego regionu, oprócz szeroko pojętych inwentaryzacji przyrodniczych i wizji terenowych, przedmiotami szczegółowych badań były: gatunki i siedliska przyrodnicze z Dyrektywy Siedliskowej (chomik europejski, jęczyczka syberyjska, niedźwiedź brunatny, żubr europejski, zbiorowiska leśne, zaroślowe, łąkowe i źródliskowe, nietoperze, ważki, ptaki) oraz liczydło górskie, drobne ssaki, mięczaki, owady społeczne i pozostałe gatunki nietoperzy, ptaków i ważek (Musik 2018).

Najdłużej realizowanym tematem badawczym, rozpoczętym jeszcze przed utworzeniem Centrum, prowadzonym nieprzerwanie od 1979 roku, jest „Struktura i dynamika drzewostanu łęgu jesionowo-olszowego w rezerwacie przyrody „Ochojec” w Katowicach”. W 1979 roku założono w rezerwacie stałą powierzchnię badawczą (ryc. 3.1) o nieregularnym kształcie i wielkości 0,57 ha, na której dokonywane są okresowo pomiary dendrometryczne wszystkich drzew żywych i martwych o grubości piersnicy od 5 cm. Dotychczas wykonano trzy pomiary, w latach 1979, 1987 i 2004. W 2012 roku pomierzono geodezyjnie rozmieszczenie wszystkich drzew stojących. Wyniki dotychczasowych pomiarów opublikowano w monografii rezerwatu. Drugim tematem, rozpoczętym jeszcze przed utworzeniem Centrum, prowadzonym nieprzerwanie od 1982 roku, jest „Monitoring stanu populacji liczydła górskiego (*Streptopus amplexifolius*) w rezerwacie „Ochojec” w Katowicach”. W ramach tematu prowadzono badania nad populacją tej górskiej rośliny (ryc. 3.2) na dwóch stałych powierzchniach badawczych. W każdym sezonie wegetacyjnym dwukrotnie (w maju i lipcu) prowadzono obserwacje ekologiczne i pomiary biometryczne. Dodatkowo pobrane były nasiona do analiz laboratoryjnych, w celu przebadania zdolności kiełkowania. W latach 2008-2010 przeprowadzono również porównawcze badania genetyczne liczydła górskiego na wybranych 15 stanowiskach w górach i poza nimi. Wyniki badań były opublikowane w wydawnictwach krajowych i zagranicznych.

Krótko po tym jak Centrum zostało powołane, zaczęto realizować temat „Inwentaryzacja geobotaniczna zbiorowisk łąkowych Wyżyny Śląskiej”. Badania terenowe prowadzono w latach 1995-1999, na co składało się 13 wyjazdów terenowych, wykonanie 26 spisów florystycznych oraz 32 zdjęć fitosocjologicznych. Zebrany materiał zielnikowy oznaczono, uporządkowano dane ze spisów florystycznych, założono kartotekę gatunków i zbiorowisk

łąkowych oraz wykonano dokumentację fotograficzną. Także w 1995 roku wykonano opracowanie syntetyczne „Pszczynskie żubry”, które było podstawą założenia bazy danych o wszystkich żubrach hodowanych na ziemi pszczyńskiej, na bieżąco uzupełnianej. W ramach tematu gromadzona jest bibliografia żubrów pszczyńskich, która liczy obecnie ponad 2000 pozycji. Dane hodowlane i bibliograficzne były publikowane (ryc. 3.3).

Tabela 3.1. Wieloletnie badania naukowe i inwentaryzacje prowadzone przez pracowników Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska do 2017 roku.

Table 3.1. Long-term scientific research and inventories carried out by employees of the Upper Silesian Nature Heritage Centre until 2017.

Temat badań Research theme	Okres realizacji Period of realisation	Prowadzący badania Conducting research
Struktura i dynamika drzewostanu łągu jesionowo-olszowego w rezerwacie przyrody „Ochojec” w Katowicach	1979-nadal	Jerzy Parusel
Monitoring stanu populacji liczydła górskiego (<i>Streptopus amplexifolius</i>) w rezerwacie „Ochojec” w Katowicach	1982-nadal	Jerzy Parusel
Pszczynskie żubry	1995-nadal	Jerzy Parusel
Inwentaryzacja geobotaniczna zbiorowisk łąkowych Wyżyny Śląskiej*	1995-1999	Renata Bula
Dokumentacja dla projektowanych pomników przyrody*	1996-1998	Praca zespołowa
Przegląd istniejących pomników przyrody pod kątem oceny stanu zdrowotnego, określenia koniecznych do wykonania zabiegów ochronnych i pielęgnacyjnych oraz ewentualnych zagrożeń dla istnienia obiektu chronionego*	1996-1998	Praca zespołowa
Inwentaryzacja gniazd bociana białego na powierzchni próbnej w okolicy Rybnika*	1998-2000	Krzysztof Henel
Inwentaryzacja ornitologiczna stawów rybnych na zachód od Czechowic-Dziedzic*	1998-2000	Krzysztof Henel
Monitoring i ochrona populacji derkacza w województwie katowickim (śląskim)	1998-2000	Krzysztof Henel
Monitoring lęgowych i przelotnych populacji gęsi w rezerwacie „Łęczok”*	1998-2000	Krzysztof Henel
Ogólnopolska akcja liczenia zimujących ptaków wodno-błotnych nad Odrą, Kłodnicą i w rezerwacie Łęczok*	1998-2000	Krzysztof Henel
Monitoring i ochrona populacji niedźwiedzia brunatnego w województwie śląskim*	1999-nadal	Jerzy Parusel
Monitoring rozmieszczenia i liczebności w województwie śląskim chronionego prawem pająka – tygryka paskowanego	1999-2004	Alicja Miszta
Rozpoznanie składu gatunkowego i stanu ilościowego fauny pszczołowatych województwa śląskiego	1999-2005	Alicja Miszta
Inwentaryzacja fauny mrówek w wybranych rezerwatach przyrody województwa śląskiego*	1999-2007	Alicja Miszta
Program pełnej restytucji marsylii czterolistnej <i>Marsilea quadrifolia</i> na Górnym Śląsku	1999-nadal	Jerzy Parusel
Monitoring i czynna ochrona owadów pszczołowatych	2000-2005	Alicja Miszta
Monitoring populacji <i>Iris sibirica</i> w województwie śląskim	2000-2005	Renata Bula
Rozmieszczenie i aktualny stan zasobów <i>Hacquetia epipactis</i> w województwie śląskim	2000-2005	Agnieszka Rok
Chiropterofauna wybranych terenów województwa śląskiego	2000-2005	Agnieszka Wower
Monitoring populacji <i>Ligularia sibirica</i> w ostoi Natura 2000 Suchy Młyn*	2002-nadal	Renata Bula Agnieszka Rok Jerzy Parusel
Monitoring pospolitych ptaków lęgowych na wybranych powierzchniach próbnych w województwie śląskim (w ramach programu ogólnopolskiego)	2002-2005	Agnieszka Rok
Monitorowanie ważek w województwie śląskim	2002-2017	Alicja Miszta
Monitoring populacji <i>Pulsatilla patens</i> w ostoi Natura 2000 Sodowa Góra*	2003-2005	Renata Bula
Inwentaryzacja przyrodnicza użytków ekologicznych w województwie śląskim*	2004-2007	Praca zespołowa
Monitoring rozmieszczenia i liczebności chomika europejskiego na terenie województwa śląskiego	2006-nadal	Katarzyna Skowrońska-Ochmann Krzysztof Sokół

Inwentaryzacja starorzeczna rzeki Odry w Lasakach (gmina Rudniki) w celu sporządzenia projektu użytku ekologicznego*	2006-2008	Renata Bula Jerzy Parusel Agnieszka Henel Alicja Miszta
Inwentaryzacja przyrodnicza obiektów ujętych i planowanych do ujęcia w „Programie małej retencji dla województwa śląskiego”*	2006-2008	Renata Bula Jerzy Parusel Agnieszka Henel Zdzisław Wieland
Występowanie i ekologia bezkręgowców wodnych, ze szczególnym uwzględnieniem mięczaków w wybranych zbiornikach i ciekach wodnych województwa śląskiego	2006-2013	Katarzyna Skowrońska-Ochmann
Zmiany struktury zbiorowisk leśnych pod wpływem antropopresji na przykładzie Lasów Murckowskich*	2008-2010	Jerzy Parusel
Monitoring wybranych ciepłolubnych gatunków ważek w Polsce	2009-nadal	Alicja Miszta
Monitoring przyrodniczy Wojewódzkiego programu aktywizacji gospodarczej oraz zachowania dziedzictwa kulturowego Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej Owca Plus do roku 2020	2010-nadal	Praca zespołowa
Inwentaryzacja przyrodnicza projektowanego rezerwatu przyrody „Głębokie Doły” w Rybniku*	2013-2016	Jerzy Parusel Renata Bula
Monitoring liczebności populacji <i>Ophrys apifera</i> na stanowisku Golcówka w Imielinie*	2014-nadal	Jerzy Parusel Renata Bula
Inwentaryzacja terenowa ścieżek przyrodniczych*	2014-nadal	Agata Kloczkowska Agnieszka Wrońska
Badania inwentaryzacyjne i monitoringowe awifauny województwa śląskiego*	2015-nadal	Szymon Beuch Krzysztof Sokół

*materiały niepublikowane/unpublished materials.

W latach 1996-1998 pracownicy Centrum przeprowadzili na obszarze województwa katowickiego inwentaryzację istniejących pomników przyrody oraz sporządzili dokumentację dla projektowanych pomników przyrody. Łącznie zainwentaryzowano 1017 obiektów, w tym: pomniki istniejące – 245 drzew i jeden głąz narzutowy, pomniki projektowane – 763 drzewa, 6 głązów i 2 kamieniołomy. Sporządzona dokumentacja została przekazana do Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach.

W latach 1998-2000 pracownik Centrum realizował 5 tematów ornitologicznych, które dotyczyły inwentaryzacji gniazd bociana białego i ornitologicznej stawów rybnych, monitoringu populacji derkacza oraz lęgowych i przelotnych populacji gęsi, a także liczenia zimujących ptaków wodno-błotnych na rzekach i zbiornikach wodnych. Z tematów tych zostały sporządzone sprawozdania.

W 1999 roku rozpoczęto temat „Monitoring i ochrona populacji niedźwiedzia brunatnego w województwie śląskim”. Opracowano szczegółową kartę obserwacji niedźwiedzia, przeznaczoną dla obserwatorów terenowych. W ramach prowadzonego tematu gromadzono dane ankietowe o występowaniu tego dużego drapieżnika w Beskidach, rzadko były to obserwacje własne. Wyniki monitoringu gromadzone są w postaci bazy danych.

Również w 1999 roku podjęto tematykę badawczą bezkręgowców, z trzema tematami – „Monitoring rozmieszczenia i liczebności w województwie śląskim chronionego prawem pająka – tygrzyka paskowanego”, „Rozpoznanie składu gatunkowego i stanu ilościowego fauny pszczołowatych województwa śląskiego” oraz „Inwentaryzacja fauny mrówek w wybranych rezerwach przyrody województwa śląskiego”. Pierwszy z nich realizowany był do 2004 roku, drugi do roku 2005 a trzeci do 2007 roku. Efektem prac było bliższe poznanie rozmieszczenia jednego z gatunków arachnofauny oraz hymenopterofauny województwa śląskiego. Wyniki pierwszego tematu zostały opublikowane, natomiast wyniki pozostałych dwóch opracowano w formie raportu.

Rok 1999 zaowocował również opracowaniem programu pełnej restytucji paproci wodnej – marsylii czterolistnej (ryc. 3.4) na stanowiska zastępcze (program został poprawiony w 2000 roku). Od 2002 roku w ramach tego tematu badawczego, oprócz zabiegów ochrony czynnej, prowadzono monitoring i obserwacje populacji tej rośliny w Miejskim

Ogrodzie Botanicznym w Zabrzu oraz w Rudach Raciborskich i Mysłowicach. Przeprowadzono również badania genetyczne w Katedrze Genetyki Uniwersytetu Śląskiego materiału roślinnego z wielu stanowisk w Polsce, na Słowacji oraz w Niemczech i Francji. Wyniki badań były publikowane w wydawnictwach krajowych i zagranicznych.

W 2000 roku rozpoczęto pięcioletni temat badawczy „Monitoring i czynna ochrona owadów pszczołowatych”. W tym celu zakupiono 10 sztucznych gniazd lęgowych dla pszczoł samotnic i zainstalowano je w różnych częściach województwa śląskiego. W następnych latach kontrolowano stopień zasiedlenia gniazd oraz prowadzono analizę entomologiczną składu gatunkowego i ilościowego w celu wypracowania strategii czynnej ochrony tej grupy bezkręgowców. Wyniki prac przedstawiono w formie merytorycznego sprawozdania, a dane wstępne zostały opublikowane w formie streszczenia w materiałach konferencyjnych. Także w 2000 roku zostały podjęte dwa tematy florystyczne dotyczące zasobów kosańca syberyjskiego i cieszyńnianki wiosennej oraz badania chiropeterofauny wybranych terenów województwa śląskiego. Wyniki badań florystycznych zostały opublikowane jako części „Materiałów do atlasu rozmieszczenia oraz stanu zasobów roślin chronionych i zagrożonych rejonu górnośląskiego – PRESS”. Wyniki badań nietoperzy zostały opublikowane w kilku artykułach naukowych, były także podstawą przygotowania publikacji popularnonaukowych o tych mało znanych w województwie śląskim latających ssakach.

Rok 2002 zaowocował rozpoczęciem badań odonatofauny w województwie śląskim, czyli realizacją tematu badawczego „Monitorowanie ważek w województwie śląskim”, w ramach którego w przeciągu 14 lat zinwentaryzowano 296 stanowisk ważek. Odnotowano 65 gatunków, z czego 5 zanotowano po raz pierwszy na Górnym Śląsku, a w porównaniu z historycznymi doniesieniami stwierdzono zanik 3 gatunków. Na wielu stanowiskach prowadzono coroczny monitoring gatunków chronionych. Efektem prac pracowników Centrum było ustanowienie 3 stref ochrony dla najmniejszej, ściśle chronionej ważki występującej w Polsce – iglicy małej (ryc. 3.5) (Błędów w Chełmie Śląskim, obszar Natura 2000 Bagno w Korzonku, obszar Natura 2000 Torfowisko przy Dolinie Kocinki). Dodatkowo prowadzono również monitoring występowania ciepłolubnych gatunków ważek. Wyniki badań były publikowane w wydawnictwach krajowych i zagranicznych.

Od 2002 roku Centrum nieprzerwanie prowadzi temat badawczy „Monitoring populacji *Ligularia sibirica* w ostoi Natura 2000 Suchy Młyn”. W jego ramach pracownicy wykonują monitoring populacji tej bardzo rzadkiej rośliny w Polsce (ryc. 3.6), na jedynym stanowisku w województwie śląskim. Corocznie prowadzi się kontrolę stanowiska jęczyczki w trakcie jej kwitnienia oraz wykonuje się pomiary biometryczne poszczególnych osobników, a wyniki wprowadzane są do bazy MapInfo. W latach 2008 i 2017 wykonano również, za zgodą Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Katowicach, zabiegi ochrony czynnej jęczyczki syberyjskiej.

W latach 2002-2005 pracownica Centrum brała udział w ogólnopolskim programie monitoringu pospolitych ptaków lęgowych, prowadząc obserwacje na wybranych powierzchniach próbnych w województwie śląskim.

W latach 2003-2005 prowadzono monitoring populacji sasanki otwartej na Sądowej Górze w Jaworznie (wynik negatywny).

W 2004 roku przystąpiono do inwentaryzacji wybranych użytków ekologicznych w województwie śląskim, dla których brak było dokładniejszych danych przyrodniczych. Do 2007 roku badaniami objęto 9 obszarów chronionych.

W 2006 roku rozpoczęto temat badawczy „Monitoring rozmieszczenia i liczebności chomika europejskiego (*Cricetus cricetus*) na terenie województwa śląskiego”. Przez następne lata skontrolowano pod kątem obecności chomika (ryc. 3.7) kilkanaście gmin województwa śląskiego, z czego szczegółowe, coroczne kontrole prowadzono w Siemianowicach Śląskich,

Chorzowie i Piekarach Śląskich. Wyniki badań były publikowane w wydawnictwach krajowych, posłużyły także do opracowania publikacji popularnonaukowych o tym niezwykle interesującym gryzoniu.

W latach 2006-2008 pracownicy Centrum prowadzili inwentaryzację przyrodniczą starorzecza Odry w Lasakach celem przygotowania wniosku o objęcie go ochroną w formie użytku ekologicznego oraz inwentaryzację 25 obiektów ujętych i planowanych do ujęcia w „Programie małej retencji dla województwa śląskiego”.

W latach 2006-2013 realizowano temat „Występowanie i ekologia bezkręgowców wodnych, ze szczególnym uwzględnieniem mięczaków w wybranych zbiornikach i ciekach wodnych województwa śląskiego”, w ramach którego prowadzono badania malakologiczne dotyczące między innymi występowania błotniarki wysmukłej. Wyniki badań były publikowane w wydawnictwach krajowych i zagranicznych.

W 2008 roku przystąpiono do realizacji badań na temat „Zmiany struktury zbiorowisk leśnych pod wpływem antropopresji na przykładzie Lasów Murckowskich”, które zostały przerwane w 2010 roku. W trakcie prac terenowych sporządzono pełną dokumentację fitosocjologiczną roślinności w 110 miejscach, w których zostały wykonane zdjęcia fitosocjologiczne w latach 1959-1960 przez S. Myczkowskiego. Zdigitalizowano również mapę roślinności rzeczywistej lasów Nadleśnictwa Murcki według stanu na rok 1959.

Od 2009 roku prowadzony jest monitoring wybranych ciepłolubnych gatunków ważek w Polsce, którego koordynatorem krajowym była pracownica Centrum. Wyniki monitoringu zamieszczane są na stronie internetowej <http://www.odonata.pl/monitoring.php>.

Od 2010 roku Centrum uczestniczy w monitoringu przyrodniczym „Wojewódzkiego Programu Aktywizacji Gospodarczej oraz Zachowania Dziedzictwa Kulturowego Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej Owca Plus do roku 2020”. W jego ramach prowadzone są badania na temat wpływu użytkowania pasterskiego na stan siedlisk przyrodniczych, populacje rzadkich i zagrożonych gatunków roślin oraz różnorodność biologiczną. Monitoring prowadzony jest na wyznaczonych powierzchniach badawczych w zakresie ogólnym oraz szczegółowym, dla gatunków takich, jak: zawilec wielkokwiatowy, dzwonek piłkowany, zimowit jesienny i przytulia krakowska oraz siedlisk przyrodniczych: muraw bliźniczkowych, muraw kserotermicznych, niżowych i górskich łąk kośnych (ryc. 3.8). Wyniki monitoringu opracowywane są w formie raportów rocznych, które dostępne są na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego.

W latach 2013-2016 gromadzono materiały florystyczne i fitosocjologiczne w projektowanym rezerwacie przyrody „Głębokie Doły” w Rybniku. Zebrane wyniki badań zostaną wykorzystane do opracowania ponownego wniosku o objęcie tego obszaru ochroną rezerwatową, na którą niewątpliwie zasługuje.

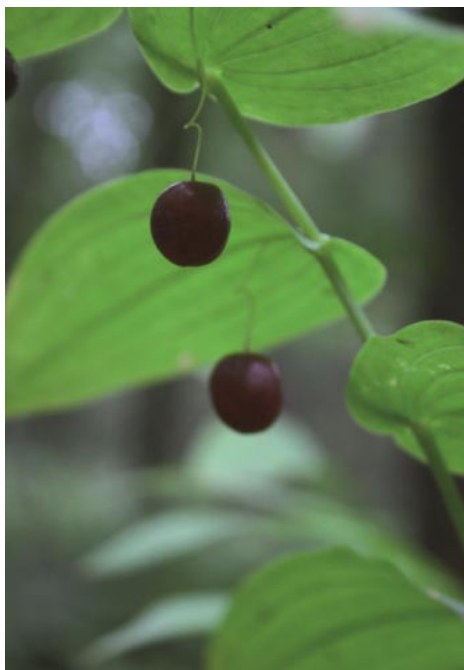
W 2014 roku rozpoczęto monitoring liczebności populacji *Ophrys apifera* (ryc. 3.9) na jedynym w Polsce stanowisku Golcówka w Imielinie. W latach 2016-2017 przeprowadzono na tym stanowisku zabieg ochrony czynnej, polegający na wycinie sosen i brzoź, których sukcesja zagraża siedliskom gatunku. W 2017 roku, staraniem Centrum, storczyk ten został objęty ochroną gatunkową na obszarze województwa śląskiego.

W 2014 roku przystąpiono także do inwentaryzacji terenowej ścieżek przyrodniczych wyznaczonych w województwie śląskim przez różne podmioty. Inwentaryzacja obejmuje infrastrukturę ścieżek oraz walory przyrodnicze, które na nich można obserwować. Wyniki badań wprowadzane są do bazy danych.

Przedmioty naszych badań Subjects of our research

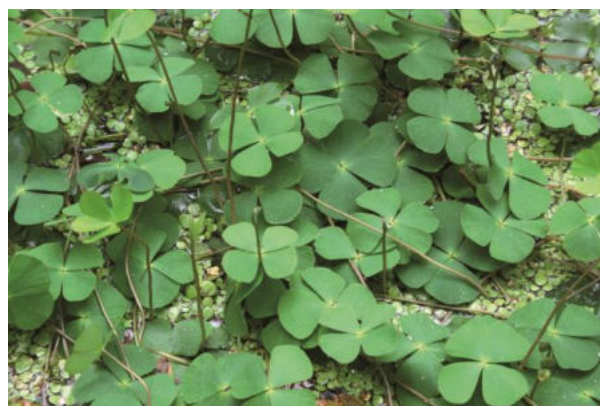
Ryc./Fig. 3.1. Powierzchnia próbna w rezerwacie przyrody „Ochojec”. Sample plot in the “Ochojec” nature reserve. Fot./Photo by J. B. Parusel

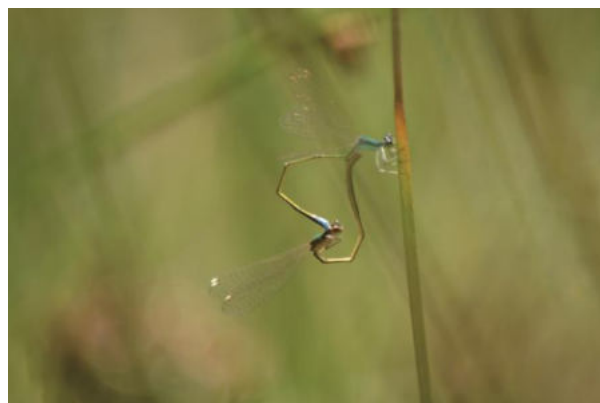
Ryc./Fig. 3.2. Liczydło górskie *Streptopus amplexifolius*. Fot./Photo by J. B. Parusel

Ryc./Fig. 3.3. Żubr *Bison bonasus*. Fot./Photo by J. B. Parusel

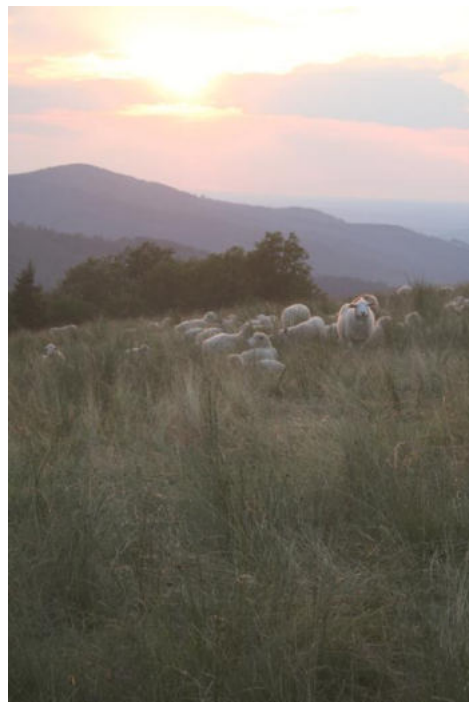
Ryc./Fig. 3.4. Marsylia czterolistna *Marsilea quadri-
folia*. Fot./Photo by J. B. Parusel

Ryc./Fig. 3.5. Iglica mała *Nehalennia speciosa*. Fot./
Photo by A. Miszt

Ryc./Fig. 3.6. Języczka syberyjska *Ligularia sibirica*. Fot./Photo by K. Musik

Ryc./Fig. 3.8. Monitoring górskiej łąki kośnej w Beskidach. Monitoring of the mountain hay meadow in Beskidy Mts. Fot./Photo by J. B. Parusel

Ryc./Fig. 3.7. Chomik europejski *Cricetus cricetus*. Fot./Photo by K. Sokół

Ryc./Fig. 3.9. Dwulistnik pszczeli *Ophrys apifera*. Fot./Photo by J. B. Parusel

W 2015 roku pracownicy Centrum rozpoczęli badania ornitologiczne, które obejmowały: całoroczny monitoring awifauny lęgowej, przelotnej i zimującej zbiorników retencyjnych Dzierżno Duże i Świerklaniec, monitoring kolonii lęgowych gawrona, udział w programie „Wróbel *Passer domesticus* w czasie zimy 2015/2016 we wschodniej części Górnego Śląska” realizowanym przez Górnośląskie Koło Ornitologiczne oraz w programie badawczym „Monitoring bączka *Ixobrychus minutus* w województwie śląskim”.

Dodatkowo, poza wyżej omówionymi tematami badań wieloletnich, pracownicy Centrum prowadzili lub uczestniczyli w 63 tematach badawczych realizowanych w krótszych terminach, zazwyczaj przez jeden lub dwa sezony wegetacyjne (tab. 3.2). Prowadzono inwentaryzacje przyrodnicze, monitoring gatunków rzadkich oraz chronionych, badano stan zachowania środowisk oraz prowadzono szeroko zakrojone obserwacje przyrodnicze. Uczestniczono także w badaniach ankietowych oraz w zabezpieczaniu i oznaczaniu kolekcji muzealnych własnych i Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu.

Wyniki swoich badań pracownicy Centrum opublikowali w ponad 300 artykułach i komunikatach naukowych, zamieszczonych w wydawnictwach krajowych i zagranicznych (Parusel 2018). Twórczość naukowa została opisana szerzej w następnym podrozdziale.

Tabela 3.2. Pozostałe badania, inwentaryzacje i obserwacje naukowe pracowników Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska do 2017 roku.

Table 3.2. Other researches, inventories and scientific observations of employees of the Upper Silesian Nature Heritage Centre until 2017.

Temat badań Research theme	Okres realizacji Period of realisation	Prowadzący badania Conducting research
V Międzynarodowe Liczenie Bociana Białego	1995	Wojciech Kuliński
Waloryzacja faunistyczna projektowanego rezerwatu „Wiślicka Kępa” koło Skoczowa	1995	Wojciech Kuliński
Stan zachowania i degeneracji runa leśnego zbiorowisk borowych w różnych strefach zagrożeń antropogenicznych na przykładzie Lasów Stobrawsko-Lublinieckich	1995-1996	Barbara Buszman
Ornito fauna lęgów nadrzecznych w projektowanym parku krajobrazowym „Żabi Kraj”	1995-1996	Wojciech Kuliński
Inwentaryzacja starorzeczy w przełomowym odcinku górnej Odry	1996	Zdzisław Wieland
Dekada Spisu Nietoperzy (na terenie Jurajskich Parków Krajobrazowych)	1997	Marek Kocurek
Drobne ssaki rezerwatów „Las Murckowski” i „Łęczok”	1997	Marek Kocurek
Liczenie gniazd kormorana czarnego w rezerwacie „Łęczok”, zespole przyrodniczo-krajobrazowym „Wielikąt” i na Zbiorniku Goczałkowickim	1997	Wojciech Kuliński
Ankieta na temat stanu poznania i zagrożenia bezkręgowców Górnego Śląska	1998	Alicja Miszta
Obrączkowanie łabędzia niemego w zespole przyrodniczo-krajobrazowym „Wielikąt”	2000	Krzysztof Henel
Dokumentacja do wniosku o ochronę wzgórza „Kaplicówka” w formie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego	2000-2001	Renata Bula Jerzy Parusel Zdzisław Wieland
Inwentaryzacja botaniczna wybranych starorzeczy w dolinie rzeki Warty	2002	Agnieszka Rok
Badania statystyczne dotyczące wielkości kosztów bieżących ochrony środowiska w Polsce w 2003 roku (Ministerstwo Środowiska)	2003	Jerzy Parusel
Porządkowanie i oznaczenie mrówek w zbiorach Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu	2004	Alicja Miszta
Dokumentacja fitosocjologiczna siedliska 5130 – zarośla jałowca pospolitego na murawach kserotermicznych	2005	Jerzy Parusel Renata Bula
Przegląd i opracowanie zbiorów ważek w Muzeum Górnośląskim w Bytomiu	2005	Alicja Miszta <i>Aleš Dolný</i> ** (Ostrawa)
Liczenie pluszcza na potokach Beskidu Śląskiego	2005	Mateusz Ledwoń
Inwentaryzacja bezkręgowców wodnych rzeki Centurii	2006	Katarzyna Skowrońska
Inwentaryzacja ornitofauny i herpetofauny zbiornika Kuźnica Warężyńska	2006	Katarzyna Skowrońska
Inwentaryzacja stanowiska purchawicy olbrzymiej w Katowicach Brynowie	2006	Agnieszka Henel

Obserwacje ptaków i owadów na terenie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego „Żabie Doły”	2006	Katarzyna Skowrońska
Rozpoznanie stanu populacji lipiennika Loesela na obrzeżu zbiornika zaporowego „Kuznica Warężyńska” i możliwości jej ochrony „in situ” oraz „ex situ”	2006	Renata Bula Jerzy Parusel
Inwentaryzacja przyrodnicza torfowiska w Nowym Kocinie w celu sporządzenia projektu użytku ekologicznego	2006-2007	Alicja Misztka Renata Bula Agnieszka Henel Jerzy Parusel
Inwentaryzacja roślinności siedlisk wodno-błotnych w dolinie Pilicy	2006-2007	Agnieszka Henel
Inwentaryzacja malakofauny wodnej rezerwatu „Ochojec”*	2007	Katarzyna Skowrońska
Inwentaryzacja ważek na stawie i rzeczce „Ślepiotka” na odcinku płynącym przez rezerwat Ochojec*	2007	Alicja Misztka
Zimowa inwentaryzacja nietoperzy prowadzona przez RDLP	2007	Agnieszka Wower
Inwentaryzacja odonatologiczna użytku ekologicznego „Jezioro” w Leśniakach	2007-2008	Alicja Misztka
Inwentaryzacje (wstępne) chrząszczy z rodziny Carabidae na terenie wybranych rezerwatów przyrody	2007-2008	Alicja Misztka
Monitoring populacji obuwika pospolitego <i>Cypripedium calceolus</i> na wybranych stanowiskach	2007-2008	Renata Bula
Monitoring wydry w ramach projektu „Współpraca na Górnym Śląsku w ochronie wydry i zasobów wodnych”*	2007-2008	Katarzyna Skowrońska
Badania ankietowe na temat synantropizacji dzika w miastach aglomeracji górnośląskiej (dla dr hab. Z. Jakubca z Instytutu Ochrony Przyrody PAN)	2008	Jerzy Parusel Katarzyna Skowrońska
Charakterystyka hydrograficzna rezerwatu przyrody „Ochojec”*	2008	Jerzy Parusel
Flora roślin naczyniowych rezerwatu florystycznego „Ochojec”*	2008	Jerzy Parusel
Kontrola stanowisk nietoperzy (Podziemia Będzińskie, Katowice, Mikołów, Łędziny, rezerwat „Szachownica”)	2008	Agnieszka Wower
Motyle dzienne rezerwatu przyrody „Ochojec”*	2008	Agnieszka Wower
Nietoperze rezerwatu przyrody „Ochojec” i jego obrzeża*	2008	Agnieszka Wower
Ptaki rezerwatu przyrody „Ochojec”*	2008	Jerzy Parusel
Roślinność rezerwatu przyrody „Ochojec”*	2008	Jerzy Parusel
Rzeźba powierzchni ziemi rezerwatu przyrody „Ochojec”*	2008	Zdzisław Wieland Jerzy Parusel
Ssaki łowne i drapieżne rezerwatu przyrody „Ochojec”*	2008	Jerzy Parusel
Walory przyrodnicze zbiornika zapadliskowego i jego otoczenia przy ulicy Nowy Świat w Rudzie Śląskiej	2008	Robert Matusiak Jarosław Wojtczak Krzysztof Kokoszka Jerzy B. Parusel
Ocena zgrupowań chrząszczy z rodziny Carabidae i wielkości ich populacji na terenie wybranych rezerwatów przyrody województwa śląskiego z wykorzystaniem pułapek żywołownych	2008-2009	Alicja Misztka
Herpetofauna otoczenia lotniska „Pyrzowice”	2009	Piotr Cuber Paweł Kmiecik Adrian Ochmann Katarzyna Skowrońska Marek Soltysiak
Zróżnicowanie i stan zachowania zbiorowisk roślinnych związanych z ciekami: Wiercicą i Knajką oraz wybranymi ich dopływami	2009	Michał Romańczyk
Ekspertyzkie badania ankietowe projektu badawczego PRESS nad usługami ekosystemów (dla sieci naukowej PEER (Partnerstwo dla Europejskich Badań nad Środowiskiem))	2010	Jerzy Parusel
Badania dotyczące usług publicznych w zakresie ochrony środowiska (badanie respondenckie)	2012	Jerzy Parusel
Badania na temat wiedzy i opinii na temat sposobów postępowania z gatunkami obcymi w Polsce (ankietyzacja prowadzona przez IOP PAN w Krakowie)	2012	Jerzy Parusel
Monitoring siedliska Natura 2000 – 5130 Zarośla jałowca pospolitego na wrzosowiskach lub murawach nawapiennych	2012	Agata Kloczkowska
Porównanie budowy morfologicznej wylinek ważki czteroplamej <i>Libellula quadrimaculata</i> pochodzących z silnie zanieczyszczonego ściekami galmanowymi torfowiska w Pniowcu i ze stanowisk kontrolnych	2012	Alicja Misztka

„Securing the conservation of biodiversity across administrative levels and spatial, temporal, and ecological scales” (ankieta na temat korytarzy ekologicznych przeprowadzona przez Instytut Nauk o Środowisku UJ w Krakowie)	2012	Jerzy Parusel
Wywiad-ankieta na temat korytarzy ekologicznych (dla Małgorzaty Siuty, magistrantki Wydziału Nauk o Środowisku i Polityki Środowiskowej Uniwersytetu Środkowoeuropejskiego w Budapeszcie)	2014	Jerzy Parusel
Inwentaryzacja siedlisk rzadkich gatunków ważek	2014-2015	Renata Bula Alicja Miszta
Inwentaryzacja gatunków i siedlisk na terenie użytku ekologicznego „Kencierz”	2016	Renata Bula Jerzy Parusel
Inwentaryzacja przyrodnicza kwartału dzielnicy w Jastrzębiu Zdroju przeznaczonego pod budowę hipermarketu	2016	Jerzy Parusel
Inwentaryzacja przyrodnicza stawu przy ul. Ligockiej w Katowicach (staw przeznaczony do zasypiania)	2016	Jerzy Parusel Krzysztof Sokół
Przegląd zbiorów fauny jaskiniowej dr A. Skalskiego, przechowywanych w Muzeum Górnośląskim w Bytomiu (w celu odnalezienia preparatów z <i>Niphragus casimiriensis</i>) oraz zabezpieczenie zbiorów przed zniszczeniem	2016	Alicja Miszta
Przygotowanie (sprawdzenie oznaczenia gatunków, sporządzenie wykazów) i przekazanie do Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu zbiorów chrząszczy, błonkówki i trzmieci pochodzących z inwentaryzacji prowadzonych w latach 1996-2002	2016	Alicja Miszta
Spis zbiorów owadów uszkadzających drzewa na stanowiskach w województwie śląskim, pochodzących ze zbioru prof. Zygmunta Schneidera i przechowywanych w siedzibie IBL w Katowicach	2016	Alicja Miszta
Zabezpieczenie zbiorów pajaków w celu ich oznaczenia przez specjalistów	2016	Alicja Miszta
Badania inwentaryzacyjne i monitoringowe cykadofauny terenów wypasowych (w powiązaniu z monitoringiem przyrodniczym programu Owca Plus)	2017	Krzysztof Musik
Inwentaryzacja drzew na terenie szpitala przy ul. Józefowskiej i Alfreda w Katowicach (działki 74/3 i 74/4) i przygotowanie opinii w związku z wnioskiem złożonym do Marszałka Województwa o objęcie ochroną drzew na działce stanowiącej własność Województwa Śląskiego, w ramach zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru dzielnicy Wełnowiec-Józefowiec w Katowicach	2017	Jerzy Parusel
Inwentaryzacja przyrodnicza projektowanego obszaru górniczego „Orzesze” [dla złoża węgla kamiennego „Żory – Suszec 1” w związku z postępowaniem w sprawie oceny oddziaływania na środowisko i zgłoszonymi zastrzeżeniami do raportu o oddziaływaniu na środowisko]	2017	Renata Bula Krzysztof Musik Jerzy Parusel Krzysztof Sokół

* materiały publikowane/published materials. ** kursywą oznaczono osoby nie będące pracownikami Centrum/italics indicate people who are not employees of the Centre.

3.2. Badania naukowe zlecone

Krzysztof Musik, Jerzy B. Parusel

Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska wielokrotnie zlecało wykonanie inwentaryzacji przyrodniczych specjalistom i przyrodnikom. Tego typu opracowania wykonywane były głównie dla słabiej poznanych grup systematycznych, które nierzadko wymagały specjalistycznej wiedzy w oznaczaniu zbiorów i opracowywaniu wyników.

Krótko po rozpoczęciu działalności Centrum, największy nacisk położono na poznanie bioróżnorodności obszarów chronionych, głównie rezerwatów przyrody. Na tych terenach zlecono wykonanie opracowań briologicznych oraz dotyczących koleopterofauny związanej z martwym drewnem.

W latach 1995-2017 zlecono w sumie 155 badań w zakresie różnych dyscyplin przyrodniczo-nauki (tab. 3.3). Najwięcej prac wykonano z zakresu briologii (30), zoologii (30), botaniki (28) i ochrony przyrody (18). Tematyka badań obejmowała najczęściej występowanie poszczególnych gatunków lub całych grup systematycznych, zbiorowisk roślinnych, obszarów chronionych lub godnych ochrony. Większość zleconych prac została opublikowana w wydawnictwach Centrum.

Tabela 3.3. Zestawienie liczby badań naukowych według dyscyplin wiedzy zleconych przez Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017.

Table 3.3. List of the number of scientific studies by knowledge disciplines commissioned by the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017.

Rok Year	Ekologia Ecology	Zoologia Zoology	Briologia Briology	Botanika Botany	Fitosocjologia Phytosociology	Mykologia Mycology	Ochrona przyrody Nature protection	Genetyka Genetics	Inne Others	Razem Total
1995	1									1
1996		2	1							3
1997		4	2	2					1	9
1998	2	4	4	2	1	1				14
1999	1	1	4	10	2				2	20
2000			2						3	5
2001		3	2	1	2	1				9
2002			1							1
2003			1							1
2004										
2005			1							1
2006			2				1		1	4
2007									1	1
2008	6	10	2	6	1	3	8	4	5	45
2009	2	1				1	4	2	1	11
2010		1		1			4	2		8
2011			1							1
2012			1		1		1			3
2013			1	1						2
2014								1		1
2015		1	1	1						3
2016		1	2	2					1	6
2017		2	2	2						6
Razem Total	12	30	30	28	7	6	18	9	15	155

Piśmiennictwo

Musik K. 2018. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska (1992-2017) – badania naukowe. *Przyroda Górnego Śląska*, 93: 7-8.

Parusel J. B. 2018. Publikacje naukowe pracowników Centrum, s.: 49-52. W: Parusel J. B. (red.) *Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. 25 lat w służbie ochrony przyrody (1992-2017)*. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

3.3. Publikacje naukowe pracowników Centrum

Jerzy B. Parusel

W latach 1995-2017 ukazało się w sumie 317 publikacji naukowych pracowników Centrum, w tym: 96 artykułów, 89 komunikatów i doniesień, 83 wydawnictwa zwarte i rozdziały w nich zawarte, 24 noty redakcyjne, 24 publikacje internetowe i jedno wydawnictwo Multimedialne (tab. 3.4). Liczba publikacji w poszczególnych latach wahała się od 1 do 43. Należy zwrócić uwagę na publikacje z udziałem badaczy zagranicznych (Přírodovědecká Fakulta Ostravské Univerzity, Ostrava, Republika Czeska), z którymi opublikowano 6 artykułów oraz 7 komunikatów i doniesień. W czasopiśmie zagranicznych i polskich czasopiśmie międzynarodowych (*Acta Chiropterologica*, *Acta/Scripta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Ostraviensis*, *Acta Societatis Botanicorum Poloniae*, *Biodiversity Research and Conservation*,

Dutch Birding, European Bison Conservation Newsletter, Flora, Folia Malacologica, Fragmenta Faunistica, Odonatologica, Zbornik Oravského Muzea, Zoologischer Anzeiger) ukazało się 17 artykułów oraz 9 komunikatów i doniesień, a dalszych 14 komunikatów i streszczeń ukazało się w publikacjach uniwersytetów w Ostrawie i Rzymie („Sapienza”) oraz Natural History Museum w Londynie, biuletynach European Bison Conservation Newsletter i The Malacologist oraz w wydawnictwach z konferencji międzynarodowych Stowarzyszenia Miłośników Żubrów, Zakładu Badania Ssaków PAN w Białowieży, Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu i Stowarzyszenia Dziewięścił w Górkach Wielkich. Jeden artykuł ukazał się w monografii wydanej w Zwoleniu na Słowacji (Technická univerzita, Zvolen), a drugi w wydawnictwie pokonferencyjnym Zakładu Badania Ssaków PAN w Białowieży.

Publikacje naukowe pracowników obejmowały ponad 15 dyscyplin wiedzy (tab. 3.5). Najwięcej było publikacji zoologicznych (96), z ochrony przyrody (79), botaniki (25), fitosocjologii (21), baz danych (20) i ekologii roślin (18).

Prace naukowe opublikowało 21 pracowników Centrum (tab. 3.6). Ich liczba wahała się od 1 do 179. Najwięcej prac opublikowali: Jerzy Parusel (179), Alicja Miszta (45), Renata Bula (42), Katarzyna Skowrońska/-Ochmann (31) i Szymon Beuch (28).

Tabela 3.4. Zestawienie liczby publikacji naukowych pracowników Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017.

Table 3.4. List of the number of scientific publications of the employees of the Upper Silesian Nature Heritage Centre in 1995-2017.

Rok Year	Artykuły Articles	Komunikaty i doniesienia Messages and reports	Książki, rozdziały w książkach, mapy Books, chapters in books, maps	Noty redakcyjne Editorial notes	Publikacje elektroniczne Electronic publications	Wydawnictwa multimedialne Multimedia publishing	Razem Total
1995	3	4	0	0	0	0	7
1996	6	1	2	1	0	0	10
1997	6	4	2	1	0	0	13
1998	1	1	0	1	0	0	3
1999	0	0	0	1	0	0	1
2000	2	1	1	0	0	0	4
2001	4	2	3	1	0	0	10
2002	1	4	0	0	0	0	5
2003	4	1	0	0	1	0	6
2004	1	1	6	0	0	0	8
2005	5	0	4	1	0	0	10
2006	6	13	0	2	0	0	21
2007	9	6	1	0	1	1	18
2008	3	6	3	2	0	0	14
2009	3	6	30	2	2	0	43
2010	1	5	3	0	4	0	13
2011	2	1	1	0	1	0	5
2012	8	4	1	1	2	0	16
2013	2	6	0	2	4	0	14
2014	11	9	5	6	3	0	34
2015	8	9	11	1	4	0	33
2016	6	3	2	0	0	0	11
2017	4	2	8	2	2	0	18
Razem Total	96	89	83	24	24	1	317

Tabela 3.5. Dyscypliny wiedzy reprezentowane w publikacjach naukowych pracowników Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017.

Table 3.5. Disciplines of knowledge represented in scientific publications of the employees of the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017.

Dyscyplina Discipline	Artykuły Articles	Komunikaty i doniesienia Messages and reports	Książki, rozdziały w książkach, mapy Books, chapters in books, maps	Noty redakcyjne Editorial notes	Publikacje elektroniczne Electronic publications	Wydawnictwa multimedialne Multimedia publishing	Razem Total
Zoologia Zoology	44	35	12	2	3	0	96
Ochrona przyrody Nature protection	18	14	26	14	7	0	79
Botanika Botany	14	6	5	0	0	0	25
Fitosocjologia Phytosociology	8	4	8	1	0	0	21
Metodyki, bazy danych Methods, databases	2	7	8	1	2	0	20
Ekologia roślin Plant ecology	4	7	6	0	1	0	18
Antropopresja Anthropopresure	0	1	4	2	0	0	7
Ochrona środowiska Environmental protection	0	0	0	0	7	0	7
Ekologia Ecology	2	1	3	0	0	0	6
Ekologia zwierząt Animal ecology	0	6	0	0	0	0	6
Planowanie przestrzenne Spatial planning	0	0	0	0	4	1	5
Edukacja ekologiczna Ecological education	0	0	3	0	0	0	3
Geomorfologia Geomorphology	0	0	2	0	0	0	2
Hydrografia Hydrography	0	0	1	0	0	0	1
Mykologia Mycology	1	0	0	0	0	0	1
Inne Others	3	8	5	4	0	0	20
Razem Total	96	89	83	24	24	1	317

Tabela 3.6. Autorzy publikacji naukowych Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017.

Table 3.6. Authors of scientific publications of the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017.

Autor Author	Artykuły Articles	Komunikaty i doniesienia Messages and reports	Książki, rozdziały w książkach, mapy Books, chapters in books, maps	Noty redakcyjne Editorial notes	Publikacje elektroniczne Electronic publications	Wydawnictwa multimedialne Multimedia publishing	Razem Total
Jerzy Parusel	32	43	69	24	10	1	179
Alicja Miszt	17	16	8	0	4	0	45
Renata Bula	9	9	9	0	15	0	42
Katarzyna Skowrońska/- Ochmann	5	20	3	0	3	0	31
Szymon Beuch	23	2	1	0	2	0	28
Michał Romańczyk	1	2	4	0	14	0	21
Agnieszka Rok/Henel	10	7	2	0	0	0	19

Zdzisław Wieland	0	1	6	0	9	0	16
Agnieszka Wower	1	4	6	0	1	0	12
Agata Kloczkowska	1	0	4	0	4	0	9
Krzysztof Sokół	0	2	2	0	5	0	9
Agnieszka Wrońska	0	1	1	0	6	0	8
Barbara Buszman	2	0	2	0	0	0	4
Wojciech Kuliński	1	1	0	0	0	0	2
Angelika Luty	0	1	1	0	0	0	2
Marta Duda	0	1	0	0	0	0	1
Krzysztof Henel	0	0	1	0	0	0	1
Mateusz Ledwoń	0	0	1	0	0	0	1
Krzysztof Musik	0	0	0	0	1	0	1
Kamila Nowak	0	1	0	0	0	0	1
Katarzyna Rostańska	0	0	1	0	0	0	1

Bibliografia publikacji pracowników

Wykaz publikacji pracowników Centrum, na podstawie którego dokonano syntezy ich twórczości naukowej, zamieszczono w załączniku 1 do niniejszego raportu. Sporządzono go w oparciu o sprawozdania z działalności Centrum oraz własne wykazy, prowadzone przez pracowników. Do bibliografii włączono prace, które ukazały się drukiem od roku 1995, a więc z chwilą rozpoczęcia działalności przez Centrum i zatrudnienia pierwszych pracowników, oraz prace, które zostały opublikowane w okresie ich zatrudnienia w Centrum. Do bibliografii włączono także prace, które zostały opublikowane po ustaniu zatrudnienia pracownika, jeśli w pracach tych były wykorzystywane wyniki obserwacji i badań prowadzonych w okresie zatrudnienia w Centrum. Opisy bibliograficzne sporządzono zgodnie z zasadami stosowanymi w wydawnictwach Centrum.

Należy w tym miejscu zaznaczyć, że pracownicy przed ich zatrudnieniem w Centrum byli autorami 71 publikacji naukowych. Wśród nich było 40 artykułów, 24 komunikaty i doniesienia, 4 rozdziały w książkach i mapy oraz 3 recenzje. Poszczególni pracownicy opublikowali: Alicja Miszta (1976-1996) – 11 artykułów i 1 komunikat, Barbara Buszman (1977-1993) – 5 artykułów, Jerzy Parusel (1979-1994) – 17 artykułów, 15 komunikatów, 1 mapę i 3 recenzje, Katarzyna Skowrońska (2005) – 2 komunikaty, Szymon Beuch (2006-2013) – 4 artykuły i 3 komunikaty, Michał Romańczyk (2007) – 1 rozdział w książce, Krzysztof Sokół (2009-2010) – 2 rozdziały w książkach, Krzysztof Musik (2011-2015) – 4 artykuły i 3 komunikaty.

Niniejszy wykaz jest pierwszą bibliografią publikacji naukowych pracowników Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska¹. W tym miejscu dziękuję wszystkim pracownikom Centrum, którzy przekazali mi opisy bibliograficzne swoich prac.

Piśmiennictwo

Parusel J. B. 1997. Sprawozdanie z działalności Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1994-1997. *Natura Silesiae Superioris*, 1: 79-86. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

¹ W 1997 roku został opublikowany wykaz publikacji pracowników Centrum za lata 1995-1997, zawierający 38 prac (Parusel 1997).

3.4. Opracowania i syntezy naukowe

Jerzy B. Parusel, Krzysztof Musik

3.4.1. Opracowania i syntezy naukowe własne

Wyniki badań naukowych, inwentaryzacji i monitoringów przyrodniczych prowadzonych przez pracowników Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska stanowiły podstawę syntez naukowych czy kompleksowych opracowań dotyczących wybranych zagadnień ochrony przyrody. W ciągu 25 lat działalności jednostki powstało wiele tego typu opracowań, wśród których znalazły się także kluczowe dla ochrony przyrody w regionie.

Do kluczowych dla ochrony przyrody syntez, do których znaczący wkład wniosło Centrum, należą „Założenia polityki ekologicznej Górnego Śląska” oraz „Strategia ochrony przyrody województwa śląskiego do roku 2030”. „Założenia polityki ekologicznej Górnego Śląska” zostały przyjęte uchwałą Sejmiku Województwa Śląskiego Nr I/14/17/1999 z dnia 20 grudnia 1999 r. w sprawie przyjęcia dokumentu „Założenia Polityki Ekologicznej Górnego Śląska” oraz przekazania go do dalszej pracy nad stworzeniem całościowego dokumentu na temat Polityki Ekologicznej Województwa Śląskiego². Dokument ten został opracowany przez interdyscyplinarne i międzynarodowe grono ekspertów pod kierunkiem Jerzego Parusela i Renaty Mordak, reprezentującej Spółkę z o.o. „Skarbeko” w Katowicach, w trakcie międzypaństwowych polsko-czesko-słowackich warsztatów odbytych w listopadzie 1998 r. w Dolnym Kubinie na Słowacji. Ostateczna redakcja tego dokumentu została dokonana w kwietniu 1999 r. (Parusel 1999). „Strategia ochrony przyrody województwa śląskiego do roku 2030”³ została przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa Śląskiego Nr IV/28/2/2012 z 12 listopada 2012 r. w sprawie przyjęcia Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego do roku 2030⁴. Konsultantem tego dokumentu był dyrektor Centrum, a instytucja ta przeprowadziła cały proces tworzenia strategii i opracowała jej projekt na podstawie wyników prac interdyscyplinarnych zespołów specjalistów i przeprowadzonych konsultacji społecznych.

Szczególnym dla ochrony przyrody dziełem Centrum są regionalne czerwone listy, czyli wykazy gatunków i ich zbiorowisk rzadkich, zagrożonych, ginących i wymarłych w poszczególnych grupach systematycznych i syntaksonomicznych, opracowane pierwotnie dla obszaru Górnego Śląska, a w kolejnej edycji dla terenu województwa śląskiego, dla których określono kategorię zagrożenia zgodnie z wytycznymi opracowanymi przez Międzynarodową Unię Ochrony Przyrody i Jej Zasobów (ang. International Union for Conservation of Nature and Natural Resources – IUCN).

Prace nad regionalnymi czerwonymi listami rozpoczęto stosunkowo szybko po rozpoczęciu działalności przez Centrum. Do opracowywania list zaproszono zainteresowanych przyrodników oraz naukowców, czego efektem była publikacja w 1996 roku Czerwonej listy roślin naczyniowych Górnego Śląska (Parusel i in. 1996) oraz Czerwonej listy kręgowców Górnego Śląska (Czyłok i in. 1996) w ramach 1 tomu wydawnictwa Centrum – Raporty Opinie. Rok później, w 1997 roku, zostały opublikowane kolejne listy, dotyczące wątrobowców (Jędrzejko 1997b), mchów (Jędrzejko 1997a) oraz zbiorowisk roślinnych Górnego Śląska (Celiński i in. 1997). W następnych latach wydano regionalne czerwone listy chrząszczy (Kubisz i in. 1998) i motyli dziennych (Buszko 1998), grzybów wielkoowocnikowych (Wojewoda 1999) i porostów (Kiszka, Leśniański 1999) oraz pajaków (Staręga i in. 2001) i mięczaków słodkowodnych (Serafiński i in. 2001). Wszystkie

² (http://archiwum-bip.slaskie.pl/index.php?grupa=40&id_menu=217&id=2329).

³ (http://archiwum-bip.slaskie.pl/index.php?grupa=40&id=57345&dzi=&id_menu=410).

⁴ (http://archiwum-bip.slaskie.pl/index.php?grupa=40&id_menu=217&id=57330).

opublikowane wyżej listy dotyczyły Górnego Śląska, a więc województw katowickiego, bielskiego, częstochowskiego oraz opolskiego, w granicach podziału administracyjnego Polski obowiązującego do końca 1998 roku.

Dekadę później, na potrzeby raportu o stanie przyrody, zaplanowanego do sporządzenia w związku z proklamowaniem 2010 roku przez Organizację Narodów Zjednoczonych (ONZ) jako Roku Różnorodności Biologicznej, rozpoczęto prace nad regionalnymi czerwonymi listami dla województwa śląskiego. W oparciu o nowe dane, zarówno terenowe jak i literaturowe, weryfikację kategorii zagrożenia oraz zmianę podziału administracyjnego Polski, opracowano zaktualizowane, regionalne czerwone listy. Począwszy od 2012 roku w ramach wydawnictwa Raporty Opinie, ukazały się czerwone listy glonów (Wilk-Woźniak i Parusel 2012), śluzowców (Magiera i Magiera 2012), porostów (Leśniański 2012a), mszaków (Stebel i in. 2012), roślin naczyniowych (Parusel i in. 2012) (tom 6-2), zbiorowisk roślinnych (Parusel i in. 2012), zbiorowisk mszaków (Stebel 2012) i zbiorowisk porostów (Leśniański 2012b) (6-3), ważek (Miszta 2012), chrząszczy (Greń i in. 2012) oraz ślimaków słodkowodnych (Strzelec i in. 2012) (6-4) oraz w 2013 roku – ryb i minogów (Amirowicz i in. 2013), płazów i gadów (Profus i Świerad 2013), ptaków (Parusel i in. 2013) oraz ssaków (Piłacińska i in. 2013) (6-5). Warto zwrócić uwagę na regionalne czerwone listy glonów, śluzowców, zbiorowisk porostów oraz zbiorowisk mszaków, gdyż w momencie publikacji były to pierwsze tego typu regionalne listy w Polsce. W ramach prac nad stanem środowiska przyrodniczego regionu opublikowany został również raport o stanie przyrody nieożywionej (Chybiorz i Tyc 2012) (tom 6-1) oraz raport dotyczący różnorodności biologicznej terenów przemysłowych (Sierka 2013) (tom 6-6). W 1999 roku opracowano pierwszą w Polsce koncepcję czerwonej listy przyrody nieożywionej, jednakże do opracowania tej listy dla obszaru Górnego Śląska nie doszło.

W 2000 roku Centrum włączyło się aktywnie do wyznaczania w województwie śląskim obszarów Natura 2000 (Parusel 2002). W przypadku ostoi siedliskowych zaopiniowano 17 zgłoszonych obszarów, zweryfikowano dane i granice dla 5 obszarów, zaproponowano zmiany granic dla 2 obszarów oraz opracowano Standardowe Formularze Danych dla 19 nowych. W przypadku ostoi ptasich Centrum uzupełniło standardowy formularz danych dla jednego obszaru.

W tym samym roku przystąpiono do opracowania czerwonej księgi roślin naczyniowych województwa śląskiego. W latach 2000-2003 przygotowano metodę sporządzenia listy, ustalono kryteria doboru gatunków do księgi oraz dokonano wyboru gatunków, które miały być opracowane przez poszczególnych specjalistów. Księga ta jednak nie została opracowana.

W 2001 roku opracowano pierwszy raport o stanie przyrody żywej (Parusel i in. 2001), a w latach 2005 (Parusel i in. 2005) i 2015 (Romańczyk i in. 2015a) jego uaktualnione wersje, które zostały opublikowane w Bibliotece Monitoringu Środowiska Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Katowicach.

W 2003 roku Centrum przystąpiło do sporządzenia opracowania ekofizjograficznego do planu zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego (Parusel 2003), które było następnie uzupełnianie w związku ze zmianami planu w latach 2006-2008, 2010-2011 i 2013-2015 (Bula i Wieland 2007, Romańczyk i in. 2015e). Opracowanie to jest opracowaniem zbiorowym, w którym uczestniczyło dotąd ponad 50 specjalistów. Jest ono najważniejszym kompendium wiedzy o zasobach przyrody żywej i nieożywionej województwa śląskiego, na podstawie którego opracowywany jest plan zagospodarowania przestrzennego województwa, uwzględniający wyniki analiz i badań środowiska przyrodniczego w celu formułowania najbardziej korzystnych dla przyrody ustaleń planu.

W ramach opracowania ekofizjograficznego, w 2003 roku zainicjowano wyznaczanie ostoi przyrody, w rozumieniu ustawy o ochronie przyrody, jako obszarów funkcjonalnych – poza obszarami ustawowo chronionymi – w planie zagospodarowania przestrzennego województwa. W 2013 roku przygotowano specjalną metodykę wyznaczania ostoi przyrody, której wyniki zastosowania zostały zaprezentowane w opracowaniu ekofizjograficznym w 2015 roku (Romańczyk i in. 2015e). Dla obszarów tych określono w planie zagospodarowania zasady ich ochrony i kształtowania.

W 2004 roku Centrum uczestniczyło w wyznaczaniu obszarów przyrodniczo wrażliwych w ramach Krajowego Programu Rolnośrodowiskowego na obszarach użytkowanych rolniczo w województwie śląskim. Wyznaczono 4 takie obszary, opracowując dla nich Standardowe Formularze Danych. Sporządzono również wykaz gatunków roślin i zwierząt uwzględnionych przy wyznaczaniu tych obszarów.

W latach 2005-2006 i w 2016 roku Centrum uczestniczyło w opracowaniu Programu małej retencji dla województwa śląskiego oraz jego aktualizacji, zarówno w redakcji tego dokumentu jak również w ocenie przyrodniczej zasadności włączania do programu określonych obiektów hydrotechnicznych.

Od 2005 roku Centrum uczestniczy w opracowywaniu prognoz oddziaływania na środowisko projektów dokumentów strategicznych województwa śląskiego (strategii, programów i planu zagospodarowania przestrzennego województwa). Dotychczas pracownicy Centrum opracowali 12 prognoz dla projektów dokumentów strategicznych województwa – 9 strategii, 2 planów zagospodarowania przestrzennego i jednego programu (Bula i in. 2009a,b, 2010, 2011, 2014b; Romańczyk i in. 2012, 2013a,b, 2015b,c,d, 2017b). W prognozach tych wykorzystywane są także specjalistyczne opracowania branżowe.

W 2006 roku Centrum przygotowało 5 specjalistycznych opracowań do „Raportu o zmianach w przestrzeni województwa śląskiego w zakresie zagadnień związanych z proekologiczną polityką przestrzenną województwa” (1. Zmiany w systemie obszarów chronionych w latach 2003-2005. 2. Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi. 3. Obszary występowania udokumentowanych złóż kopalin. 4. Programy wojewódzkie związane z proekologiczną polityką przestrzenną województwa. 5. Ostoje przyrody ożywionej).

W 2007 roku przystąpiono do opracowania pt. „Korytarze ekologiczne w województwie śląskim – koncepcja do planu zagospodarowania przestrzennego województwa. Etap I” (Parusel i in. 2007). Była to pierwsza próba analizy zagadnienia spójności przestrzeni przyrodniczej w województwie śląskim, stworzona na potrzeby planowania przestrzennego, w której uczestniczyli specjaliści od migracji zwierząt. W latach 2008-2010 i w 2013 roku uzupełniano koncepcję korytarzy ekologicznych (m.in. o korytarze chiropterologiczne), która została zaktualizowana w „Opracowaniu ekofizjograficznym do planu zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego” (Romańczyk i in. 2015e) a następnie wprowadzona do „Planu zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego 2020+” w 2016 roku (<https://planzagospodarowania.slaskie.pl/content/1474878101>).

W latach 2009-2010 pracowano nad dokumentem „Studium środowiskowych i społecznych kosztów rozbudowy infrastruktury technicznej w województwie śląskim oraz sposoby ich minimalizacji” (Badyda i in. 2010), w którym analizowano bezpośrednie i pośrednie koszty budowy infrastruktury technicznej jako takiej i jej rozbudowy oraz wskazano sposoby ich minimalizacji.

W latach 2010-2012 opracowywano strategię ochrony przyrody województwa śląskiego, która została przyjęta w 2012 roku uchwałą Sejmiku Województwa Śląskiego, o czym napisano już wyżej. Także w 2010 roku przystąpiono do monitoringu przyrodniczego Programu aktywizacji gospodarczej oraz zachowania dziedzictwa kulturowego Beskidów

i Jury Krakowsko-Częstochowskiej Owca Plus na lata 2010-2014, a następnie Wojewódzkiego programu aktywizacji gospodarczej oraz zachowania dziedzictwa kulturowego Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej Owca Plus do roku 2020. Wyniki monitoringu opracowywane są w formie rocznych raportów (Bula i in. 2012, 2013, 2014a, 2015, 2016; Bula i Romańczyk 2010, 2011; Romańczyk i in. 2017a).

W latach 1994-2017 pracownicy Centrum sporządzali również wiele pomniejszych opracowań z zakresu ochrony przyrody (od 1996 roku), innych obiektów i obszarów chronionych (1997, 2006, 2013-2014, 2017), czynnej ochrony przyrody (1997-1999, 2005, 2012), dotyczących krajowych dokumentów strategicznych (2001, 2010-2011, 2013-2014, 2017), planowania przestrzennego (2007-2010, 2014, 2016), gospodarowania wodami dorzeczy (2007-2008), różnych dokumentów strategicznych województwa (2012-2014, 2017) oraz z innych dziedzin. W sumie sporządzono 257 opracowań w ponad 22 obszarach problemowych (tab. 3.7). Najwięcej opracowań dotyczyło obszarów Natura 2000 (53), ochrony przyrody (43), strategii ochrony przyrody (21), prognoz oddziaływania na środowisko (20) i planowania przestrzennego (20).

3.4.2. Opracowania i syntezy naukowe zlecone

W realizowaniu swoich zadań statutowych Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska podjęło współpracę ze specjalistami z całej Polski, a także z Czeskiej Republiki. W latach 1995-2017 zlecono w sumie 227 opracowań i syntez naukowych (tab. 3.8). Największą liczbę opracowań specjalistycznych (63) zamówiono dla potrzeb sporządzania opracowania ekofizjograficznego w trakcie prac nad planem zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego w latach 2003, 2007 i 2015. Liczne zespoły specjalistów uczestniczyły przy sporządzaniu czerwonych list zwierząt (30 opracowań), czerwonych list roślin i grzybów (25), wyznaczaniu ostoi przyrody (22) i korytarzy ekologicznych (22). Dla potrzeb sporządzania prognoz oddziaływania na środowisko projektów dokumentów strategicznych województwa śląskiego zamówiono 22 opracowania, a czerwone listy zbiorowisk sporządzało 21 specjalistów. Zamawiano również opracowania przy sporządzeniu Studium środowiskowych i społecznych kosztów rozbudowy infrastruktury technicznej ... (10) oraz strategii ochrony przyrody województwa śląskiego (4), na rzecz Centrum zostały również sporządzone opracowania wyników monitoringu programu Owca Plus (8).

Większość opracowań została opublikowana w wydawnictwach Centrum lub też wykorzystana do opracowań syntetycznych (opracowanie ekofizjograficzne, ostoje przyrody, korytarze ekologiczne, prognozy oddziaływania na środowisko dokumentów strategicznych województwa śląskiego, studium środowiskowych i społecznych kosztów rozwoju infrastruktury technicznej, raporty z monitoringu programu „Owca Plus”, strategia ochrony przyrody), które są dostępne na stronach internetowych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego.

Piśmiennictwo

Amirowicz A., Grabowska J., Kotusz J., Kruk A., Penczak T. 2013. Czerwona lista ryb i minogów województwa śląskiego. Raporty Opinie, 6, 5: 5-32. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Badyda A., Bula R., Chrost A., Hibszer A., Iwińska K., Kraszewski A., Kurek R., Miłaszewski R., Panasiuk D., Pawłowska B., Piątek B., Piątek F., Romańczyk M., Skowrońska K., Wieland Z. 2010. Studium środowiskowych i społecznych kosztów rozbudowy infrastruktury technicznej w województwie śląskim oraz sposoby ich minimalizacji. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 321.

- Bula R., Kloczkowska A., Parusel J. B., Romańczyk M. 2016. Monitoring przyrodniczy Wojewódzkiego Programu Aktywizacji Gospodarczej oraz Zachowania Dziedzictwa Kulturowego Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej Owca Plus do roku 2020. Raport 2016. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, 30 grudnia 2016 r., ss. 145.
- Bula R., Wieland Z., Aniołczyk H., Wower A., Złotkowska R., Kulka E., Romańczyk M., Stankiewicz B. 2009a. Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Strategii rozwoju społeczeństwa informacyjnego województwa śląskiego do roku 2015. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, luty 2009, ss. 150 + załączniki (8) i mapy (5).
- Bula R., Wrońska A., Złotkowska R., Skiba M. 2011. Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Strategii rozwoju sportu w województwie śląskim do roku 2020. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, sierpień 2011, ss. 75.
- Buszko J. 1998. Czerwona lista motyli dziennych (Rhopalocera) Górnego Śląska. Raporty Opinie, 3: 69-82. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Celiński F., Wika S., Parusel J. B. (red.) 1997. Czerwona lista zbiorowisk roślinnych Górnego Śląska. Raporty Opinie, 2: 38-68. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Chybiorz R., Tyc A. 2012. Raport o przyrodzie nieożywionej województwa śląskiego. Raporty Opinie, 6, 1: 1-52. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Czyłok A., Parusel J. B., Kuliński W. (red.) 1996. Czerwona lista kręgowców Górnego Śląska. Raporty Opinie, 1: 43-58. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Greń C., Królik R., Szoltys H. 2012. Czerwona lista chrząszczy (Coleoptera) województwa śląskiego. Raporty Opinie, 6, 4: 37-70. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Jędrzejko K. 1997a. Czerwona lista mchów Górnego Śląska. Raporty Opinie, 2: 18-37. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Jędrzejko K. 1997b. Czerwona lista wątrobowców Górnego Śląska. Raporty Opinie, 2: 7-17. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Kiszka J., Leśniański G. 1999. Czerwona lista porostów Górnego Śląska. Raporty Opinie, 4: 52-110. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Kubisz D., Kuśka A., Pawłowski J. 1998. Czerwona lista chrząszczy (Coleoptera) Górnego Śląska. Raporty Opinie, 3: 8-68. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Leśniański G. 2012a. Czerwona lista porostów województwa śląskiego. Raporty Opinie, 6, 2: 33-72. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Leśniański G. 2012b. Czerwona lista zbiorowisk porostów województwa śląskiego. Raporty Opinie, 6, 3: 71-85. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Magiera A., Magiera K. 2012. Czerwona lista śluzowców rzadkich w województwie śląskim. Raporty Opinie, 6, 2: 21-32. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

- Miszta A. 2012. Czerwona lista ważek województwa śląskiego – stan na rok 2010. Raporty Opinie, 6, 4: 5-36. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- [Parusel J. B.] JBP. 1999. Założenia polityki ekologicznej Górnego Śląska. Przyroda Górnego Śląska, 18: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Parusel J. B. 2002. Natura 2000. Europejska sieć ekologiczna w województwie śląskim (propozycje). Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 24.
- Parusel J. B., Betleja J., Profus P., Skowrońska-Ochmann K. 2013. Czerwona lista ptaków województwa śląskiego. Raporty Opinie, 6, 5: 63-146. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Parusel J. B., Bula R., Henel A., Ledwoń M., Miszta A., Wieland Z., Wower A. 2005. Przyroda żywa – zasoby, zagrożenia i ochrona, s.: 87-127. W: Szymańska-Kubicka L., Pillich A. (red.) Stan środowiska w województwie śląskim w 2004 roku. Biblioteka Monitoringu Środowiska. Wojewoda Śląski, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, Katowice.
- Parusel J. B., Bula R., Henel K., Miszta A., Rok A., Wieland Z. 2001. Przyroda żywa – zasoby, zagrożenie i ochrona, s. 27-47. W: Stan środowiska w województwie śląskim w latach 1999-2000. Red. B. Czermińska, J. Głęb, L. Szymańska-Kubicka. Biblioteka Monitoringu Środowiska. Inspekcja Ochrony Środowiska, Śląski Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, Katowice, ss. 331.
- Parusel J. B., Cabała S., Hereźniak J. Wika S. (red.) 2012. Czerwona lista zbiorowisk roślinnych województwa śląskiego. Raporty Opinie, 6, 3: 5-59. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Parusel J. B., Urbisz A., Bula R. (red.) 2012. Czerwona lista roślin naczyniowych województwa śląskiego. Raporty Opinie, 6, 2: 105-177. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Parusel J. B., Wika S., Bula R. (red.) 1996. Czerwona lista roślin naczyniowych Górnego Śląska. Raporty Opinie, 1: 8-42. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Piłańska B., Sachanowicz K., Nowak S., Mysłajek R. W. 2013. Czerwona lista ssaków województwa śląskiego. Raporty Opinie, 6, 5: 147-184. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Profus P., Świerad J. 2013. Czerwona lista płazów i gadów województwa śląskiego. Raporty Opinie, 6, 5: 33-62. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Romańczyk M., Bula R., Kloczkowska A., Parusel J. B. 2017a. Monitoring przyrodniczy Wojewódzkiego Programu Aktywizacji Gospodarczej oraz Zachowania Dziedzictwa Kulturowego Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej Owca Plus do roku 2020. Raport 2017. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, grudzień 2017 r., ss. 97.
- Romańczyk M., Bula R., Miszta M., Beuch Sz., Sokół K. 2015a. Przyroda województwa śląskiego – zasoby, ochrona, zagrożenia, s.: 125-132. W: Stan środowiska w województwie śląskim w 2014 roku. Biblioteka Monitoringu Środowiska, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, Katowice.

Romańczyk M., Bula R., Wrońska A., Wieland Z., Beuch Sz., Sokół K. 2015b. Prognoza oddziaływania na środowisko Strategii rozwoju obszarów wiejskich województwa śląskiego do roku 2020. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 128 + załącznik (1).

Romańczyk M., Bula R., Wrońska A., Wieland Z., Beuch Sz., Sokół K. 2015d. Prognoza oddziaływania na środowisko Strategii rozwoju obszarów wiejskich województwa śląskiego do roku 2020. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 128 + załącznik (1).

Romańczyk M., Bula R., Wrońska A., Wieland Z., Skowrońska-Ochmann K. 2013b. Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Strategii rozwoju systemu transportu województwa śląskiego. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, wrzesień 2013, ss. 180.

Serafiński W., Michalik-Kucharz A., Strzelec M. 2001. Czerwona lista mięczaków słodkowodnych (Gastropoda i Bivalvia) Górnego Śląska. Raporty Opinie, 5: 37-49. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Sierka E. 2013. Różnorodność biologiczna terenów przemysłowych województwa śląskiego – zasoby, ochrona, zagrożenia. Raporty Opinie, 6, 6: 1-58. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Staręga W., Majkus Z., Miszta A. 2001. Czerwona lista pajaków (Araneae) Górnego Śląska. Raporty Opinie, 5: 8-36. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Stebel A. 2012. Czerwona lista zbiorowisk mszaków województwa śląskiego. Raporty Opinie, 6, 3: 61-70. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Stebel A., Fojcik B., Klama H., Żarnowiec J. 2012. Czerwona lista mszaków województwa śląskiego. Raporty Opinie, 6, 2: 73-104. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Strzelec M., Serafiński W., Krodkiewska M. 2012. Czerwona lista ślimaków słodkowodnych województwa śląskiego. Raporty Opinie, 6, 4: 71-87. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Wilk-Woźniak E., Parusel J. B. 2012. Zagrożone i rzadkie w Polsce glony występujące w województwie śląskim. Raporty Opinie, 6, 2: 5-20. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Wojewoda W. 1999. Czerwona lista grzybów wielkoowocnikowych Górnego Śląska. Raporty Opinie, 4: 8-51. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Strony internetowe

Bula R., Kloczkowska A., Parusel J. B., Romańczyk M. 2013. Monitoring przyrodniczy Programu aktywizacji gospodarczej oraz zachowania dziedzictwa kulturowego Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej Owca Plus na lata 2010-2014. Raport 2013. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, 13 listopada 2013 r., ss. 77.

https://www.slaskie.pl/content/1294127965_2011-01-04

Dostęp: 03.10.2018

Bula R., Kloczkowska A., Parusel J. B., Romańczyk M., Sokół K. 2014a. Monitoring przyrodniczy Programu aktywizacji gospodarczej oraz zachowania dziedzictwa kulturowego Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej Owca Plus na lata 2010-2014. Raport 2014. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, 9 grudnia 2014 r., ss. 274.

https://www.slaskie.pl/content/1294127965_2011-01-04

Dostęp: 03.10.2018

Bula R., Kloczkowska A., Parusel J. B., Romańczyk M., Sokół K. 2015. Monitoring przyrodniczy Wojewódzkiego programu aktywizacji gospodarczej oraz zachowania dziedzictwa kulturowego Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej Owca Plus do roku 2020. Raport 2015. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, 23 grudnia 2015 r., ss. 122.

https://www.slaskie.pl/content/1452503768_2016-01-11

Dostęp: 03.10.2018

Bula R., Kloczkowska A., Romańczyk M., Sokół K. 2012. Monitoring przyrodniczy Programu aktywizacji gospodarczej oraz zachowania dziedzictwa kulturowego Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej Owca Plus na lata 2010-2014. Raport 2012. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, 20 listopada 2012 r., ss. 199.

https://www.slaskie.pl/content/1294127965_2011-01-04

Dostęp: 03.10.2018

Bula R., Romańczyk M. 2010. Monitoring przyrodniczy Programu aktywizacji gospodarczej oraz zachowania dziedzictwa kulturowego Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej Owca Plus na lata 2010-2014. Raport 2010. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, 30 listopada 2010 r., ss. 306.

https://www.slaskie.pl/content/1294127965_2011-01-04

Dostęp: 03.10.2018

Bula R., Romańczyk M. 2011. Monitoring przyrodniczy Programu aktywizacji gospodarczej oraz zachowania dziedzictwa kulturowego Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej Owca Plus na lata 2010-2014. Raport 2011. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, 10 listopada 2011 r., ss. 106.

https://www.slaskie.pl/content/1294127965_2011-01-04

Dostęp: 03.10.2018

Bula R., Romańczyk M., Sokół K., Wieland Z., Wrońska A. 2014b. Strategia rozwoju obszarów wiejskich województwa śląskiego do roku 2030. Diagnoza uwarunkowań środowiskowych. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 140.

https://www.slaskie.pl/content/1430724940_2015-05-04

Dostęp: 19.11.2018

Bula R., Wieland Z. 2007. Opracowanie ekofizjograficzne do projektu zmiany Planu zagospodarowania przestrzennego województwa w zakresie zaktualizowania i uszczegółowienia zapisów dotyczących przyjętego zadania o znaczeniu ponadlokalnym pn. Rozbudowa MPL „Katowice” w Pyrzowicach (Uchwała nr 111/5/8/2007 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 14 marca 2007). Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, grudzień 2007, ss. 82 + 7 map.

<http://planzagospodarowania.slaskie.pl/content/1288255872>

Dostęp: 03.10.2018

Bula R., Wieland Z., Romańczyk M., Pawlas K., Skowrońska K. 2010. Prognoza oddziaływania na środowisko projektu zmiany Planu zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 92 + załączniki (9 tabel i 3 mapy).

<http://planzagospodarowania.slaskie.pl/content/1290506192>

Dostęp: 03.10.2018

Bula R., Wieland Z., Wower A., Romańczyk M., Skowrońska K., Złotkowska R., Kulka E., Stankiewicz B., Brząkalik K. 2009b. Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Strategii rozwoju województwa śląskiego Śląskie 2020. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, kwiecień 2009, ss. 181 + 10 załączników tabelarycznych i 10 map.

<https://www.slaskie.pl/content/strategia-2020>

Dostęp: 05.10.2018

Parusel J. B. (red.) 2003. Opracowanie ekofizjograficzne do Planu zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, lipiec 2003, T. I-III, ss. 522 + załączniki i 37 map.

<http://planzagospodarowania.slaskie.pl/content/1287578584>

Dostęp: 03.10.2018

Romańczyk M., Bula R., Wrońska A., Skowrońska-Ochmann K., Wieland Z. 2012. Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Strategii dla rozwoju Polski południowej do roku 2020. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, wrzesień 2012, ss. 147.

https://archiwum-bip.slaskie.pl/index.php?grupa=40&id=56876&dzi=&id_menu=402

Dostęp: 05.10.2018

Romańczyk M., Bula R., Wrońska A., Wieland Z. 2013a. Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Strategii rozwoju województwa śląskiego „Śląskie 2020+”. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, marzec 2013, ss. 196.

https://www.slaskie.pl/content/1364211089_2013-03-25

Dostęp: 05.10.2018

Romańczyk M., Bula R., Wrońska A., Wieland Z., Beuch Sz. 2015c. Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Planu zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego „Plan 2020+”. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, listopad 2015, ss. 173 + załącznik (1).

<https://planzagospodarowania.slaskie.pl/content/1474878101>

Dostęp: 05.10.2018

Romańczyk M., Bula R., Wrońska A., Wieland Z., Musik K. 2017b. Prognoza oddziaływania na środowisko Programu rozwoju turystyki w województwie śląskim 2020+. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, marzec 2017, ss. 158.

https://slaskie.pl/content/1493899710_2017-05-04

Dostęp: 05.10.2018

Romańczyk M., Bula R., Wrońska A., Wieland Z., Parusel J., Sokół K., Misztal A., Beuch Sz. 2015e. Opracowanie ekofizjograficzne do Planu zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, sierpień 2015, ss. 662 + 9 załączników.

<http://planzagospodarowania.slaskie.pl/content/1474878101>

Dostęp: 03.10.2018

Tabela 3.7. Zestawienie liczby opracowań naukowych w poszczególnych obszarach problemowych wykonanych przez Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017. Część 1.

Table 3.7. List of the number of scientific studies in particular problem areas made by the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017. Part 1.

Rok Year	Ochrona przyrody Nature protection	Czerwone listy zbiorowisk Red list of communities	Inne obszary i obiekty chronione Other areas and objects protected	Czynna ochrona Active protection	Planowanie przestrzenne Spatial planning	Czerwona lista przyrody nieożywionej Red list of inanimate nature	Obszary Natura 2000 Natura 2000 sites	Czerwona księga roślin naczyniowych Red book of vascular plants	Krajowe dokumenty strategiczne National strategic documents	Raport o stanie przyrody Report on the state of nature	Opracowanie ekofizjograficzne Ecophysiological study	Obszary przyrodniczo wrażliwe Natural sensitive areas	Prognozy oddziaływania na środowisko Environmental impact assessments
1995													
1996	3	1											
1997	4		1	1									
1998	5			1	2								
1999	3			1		1							
2000	3						1	1					
2001							1	1	1	1			
2002							19	1					
2003	2						6	1			1	1	
2004	1						1					4	
2005	4			1						1			1
2006	4		1				3	1					1
2007					2						1		
2008	3				2		12				1		3
2009	5				2		1						3
2010		1			3		5		1				1
2011	1						2		1				2
2012	1			1			1						1
2013			1						3		1		2
2014	2		1		2				2		1		1
2015										1	1		2
2016	1				1		1						2
2017	1		3						1		1		1
Razem Total	43	2	7	5	14	1	53	5	9	3	7	5	20

Tabela 3.7. Zestawienie liczby opracowań naukowych w poszczególnych obszarach problemowych wykonanych przez Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017. Cz. 2.

Table 3.7. List of the number of scientific studies in particular problem areas made by the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017. Part 2.

Rok Year	Program małej retencji Small retention program	Raport o zmianach przestrzeni Report on changes of space	Dokumenty strategiczne województwa Strategic documents of the province	Gospodarowanie wodami dorzecza River basin management	Korytarze ekologiczne Ecological corridors	Studium środowiskowych i społecznych kosztów Study of environmental and social costs	Strategia ochrony przyrody Strategy of nature protection	Program Owca Plus Owca Plus program	Czerwone listy grzybów Red lists of plants and fungi	Czerwone listy zwierząt Red lists of animals	Ostoje przyrody Wildlife refuges	Inne Others	Razem Total
1995												2	2
1996												1	5
1997													6
1998												1	9
1999												1	6
2000												1	6
2001													4
2002													20
2003													11
2004													6
2005	1												8
2006	1	5	1									2	19
2007				3	1								7
2008				1	1							2	25
2009					1	1						6	19
2010						1	5	1	2	1		4	25
2011							7	1				1	15
2012			1				8	1					14
2013								1				2	10
2014			1					3			1		14
2015								1			1		6
2016	1		1				1	1			1		10
2017			1					2					10
Razem Total	3	5	5	4	3	2	21	11	2	1	3	23	257

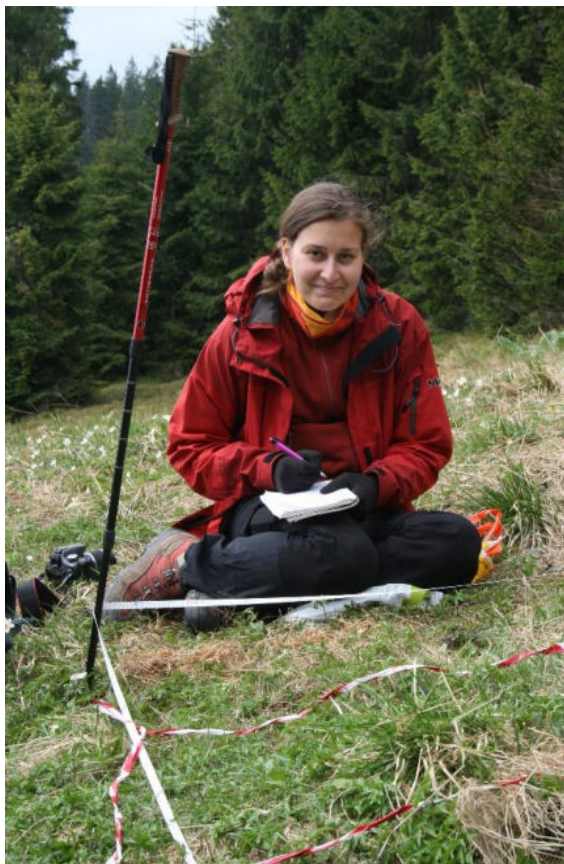
Tabela 3.8. Zestawienie liczby opracowań naukowych w poszczególnych obszarach problemowych zleconych przez Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017.

Table 3.8. List of the number of scientific studies in particular problem areas commissioned by the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017.

Rok Year	Czerwone listy zwierząt Red lists of animals	Czerwone listy roślin i grzybów Red lists of plants and fungi	Czerwone listy zbiorowisk Red lists of communities	Opracowanie ekofizjograficzne Ecophysiological study	Ostoje przyrody Wildlife refuges	Korytarze ekologiczne Ecological corridors	Prognozy oddziaływania na środowisko Environmental impact assessments	Studium środowiskowych i społecznych kosztów Study of environmental and social costs	Program Owca Plus Owca Plus program	Strategia ochrony przyrody Strategy of nature protection	Razem Total
1995											
1996	6	6									12
1997	2	2	9								13
1998	1	4									5
1999		1									1
2000	4										4
2001	1										1
2002											
2003				48	16						64
2004											
2005											
2006				2							2
2007						16					16
2008						2	8				10
2009	7	9	12			1	9	10			48
2010	9	2		3		3			4	4	25
2011		1		1			3		1		6
2012							2		2		4
2013				7	6						13
2014				2					1		3
2015											
2016											
2017											
Razem Total	30	25	21	63	22	22	22	10	8	4	227

My w naszych obiektywach

We in our lenses

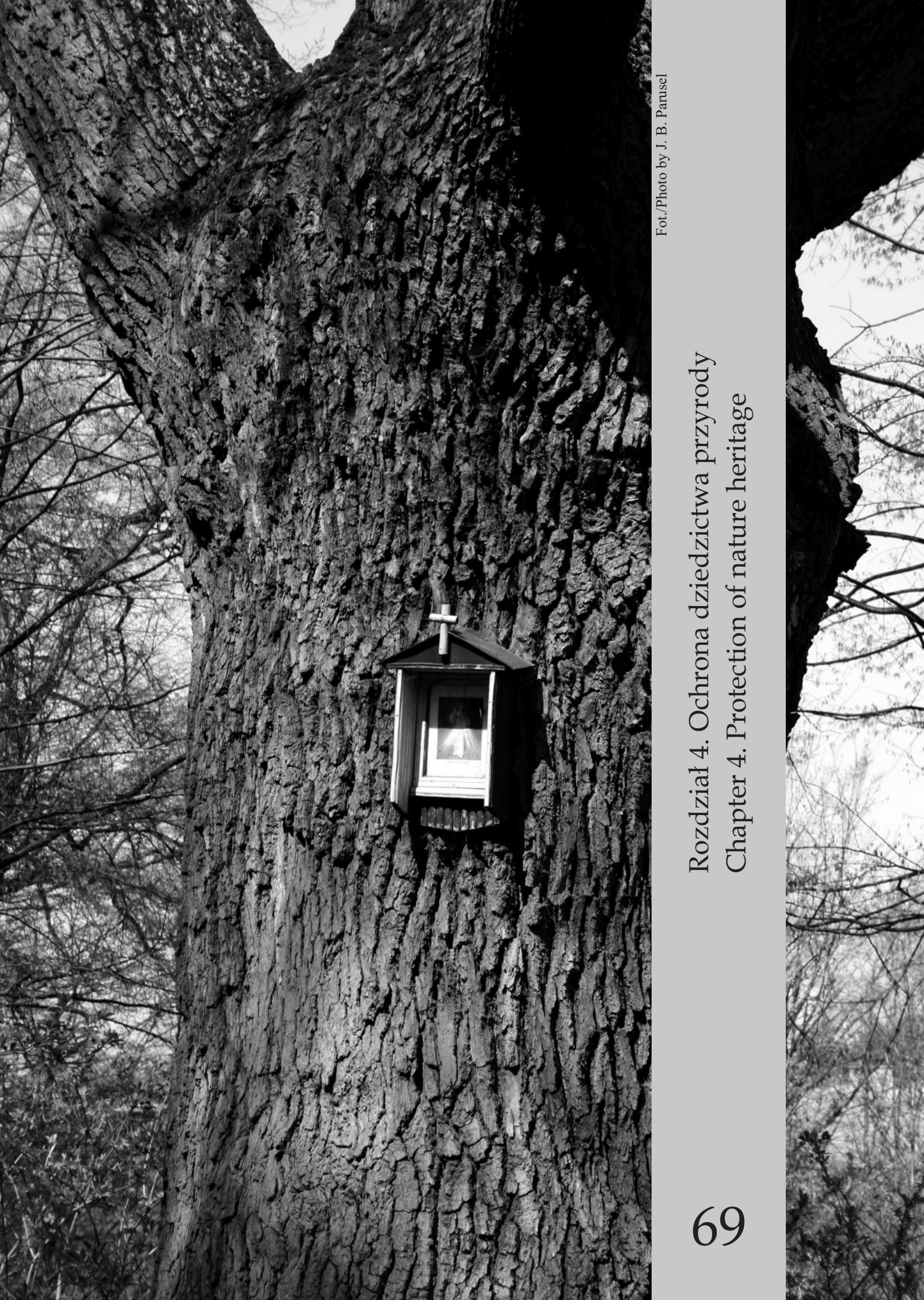

Z archiwum Centrum
From the Center's archive

Fot./Photo by J. B. Parusel

Rozdział 4. Ochrona dziedzictwa przyrody
Chapter 4. Protection of nature heritage

4. Ochrona dziedzictwa przyrody

Wprowadzenie

Jerzy B. Parusel

Ochrona przyrody należy do głównych i kluczowych działań statutowych Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. W latach 1995-2017 prowadzono w sumie 3001 działań (tab. 4.1), w tym:

- wydano 1159 opinii,
- sporządzono 386 opracowań i ekspertyz,
- odbyto 357 wizji terenowych,
- podjęto 243 interwencje,
- prowadzono 235 działań z zakresu czynnej ochrony przyrody,
- odbyto 217 narad i spotkań,
- udzielono 135 konsultacji,
- opracowano i przekazano 124 wnioski w sprawach ochrony przyrody,
- przeprowadzono 102 inwentaryzacje przyrodnicze,
- opracowano i przekazano 43 informacje o przyrodzie.

Liczba podejmowanych działań wahała się od 11 w 1995 roku do 268 w 2005 roku, średnio było to 130 działań rocznie.

W dalszej części rozdziału omówiono bardziej szczegółowo wymienione wyżej rodzaje działań.

4.1. Strategia ochrony przyrody

Jerzy B. Parusel

Proklamowanie przez ONZ 2010 roku jako Roku Różnorodności Biologicznej było inspiracją do podjęcia działań na rzecz realizacji jego celów – prowadzenia badań na rzecz zrozumienia różnorodności biologicznej oraz takiej polityki i zagospodarowania, które przyczynia się do powstrzymania jej utraty. Dokumentem, który powstał z tej inspiracji była strategia ochrony przyrody województwa śląskiego, nad którą pracowano w latach 2009-2012.

Przebieg prac nad Strategią

Prace nad sporządzeniem „Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego na lata 2010-2030”¹ zostały podjęte przez Zarząd Województwa Śląskiego uchwałą Nr 1967/290/III/2009 z dnia 30 lipca 2009 r. Został powołany Konsultant (dyrektor Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska), Komitet Sterujący, Zespół Zadaniowy oraz Zespół Redakcji i Syntezy. W okresie od 15 października do 30 listopada 2009 r. ogłoszono publicznie wstępne konsultacje społeczne wraz z analizą odnośnie zakresu planowanego dokumentu. Na przełomie kwietnia i maja 2010 roku odbył się pierwszy cykl warsztatów eksperckich. Poszczególne warsztaty dotyczyły wyodrębnionych obszarów problemowych:

¹ Uchwałą Zarządu Województwa Śląskiego Nr 132/114/2012 z dnia 6 września 2011 roku zmieniono tytuł dokumentu z „Strategia Ochrony Województwa Śląskiego na lata 2011-2030” na „Strategia Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego do roku 2030”.

różnorodności biologicznej, georóżnorodności, zarządzania środowiskiem przyrodniczym oraz krajobrazu i przestrzeni województwa śląskiego. Celem warsztatów była ocena stanu zasobów przyrody, ich użytkowania i ochrony, dyskusja nad problemami, potrzebami i możliwościami ich rozwiązań. W trakcie warsztatów została przeprowadzona analiza SWOT mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń środowiska przyrodniczego w województwie śląskim, która posłużyła jako podstawa sformułowania zapisów Strategii. We wrześniu 2010 r. odbyły się spotkania robocze Zespołu Zadaniowego nt. kluczowych zagadnień dokumentu. Drugie warsztaty z ekspertami odbyły się w październiku 2010 r. Podczas spotkania zaprezentowano wyniki poprzednich warsztatów oraz opracowano na ich podstawie cele strategiczne i kierunki działań Strategii.

W 2010 roku Wydział Planowania Strategicznego i Przestrzennego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego oraz Centrum opracowały ankietę, której celem było zbadanie stanu wiedzy społeczeństwa dotyczącej przyrody i jej ochrony w województwie śląskim, jak również spostrzeżeń społeczeństwa dotyczących otaczającej go przyrody. Badania zostały przeprowadzone na przełomie listopada oraz grudnia 2010 r. przez firmę TNS OBOP na losowej, reprezentatywnej próbie 1200 osób (600 mieszkańców województwa śląskiego oraz 600 mieszkańców pozostałych województw) techniką wywiadów telefonicznych. Syntetyczne wyniki przeprowadzonego badania przedstawiono w Strategii.

Uchwałą Zarządu Województwa Śląskiego Nr 154/15/IV/2011 z dnia 27 stycznia 2011 r. zostały przyjęte Założenia Programowe Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego na lata 2011-2030, które przygotowano w oparciu o wyniki prac analitycznych i studialnych, prac Zespołów oraz warsztatów z ekspertami. Założenia te poddano otwartym konsultacjom społecznym, które trwały w okresie od 28 stycznia do 15 marca 2011 r. Otrzymano 17 uwag (nadesłane przez 2 zarządy województw sąsiadujących, 1 instytucję rządową, 1 starostwo powiatowe, 2 jednostki samorządu województwa, 1 stowarzyszenie i 1 pracownika naukowego; nie wniosło uwag 8 gmin).

Projekt „Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego do roku 2030” został przyjęty przez Zarząd Województwa Śląskiego w dniu 6 września 2011 r. Uchwałą Nr 2350/76/IV/2011. Dokument ten poddano otwartym konsultacjom społecznym, które trwały w okresie od 9 września do 15 października 2011 r. Ostatecznie wpłynęło 25 odpowiedzi nadesłanych przez 7 miast i 4 gminy, 4 instytucje rządowe, 4 jednostki samorządu województwa, jedną instytucję rządowo-samorządową, jedno stowarzyszenie, 2 pracowników naukowych, jednego radnego, jednego pracownika samorządowego; 8 gmin i 3 instytucje nie wniosły uwag do projektu strategii. Szczegółowe zestawienie uwag i wniosków zgłoszonych w trakcie konsultacji społecznych oraz odniesienie się do nich zawiera załącznik do Sprawozdania przyjętego przez Zarząd Województwa Śląskiego Uchwałą Nr 3077/96/IV/2011 z dnia 10 listopada 2011 roku.

Projekt Strategii nie został poddany strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko, gdyż Zarząd Województwa Śląskiego uchwałą Nr 2350/74/IV/2011 z dnia 6 września 2011 roku w sprawie przyjęcia Projektu Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego do roku 2030 stwierdził, iż Projekt Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego do roku 2030 nie wyznacza ram dla realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko i nie stanowi on dokumentu, o którym mowa w treści artykułu 46 pkt. 2 i 3 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2008 r. Nr 199 poz. 1227 z późn. zm.).

Tabela 4.1. Zestawienie liczby i rodzajów działań z zakresu ochrony przyrody prowadzonych przez Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017.
 Table 4.1. List of the number and types of activities in the field of nature protection conducted by the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017.

Rok Year	Opinia Opinion	Wizja terenowa Field vision	Narada/ Spotkanie Advise/ Encounter	Konsultacja Consultation	Opracowanie/ Ekspertyza Elaboration/ Expert opinion	Inwentaryzacja Inventory	Interwencja Intervention	Czynna ochrona przyrody Active nature protection	Wniosek Application	Informacja Information	Razem Total
1995	2	2	6	1							11
1996			7	1	16	16					40
1997	6	1	2	1	15	23	1	2	1	3	55
1998	20	4	8	3	12	25		13		1	86
1999	2	2	5		8	1	2	14			34
2000	16		4		10	1	1	22	1	1	56
2001	105		6		4		3	12	4	1	135
2002	31	6	2	3	21		3	12	15		93
2003	105	2	12	6	47		4	14	11	2	203
2004	91	45	9	1	5		5	13	1	1	171
2005	159	51	6	12	9		10	11	6	4	268
2006	122	43	7	8	12	7	12	7	10	6	234
2007	65	40	8	8	23	1	8	20			173
2008	71	63	8	14	26	23	20	17	10	2	254
2009	43	31	8	8	52		12	3	14	4	175
2010	25	11	10	5	48		6	33		1	139
2011	19	5	6	7	16		54	9	2	2	120
2012	31	7	8	10	17		10	11	2		96
2013	33	4	23	1	15		21	3		8	108
2014	32	2	15	1	9		12	4	4	3	82
2015	44	18	23	8	6		14	2	13		128
2016	66	11	11	9	9	3	27	5	16	1	158
2017	71	9	23	28	6	2	18	8	14	3	182
Razem Total	1159	357	217	135	386	102	243	235	124	43	3001

WIZJA: Województwo śląskie będzie: miejscem o wyróżniających walorach krajobrazowych i przyrodniczych, w którym bogactwo zasobów, optymalnie użytkowane i skutecznie chronione, stworzy lepszą jakość życia i zdrowia człowieka, regionem zrównoważonego rozwoju, w którym wysoka świadomość przyrodnicza mieszkańców przyczyni się do utrwalenia nowego wizerunku województwa śląskiego oraz regionem o sprawnym systemie zarządzania komponentami środowiska przyrodniczego i przestrzeni.				
MISJA	Zachowanie i odtwarzanie dziedzictwa przyrodniczego i przyrodniczo-kulturowego oraz zrównoważone korzystanie z zasobów przyrody i kształtowanie środowiska przyrodniczego na jego obszarze, uwzględniające potrzeby przyszłych pokoleń oraz nie naruszające potrzeb i praw w tym zakresie mieszkańców sąsiadujących województw.			
CELE STRATEGICZNE	I. Zachowanie różnorodności biologicznej i georóżnorodności w dobrym stanie oraz umożliwianie korzystania z ich zasobów obecnym i przyszłym pokoleniom.	II. Zachowanie i ochrona obszarów o wysokich walorach krajobrazowych oraz powstrzymanie degradacji krajobrazu i przywracanie ładui przestrzennego.	III. Zintegrowany system zarządzania środowiskiem przyrodniczym i przestrzenią.	IV. Wysoki poziom świadomości ekologicznej i holistycznej wiedzy o przyrodzie i krajobrazie oraz zaangażowania mieszkańców województwa śląskiego w ich ochronę.
KIERUNKI DZIAŁAŃ	I.1. Racjonalizacja i wzmocnienie systemu obszarów chronionych. I.2. Poprawa stanu ekosystemów i stanu gatunków oraz odtwarzanie utraconych elementów różnorodności biologicznej. I.3. Przeciwdziałanie zagrożeniom dla różnorodności biologicznej i georóżnorodności. I.4. Zrównoważone użytkowanie zasobów przyrody. I.5. Wzmocnienie i wsparcie finansowe służb ochrony oraz instytucji i organizacji pozarządowych realizujących działania z zakresu ochrony przyrody. I.6. Wsparcie i rozwój badań nad różnorodnością biologiczną i georóżnorodnością województwa śląskiego.	II.1. Rozwój sieci obszarów chroniących prawnie walory krajobrazu. II.2. Zrównoważone użytkowanie przestrzeni, powstrzymanie nieoszczędności, degradującego krajobraz zagospodarowania przestrzeni oraz rewitalizacja obszarów zdegradowanych. II.3. Wsparcie i rozwój badań nad krajobrazem i zagospodarowaniem przestrzennym województwa śląskiego.	III.1. Standaryzacja i integracja informacji o stanie przyrody (zasobach, zagrożeniach, ochronie, użytkowaniu) i jej badaniach. III.2. Budowa regionalnego systemu monitoringu stanu różnorodności biologicznej i georóżnorodności oraz zagospodarowania przestrzennego. III.3. Podniesienie poziomu wiedzy i umiejętności osób i podmiotów zaangażowanych w procesy zarządzania ochroną i użytkowaniem różnorodności biologicznej i georóżnorodności oraz krajobrazu. III.4. Rozwój współpracy w zakresie zarządzania środowiskiem przyrodniczym i przestrzenią województwa śląskiego. III.5. Wsparcie zmian organizacyjno-prawnych w zakresie ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej i georóżnorodności, ochrony krajobrazu oraz gospodarowania przestrzenią.	IV.1. Powszechny dostęp mieszkańców województwa do aktualnych informacji o zasobach, stanie, zagrożeniach oraz zasadach ochrony i wykorzystywania różnorodności biologicznej, georóżnorodności i krajobrazu oraz działaniach z zakresu edukacji ekologicznej. IV.2. Opracowanie i wdrożenie kompleksowego programu regionalnej edukacji ekologicznej w województwie śląskim. IV.3. Rozwój bazy dydaktycznej edukacji ekologicznej. IV.4. Wysoki poziom aktywności społecznej i instytucjonalnej na rzecz ochrony przyrody i krajobrazu.
PRZEDSIĘWZIĘCIA				

Ryc. 4.1. Wizja, misja, cele strategiczne i kierunki działań w „Strategii ochrony przyrody województwa śląskiego do roku 2030”.

Źródło: Strategia...

Fig. 4.1. Vision, mission, strategic goals and directions of activities in the “Nature Conservation Strategy of the Silesia Province until 2030”

Source: Strategy ...

Na przełomie kwietnia – października 2012 roku trwały prace redakcyjne Zespołu Redakcji i Syntezy ds. Strategii oraz konsultacje z Komisją Środowiska i Gospodarki Wodnej Sejmiku Województwa Śląskiego. Wynikiem tych prac było przyjęcie „Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego do roku 2030” podczas 29 posiedzenia Sejmiku Województwa Śląskiego w dniu 12 listopada 2012 r. (Uchwała Sejmiku Województwa Śląskiego Nr IV/28/2/2012.)².

Ustalenia Strategii

W Strategii sformułowano wizję, przyjęto misję, określono 4 cele strategiczne oraz wyznaczono 18 kierunków działań, co przedstawia ryc. 4.1. Dla realizacji „Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego do roku 2030” opracowano listę 17 przedsięwzięć regionalnych, zdefiniowanych jako grupa projektów, zadań i działań za pomocą których możliwe będzie osiągnięcie celów strategicznych Strategii (ryc. 4.2), które podzielono na krótkoterminowe (do 2020 roku) i długoterminowe (do 2030 roku). Dla wdrażania działań zapisanych w Strategii opracowano zasady i wytyczne dla polityk i programów sektorowych, a także określono źródła ich finansowania. Przewidziano także system monitoringu i oceniania skuteczności wdrażania Strategii poprzez wskaźniki produktu, rezultatu i oddziaływania. Zaproponowano również wskaźniki środowiskowe monitorowania przyrody i krajobrazu,

²Szczegółowe informacje o pracach nad Strategią zawarte są na stronie internetowej: <https://www.slaskie.pl/content/strategia-ochrony-przyrody>.

oparte na modelu przyczynowo-skutkowym DPSIR, które informują o siłach sprawczych (Driving Forces) powodujących presję na środowisko przyrodnicze (Pressures) i wywołujących określony stan przyrody (State) oraz wpływach na jakość środowiska przyrodniczego (Impact), a także społecznej odpowiedzi na te zmiany w środowisku przyrodniczym (Responses).

Opracowana i przyjęta przez Sejmik Województwa Śląskiego Strategia jest pierwszą w Polsce strategią regionalną ochrony różnorodności biologicznej, o której mowa w Krajowej strategii ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej, zatwierdzonej przez Radę Ministrów w 2003 roku. Strategia wynika bezpośrednio ze Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020” i stanowi jej specjalistyczne rozwinięcie w dziedzinie ochrony przyrody i krajobrazu.

W ramach prac nad Strategią opracowywano także raport o stanie przyrody. Raport ten obejmował eksperckie studia, które dotyczyły: ochrony przyrody, czerwonych list wybranych grup grzybów, roślin i zwierząt oraz zbiorowisk roślinnych, mszaków i porostów, ochrony *ex situ* i *in situ* roślin i zwierząt, ochrony *ex situ* i *in situ* zasobów genowych drzew leśnych, raportu o przyrodzie nieożywionej, różnorodności biologicznej terenów przemysłowych. Część z tych opracowań została opublikowana w serii wydawniczej Raporty Opinie (tom 6. 1-6).

Przedsięwzięcia	Okres realizacji	
	do roku 2020	do roku 2030
Samorządowe Forum Ochrony Przyrody i Krajobrazu Województwa Śląskiego		
Program Ochrony Przyrody i Krajobrazu Województwa Śląskiego		
„Przywracamy do Natury” – restytucja wymarłych gatunków roślin i zwierząt		
„Wymieranie ? STOP!		
Georóżnorodność naszym skarbem		
Tożsamość zapisana w krajobrazie		
„Druga szansa” – Wojewódzki Ośrodek Rehabilitacji Dzikich Zwierząt		
„Poznaj i chroń” – Dekada badań przyrodniczych		
Park Naukowo-Technologiczny „Natura Silesiae”		
Samorządowe Centrum Edukacji Ekologicznej (SCEE)		
Szlak zabytków przyrody województwa śląskiego		
Strażnicy Przyrody		
Regionalny system obszarów chronionych (RSOCh)		
„W obronie rodzimej przyrody” – zapobieganie i zwalczanie inwazji obcych gatunków roślin i zwierząt		
Doliny rzeczne – korytarze życia		
Budowa modułu „Dziedzictwo Przyrody” jako integralnej części Otwartego Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej Województwa Śląskiego (ORSIP)		
Przyrodnik Śląski		

Ryc. 4.2. Przedsięwzięcia „Strategii ochrony przyrody województwa śląskiego do roku 2030” – harmonogram czasowy

Źródło: Strategia...

Fig. 4.2. Projects of the “Nature Conservation Strategy of the Silesia Province until 2030” – time schedule

Source: Strategy ...

4.2. Programy ochrony i czynna ochrona przyrody

Jerzy B. Parusel, Krzysztof Sokół

Programy ochrony i czynna ochrona przyrody są działaniami najbardziej bezpośrednimi wobec różnych elementów i składników przyrody wymagających ochrony. W latach 1995-2017 pracownicy Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska prowadzili w sumie 235 działań (tab. 4.2). Najwięcej z nich dotyczyło ochrony zwierząt (180), w tym nietoperzy (85), pszczoł (55) i bociana białego (40).

Centrum realizowało 3 własne programy ochrony. W latach 1997-2000 prowadzono program „Czynna ochrona gniazd bociana białego w województwie katowickim”, który był częścią ogólnopolskiego programu Polskiego Towarzystwa Przyjaciół Przyrody „pro Natura”. W ramach programu przeprowadzono remonty oraz instalację metalowych i drewnianych 34 gniazd i platform gniazdowych, prowadzono konsultacje, wizje terenowe, a także interwencje (ryc. 4.3-4.5). Wydano też specjalną wkładkę o programie do numeru 13/1998 „Przyrody Górnego Śląska” (Henel 1998) oraz opublikowano dwa artykuły (Henel 1999, Henel i Chromik 2000). Ochrona bociana białego była finansowana ze środków Wojewody Katowickiego i Fundacji „EkoFundusz”, znaczną pomoc uzyskano także od zakładów energetycznych.

W 1999 roku opracowano „Program pełnej restytucji marsylii czterolistnej *Marsilea quadrifolia* na Górnym Śląsku”. Dokument ten, uzupełniony w 2000 roku (Parusel 2000), zawierał wszystkie niezbędne informacje wymagane dla tego typu programów przez Międzynarodową Unię Ochrony Przyrody (IUCN). W ramach programu przeprowadzono wizję terenową potencjalnych miejsc restytucji w obrębie historycznego zasięgu geograficznego tego gatunku (Rybnik – Rybnicka Kuźnia, Wisła Wielka i Zbiornik Goczałkowicki). W 2002 roku wprowadzono niewielką populację gatunku, pochodzącą z Bolestraszy (gdzie uprawiane jest potomstwo osobników z historycznego stanowiska w Wiśle Wielkiej), do hodowli zachowawczej w Miejskim Ogrodzie Botanicznym w Zabrze oraz stanowiska obserwacyjne w Rudach i w Mysłowicach-Dzieńkowicach (Parusel 2007, 2008). Populacja w Zabrzu zajmowała w 2009 roku powierzchnię 96 m². Na przeszkodzie wprowadzenia marsylii czterolistnej na wybrane stanowiska nad Zbiornikiem Goczałkowickim stanął wieloletni remont zapory czołowej zbiornika, a następnie zanik populacji źródłowej w Zabrzu. W 2012 roku dokonano ponownego zasilenia populacji w Zabrzu osobnikami pochodzącymi z różnych dziko introdukowanych stanowisk w Polsce (ryc. 4.6). Od 2008 roku prowadzone są badania genetyczne marsylii czterolistnej na stanowiskach krajowych, przeprowadzono także porównawcze badania populacji na Słowacji (ryc. 4.7), w Niemczech i we Francji. Wyniki dotychczasowych badań zostały opublikowane (Janiak i in. 2014). Na ukończeniu jest krajowa monografia tego gatunku, do której dane gromadzone są m.in. metodą ankietową (Parusel 2016).

W latach 2000-2004 prowadzony był „Program czynnej ochrony dziko żyjących pszczoł samotnic”. Polegał on na instalacji i kontroli 10 sztucznych gniazd lęgowych w wybranych miejscach województwa śląskiego (ryc. 4.8) i doskonaleniu metod ochrony pszczoł w oparciu o uzyskane wyniki monitoringu. Wyniki programu zostały przedstawione w formie merytorycznego sprawozdania, a dane wstępne zostały opublikowane w formie streszczenia w materiałach konferencyjnych (Misztal i Żyła 2002).

W latach 2014-2017 Centrum opiekowało się, w ramach porozumienia podpisanego z Fundacją Greenpeace Polska w Warszawie, 2 hotelami dla dzikich owadów zapylających (pszczoły murarki) na terenie Katowickiego Parku Leśnego w Katowicach.

Tabela 4.2. Zestawienie liczby działań z zakresu czynnej ochrony w poszczególnych obszarach problemowych ochrony przyrody podjętych przez pracowników Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017.

Table 4.2. List of the number of activities in the field of active protection in particular problem areas of nature protection undertaken by employees of the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017.

Rok Year	Ochrona bociana białego White stork protection	Ochrona innych zwierząt Other animals protection	Ochrona pszczoł Bees protection	Ochrona niecierperzy Bats protection	Ochrona marsylii czterolistnej Protection of water shamrock	Rezerваты przyrody Nature reserves	Ochrona języczki syberyjskiej Protection of the Siberian tongue	Obszary Natura 2000 Natura 2000 sites	Sprzątanie śmieci Trash cleaning	Ochrona innych roślin Other plants protection	Razem Total
1995											
1996											
1997	1	1									2
1998	13										13
1999	14										14
2000	12		10								22
2001			10	2							12
2002			10	1	1						12
2003			10	1	3						14
2004			10		3						13
2005				8	3						11
2006		1	1	2	3						7
2007				14	3	3					20
2008				9	3	1	4				17
2009				3							3
2010				30	1			1	1		33
2011				9							9
2012	1			3	5	2					11
2013				2	1						3
2014			1	1	2						4
2015			1		1						2
2016			1		3					1	5
2017			1		2	2	2			1	8
Razem Total	40	3	55	85	34	8	6	1	1	2	235

Ryc. 4.3. Renowacja sztucznego gniazda dla bociana białego w Borowej Wsi. Fot. J. B. Parusel (1998)
Fig. 4.3. Renovation of an artificial nest for a white stork in Borowa Wieś. Photo by J. B. Parusel (1998)

Ryc. 4.4. Instalacja sztucznego gniazda dla bociana białego w Raciborzu. Fot. M. Kocurek (1997)
Fig. 4.4. Installation of an artificial nest for a white stork in Racibórz. Photo by M. Kocurek (1997)

Ryc. 4.5. Platforma gniazdowa na kominie w Halembie. Fot. K. Henel (2000)
Fig. 4.5. Nesting platform on the chimney in Halemba. Photo by K. Henel (2000)

Ryc. 4.6. Pobór marsylii czterolistnej z Zakładu Fizjografii i Arboretum w Bolestraszcach. Fot. J. B. Parusel (2012)
Fig. 4.6. Collection of water shamrock from the Department of Physiography and Arboretum in Bolestraszyce. Photo by J. B. Parusel (2012)

Ryc. 4.8. Sztuczne gniazdo dla pszczół samotnic w Dzieńkowicach. Fot. J. B. Parusel
Fig. 4.8. Artificial nest for bee loners in Dzieńkowice. Photo by J. B. Parusel

Ryc. 4.7. Pobór marsylii czterolistnej do badań genetycznych w dolinie rzeki Laborca na Słowacji. Fot. J. B. Parusel (2008)
Fig. 4.7. Collection of water shamrock for genetic testing in the Laborca river valley in Slovakia. Photo by J. B. Parusel (2008)

Piśmiennictwo

- Henel K. 1998. Czynna ochrona bociana białego na Górnym Śląsku. Czynna ochrona bociana białego. Przyroda Górnego Śląska, 13 [wkładka, ss. 4]. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Henel K. 1999. Czynna ochrona bociana białego. Przyroda Górnego Śląska, 17: 13. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Henel K., Chromik W. 2000. Czynna ochrona bociana białego 1999/2000. Przyroda Górnego Śląska, 20: 15. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Janiak A., Galej K., Parusel J. B., Szarejko I. 2014. A study of the genetic variation of the aquatic fern *Marsilea quadrifolia* L. preserved in botanical collections in Poland and originated from natural populations in Europe. Flora, 209, 11: 655-665. [<https://doi.org/10.1016/j.flora.2014.08.011>]
- Miszta A., Żyła W. 2002. Wstępna ocena zasiedlenia gniazd trzcinowych przez błonkówki na terenie województwa śląskiego, s.: 8-11. W: Streszczenia referatów IX Sympozjum Sekcji Hymenopterologicznej PTE. Sekcja Hymenopterologiczna PTE, Ojców 6-7 maj 2002 r.
- Parusel J. B. 2000. Program pełnej restytucji marsylii czterolistnej (*Marsilea quadrifolia* L.) na Górnym Śląsku. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, mskr., ss. 20.
- Parusel J. B. 2007. Marsylia czterolistna – dzikie i planowane restytucje gatunku w Polsce, s.: 8-9. W: Konferencja Ochrona Przyrody w Polsce 2 – Restytucje i Reintrodukcje, 13 listopada 2007. Abstrakty. Wystąpienia. [Instytut Ochrony Przyrody, Kraków]

Strony internetowe

- Parusel J. 2008. Restytucja marsylii czterolistnej.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/ochrona-przyrody/programy/95-restytucja-marsylii-czterolistnej>
Dostęp: 03.10.2018
- [Parusel J. B.] 2016. Restytucja marsylii czterolistnej – ankieta dla ogrodów botanicznych.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/przeglad-aktualnosci/305-marsylia-ankieta-2016>
Dostęp: 03.10.2018

4.3. Wnioski o objęcie ochroną elementów przyrody lub obszarów

Jerzy B. Parusel

W ramach działań z zakresu ochrony przyrody Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska opracowywało i składało różne wnioski, których adresatami były organy ochrony środowiska i inne instytucje. Ogółem, w latach 1994-2017 wystosowano 124 wnioski, w tym 78 wniosków dotyczyło 92 przedmiotów ochrony (objęcia ochroną elementów przyrody i obszarów lub podjęcia działań ochronnych). Wnioski te dotyczyły następujących przedmiotów ochrony (tab. 4.3):

- propozycji wyznaczenia obszarów Natura 2000 (20 wniosków dla 32 obszarów) (ryc. 4.9),
- propozycji utworzenia użytków ekologicznych (8),
- prowadzenia czynnej ochrony przyrody (7),
- ochrony zwierząt (7),

- propozycji objęcia ochroną innych obszarów (6),
- propozycji wyznaczenia strefy ochronnej dla zwierząt (5),
- ochrony drzew przed wycinką (4),
- projektowanego Jurajskiego Parku Narodowego (4),
- propozycji objęcia ochroną w formie pomnika przyrody ożywionej (4),
- ochrony siedlisk i gatunków roślin (3),
- ochrony gatunkowej roślin (2),
- propozycji objęcia ochroną w formie pomnika przyrody nieożywionej (2),
- propozycji utworzenia rezerwatów przyrody (2),
- propozycji utworzenia zespołu przyrodniczo-krajobrazowego (2),
- propozycji utworzenia obszaru chronionego krajobrazu (1),
- propozycji podjęcia zadań ochronnych (1).

Pełny wykaz wniosków Centrum zawiera tabela 4.4.

Wkład Centrum w wyznaczanie obszarów siedliskowych Natura 2000 zamyka się w sumie zaopiniowaniem 17 ostoi, opracowaniem 30 formularzy zgłoszeniowych dla 24 obszarów i propozycji zmian granic dla 2 ostoi. W przypadku ostoi ptasich Centrum uzupełniło standardowy formularz danych dla jednego obszaru.

Należy stwierdzić, że mniej niż połowa (44%) tych wniosków została rozpatrzona pozytywnie przez organy ochrony środowiska i instytucje, do których je kierowano.

Ryc. 4.9. Proponowany w 2002 roku obszar Natura 2000 Ostoja Goczałkowicka dla restytucji marsylii czterolistnej. Fot. J. B. Parusel

Fig. 4.9. The Natura 2000 site Ostoja Goczałkowicka proposed for the restitution of water shamrock in 2002. Photo by J. B. Parusel

Tabela 4.3. Zestawienie wniosków dotyczących ochrony przyrody zgłoszonych przez Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017.
Table 4.3. List of applications regarding nature protection submitted by the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017.

Rok Year	Przedmiot wniosku/Liczba wniosków/Liczba obiektów Subject of the application/Number of applications/Number of objects													Razem Total
	obszar Natura 2000 Natura 2000 site	użytek ekologiczny ecological use	czynna ochrona active protection	ochrona zwierząt animals protection	inne obszary other areas	ochrona drzew trees protection	park narodowy national park	pomnik przyrody ożywionej lively nature monument	ochrona gatunków roślin habitat and plants species protection	pomnik przyrody nieożywionej inanimate nature monument	rezerwat przyrody nature reserve	zespół krajobrazowy nature and landscape complex	obszar chronionego krajobrazu protected landscape area	zadania ochronne protective tasks
1997									1/1					1/1
2000								1/1						1/1
2001					2/2							1/1		3/3
2002	6/8	3/3						2/2			1/1			12/14
2003	4/6	3/3						1/1			1/1			9/11
2004										1/1				1/1
2005	2/2											1/1	1/1	4/4
2006	1/1	1/1	1/1		1/1		4/4						1/1	9/9
2008	6/7		1/1						2/2					9/10
2009	1/10		2/2						1/1					4/13
2011		1/1							1/1					2/2
2012				2/2										2/2
2014									2/2					2/2
2015			1/1	5/5	2/2				1/1					10/10
2016			2/2		1/1	4/4			1/1					8/8
2017										1/1				1/1
Razem Total	20/34*	8/8	7/7	7/7	6/6	4/4	4/4	4/4	3/3	5/5	2/2	2/2	1/1	78/92

*Wniosków dla danego obszaru mogło być więcej niż jeden/Application for a given area could have been more than one.

Tabela 4.4. Zestawienie wniosków w sprawie objęcia ochroną wybranych elementów przyrody i obszarów lub podjęcia działań ochronnych, złożonych przez Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1992-2017.

Table 4.4. List of applications regarding the protection of selected elements of nature and areas or undertaking protective measures submitted by the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1992-2017.

Rok Year	Adresat wniosku Addressee of the application	Przedmiot wniosku Subject of the application	Uwagi Remarks
1997	Wojewoda Katowicki	Objęcie ochroną prawną na terenie województwa katowickiego 69 gatunków roślin naczyniowych uznanych za wymierające	W roku 1998 opracowano i przekazano Wojewodzie Katowickiemu projekt rozporządzenia Wojewody Katowickiego w sprawie ochrony gatunkowej roślin naczyniowych wraz z uzasadnieniem
2000	Wojewoda Małopolski	Objęcie ochroną pomnikową okazałej lipy szerokolistnej w Zawoi*	Przygotowano niezbędną dokumentację terenową. W roku 2002 ponownie złożono wniosek. Pomnik utworzony Rozp. Nr 7 Woj. Małop. z dn. 13.04.2004 r. (Dz. Urz. Woj. Małop. Nr 85, poz. 1086)
2001	Urząd Miasta w Czeladzi	Objęcie ochroną stawów przy ul. Wiosennej	Wspólnie z miłośnikami przyrody
2001	Wojewoda Śląski	Projekt zespołu przyrodniczo-krajobrazowego „Kaplicówka” w Skoczowie*	Wspólnie z Towarzystwem Miłośników Skoczowa, Stowarzyszeniem „Musica Sacra” w Skoczowie i Kołem PTTK w Skoczowie. Uchwała Nr XI/160/2003 Rady Miejskiej Skoczowa z 28.08.2003 r. (Dz. Urz. Woj. Śl. Nr 91/03, poz. 2399)
2001	Nadleśnictwo Świerklaniec	Objęcie ochroną „Lasu Plewionka” koło Mikołeski	Wspólnie z Górnśląskim Kołem Ornitologicznym
2002	Wojewódzki Zespół Realizacyjny Programu „Natura” w Katowicach	Złożenie formularzy zgłoszeniowych dla ostoi siedliskowych „Zborów” i „Szachownica”**	Koordynator krajowy wprowadził na listę krajową obszar „Szachownica”. Spośród proponowanych obszarów wyznaczono dotychczas obszary Natura 2000: PLH240004 „Szachownica” (Dec. KE z roku 2007) i PLH240032 „Ostoja Kroczycka” (2011)
2002	Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie – koordynator krajowy	Złożenie formularzy zgłoszeniowych dla ostoi siedliskowych Natura 2000 „Ostoja Goczałkowicka” i „Morzyk”**	Spośród proponowanych obszarów wyznaczono dotychczas obszary Natura 2000: PLH240001 „Cieszyńskie Źródła Tufowe” (2008) i PLH240039 „Zbiornik Goczałkowicki - ujście Wisły i Bajarki” (2011)
2002	Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie – koordynator krajowy	Zgłoszenie ostoi nietoperzowej Natura 2000 „Podziemia Tarnogórsko-Bytomskie” (proponycja zmiany nazwy ostoi „Sztolnia Błachówka” oraz korekta danych i granic obszaru)*	Wyznaczono obszar Natura 2000: PLH240003 „Podziemia Tarnogórsko-Bytomskie” (2007)
2002	Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie – koordynator krajowy	W roku 2002 Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska zaproponowało połączenie obszarów Natura 2000 „Beskid Żywiecki” oraz „Babia Góra i Polica” w obszar o nazwie „Ostoja Żywiecko-Babiogórska” dla ochrony biotopów wilka i niedźwiedzia	

2002	Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie – koordynator krajowy	W roku 2002 Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska wypełniło wniosek SDF dla obszaru Natura 2000 „Ostoja Środkowojurajska”**	Wyznaczono obszar Natura 2000: PLH240009 „Ostoja Środkowojurajska” (2008)
2002	Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie – koordynator krajowy	W 2002 roku Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska przygotowało propozycję korekty granic obszaru Natura 2000 „Suchy Młyn”**	Wyznaczono obszar Natura 2000: PLH240016 „Suchy Młyn” (2008, 2012)
2002	Wojewoda Śląski	Objęcie ochroną proponowanego rezerwatu przyrody „Prądowniec” w celu ochrony unikatowego lasu świerkowego na torfie w Beskidzie Śląskim	
2002	Wojewoda Śląski	Objęcie ochroną proponowanego użytku ekologicznego w celu ochrony łąk wilgotnych w Kaletach*	Rozporządzenie nr 41/2004 Wojewody Śląskiego z 16.07.2004 r. (Dz. Urz. Woj. Śl. Nr 67/2004, poz. 1994)
2002	Wojewoda Śląski	Objęcie ochroną proponowanego użytku ekologicznego w celu ochrony stanowiska pióropusznika strusiego w Ciągowicach*	Pomnik przyrody. Uchwała Nr IX/80/11 Rady Miejskiej w Łazach (Dz. U. Woj. Śl. Nr 246, poz. 4112)
2002	Urząd Miasta Poręba	Objęcie ochroną proponowanego pomnika przyrody (starodrzew dębowy złożony z 92 dębów, w tym wielu o wymiarach pomnikowych)*	W roku 2003 ponownie złożono wniosek. Uchwała Rady Miasta Poręba Nr VIII/88/03 z dnia 31 lipca 2003 r.
2002	Urząd Miasta Poręba	Objęcie ochroną proponowanego użytku ekologicznego dla ochrony łąk śródleśnych	
2002	Urząd Gminy Zawoja	Objęcie ochroną proponowanego pomnika przyrody (lipa szerokolistna)*	Pomnik utworzony Rozp. Nr 7 Woj. Małop. z dn. 13.04.2004 r. (Dz. Urz. Woj. Małop. Nr 85, poz. 1086)
2003	Wojewoda Śląski	Objęcie ochroną projektowanego rezerwatu „Las Porębski”	
2003	Wojewoda Śląski	Objęcie ochroną proponowanego użytku ekologicznego w Tucznawie w celu ochrony wilgotnych łąk trzęślicowych	
2003	Wojewoda Śląski	Objęcie ochroną proponowanego użytku ekologicznego w Trzebyczce w celu ochrony wilgotnych łąk trzęślicowych	Wyznaczono obszar Natura 2000: PLH240041 „Łąki Dąbrowskie” (2016)
2003	Wojewoda Śląski	Objęcie ochroną proponowanego użytku ekologicznego w gminie Woźniki w celu ochrony wilgotnej łąki trzęślicowej ze znaczącą populacją kosaćca syberyjskiego i innych gatunków chronionych	
2003	Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie – koordynator krajowy	Wniosek o poszerzenie ostoji siedliskowej Natura 2000 „Babia Góra” na terenie województwa śląskiego o obszar pasma Mędralowej proponowany do włączenia do Babiego Górnego Parku Narodowego (około 300 ha) [obecnie jest to teren otuliny BPN]	
2003	Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie – koordynator krajowy	Zgłoszenie ostoji nietoperzowych Natura 2000 (wspólnie z PTO „Salamandra”: „Kościół w Górkach Wielkich”, „Młyn w Piersćcu”, „Kościół w Radziechowach”**	Wyznaczono obszary Natura 2000: PLH240007 „Kościół w Radziechowach”, PLH240008 „Kościół w Górkach Wielkich”, PLH240022 „Piersćciec” (wszystkie w roku 2008)
2003	Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie – koordynator krajowy	Zgłoszenie ostoji Natura 2000 „Las Grabiec” (wspólnie z Wydziałem Nauk o Ziemi US)*	Wyznaczono obszar Natura 2000: PLH 240001 „Cieszyńskie Źródła Tufowe” (2008)
2003	Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie – koordynator krajowy	W roku 2003 Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska opracowało projekt powiększenia obszaru Natura 2000 „Dolina Małej Panwi” w granicach województwa śląskiego (do powierzchni 17246,0 ha)	Wyznaczono obszar Natura 2000: PLH160008 „Dolina Małej Panwi” (2011), jednakże w granicach województwa śląskiego znajduje się zaledwie około 20 ha
2004	Urząd Miasta Katowice	Objęcie ochroną w formie pomnika przyrody interesującego gazu narzutowego przy siedzibie Centrum w Katowicach-Brynowie	

2005	Minister Środowiska	Włączenie „Ostoi Goczałkowickiej” na listę rządową obszarów proponowanych do sieci Natura 2000*	Wyznaczono obszar Natura 2000 PLH240039 „Zbiornik Goczałkowicki - ujście Wisły i Bajerki” (2011); nie obejmuje on historycznego stanowiska marsylii czterolistnej, dla restytucji której opracowano obszar
2005	Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie – koordynator krajowy	W roku 2005 Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska zaproponowało granice i opracowało SDF dla obszaru Natura 2000 „Ostoja Kroczycka” (pierwotnie zgłoszono w roku 2002 obszar Zborów dla ochrony nietoperzy)*	Wyznaczono obszar Natura 2000: PLH240032 „Ostoja Kroczycka” (2011)
2005	Wojewoda Śląski	Objęcie ochroną w formie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego stawu Rontok Duży w gminie Pszczyna	
2005	Wojewódzki Konserwator Przyrody w Katowicach	Uwzględnienie w planach zadań ochronnych dla rezerwatu przyrody „Ochojec” na rok 2006 montażu ogrodzenia siatkowego najliczniejszego skupienia liczydła górskiego*	
2006	Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie – koordynator krajowy	W roku 2006 Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska zaproponowało granice i opracowało SDF dla obszaru Natura 2000 „Uroczyska Beskidu Małego”**	Wyznaczono obszar Natura 2000: PLH240023 „Beskid Mały” (2008)
2006	Wojewoda Śląski	Objęcie ochroną w formie obszaru chronionego krajobrazu kompleksu leśnego „Las Bytomski”**	Objęty ochroną jako zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Miechowska Ostoja Leśna” uchwałą Nr XXIII/321/12 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 25 stycznia 2012 r. (Dz. Urz. Woj. Śl. z dn. 5 marca 2012 r., poz. 1052)
2006	Wojewoda Śląski	Objęcie ochroną jako użytek ekologicznych starorzecz w Lasakach ze stanowiskiem osoki ałoesowatej	
2006	Urząd Miasta Cieszyn	Objęcie ochroną doliny rzeki Bobrówki*	Dolina rzeki Bobrówki weszła częściowo w skład obszaru chronionego krajobrazu „Cieszyńskie Pogórze” [Uchwała Nr XIII/112/07 Rady Miejskiej Cieszyna z dnia 27.09.2007 (Dz. Urz. Woj. Śl. Nr 186/2007, poz. 3397)]
2006	Nadleśnictwo Katowice	Propozycja działań ochronnych w rezerwacie przyrody „Ochojec” w ramach kampanii informacyjnej o jubileuszu 25-lecia rezerwatu*	
2006	Rada Gminy: Olsztyn, Janów, Niegowa, Żarki	Prośba o uwagi i propozycje dotyczące przebiegu granic projektowanego Jurajskiego Parku Narodowego	
2008	Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie – koordynator krajowy	W roku 2008 Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska zgłosiło obszar Natura 2000 pod nazwą „Modraszkowe Łąki w Śliwie”	
2008	Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie – koordynator krajowy	W roku 2008 Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska przekazało propozycje obszarów Natura 2000 „Zapadlisko w Błędowie koło Chelma Śląskiego” i „Zapadlisko w Borowej Wsi” dla ochrony zalotki większej	
2008	Klub Przyrodników PTO „Salamandra”	Wniosek o umieszczenie obszaru Natura 2000 „Ostoja Goczałkowicka” na Shadow List 2008*	Wyznaczony obszar Natura 2000 PLH240039 „Zbiornik Goczałkowicki - ujście Wisły i Bajerki” (2011) nie obejmuje historycznego stanowiska marsylii czterolistnej, dla restytucji której opracowano obszar
2008	Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie – koordynator krajowy	W roku 2008 Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska zgłosiło obszar Natura 2000 pod nazwą „Dąbrowskie Łąki modraszkowe”**	Wyznaczono obszar Natura 2000: PLH240041 „Łąki Dąbrowskie” (2016)

2008	Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie – koordynator krajowy	W roku 2008 Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska zgłosiło obszar Natura 2000 pod nazwą „Modraszkowe Łąki w Jaworznie”**	Wyznaczono obszar Natura 2000: PLH240042 „Łąki w Jaworznie” (2016)
2008	Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie – koordynator krajowy	W roku 2008 Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska zgłosiło obszar Natura 2000 pod nazwą „Łąki w Sławkowie”**	Wyznaczono obszar Natura 2000: PLH240043 „Łąki w Sławkowie” (2016)
2008	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Katowicach	Zezwolenie na przywrócenie siedliska języczki syberyjskiej w proponowanym obszarze Natura 2000 „Suchy Młyn” do stanu właściwego w związku z działalnością bobrów*	
2008	Urząd Miasta Sosnowiec	Uwzględnienie w planie rewaloryzacji parku podworskiego przy ul. Braci Mieroszewskich ochrony siedlisk i rzadkich gatunków roślin	
2008	Urząd Miasta Sosnowiec	Uwzględnienie w planach rewitalizacji parku podworskiego w dzielnicy Zagórze ochrony rzadkich gatunków roślin	
2009	Minister Środowiska	Propozycje 10 nowych obszarów Natura 2000 w województwie śląskim („Modraszkowe Łąki w okolicy Chruszczobrodu”, „Modraszkowe Łąki w okolicach Niegowonic”, „Modraszkowe Łąki w okolicach Raciborza”, „Modraszkowe Łąki w Siewierzu”, „Modraszkowe Łąki w okolicach Sławkowa”, „Modraszkowe Łąki w Śliwie” – dla ochrony populacji modraszka telejusa i modraszka nausitousa; „Las Fazaniec”, „Las Porębski”, „Grapa” – dla ochrony siedliska grądu (9170); „Lemańskie Jodły” – dla ochrony wyjątkowego boru jodłowego (91P0)*)	Spośród proponowanych obszarów wyznaczono dotychczas obszary Natura 2000: PLH240041 „Łąki Dąbrowskie”, PLH240042 „Łąki w Jaworznie”, PLH240043 „Łąki w Sławkowie”, PLH240045 „Lemańskie Jodły” (wszystkie w roku 2016)
2009	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Katowicach	Ustanowienie strefy ochronnej wokół stanowiska iglicy małej na torfowisku w Chelmie Śląskim*	Strefa wyznaczona w 2010 roku
2009	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Katowicach	Wniosek o zgodę na przeprowadzenie przez Centrum zwalczania inwazyjnych gatunków roślin w rezerwacie przyrody „Ochojec”*	
2009	Kopalnia Węgla Kamiennego Bielszowice w Rudzie Śląskiej	Wstrzymanie dalszego obniżania poziomu wody w zbiorniku zapadliskowym w Borowej Wsi – proponowanym obszarze Natura 2000	
2011	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Katowicach	Weryfikacja miejsca gniazdowania bociana czarnego w Zabrze i wprowadzenie ochrony strefowej dla tego gatunku w przypadku potwierdzenia jego lęgów	
2011	Urząd Miasta Siemianowice Śląskie	Ochrona prawna miejsc występowania chomika europejskiego w formie użytków ekologicznych oraz niedopuszczenie do zaniechania uprawy pól w konsultacji z rolnikami	Ponowiono w roku 2012 wniosek o podjęcie działań mających na celu ochronę miejsc występowania chomika europejskiego na terenie miasta
2012	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Katowicach	Przygotowanie procedur, zaleceń i wytycznych dotyczących ochrony ssaków w związku z powszechną termomodernizacją budynków*	
2014	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Katowicach	Ustanowienie strefy ochronnej wokół stanowiska iglicy małej w parku krajobrazowym „Lasy nad górą Liswartą”	

2014	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Katowicach	Ustanowienie strefy ochronnej wokół stanowiska iglicy małej w Nadleśnictwie Kłobuck*	Strefa wyznaczona w 2014 roku
2015	Geolog Wojewódzki	Wniosek o ochronę wydmy polodowcowej określanej jako Królicze Góry w związku z planowaną eksploatacją złoża piasku „Drutarnia 2”	
2015	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Katowicach	Wniosek o pilne objęcie ochroną gatunkową na obszarze województwa śląskiego w trybie art. 53 ustawy o ochronie przyrody gatunku storczyka dwulistnika pszczeli <i>Ophrys apifera</i> *	Zarządzenie Nr 29/2017 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach z dnia 31 października 2017 r. (Dz. Urz. Woj. Śl. z dn. 6. 11. 2017 r., poz. 5845)
2015	Urząd Miasta Imielin	Wniosek o objęcie ochroną jednego w Polsce stanowisko nowego dla Polski gatunku storczyka – dwulistnika pszczelego <i>Ophrys apifera</i>	
2015	Urzędy Gmin: Tychy, Gliwice, Sosnowiec, Tarnowskie Góry, Pyskowice	Prośba o ochronę gniazd gawrona w ich stałych koloniach lęgowych, w tym w związku z pracami pielęgnacyjnymi zieleni wysokiej	
2015	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Katowicach	Wniosek o ustalenie strefy ochrony miejsca rozrodu bociana czarnego w Nadleśnictwie Katowice*	Strefa wyznaczona w 2015 roku
2015	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Katowicach	Zezwolenie na ochronę czynną populacji jęczyczki syberyjskiej poprzez przeniesienie części jej populacji ze stanowiska w Suchym Młynie do Miejskiego Ogrodu Botanicznego w Zabżu*	Ponownie złożono wniosek w roku 2016
2016	Urząd Miasta Będzina	Ochrona cennych łąk małopądzkich w opracowywanym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego	
2016	Urząd Miasta Mysłowice	Wniosek o ochronę wybranych drzew w związku z planowaną przebudową ulicy Orła Białego w Mysłowicach	
2016	Urząd Miasta Katowice	Podjęcie kontroli i w razie potrzeby koniecznej interwencji w związku z pracami budowlanymi prowadzonymi w Dolinie Trzech Stawów w rejonie ulicy Francuskiej	
2016	Urząd Miasta Katowice	Wniosek o wstrzymanie decyzji o wycince dwóch drzew przy parkingu przy Domu Lekarza w Katowicach-Koszutce	
2016	Nadleśnictwo Andrychów	Prośba o pilną ochronę stanowiska paproci <i>Dryopteris affinis</i> subsp. <i>jessenii</i> w dolinie potoku Żarnówka Mała w Beskidzie Małym w związku z prowadzonymi cięciami*	
2016	Nadleśnictwo Katowice	Zezwolenie oraz określenie warunków wykonania działania polegającego na usuwaniu drzew czerwonych z terenu rezerwatu przyrody „Ochojec” w związku z wydanym Zarządzeniem Nr 9/2016 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach z dnia 20 kwietnia 2016 r. o zmianie zarządzenia w sprawie ustanowienia zadań ochronnych dla rezerwatu przyrody „Ochojec”	
2016	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego	Prośba o wstrzymanie decyzji zezwalającej na wycięcie 2 drzew i krzewu przy parkingu przy Domu Lekarza w Katowicach-Koszutce oraz ponowne zbadanie zasadności ich usunięcia	
2017	Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Katowicach	Propozycja przejęcia głazu narzutowego, położonego przed budynkiem Instytutu Badawczego Leśnictwa w Katowicach-Brynowie w związku z zamiarem sprzedaży nieruchomości	

* wnioski rozpatrzone pozytywnie/applications considered positively.

4.4. Inwentaryzacje

Jerzy B. Parusel

Działania z zakresu ochrony przyrody w Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska opierają się na informacji o występowaniu i stanie ochrony danego gatunku, siedliska przyrodniczego lub zbiorowiska roślinnego, która pozyskiwana jest w trakcie inwentaryzacji przyrodniczych – prowadzonych przez pracowników Centrum lub zleczanych specjalistom z innych instytucji. W latach 1994-2017 przeprowadzone zostały w sumie 102 inwentaryzacje³ (tab. 4.5), w większości przez pracowników Centrum (97). Dotyczyły one 8. typów obszarów. Najwięcej inwentaryzacji przeprowadzono dla istniejących i projektowanych pomników przyrody (19+39) i obiektów małej retencji (25) oraz innych obszarów (9). Uwzględniając dyscypliny wiedzy, to najwięcej prac wykonano z dendrologii (59), ekologii (29 – do tej dziedziny zaliczano badania interdyscyplinarne, a nie klasyczne prace z zakresu ekologii roślin, zwierząt lub ekosystemów) i zoologii (10).

Inwentaryzacja dendrologiczna istniejących i projektowanych pomników przyrody w latach 1996-1998 objęła w sumie 1017 obiektów, w tym 246 pomników istniejących oraz 771 pomników projektowanych (ryc. 4.10-4.15). Wyniki inwentaryzacji przekazano do Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach.

Inwentaryzacje przyrodnicze dotyczyły głównie obszarów zgłoszonych do programu małej retencji, projektowanych obszarów chronionych oraz innych obszarów, głównie w przypadku konfliktów z projektowanymi ustaleniami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego lub innymi przedsięwzięciami.

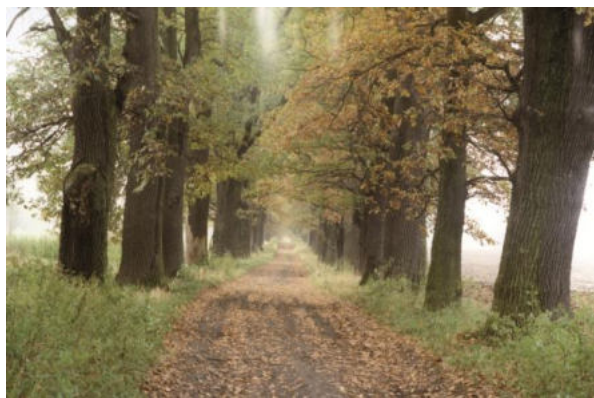

Ryc. 4.10. Dąb szypułkowy – pomnik przyrody w Baranowicach. Fot. J. B. Parusel (1996)
Fig. 4.10. Pedunculate oak – a natural monument in Baranowice. Photo by J. B. Parusel (1996)

Ryc. 4.11. Dąb szypułkowy – pomnik przyrody w Goczałkowicach. Fot. J. B. Parusel (1996)
Fig. 4.11. Pedunculate oak – a natural monument in Goczałkowice. Photo by J. B. Parusel (1996)

³ W tym rozdziale uwzględniono tylko te inwentaryzacje, których celem było zebranie danych przyrodniczych niezbędnych do prowadzenia działań z zakresu ochrony przyrody, w tym ochrony czynnej. Inwentaryzacje, których celem było uzupełnienie wiedzy o gatunkach lub obszarach, w tym ich monitoring, nie zostały ujęte w tym rozdziale. Wszystkie prace badawcze własne pracowników Centrum i przez nie zlecone zostały omówione w rozdziale 3.

Ryc. 4.12. Aleja dębowa w Kozłowie – projektowany pomnik przyrody (1996). Fot. J. B. Parusel
Fig. 4.12. Oak alley in Kozłów – designed natural monument (1996). Photo by J. B. Parusel

Ryc. 4.13. Aleja kasztanowców zwyczajnych w Łące – projektowany pomnik przyrody (1997). Fot. J. B. Parusel
Fig. 4.13. Chestnut trees alley in Łąka – designed nature monument (1997). Photo by J. B. Parusel

Ryc. 4.14. Dąb szypułkowy – projektowany pomnik przyrody w Łędzinach. Fot. M. Kocurek (1996)
Fig. 4.14. Pedunculate oak – designed natural monument in Łędziny. Photo by M. Kocurek (1996)

Ryc. 4.15. Dąb szypułkowy – pomnik przyrody w Kobiórze. Fot. M. Kocurek (1996)
Fig. 4.15. Pedunculate oak – natural monument in Kobiór. Photo by M. Kocurek (1996)

Tabela 4.5. Zestawienie liczby inwentaryzacji w poszczególnych obszarach problemowych ochrony przyrody sporządzonych przez pracowników i zleconych przez Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017.

Table 4.5. List of the number of inventories in particular problem areas of nature protection prepared by employees and commissioned by the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017.

Rok Year	Pomniki przyrody projektowane Nature monuments designed	Pomniki przyrody istniejące Nature monuments existing	Inne obszary Other areas	Rezerваты przyrody istniejące Existing nature reserves	Inne obszary chronione istniejące Other protected areas existing	Rezerваты przyrody projektowane Nature reserves designed	Inne obszary chronione projektowane Other protected areas designed	Obiekty małej retencji Small retention facilities	Użytki ekologiczne projektowane Ecological use designed	Razem Total
1995										
1996	8	8								16
1997	13	7	1	1	1					23
1998	18	4				(3)				25
1999										
2000							1			1
2001										
2002										
2003										
2004										
2005										
2006							1	4	2	7
2007									1	1
2008			(2)					21		23
2009										
2010										
2011										
2012										
2013										
2014			1							1
2015			1							1
2016			2							2
2017			2							2
Razem Total	39	19	9	1	1	3	2	25	3	102

* W nawiasie podano liczbę inwentaryzacji wykonanych na zlecenie Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska/The number of inventories made on behalf of the Upper Silesian Nature Heritage Center is given in brackets.

4.5. Opracowania i ekspertyzy

Jerzy B. Parusel

W ramach działań na rzecz ochrony przyrody zostały opracowane w Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska liczne opracowania i ekspertyzy. W latach 1995-2017 zostało sporządzonych w sumie 386 dokumentów, w tym 206⁴ zostało wykonanych przez pracowników Centrum (tab. 4.6), a 180 opracowań zostało zleconych specjalistom z innych instytucji (tab. 4.7). Dotyczyły one ponad 25 obszarów problemowych ochrony przyrody.

Wśród opracowań własnych, najczęściej dotyczyło obszarów Natura 2000 (60; opracowywanie i uzupełnianie formularzy SDF oraz dokumentacja kartograficzna granic), strategii ochrony przyrody (21; opracowania do raportu o stanie przyrody), prognoz oddziaływania na środowisko projektów dokumentów strategicznych województwa śląskiego (20), różnych zagadnień ochrony przyrody (18) oraz dotyczących Programu aktywizacji gospodarczej oraz zachowania dziedzictwa kulturowego Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej Owca Plus na lata 2010-2014, a następnie Wojewódzkiego programu aktywizacji gospodarczej oraz zachowania dziedzictwa kulturowego Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej Owca Plus do roku 2020 (11).

Opracowania zlecone dotyczyły w głównej mierze sporządzania czerwonych list: zwierząt (30), grzybów i roślin (24) oraz zbiorowisk (21), a także przygotowania i uzupełniania opracowania ekofizjograficznego do planu zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego (27), wyznaczania korytarzy ekologicznych (22) i ostoi przyrody (22).

Szersze omówienie opracowań i ekspertyz wraz z wykazem piśmiennictwa zawarto w rozdziale 3.

4.6. Wizje terenowe

Jerzy B. Parusel

Prowadzenie działań ochronnych wymagało w wielu wypadkach odbycia wizji terenowej w celu zapoznania się z danym problemem przyrodniczym na miejscu. W latach 1994-2017 pracownicy Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska odbyli w sumie 357 wizji terenowych z inicjatywy własnej lub na prośbę zainteresowanych instytucji lub osób, które dotyczyły 16 obszarów problemowych (tab. 4.8). Najwięcej wizji związanych było z ochroną wód (236), w trakcie których ustalano zakres prac regulacyjnych i melioracyjnych prowadzonych przez Śląski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych (ryc. 4.16). Mniej liczne były wizje dotyczące ochrony zwierząt (40 – w tym 29 dotyczyło nietoperzy, a 6 gniazd bociana białego), programu małej retencji (22 obiekty proponowane do włączenia do programu), ochrony roślin (11 – w tym 6 dotyczyło marsylii czterolistnej), planowania przestrzennego (8), ochrony drzew (8) i obszarów Natura 2000 (7). Pozostałe wizje dotyczyły: rezerwatów przyrody i innych obszarów chronionych, różnych inwestycji, programów i planów, obszarów cennych przyrodniczo i projektowanych do objęcia ich ochroną przyrody, a także innych obszarów. Uczestniczono także w wizjach organizowanych przez Regionalną Radę Ochrony Przyrody w Katowicach.

Wizje terenowe służyły podejmowaniu bezpośrednich decyzji o zakresie ingerencji w środowisko przyrodnicze (prace regulacyjne i melioracyjne w korytarzach rzek i cieków), a także zbieraniu danych niezbędnych do przygotowywania opinii w sprawach będących przedmiotem wizji terenowych.

⁴ W tabeli 4.6 zestawiono jednak tylko 188 opracowań służących bezpośrednio ochronie przyrody.

Tabela 4.6. Zestawienie liczby opracowań i ekspertyz naukowych w poszczególnych obszarach problemowych ochrony przyrody wykonanych przez pracowników Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017. Cz. 1.
Table 4.6. List of the number of studies and scientific opinions in particular problem areas of nature protection made by employees of the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017. Part 1.

Rok Year	Ochrona przyrody Nature protection	Czerwone listy zbiorowisk Red lists of communities	Planowanie przestrzenne Spatial planning	Ochrona gatunkowa roślin Plants species protection	Czerwona lista przyrody nieożywionej Red list of inanimate nature	Obszary Natura 2000 sites	Czerwona księga roślin naczyniowych Red book of vascular plants	Raport o stanie przyrody Report on the state of nature	Obszary przyrodniczo wrażliwe Natural sensitive areas	Opracowanie ekofizjograficzne Ecophysiological study	Prognozy oddziaływania na środowisko Environmental impact assessments	Program małej retencji Small retention program	Raport o zmianach przestrzeni Report on changes in space
1995													
1996	3	1											
1997	3												
1998	3		2	1									
1999	3				1								
2000	2					1	1						
2001						1	1	1					
2002						20	1						
2003						6	1		1	1			
2004						1			4				
2005	1					5		1			1	1	
2006						3	1				1		5
2007						1				1			
2008	1		1			12					3		
2009			2			1					3		
2010		1	1			5					1		
2011						2					2		
2012	1					1					1		
2013										1	2		
2014	1										1		
2015								1		1	2		
2016			1			1					2	1	
2017											1		
Razem Total	18	2	7	1	1	60	5	3	5	4	20	2	5

Tabela 4.6. Zestawienie liczby opracowań i ekspertyz naukowych w poszczególnych obszarach problemowych ochrony przyrody wykonanych przez pracowników Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017. Cz. 2.
Table 4.6. List of the number of studies and scientific opinions in particular problem areas of nature protection made by employees of the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017. Part 2.

Rok Year	Dokumenty strategiczne województwa Strategic documents of the province	Gospodarowanie wodami dorzecza River basin management	Korytarze ekologiczne Ecological corridors	Studium środowiskowych i społecznych kosztów Environmental and social costs study	Strategia ochrony przyrody Nature conservation strategy	Program Owca Plus Owca Plus program	Czerwone listy roślin i grzybów Red lists of plants and fungi	Czerwone listy zwierząt Red lists of animals	Inne obszary i obiekty chronione Other protected areas and objects	Gospodarka leśna Forest management	Ostoje przyrody Wildlife refuges	Krajowe dokumenty strategiczne National strategic documents	Razem Total
1995													
1996													4
1997													3
1998													6
1999													4
2000													4
2001													3
2002													21
2003													9
2004													5
2005													9
2006	1												11
2007		3	1										6
2008		1	1										19
2009			1	1									8
2010				1	5	1	2	1					18
2011					7	1							12
2012					8	1							12
2013						1			1	1			6
2014						3			1		1	1	8
2015						1					1		6
2016					1	1					1		8
2017						2			3				6
Razem Total	1	4	3	2	21	11	2	1	5	1	3	1	188

Tabela 4.7. Zestawienie liczby opracowań i ekspertyz naukowych w poszczególnych obszarach problemowych ochrony przyrody zleconych przez Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017.

Table 4.7. List of the number of studies and scientific opinions in particular problem areas of nature protection commissioned by the Upper Silesian Natural Heritage Centre in the years 1995-2017.

Rok Year	Czerwone listy zwierząt Red lists of animals	Czerwone listy roślin i grzybów Red lists of plants and fungi	Czerwone listy zbiorowisk Red lists of communities	Obszary chronione projektowane Protected areas designed	Opracowanie ekofizjograficzne Ecophysiological study	Ostoje przyrody Wildlife refuges	Ochrona przyrody Nature protection	Korytarze ekologiczne Ecological corridors	Ochrona wód Water protection	Prognozy oddziaływania na środowisko Environmental impact assessments	Genetyka roślin Plant genetics	Rezerwy przyrody Nature reserves	Program Owca Plus Owca Plus program	Strategia ochrony przyrody Nature conservation strategy	Razem Total
1995															
1996	6	6													12
1997	2	1	9												12
1998	1	4													5
1999		1		2											3
2000	4			1											5
2001	1														1
2002															
2003					22	16									38
2004															
2005															
2006							1								1
2007								16	1						17
2008							1	2		2					5
2009	7	9	12					1		5	2	1			37
2010	9	2			2		4	3					3	4	27
2011		1								1			1		3
2012										1			2		3
2013					3	6									9
2014													1		1
2015															
2016									1						1
2017															
Razem Total	30	24	21	3	27	22	6	22	2	9	2	1	7	4	180

Tabela 4.8. Zestawienie liczby wizji terenowych w poszczególnych obszarach problemowych ochrony przyrody odbytych przez pracowników Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017. Cz. 1.
 Table 4.8. List of the number of field visions in particular problem areas of nature protection completed by the employees of the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017. Part 1.

Rok Year	Planowanie przestrzenne Spatial planning	Programy i plany Programs and plans	Obszary cenne przyrodniczo Areas of natural value	Ochrona wód Water protection	Ochrona zwierząt Animals protection	Inwestycje drogowe Road investments	Obszary Natura 2000 Natura 2000 sites	Inne inwestycje Other investments	Ochrona roślin Plants protection
1995	1	1							
1996									
1997			1						
1998				1	3				
1999					2				
2000									
2001									
2002					6				
2003			1			1			
2004				43			1	1	
2005	1			49	1				
2006	1			37	4				1
2007				38	1				
2008	1			29	6		3		
2009				19	8				
2010	1		1	4	3				
2011				2	2				
2012				7					
2013				1					
2014				1	1				
2015	1			4	1		2	1	5
2016	1					1	1		3
2017	1	1		1	2				2
Razem Total	8	2	3	236	40	2	7	2	11

Tabela 4.8. Zestawienie liczby wizji terenowych w poszczególnych obszarach problemowych ochrony przyrody odbytych przez pracowników Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017. Cz. 2.
 Table 4.8. List of the number of field visions in particular problem areas of nature protection completed by the employees of the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017. Part 2.

Rok Year	Ochrona drzew Trees protection	Program małej retencji Small retention program	Obszary chronione projektowane Protected areas designed	Regionalna Rada Ochrony Przyrody Regional Council for Nature Protection	Inne obszary chronione Other protected areas	Rezerваты przyrody Nature reserves	Inne obszary Other areas	Razem Total
1995								2
1996								
1997								1
1998								4
1999								2
2000								
2001								
2002								6
2003								2
2004								45
2005								51
2006								43
2007	1							40
2008	2	21	1					63
2009	1	1		2				31
2010			1		1			11
2011			1					5
2012								7
2013	3							4
2014								2
2015					2	2		18
2016				2		1	2	11
2017	1		1					9
Razem Total	8	22	4	4	3	3	2	357

Ryc. 4.16. Łański Potok – jeden z bardzo wielu cieków, który chroniono przed pracami hydrotechnicznymi. Fot. K. Sokół

Fig. 4.16. Łański Potok – one of many watercourses that was protected against hydrotechnical works. Photo by K. Sokół

4.7. Interwencje

Jerzy B. Parusel

W ramach działań z zakresu ochrony przyrody Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska podejmowało w różnej formie (na piśmie, telefonicznie, udział w postępowaniach administracyjnych, prokuratorskich i sądowych i in.) interwencje w różnych obszarach problemowych naruszania interesów przyrody. Ogółem, w latach 1994-2017 podjęto 243 interwencje w ponad 12. obszarach problemowych (tab. 4.9). Najwięcej interwencji dotyczyło: ochrony zwierząt (78), rezerwatów przyrody (33), ochrony wód (31), inwestycji drogowych (22), ochrony drzew (21) i obszarów Natura 2000 (14).

Interwencje z zakresu ochrony zwierząt dotyczyły:

- ochrony populacji chomika europejskiego w województwie śląskim,
- ochrony płazów na drogach,
- zasypywania zbiorników zapadliskowych oraz niszczenia siedlisk płazów,
- odstrzału bobrów w województwie śląskim,
- ochrony nietoperzy w budynkach oraz w trakcie prac termomodernizacyjnych budynków (ryc. 4.17),
- ochrony ptaków (wycinanie drzew w okresie lęgowym, zatrucie ściekami, płoszenie, termomodernizacja budynków, remont gniazd bociana białego, produkcja wadliwych budek lęgowych).

Interwencje w sprawach rezerwatów przyrody dotyczyły:

- dewastacji przyrody rezerwatów: „Ochojec”, „Łęczczok”, „Wisła”, „Zadni Gaj” i „Jełniak-Mikuliny”,
- niezgodnego z prawem przebiegu granicy rezerwatu przyrody „Ochojec”.

Interwencje z zakresu ochrony wód dotyczyły:

- niezgodnego z prawem korzystania z wód w dolinie Ślepiotki przez Nadleśnictwo Katowice, zagrażającego ekosystemom rezerwatu przyrody „Ochojec” w Katowicach (ryc. 4.18),
- ustalenia warunków prowadzenia robót melioracyjnych w Nadleśnictwie Rybnik i Nadleśnictwie Rudy Raciborskie,
- udziału w rozprawach administracyjnych w sprawie pozwoleń wodno-prawnych,
- dewastacji koryt rzecznych Pankówki w Pankach, Małej Panwi w gminie Koszęcin, Suminy w Górkach Śląskich oraz bezimiennego ciekłu leśnego w Nadleśnictwie Katowice (ryc. 4.19),
- dewastacji kompleksu stawów w Zabrze-Mikulczycach,
- ustalenia warunków prowadzenia robót dla Zbiornika Racibórz,
- postępowania administracyjnego w sprawie uzyskania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na: regulację potoku Jamna, odbudowę jazu piętrzącego oraz budowę małej elektrowni wodnej w miejscowości Suchany w gminie Miedźna,
- zanieczyszczenia ściekami wód potoku Jaworznik w Wojkowicach,
- zachowania zbiornika wodnego w oddziale 58c Nadleśnictwa Katowice.

Interwencje w sprawie ochrony drzew dotyczyły:

- wycinki drzew: wzdłuż cieków w gminie Golezów, w gminach: Katowice, Łędziny, Mysłowice (ryc. 4.20), Pawłowice, Racibórz, Świerklany, w Parku Śląskim w Chorzowie, w zabytkowej alei w Zespole przyrodniczo-krajobrazowym „Wielikąt” w Lubomi,
- wycinki drzew w Nadleśnictwach Brynek i Jędrzejów,
- wystąpienia do Ministra Środowiska oraz Ministra Transportu i Budownictwa w sprawie problemów ochrony drzew w miastach.

Interwencje z zakresu inwestycji drogowych dotyczyły:

- udziału w postępowaniu administracyjnym w sprawie uzyskania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację dwóch odcinków autostrady A1,
- budowy drogi łączącej ul. Bażantów z ul. Szarych Szeregów w Katowicach,
- zagrożeń dla populacji płazów w związku z budową autostrady A1 i obwodnicy Grodzca Śląskiego,
- wdrożenia przyjaznych dla dużych ssaków przejść w obrębie drogi ekspresowej S69, przebiegającej przez korytarz ekologiczny łączący Beskid Żywiecki i Beskid Śląski.

Interwencje na obszarach Natura 2000 dotyczyły:

- dewastacji obszaru Natura 2000 Lipienniki w Dąbrowie Górniczej,
- podjęcia działań z zakresu ochrony czynnej na terenie ostoi „Suchy Młyn” w związku z zagrożeniem populacji jęczyczki syberyjskiej.

Należy nadmienić, że tylko część interwencji zakończyła się pozytywnie dla przyrody.

Ryc. 4.17. Nietoperze są przedmiotem licznych interwencji. Fot. A. Wower (2004)
 Fig. 4.17. Bats are subject to numerous interventions. Photo by A. Wower (2004)

Ryc. 4.18. Wyschnięte koryto Ślepiotki w rezerwacie przyrody „Ochojec” w Katowicach wskutek niezgodnego z prawem korzystania z wód przez Nadleśnictwo Katowice. Fot. J. B. Parusel (1 lipca 2017 r.)
 Fig. 4.18. The dried up Ślepiotka riverbed in the “Ochojec” nature reserve in Katowice due to the unlawful use of water by the Katowice Forest District. Photo by J. B. Parusel (1 July 2017)

Ryc. 4.19. Dewastacja koryta bezimiennego ciek w Nadleśnictwie Katowice. Fot. G. Chwoła (27 października 2007 r.)
 Fig. 4.19. Devastation of the unnamed riverbed in the Katowice Forest District. Photo by G. Chwoła (27 October 2007)

Ryc. 4.20. Wycinka zabytkowej alei jesionów pensylwańskich przy ul. Orła Białego w Mysłowicach-Krasowach w związku z modernizacją drogi publicznej. Fot. J. B. Parusel (31 grudnia 2017 r.)
 Fig. 4.20. Cutting out a historic alley of Pennsylvania's ash at Orła Białego Street in Mysłowice-Krasoway in connection with the modernization of the public road. Photo by J. B. Parusel (31 December 2017)

Tabela 4.9. Zestawienie liczby interwencji w poszczególnych obszarach ochrony przyrody podjętych przez Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017.

Table 4.9. List of the number of interventions in particular problem areas of nature protection undertaken by the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017.

Rok Year	Inne obszary chronione Other protected areas	Rezerваты przyrody Nature reserves	Ochrona wód Water protection	Ochrona zwierząt Animals protection	Ochrona drzew Trees protection	Inwestycje drogowe Road investments	Planowanie przestrzenne Spatial planning	Ochrona przyrody Nature protection	Ochrona roślin Plants protection	Obszary Natura 2000 Natura 2000 sites	Inne inwestycje Other investments	Pomniki przyrody Nature monuments	Inne interwencje Other interventions	Razem Total
1995														
1996														
1997	1													1
1998														
1999		1	1											2
2000				1										1
2001		1		1	1									3
2002						1	1	1						3
2003		1	1		1		1							4
2004		1		1				2	1					5
2005		6	3		1									10
2006	1	1	4	1		1			4					12
2007	1	1	2		1		1			1			1	8
2008			2	5	5	1	1	1			3		2	20
2009		1		3	1	3				1	1	1	1	12
2010			2		1	1				1		1		6
2011			2	50						2				54
2012		1	1	1	1		2	2		2				10
2013		9	3	2	1				1	2			3	21
2014		1		4	2					5				12
2015	1	1	1	3	1	1			3		1		2	14
2016		4	2	2	2	14	1				1		1	27
2017		4	7	4	3									18
Razem Total	4	33	31	78	21	22	7	6	9	14	6	2	10	243

4.8. Narady, spotkania, konsultacje

Jerzy B. Parusel

Rozwiązywaniu problemów ochrony przyrody w województwie śląskim towarzyszyły liczne narady, spotkania i konsultacje, w których brali udział pracownicy Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. Ogółem, w latach 1995-2017 uczestniczono w 217 naradach i 135 konsultacjach⁵, które dotyczyły ponad 23 obszarów problemowych (tab. 4.10). Najwięcej działań w omawianych formach dotyczyło: ochrony zwierząt (68), udziału w pracach Regionalnej Rady Ochrony Przyrody (51), obszarów Natura 2000 (36), ochrony wód (33), dokumentów strategicznych województwa śląskiego (30) i udziału w pracach innych komisji i rad (30).

W zakresie ochrony zwierząt dominowały konsultacje dotyczące ochrony nietoperzy (56), a narady, spotkania i konsultacje poświęcone były także ochronie bociana białego, chomika europejskiego, ptaków i przedstawicieli innych grup systematycznych zwierząt.

Udział w pracach Regionalnej Rady Ochrony Przyrody dotyczył różnych problemów ochrony przyrody, uznanych za wymagające opinii przez Regionalnego Konserwatora Przyrody w Katowicach.

Działania dotyczące obszarów Natura 2000 obejmowały narady i konsultacje w zakresie planów zadań ochronnych (30) oraz listy tych obszarów i ich granic.

Działania z zakresu ochrony wód dotyczyły m.in.: aktualizacji planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy Odry, Wisły i Dunaju, aktualizacji Programu wodno-ściekowego kraju, planów zarządzania ryzykiem powodziowym, projektów ochrony wód (Aqua Stress, Program dla Wisły i jej dorzecza, Przyjazna Kłodnica, REURIS, SaLMaR, Wspólna rzeka), rekreacyjnego wykorzystania Zbiornika Goczałkowickiego, projektu modernizacji Kanału Gliwickiego oraz różnych zagadnień związanych z ochroną dolin rzecznych i pracami hydrotechnicznymi.

Przedmiotem narad, spotkań i konsultacji dotyczących dokumentów strategicznych były projekty strategii wojewódzkich: rozwoju sportu, transportu, województwa, ochrony przyrody, obszarów wiejskich – tak zapisów tych dokumentów, jak i prognoz ich oddziaływania na środowisko, a także projekty planu zagospodarowania przestrzennego województwa, Regionalnego programu operacyjnego i Programu małej retencji.

Problemy ochrony przyrody były także omawiane na naradach i spotkaniach innych organów opiniotawczo-doradczych. Najwięcej działań dotyczyło prac komisji planów urządzania nadleśnictw (10) i Regionalnej Komisji ds. Ocen Oddziaływania na Środowisko (5).

Pozostałe działania dotyczyły: Rady ds. Bioróżnorodności Parku Śląskiego (11), ochrony przyrody (10), Konwencji Karpackiej (9), ochrony drzew (9), planowania przestrzennego (9), inwestycji komunikacyjnych (8), korytarzy ekologicznych (4), ochrony roślin (4), ochrony środowiska (4), prognoz oddziaływania na środowisko (4), innych obszarów chronionych (3), Komitetu Ochrony Przyrody PAN (3), obszarów przyrodniczo wrażliwych (3), projektowanych obiektów i obszarów chronionych (2), rewitalizacji terenów poprzemysłowych (2) i innych problemów (4).

Narady, spotkania i konsultacje służyły podejmowaniu bezpośrednich decyzji o zakresie ingerencji w środowisko przyrodnicze, a także zbieraniu danych niezbędnych do przygotowywania opinii w sprawach będących przedmiotem tych form działalności.

⁵ Przedstawione w tym rozdziale dane obrazują raczej liczbę kancelaryjną podejmowanych działań (spraw), a nie rzeczywistą liczbę faktycznie odbytych narad, spotkań i konsultacji.

Tabela 4.10. Zestawienie liczby narad, spotkań i konsultacji w poszczególnych obszarach problemowych ochrony przyrody odbytych przez pracowników Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017. Cz. 1.

Table 4.10. List of the number of advises, encounters and consultations in particular problem areas of nature protection carried out by employees of the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017. Part 1.

Rok Year	Regionalna Rada Ochrony Przyrody Regional Council for Nature Protection	Planowanie przestrzenne Spatial planning	Ochrona roślin Plants protection	Ochrona przyrody Nature protection	Obiekty i obszary chronione projektowane Protected objects and areas designed	Dokumenty strategiczne województwa Strategic documents of the province	Ochrona zwierząt Animals protection	Ochrona wód Water protection	Inne komisje i rady Other commissions and councils	Ochrona środowiska Environmental protection	Ochrona drzew Trees protection	Inwestycje komunikacyjne Communication investments	Korytarze ekologiczne Ecological corridors
1995	5	1	1										
1996	5	1		1	1								
1997	1			1		1							
1998	2		1	1		1	2	1	2	1			
1999	2								2		1		
2000	2								2				
2001	2								4				
2002	2						3						
2003	2		1	1		2	2	1	2	1		1	2
2004	2						2	3					1
2005	3		1				5	3					
2006	2			1			5	3					
2007	4			1			8	2	1				
2008	2	2					12	2					
2009	1	1		1			2	2	1	1		2	1
2010	2					3	1	3	2			1	
2011	2			1	1	2		2	1				
2012	2					2	2		3		1		
2013	2	1				6		2	1		1		
2014	2					6	1		2				
2015	2	1				5	1	5	4		5	3	
2016				1		1	3	1	1	1	1	1	
2017	2	2		1		1	19	3	2				
Razem Total	51	9	4	10	2	30	68	33	30	4	9	8	4

Tabela 4.10. Zestawienie liczby narad, spotkań i konsultacji w poszczególnych obszarach problemowych ochrony przyrody odbytych przez pracowników Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017. Cz. 2.
 Table 4.10. List of the number of advises, encounters and consultations in particular problem areas of nature protection carried out by employees of the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017. Part 2.

Rok Year	Obszary przyrodniczo wrażliwe Natural sensitive areas	Rewitalizacja terenów poprzemysłowych Revitalization of post-industrial areas	Obszary Natura 2000 Natura 2000 sites	Program małej retencji Small retention program	Konwencja karpacka Carpathian Convention	Komitet Ochrony Przyrody PAN Nature Protection Committee PAS	Prognozy oddziaływania na środowisko Environment impact assessments	Inne obszary chronione Other protected areas	Komitety sterujące projektów Projects Steering Committees	Rada ds. Bioróżnorodności Parku Śląskiego Biodiversity Council of the Silesian Park	Inne problemy Other problems	Razem Total
1995												7
1996												8
1997												3
1998												11
1999												5
2000												4
2001												6
2002												5
2003	2										1	18
2004	1	1										10
2005			1	5								18
2006			3	1								15
2007												16
2008			2		1	1						22
2009		1	1	1	1	1						16
2010			1				1	1				15
2011			2		1	1						13
2012			7		1							18
2013			8	1	1						1	24
2014			2	1	1				1			16
2015			1	1	1		1		1			31
2016			4		1		1	1	1	1	1	20
2017			5		1		1	1	2	10	1	51
Razem Total	3	2	36	10	9	3	4	3	5	11	4	352

4.9. Informacje, opinie i opracowania

Jerzy B. Parusel

W ramach działań na rzecz ochrony przyrody zostały sporządzone w Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska liczne informacje, opinie, opracowania i ekspertyzy, zarówno dla instytucji rządowych, samorządowych, pozarządowych i innych, jak i na potrzeby własne. W latach 1995-2017 zostało wykonanych w sumie 1588 dokumentów, w tym 43 informacje, 1159 opinii oraz 386 opracowań i ekspertyz (tab. 4.11).

Dla instytucji rządowych opracowano w sumie 213 dokumentów, w tym 25 informacji, 147 opinii i 41 opracowań i ekspertyz (tab. 4.12). Najwięcej dokumentów sporządzono dla regionalnych dyrekcji ochrony środowiska (58), urzędów wojewódzkich (50), Instytutu Ochrony Przyrody PAN w Krakowie (36) i Ministerstwa Środowiska (23).

Dla instytucji samorządowych opracowano w sumie 1058 dokumentów, w tym 18 informacji, 954 opinie oraz 86 opracowań i ekspertyz (tab. 4.12). Najwięcej dokumentów sporządzono dla Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego (984) i gmin (66).

Dla instytucji pozarządowych opracowano w sumie 23 dokumenty, a dla innych instytucji i osób – 37 (tab. 4.12).

4.9.1. Informacje, opinie i opracowania dla instytucji rządowych

W latach 1995-2017 dla instytucji rządowych sporządzono informacje, opinie, opracowania i ekspertyzy, które dotyczyły ponad 15 obszarów problemowych ochrony przyrody. Najwięcej dokumentów opracowano dla obszarów i obiektów chronionych (102), 29 dotyczyło ochrony zwierząt, 18 planowania przestrzennego, 12 ochrony wód, 11 ochrony roślin a 10 ochrony przyrody (tab. 4.13). Liczba sporządzonych dokumentów w poszczególnych latach dochodziła do 30 w latach 2005 i 2016.

4.9.2. Informacje, opinie i opracowania dla instytucji samorządowych

W latach 1998-2017 dla instytucji samorządowych sporządzono informacje, opinie, opracowania i ekspertyzy, które dotyczyły ponad 21 obszarów problemowych ochrony przyrody. Najwięcej dokumentów opracowano z zakresu planowania przestrzennego (320), na temat regulacji koryt cieków (311), a 123 dotyczyły projektów aktów prawnych. Od 41 do 45 dokumentów sporządzono dla dokumentów strategicznych województwa śląskiego, obszarów i obiektów chronionych oraz programu małej retencji (tab. 4.14). Liczba sporządzonych dokumentów w poszczególnych latach dochodziła do 104 w 2001 roku, 105 w 2003 roku, 128 w 2006 roku i 141 w 2005 roku.

4.9.2.1. Informacje, opinie i opracowania dla samorządu województwa śląskiego

W latach 1999-2017 dla Samorządu Województwa Śląskiego sporządzono informacje, opinie, opracowania i ekspertyzy, które dotyczyły ponad 21 obszarów problemowych ochrony przyrody (tab. 4.14). Najwięcej dokumentów opracowano na temat regulacji koryt cieków (307), planowania przestrzennego (288), projektów aktów prawnych (123), dokumentów strategicznych województwa śląskiego (44), programu małej retencji (40) oraz obszarów i obiektów chronionych (38).

4.9.2.2. Informacje, opinie i opracowania dla samorządów gmin i powiatów

W latach 1998-2017 dla samorządów gmin i powiatów sporządzono informacje, opinie, opracowania i ekspertyzy, które dotyczyły ponad 15 obszarów problemowych ochrony przyrody (tab. 4.14). Najwięcej dokumentów sporządzono na temat planowania

przestrzennego (32), w pozostałych obszarach problemowych ochrony przyrody współpraca z gminami i powiatami była sporadyczna.

4.9.3. Informacje, opinie i opracowania dla innych instytucji i osób

W latach 1997-2017 sporządzono 23 opinie i opracowania dla instytucji pozarządowych oraz 37 opinii dla innych instytucji i osób (tab. 4.15). W przypadku instytucji pozarządowych opracowane dokumenty dotyczyły ponad 8 obszarów problemowych ochrony przyrody, a w przypadku innych instytucji i osób – 11. Dla instytucji pozarządowych najwięcej dokumentów dotyczyło planowania przestrzennego (6), a dla innych instytucji i osób – ochrony przyrody (11) i inwestycji komunikacyjnych (11). Liczba sporządzanych dokumentów w poszczególnych latach dla instytucji pozarządowych była niewielka, maksymalnie do 4 w latach 2008 i 2011. Liczba dokumentów sporządzanych dla innych instytucji i osób w poszczególnych latach także była niewielka, maksymalnie do 4 w 2009 roku i 12 w 2017 roku.

Tabela 4.11. Zestawienie liczby informacji, opinii, opracowań i ekspertyz naukowych z zakresu ochrony przyrody wykonanych w Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017.

Table 4.11. List of the number of information, opinions, studies and scientific opinions in the field of nature protection made at the Upper Silesian Natural Heritage Centre in the years 1995-2017.

Rok Year	Informacja Information	Opinia Opinion	Opracowanie/ ekspertyza Elaboration/expert opinion	Razem Total
1995		2		2
1996			16	16
1997	3	6	15	24
1998	1	20	12	33
1999		2	8	10
2000	1	16	10	27
2001	1	105	4	110
2002		31	21	52
2003	2	105	47	154
2004	1	91	5	97
2005	4	159	9	172
2006	6	122	12	140
2007		65	23	88
2008	2	71	26	99
2009	4	43	52	99
2010	1	25	48	74
2011	2	19	16	37
2012		31	17	48
2013	8	33	15	56
2014	3	32	9	44
2015		44	6	50
2016	1	66	9	76
2017	3	71	6	80
Razem Total	43	1159	386	1588

Tabela 4.12. Zestawienie liczby informacji, opinii, opracowań i ekspertyz naukowych z zakresu ochrony przyrody wykonanych w Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017 dla instytucji rządowych, samorządowych, pozarządowych i innych.

Table 4.12. List of the number of information, opinions, studies and scientific opinions in the field of nature protection made at the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017 for government, self-government, non-governmental and other institutions.

Rodzaj działania Type of activity	Instytucje rządowe Government institutions								Instytucje samorządowe Self-government institutions				Instytucje pozarządowe Non-governmental institutions	Inne instytucje i osoby Other institutions and persons	Razem Total
	MŚ	GDOŚ	RDOŚ	LP	IOP PAN	UW	inne other	razem total	UMWŚ	gmina community	inne other	razem total			
Informacja Information	1		7	3	1	12	1	25	10	7	1	18			43
Opinia Opinion	21	12	46	8	16	30	14	147	892	55	7	954	21	37	1159
Opracowanie/ekspertyza Elaboration/expert opinion	1	2	5		19	8	6	41	82	4		86	2		129*
Razem Total	23	14	58	11	36	50	21	213	984	66	8	1058	23	37	1331

Objaśnienia: MŚ – Ministerstwo Środowiska, GDOŚ – Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, RDOŚ – Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, LP – PGL Lasy Państwowe, IOP PAN – Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie, UW – Urząd Wojewódzki, UMWŚ – Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, * – w tej liczbie brak 257 opracowań i ekspertyz wykonanych na potrzeby własne Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska.

Explanations: MŚ – Ministry of the Environment, GDOŚ – General Directorate for Environmental Protection, RDOŚ – Regional Directorate for Environmental Protection, LP – PGL State Forests, IOP PAN – Institute of Nature Conservation PAS in Kraków, UW – Provincial Office, UMWŚ – Marshal's Office of the Silesia Province, * – there are none in this number 257 studies and expert opinions prepared for own needs of the Upper Silesian Nature Heritage Centre.

Tabela 4.13. Zestawienie liczby informacji, opinii, opracowań i ekspertyz razem w poszczególnych obszarach problemowych ochrony przyrody wykonanych przez Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017 dla poszczególnych instytucji rządowych.

Table 4.13. List of the number of information, opinions, studies and expert opinions together in particular problem areas of nature protection carried out by the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017 for particular government institutions.

Instytucja Institution	Obszary i obiekty chronione Protected areas and objects	Ochrona zwierząt Animals protection	Planowanie przestrzenne Spatial planning	Ochrona wód Water protection	Ochrona roślin Plants protection	Ochrona przyrody Nature protection	Inwestycje komunikacyjne Communication investments	Akty prawne Legal acts	Gospodarka leśna Forest management	Raport o stanie przyrody Report on the state of nature	Budowa zbiorników wodnych Construction of water reservoirs	Krajowe dokumenty strategiczne National strategic documents	Inne Others	Obszary i obiekty proponowane do ochrony Areas and objects proposed for protection	Regulacja koryt cieków Adjustment of riverbeds	Razem Total
MŚ	11	3			1			6				1		1		23
GDOŚ	12	1											1			14
RDOŚ	40	8		1	5		4									58
UW	3	11	18	1	5	9		1			1			1		50
IOP PAN	35	1														36
LP	1	4				1			4		1					11
Inna		1		10			4			3		1	1		1	21
Razem Total	102	29	18	12	11	10	8	7	4	3	2	2	2	2	1	213

Objaśnienia: MŚ – Ministerstwo Środowiska, GDOŚ – Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, RDOŚ – Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, LP – PGL Lasy Państwowe, IOP PAN – Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie, UW – Urząd Wojewódzki.

Explanations: MŚ – Ministry of the Environment, GDOŚ – General Directorate for Environmental Protection, RDOŚ – Regional Directorate for Environmental Protection, LP – PGL State Forests, IOP PAN – Institute of Nature Conservation PAS in Kraków, UW – Provincial Office.

Tabela 4.14. Zestawienie liczby informacji, opinii, opracowań i ekspertyz razem w poszczególnych obszarach problemowych ochrony przyrody wykonanych przez Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017 dla poszczególnych instytucji samorządowych. Cz. 1.
 Table 4.14. List of the number of information, opinions, studies and expert opinions together in particular problem areas of nature protection made by the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017 for particular self-government institutions. Part 1.

Instytucja Institution	Planowanie przestrzenne Spatial planning	Regulacja koryt cieków Adjustment of riverbeds	Akty prawne Legal acts	Dokumenty strategiczne województwa Strategic documents of the province	Obszary i obiekty chronione Protected areas and objects	Program małej retencji Small retention program	Ochrona wód Water protection	Inne Others	Prognozy oddziaływania na środowisko Environmental impact assessments	Budowa zbiorników wodnych Construction of water reservoirs	Krajowe dokumenty strategiczne National strategic documents	Ochrona przyrody Nature protection
UMWŚ	288	307	123	44	38	40	25	19	22	18	17	14
Gminy Communities	32	1		1	4	1	1	3		2		1
Inne Others		3			3			1				1
Razem Total	320	311	123	45	45	41	26	23	22	20	17	16

Objaśnienia: UMWŚ – Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego.
 Explanations: UMWŚ – Marshall's Office of the Silesia Province.

Tabela 4.14. Zestawienie liczby informacji, opinii, opracowań i ekspertyz razem w poszczególnych obszarach problemowych ochrony przyrody wykonanych przez Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017 dla poszczególnych instytucji samorządowych. Cz. 2.

Table 4.14. List of the number of information, opinions, studies and expert opinions together in particular problem areas of nature protection made by the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017 for particular self-government institutions. Part 2.

Instytucja Institution	Ochrona zwierząt Animals protection	Inwestycje komunikacyjne Communication investments	Inne inwestycje Other investments	Ochrona środowiska Environmental protection	Obszary przyrodniczo wrażliwe Natural sensitive areas	Raport o zmianach w przestrzeni Report on changes in space	Gospodarka leśna Forest management	Opracowanie ekofizjograficzne Ecophysiological study	Obszary i obiekty proponowane do ochrony Areas and objects proposed for protection	Ochrona roślin Plants protection	Razem Total
UMWŚ	3	1	3	4	5	5	4	4			984
Gminy Communities	6	5	3	2					3	1	66
Inne Others											8
Razem Total	9	6	6	6	5	5	4	4	3	1	1058

Objasnienia: UMWŚ – Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego.
 Explanations: UMWŚ – Marshal's Office of the Silesia Province.

Tabela 4.15. Zestawienie liczby opinii oraz opracowań i ekspertyz razem w poszczególnych obszarach problemowych ochrony przyrody wykonanych przez Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017 dla instytucji pozarządowych i innych.

Table 4.15. List of the number of opinions and studies and expert opinions together in particular problem areas of nature protection made by the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017 for non-governmental and other institutions.

Instytucja Institution	Ochrona przyrody Nature protection	Inwestycje komunikacyjne Communication investments	Planowanie przestrzenne Spatial planning	Obszary i obiekty chronione Protected areas and objects	Ochrona zwierząt Animals protection	Inne Others	Inne investycje Others investments	Obszary i obiekty proponowane do ochrony Areas and objects proposed for protection	Regulacja koryt cieków Adjustment of riverbeds	Akty prawne Legal acts	Budowa zbiorników wodnych Construction of water reservoirs	Dokumenty strategiczne województwa Strategic documents of the province	Ochrona roślin Plants protection	Ochrona wód Water protection	Razem Total
Pozarządowa Non- governmental	2	1	6	3	2	3	3	3							23
Inna Other	11	11	3	2	3				2	1	1	1	1	1	37
Razem Total	13	12	9	5	5	3	3	3	2	1	1	1	1	1	60

4.10. Udział w pracach organów ochrony przyrody

Jerzy B. Parusel

Pracownicy Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w okresie swego zatrudnienia brali czynny udział w pracach ustawowych organów opiniodawczo-doradczych administracji rządowej i samorządowej ochrony przyrody i środowiska. Uczestniczyli oni w sesjach plenarnych oraz wyjazdowych, które poświęcone były rozwiązywaniu problemów ochrony przyrody i środowiska w województwie.

Wojewódzka Komisja Ochrony Przyrody w Katowicach

W pracach tego organu w latach 1992-2005 brał udział Jerzy Parusel (w tym pełnił funkcję zastępcy Przewodniczącego Rady). Członkiem Komisji była również dr Barbara Buszman. W 2005 roku dyrektor Centrum przewodniczył Grupie roboczej ds. utworzenia Jurajskiego Parku Narodowego tejże Komisji.

Wojewódzki Zespół Realizacyjny

Do prac nad siecią Natura 2000 w województwie śląskim został powołany w 2002 roku Wojewódzki Zespół Realizacyjny, którego pracami kierował Wojewódzki Konserwator Przyrody w Katowicach. W skład tego zespołu został powołany dyrektor Centrum, który w latach 2002-2003 zweryfikował i uzupełnił informacje w standardowych formularzach danych dla 14 wytypowanych wstępnie obszarów. Opracował również formularze danych dla 5 nowych obszarów: Zborów, Szachownica, Morzyk, Las Grabicz, Ostoja Goczałkowicka.

Wojewódzka Rada Ochrony Przyrody w Katowicach

W pracach tego organu w latach 2005-2010 brał udział dyrektor Centrum (w tym pełnił funkcję zastępcy Przewodniczącego Rady).

Regionalna Rada Ochrony Przyrody w Katowicach

W pracach tego organu od 2010 roku bierze udział dyrektor Centrum, który pełni obecnie funkcję zastępcy Przewodniczącego Rady.

Krajowy Komitet Sterujący Konwencji Karpackiej w Warszawie

W pracach tego organu, w imieniu Zarządu Województwa Śląskiego, od 2008 roku uczestniczy dyrektor Centrum. W latach 2012-2016 brał on udział w opracowaniu Krajowego Planu Działań na rzecz wdrażania Protokołu o ochronie i zrównoważonym użytkowaniu różnorodności biologicznej i krajobrazowej do Konwencji Karpackiej.

Regionalna Komisja ds. Ocen Oddziaływania na Środowisko w Katowicach

W pracach Komisji w latach 2012-2015 brał udział dyrektor Centrum.

Rada ds. Różnorodności Biologicznej Parku Śląskiego w Chorzowie

W 2016 roku w skład tej rady został powołany dyrektor Centrum. Rada jest organem doradczym Zarządu Spółki Park Śląski.

Rada Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego

W 2016 roku w skład tego organu został powołany dyrektor Centrum. Kadencja Rady trwa do 2021 roku.

W omawianym okresie, pracownicy Centrum uczestniczyli także w posiedzeniach jednostek naukowych i realizujących projekty z dziedziny ochrony przyrody.

Komisja Ochrony Środowiska i Utylizacji Odpadów PAN w Katowicach

W skład Komisji na kadencję 1996-1998 został powołany dyrektor Centrum.

Komitet Ochrony Przyrody PAN w Krakowie

W skład Komitetu na kadencję 2007-2011 został wybrany dyrektor Centrum.

Komitet Sterujący projektu LIFE 12 NAT/PL/000081 „Ochrona zbiorowisk nieleśnych na terenie Beskidzkich Parków Krajobrazowych”.

W pracach Komitetu w latach 2014-2017 brał udział dyrektor Centrum (jako wiceprzewodniczący). Projekt realizowany był przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego w Będzinie.

Komitet Sterujący projektu LIFE Green-Go! Carpathians – Inicjatywy lokalne na rzecz kształtowania zielonej infrastruktury na obszarach Natura 2000 w Karpatach.

W 2017 roku Przewodniczącym Komitetu został dyrektor Centrum. Projekt realizowany przez Centrum UNEP/GRID-Warszawa w Warszawie w latach 2017-2020.

Rys./Drawing A. Urbańska (2001)

Rozdział 5. Edukacja przyrodnicza i upowszechnianie wiedzy o przyrodzie

Chapter 5. Environmental education and disseminating the knowledge about nature

5. Edukacja przyrodnicza i upowszechnianie wiedzy o przyrodzie

Wprowadzenie

Agata Kloczkowska, Agnieszka Wower

Działalność edukacyjna Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska prowadzona jest od początku istnienia jednostki. Uczestnikom zajęć chcemy pokazać piękno, zróżnicowanie i wyjątkowość przyrody naszego regionu. Wspólnie poznajemy przyrodniczo cenne miejsca w województwie śląskim oraz przyrodę najbliższej okolicy szkoły czy przedszkola. Umożliwiamy uczestnikom zajęć edukacyjnych bezpośredni kontakt z przyrodą. Naszym celem jest również popularyzowanie idei ochrony przyrody i kształtowanie właściwych wobec niej postaw (Kloczkowska i Wower 2018).

Działalność edukacyjna Centrum jest zróżnicowana i obejmuje m.in. realizację programów i projektów edukacyjnych, organizację konkursów, prowadzenie baz danych, gromadzenie i udostępnianie zbiorów bibliotecznych oraz opracowywanie stron internetowych. Oferta edukacyjna Centrum jest bezpłatna i skierowana do wszystkich grup wiekowych dzieci i młodzieży oraz nauczycieli i edukatorów przyrodniczych z terenu województwa śląskiego.

Upowszechnianie wiedzy o przyrodzie w latach 1994-2017 prowadzone było w ramach 11 programów edukacyjnych, wśród których na szczególną uwagę zasługuje program „Przyroda wokół nas”, realizowany nieprzerwanie już od roku 1996 oraz program i konkurs artystyczno-przyrodniczy „Żubry potrzebują Indian”, który został udokumentowany wydawnictwem albumowym (Mendrek i Parusel 2006). Do 2017 roku przeprowadzono łącznie ponad 1000 działań edukacyjnych, w tym 618 prelekcji i warsztatów, 513 warsztatów terenowych, 13 konkursów i 11 wystaw (tab. 5.1). Uczestniczyło w nich około 34 tys. osób, głównie młodzież szkolna. Działalność dydaktyczna Centrum i jego pracowników była wielokrotnie wyróżniana, w szczególności nagrodami Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚiGW) w Katowicach.

Działalność edukacyjna Centrum była wspierana finansowo przez różne instytucje. W latach 1996-2006 realizacja programów „Przyroda wokół nas” i „Żubry potrzebują Indian” uzyskała dofinansowanie z WFOŚiGW w Katowicach. Ten drugi program w latach 1996-2000 był realizowany w Wiśle Wielkiej w budynku udostępnionym nieodpłatnie przez Górnośląskie Przedsiębiorstwo Wodociągów w Katowicach. W 2001 roku projekt edukacyjny pt. „Rok 2001 – Międzynarodowy Rok Nietoperzy. Konkurs na najlepszy plakat propagujący ochronę nietoperzy” dofinansowany został przez WFOŚiGW w Katowicach oraz firmę ECOTONE i Regionalną Dyрекcję Lasów Państwowych w Katowicach, w formie: nagród książkowych, upominków, wycieczki przyrodniczej oraz druku plakatów prezentujących prace laureatów tego konkursu. W 2004 roku firma ECOTONE dofinansowała również serwis internetowy o przyrodzie województwa śląskiego. WFOŚiGW w Katowicach dofinansował także zakup nagród (sprzęt multimedialny, doposażenie pracowni biologicznych) w konkursie na szkolne obchody Międzynarodowego Roku Różnorodności Biologicznej w 2010 roku.

Tabela 5.1. Działalność edukacyjna Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017.
Table 5.1. Educational activity of the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017.

Nazwa programu/działania The name of the program/activity	Okres realizacji Period of realization	Forma realizacji/Liczba Form of realization/Number				Liczba uczestników Number of participants			
		Warsztaty terenowe Field workshops	Prelekcje i warsztaty Talks and workshops	Konkursy Competitions	Wystawy Exhibitions	Warsztaty terenowe Field workshops	Prelekcje i warsztaty Talks and workshops	Konkursy Competitions	Wystawy Exhibitions
Przyroda wokół Nas	1995 - nadal	435	485			10514	14456		
Przyroda Ahoj!	1996-1999	5	7			636	119		
Żubry potrzebują Indian	1996-2006	31		10	10	258		2313	700
Rok 2001 – Międzynarodowy Rok Nietoperzy	2001			1	1			67 placówek 361 uczestników	160
Rok 2002 – Międzynarodowy Rok Gór	2002-2003			1				31 placówek 60 laureatów	
Natura 2000 – Europejska Sieć Ekologiczna	2003-2004		5				168		
Ptaki drapieżne	2003-2004		26				699		
Monitoring rozmnieszczenia i liczebności chomika europejskiego na terenie województwa śląskiego	2006-2013		30				1196		
Zbiorniki w nieckach osiadania – szkody górnicze dobre czy złe dla przyrody?	2009	8				170			
Rok 2010 – Międzynarodowy Rok Różnorodności Biologicznej	2010			1				44 placówki	
Wstężyk – kolorowy dowód ewolucji	2012-2013		16				358		
Szkolenia	2003, 2006, 2007, 2013, 2016	6	13			25	296		
Inne	1996-nadal	28	36			491	1023		
Razem Total		513	618	13	11	12094	18315	2734	860
		Liczba wszystkich działań edukacyjnych Number of all educational activities			1145	Liczba uczestników wszystkich działań edukacyjnych Number of participants of all educational activities			34003

Piśmiennictwo

Kloczkowska A., Wower A. 2018. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska (1992-2017) – edukacja i upowszechnianie wiedzy o przyrodzie. Przyroda Górnego Śląska, 93: 11-14. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Mendrek M., Parusel J. B. (red.) 2006. Żubry potrzebują Indian. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 148.

5.1. Programy edukacyjne, konkursy przyrodnicze i szkolenia

Agata Kloczkowska, Agnieszka Wower

5.1.1. Programy edukacyjne

Przyroda wokół Nas

Projekt edukacyjny realizowany od 1995 roku, uzupełniający treści programów szkolnych i przedszkolnych o regionalne zagadnienia z zakresu przyrody, ekologii, geografii i ochrony przyrody. Zajęcia prowadzone są w formie prelekcji lub warsztatów odbywających się na terenie placówek oświatowych oraz zajęć terenowych w miejscach o szczególnych walorach przyrodniczych lub w najbliższym przyrodniczym otoczeniu szkoły.

Celem działań edukacyjnych jest popularyzowanie idei ochrony przyrody, ukazanie różnicowania przyrodniczego naszego regionu, poznawanie miejsc przyrodniczo cennych oraz umożliwienie bezpośredniego kontaktu z przyrodą.

Do 2017 roku w ramach programu zrealizowano 435 warsztatów terenowych dla 10514 uczniów i nauczycieli oraz 485 prelekcji i warsztatów dla 14456 uczniów i nauczycieli (tab. 5.1, ryc. 5.1-5.5).

Przyroda Ahoj!

Projekt edukacyjny skierowany do harcerskich drużyn wodnych, realizowany w latach 1996-1999, głównie nad Zbiornikiem Goczałkowickim. W ramach programu przeprowadzono 5 terenowych biegów przyrodniczych dla 636 harcerzy oraz 7 prelekcji i wykładów (kominki) dla 119 uczestników (tab. 5.1).

Żubry potrzebują Indian

Projekt edukacyjny realizowany w latach 1996-2006, w ramach którego odbyło się (tab. 5.1):

- 10 edycji konkursu i 10 wystaw pokonkursowych (opis w części dotyczącej konkursów),
- 10 turnusów warsztatów artystyczno-przyrodniczych „Żubry potrzebują Indian”, w których uczestniczyło ponad 100 laureatów konkursu,
- 21 wycieczek artystyczno-przyrodniczych „Autoportret z Przyrody” dla ponad 100 laureatów i uczestników konkursu „Żubry potrzebują Indian”,
- wydano wkładkę poświęconą warsztatom w numerze 10/1997 kwartalnika „Przyroda Górnego Śląska”,
- wydano katalog (Mendrek i Parusel 2006), będący dokumentacją i podsumowaniem projektu.

Natura 2000 – Europejska Sieć Ekologiczna

W celu rozpowszechnienia wiedzy o ochronie przyrody w Unii Europejskiej w latach 2003-2004 zorganizowano warsztaty dla nauczycieli szkół podstawowych i ponadpodstawowych pt. „Natura 2000 – Europejska Sieć Ekologiczna”. W 5 sesjach warsztatowych uczestniczyło 168 nauczycieli z województwa śląskiego (tab. 5.1).

Ptaki drapieżne

We współpracy z Komitetem Ochrony Orłów w latach 2003-2004 zrealizowano warsztaty dla nauczycieli szkół podstawowych pt. „Metody aktywizacji przyrodniczej w edukacji szkolnej” w oparciu o pakiet edukacyjny „Ptaki drapieżne”, opracowany przez Komitet Ochrony Orłów. W 26 bezpłatnych sesjach warsztatowych uczestniczyło 699 nauczycieli z województwa śląskiego (tab. 5.1).

Monitoring rozmieszczenia i liczebności chomika europejskiego na terenie województwa śląskiego

Program o charakterze badawczo-edukacyjnym, realizowany w latach 2006-2013. Zajęcia edukacyjne, prowadzone w formie prelekcji dla uczniów wszystkich typów szkół, przybliżały wygląd i biologię chomików europejskich oraz walory przyrodnicze terenów rolnych, ich zagrożenia i możliwości ochrony. Jednocześnie drogą ankietową Centrum pozyskiwało dane o obserwacjach chomików i ich nor w terenie, m.in. od nauczycieli i uczniów, a także właścicieli ogródków działkowych. Wszystkie uzyskane informacje wprowadzone zostały do baz danych Centrum, przyczyniając się do lepszego poznania aktualnego rozmieszczenia stanowisk chomika europejskiego w województwie śląskim. W ramach programu ogłoszono 30 prelekcji, w których uczestniczyło 1196 uczniów i nauczycieli (tab. 5.1).

Zbiorniki w nieckach osiadania – szkody górnicze dobre czy złe dla przyrody?

Warsztaty zrealizowane w 2009 roku na terenie zbiornika antropogenicznego „Wesoła Fala” w Katowicach oraz zbiornika po rekultywacji i zabiegach zagospodarowania leśnego – „Świniarnia” w Mysłowicach. Celem zajęć było uświadomienie uczniom wieloaspektowego wpływu przemysłu wydobywczego na środowisko przyrodnicze i jego znaczenia dla kształtowania się różnorodności biologicznej i siedliskowej na terenach zdegradowanych. Zajęcia prowadzone były przez geobotanika dr Edytę Sierkę i zoologa dr Wojciecha Sierkę. Zrealizowano 8 warsztatów dla 170 uczniów (tab. 5.1).

Wstężyk – kolorowy dowód ewolucji

Program edukacyjno-badawczy realizowany w latach 2012-2013, adresowany do uczniów wszystkich typów szkół. Celem programu było przybliżenie wybranych zagadnień z dziedziny ekologii, genetyki, ewolucjonizmu i malakologii, zapoznanie z metodyką prowadzenia obserwacji przyrodniczych oraz zebranie danych o zmienności wzorów muszli wstężyków na terenie województwa śląskiego. W ramach programu odbywały się prelekcje i zajęcia terenowe: przeprowadzono 16 zajęć, w których uczestniczyło 358 uczniów i nauczycieli (tab. 5.1, ryc. 5.6). Wyniki, wpisywane na kartach obserwacji, gromadzone były w bazie danych Centrum.

Program edukacji regionalno-przyrodniczej

W 2017 r. nawiązano współpracę z Regionalnym Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli „WOM” i Związkiem Górnośląskim w Katowicach przy realizacji „Programu edukacji regionalnej województwa śląskiego”, jak również innych działań edukacyjnych oraz organizacji konferencji i szkoleń dla nauczycieli i edukatorów przyrodniczych.

Programy Programs

Ryc. 5.1. Zajęcia dydaktyczne w rezerwacie przyrody „Las Murckowski”. Fot. A. Kloczkowska
Fig. 5.1. Didactic classes in the “Las Murckowski” nature reserve. Photo by A. Kloczkowska

Ryc. 5.4. Zajęcia dydaktyczne w rezerwacie przyrody „Ochojec”. Fot. J. B. Parusel
Fig. 5.4. Didactic classes in the “Ochojec” nature reserve. Photo by J. B. Parusel

Ryc. 5.2. Obserwacje ornitologiczne w rezerwacie przyrody „Łęczczok”. Fot. J. B. Parusel
Fig. 5.2. Ornithological observations in the “Łęczczok” nature reserve. Photo by J. B. Parusel

Ryc. 5.5. Zajęcia dydaktyczne w Goczałkowicach. Fot. A. Kloczkowska
Fig. 5.5. Didactic classes in Goczałkowice. Photo by A. Kloczkowska

Ryc. 5.3. Zajęcia dydaktyczne w lesie. Fot. J. B. Parusel
Fig. 5.3. Didactic classes in the forest. Photo by J. B. Parusel

Ryc. 5.6. Zajęcia dydaktyczne o wstężyku. Fot. A. Kloczkowska
Fig. 5.6. Didactic classes with a banded snail. Photo by A. Kloczkowska

5.1.2. Konkursy przyrodnicze i wystawy

Żubry potrzebują Indian

Konkurs przyrodniczo-artystyczny skierowany do uczniów, którego celem było kształtowanie wrażliwości i wyobraźni przyrodniczej uczestników, przejawiającej się w różnych formach twórczości artystycznej. Konkurs realizowano 10-krotnie w latach 1996-2006 (w 2005 roku konkurs nie odbył się). Uczestniczyło w nim ponad 2300 uczniów (tab. 5.1, ryc. 5.7-5.12) z blisko 400 szkół i placówek oświatowych, którzy nadesłali blisko 4000 prac plastycznych, literackich, fotograficznych i naukowo-badawczych. Począwszy od 2002 roku, każda edycja konkursu posiadała odrębny temat (nawiązujący do aktualnych problemów ochrony przyrody), który stanowił kanwę twórczych wypowiedzi uczestników. Laureaci brali udział w warsztatach „Żubry potrzebują Indian” i wycieczkach przyrodniczo-artystycznych „Autoportret z Przyrody”, prowadzonych przez artystę – plastyka Mariana Mendrka. Najlepsze prace konkursowe oraz warsztatowe (ryc. 5.13-5.18) prezentowano na 10 wystawach w Starostwie Powiatowym w Pszczynie (1996), w Związku Górnośląskim w Katowicach (1997) i w Pałacu Młodzieży w Katowicach (1998-2007). W 2006 roku wydano katalog dokumentujący i podsumowujący konkurs (Mendrek i Parusel 2006).

Rok 2001 – Międzynarodowy Rok Nietoperzy

Konkurs na najlepszy plakat propagujący ochronę nietoperzy, odbył się w 2001 roku. W konkursie wzięło udział 36 szkół podstawowych oraz 31 gimnazjów, nadesłano 361 prac (tab. 5.1). Nagrodzono 100 uczestników oraz 66 nauczycieli – organizatorów konkursu na terenie poszczególnych szkół. Trzy prace zostały wydrukowane w formie plakatu (ryc. 5.19-5.20), a trzy kolejne zaprezentowano w kwartalniku „Przyroda Górnego Śląska” nr 26/2001. Prace wszystkich (100) laureatów konkursu zaprezentowano na wystawie pokonkursowej w Pałacu Młodzieży w Katowicach, w której uczestniczyło około 160 osób.

Rok 2002 – Międzynarodowy Rok Gór

Konkurs realizowany od marca 2002 do stycznia 2003 roku, którego przedmiotem była organizacja najciekawszych, szkolnych obchodów „Międzynarodowego Roku Gór”. W konkursie wzięło udział 18 szkół podstawowych oraz 13 gimnazjów. Sesja posterowa laureatów konkursu, połączona z uroczystym wręczeniem nagród, w której uczestniczyło około 60 osób (tab. 5.1), odbyła się w styczniu 2003 roku w Prywatnej Szkole Podstawowej PUH „Derrata” sp. z o.o. w Mysłowicach (laureat konkursu).

Rok 2010 – Międzynarodowy Rok Różnorodności Biologicznej

Konkurs realizowany w 2010 roku, którego przedmiotem była organizacja najciekawszych, szkolnych obchodów *Międzynarodowego Roku Różnorodności Biologicznej*. W konkursie wzięły udział 44 szkoły (tab. 5.1). Uroczyste rozdanie nagród wraz z prezentacją najlepszych prac laureatów odbyło się w październiku w Zespole Szkół Katolickich nr 1 w Katowicach. Zakup nagród sfinansowano ze środków WFOŚiGW w Katowicach oraz środków własnych Centrum.

Łącznie, zorganizowano 13 konkursów, w których uczestniczyło ponad 2700 uczniów oraz 11 wystaw, w których wzięło udział 860 uczestników (tab. 5.1).

Warsztaty artystyczno-przyrodnicze „Żubry potrzebują Indian” (1996-2006):
ryc. 5.7-5.12

Artistic and natural workshops “Bison need the Indians” (1996-2006):
Fig. 5.7-5.12

Z archiwum Centrum
From the Center's archive

**Prace laureatów konkursu artystyczno-przyrodniczego
„Żubry potrzebują Indian” (1996-2006)
Works of the winners of the artistic and natural competition
“Bison need the Indians” (1996-2006)**

Ryc. 5.13. „Autoportret z Przyrody”. Rys. Ł. Junkiert (1998)

Fig. 5.13. “Self-portrait with Nature”. Drawing Ł. Junkiert (1998)

Ryc. 5.16. „Autoportret z Przyrody”. Rys. M. Grzebinoga (2003)

Fig. 5.16. “Self-portrait with Nature”. Drawing M. Grzebinoga (2003)

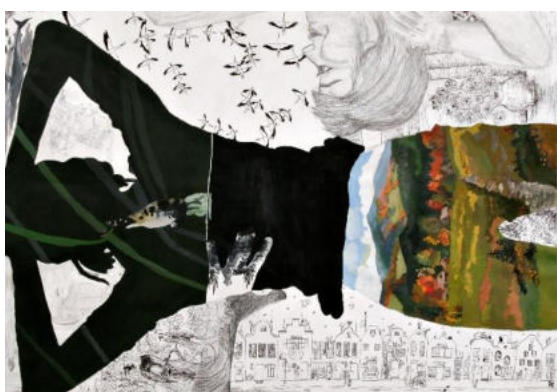
Ryc. 5.14. „Autoportret z Przyrody”. Rys. M. Głuch (1998)

Fig. 5.14. “Self-portrait with Nature”. Drawing M. Głuch (1998)

Ryc. 5.17. „Autoportret z Przyrody”. Rys. N. Szczepaniak (2003)

Fig. 5.17. “Self-portrait with Nature”. Drawing N. Szczepaniak (2003)

Ryc. 5.15. „Autoportret z Przyrody”. Rys. A. Bąk (2001)

Fig. 5.15. “Self-portrait with Nature”. Drawing A. Bąk (2001)

Ryc. 5.18. „Autoportret z Przyrody”. Rys. P. Nowak (2003)

Fig. 5.18. “Self-portrait with Nature”. Drawing P. Nowak (2003)

Konkurs Rok 2001 – Międzynarodowy Rok Nietoperzy
Prace nagrodzone w konkursie przyrodniczo-plastycznym
„Rok 2001 – Międzynarodowy Rok Nietoperzy”

Competition “Year 2001 – International Year of Bats”.
Works awarded in the natural and artistic competition
“Year 2001 – International Year of Bats”

Ryc. 5.19. Parusel W. Chcemy z wami mieszkać. Pajek K. Chronić je w dzień i w nocy. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, 2001
Fig. 5.19. Parusel W. We want to live with you. Pajek K. Save them day and night. Upper Silesian Nature Heritage Centre, Katowice, 2001

Ryc. 5.20. Zieliński B. SOS. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, 2001
Fig. 5.20. Zieliński B. SOS. Upper Silesian Nature Heritage Centre, Katowice, 2001

Inne wystawy

W 1998 roku przygotowano wspólnie z Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu, wystawę pt. „Klejnoty kolekcji Ordynacji Dzieduszyckich ze Lwowa”. W 2004 roku współorganizowano wystawę pt. „Graniczne meandry Odry – europejski fenomen przyrody” wraz ze Światowym Funduszem na rzecz Ochrony Przyrody WWF Polska i Fundacją Zielonej Ligi oraz we współpracy z Muzeum Nowojickiego. Honorowy patronat nad wystawą objęli – Konsul Generalny Republiki Czeskiej w Katowicach i Wojewoda Śląski. Wystawa prezentowana była w Pałacu Młodzieży w Katowicach. Także w 2004 roku współorganizowano wystawę pt. „Nie zabierajmy rzekom przestrzeni” wraz z organizacjami pozarządowymi: Światowym Funduszem na rzecz Ochrony Przyrody WWF Polska, Stowarzyszeniem Ekologiczno-Kulturalnym „Klub Gaja” i Towarzystwem na Rzecz Ziemi. Honorowy patronat nad wystawą objął Marszałek Województwa Śląskiego. Wystawa prezentowana była w gmachu Urzędu Marszałkowskiego w Katowicach.

Udział w jury konkursów

Pracownicy Centrum brali udział jako jurorzy w konkursach organizowanych przez inne instytucje lub organizacje, m.in. przez: Pałac Młodzieży w Katowicach („Ogólnopolski Konkurs Ekologiczny”, „Zbiórka dla Burka”, „Przyroda Górnego Śląska”, „Jestem przyjacielem zwierząt” – wojewódzki turniej wiedzy zoologicznej), Wydział Terenów Wiejskich Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego („Zadbajmy o wodę na wsi”), Oddział Górnośląski Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego w Sosnowcu (konkurs geologiczny, od roku 2000), Okręg Śląski Związku Polskich Fotografów Przyrody w Katowicach (konkurs fotograficzny, w latach 2004-2010).

5.1.3. Szkolenia i inne działania edukacyjne

Szkolenia

Centrum było również organizatorem 19 szkoleń przyrodniczych dla różnych grup zawodowych. Zorganizowano m.in. szkolenia dla pracowników Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego i Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych dotyczące Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000 (2003 i 2006), dla leśników nt. gatunków wskaźnikowych (2007), dla działkowców nt. chomika europejskiego (2013) oraz warsztaty terenowe rozpoznawania chronionych i zagrożonych gatunków ważek dla nauczycieli i pracowników Nadleśnictw: Katowice, Kłobuck, Bielsko oraz Herby (2016). W szkoleniach tych wzięło udział 321 osób (tab. 5.1).

Inne działania edukacyjne

Centrum realizuje również działania edukacyjne we współpracy z innymi instytucjami i organizacjami oraz bierze aktywny udział w wydarzeniach przez nie organizowanych. W ciągu 25 lat były to m.in. *Zimowe Ptakolice*, *Europejskie Dni Ptaków*, *Spring Alive!* (projekt wiosennych obserwacji ptaków) – akcje organizowane przez Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, *Tydzień Ziemi* organizowany przez Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu oraz *Noc Biologów* i *Fascynujący Świat Roślin* – akcje organizowane przez Uniwersytet Śląski, czy też wycieczki przyrodnicze w ramach *Klubu Przyjaciół Okolicy Miasta Ogrodów* w Katowicach.

Od 1995 roku Centrum współpracuje ze szkołami z południowych dzielnic Katowic na rzecz ochrony przyrody rezerwatu „Ochojec”. Rok później, Centrum rozpoczęło współpracę z Pałacem Młodzieży w Katowicach w zakresie prowadzenia zajęć przyrodniczych, organizacji wystaw oraz udziału w pracach jury konkursów ekologicznych.

W 1997 roku Centrum przystąpiło do Regionalnego Centrum Edukacji Ekologicznej (RCEE), działającego przy Fundacji Ekologicznej „Silesia” i uczestniczyło w jego pracach w latach 1997-2004 (w 1999 r. dyrektor Centrum Jerzy Parusel został wybrany do Prezydium RCEE i uczestniczył w jego pracach w latach 1999-2004). W 1999 r. opracowano projekt edukacyjny „Zielony transport”, planowany do wspólnej realizacji w ramach programu RCEE „Zrównoważony rozwój – potrzeby transportu i odpadów”.

Od 2003 roku Centrum współpracuje z grupą Regionalną Katowice Polskiego Stowarzyszenia Animatorów Pedagogiki Celestyna Freineta w zakresie prowadzenia warsztatów przyrodniczych dla nauczycieli oraz młodzieży szkolnej (głównie w rezerwacie przyrody „Ochojec”) oraz czynnego udziału w konferencjach metodycznych organizowanych przez to Stowarzyszenie.

W 2006 r. Centrum opracowało konspekt programu edukacji przyrodniczo-leśnej, który mógłby być realizowany w ośrodku edukacyjnym przy siedzibie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Katowicach. Dyrekcja nie ustosunkowała się jednak do tej propozycji edukacyjnej.

W 2013 roku współpracowano z Radą Dzielnicy Piotrowice – Ochojec w Katowicach w zakresie przygotowania materiałów promujących przyrodę dzielnicy (plakietki, ulotki, plakaty) oraz podjęto współpracę z Fundacją Park Śląski w Chorzowie w zakresie edukacji przyrodniczej.

W 2014 roku dyrektor Centrum uczestniczył w pracach Rady Programowej kierunku studiów Biologia na Wydziale Biologii i Ochrony Środowiska Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

W 2017 r. Centrum współpracowało z Regionalnym Instytutem Kultury w Katowicach w organizacji obchodów 25. Europejskich Dni Dziedzictwa pod hasłem: „Krajobraz dziedzictwa – dziedzictwo krajobrazu” w Parku w Świerklańcu (prowadzenie wycieczek i gry terenowej, opracowanie tekstu do folderu o przyrodzie Parku, oprowadzanie grup po Parku, ufundowanie nagród).

Pracownicy Centrum prowadzili liczne wykłady, w których uczestniczyli m.in. słuchacze Podyplomowego Studium Ochrony Przyrody im. Stefana Myczkowskiego na Uniwersytecie Rolniczym w Krakowie (w latach 2010-2015), urzędnicy – uczestnicy Akademii Zrównoważonego Rozwoju Głównego Instytut Górnictwa w Katowicach, słuchacze Klubu Myśli Ekologicznej, pracownicy PTTK i in.

Łącznie, w ramach innych działań edukacyjnych przeprowadzono 64 zajęcia, w których uczestniczyło 1514 osób (tab. 5.1).

5.2. Przyroda i Centrum w Internecie

Agnieszka Wower

Informacje o przyrodzie – jej zasobach, ochronie i zagrożeniach zamieszczane są na stronach internetowych i w mediach społecznościowych prowadzonych przez Centrum.

5.2.1. Strona domowa Centrum

[www.cdpgs.katowice.pl; bip-slaskie.pl/cdpgs; www.ekoportal.gov.pl]

Strona domowa Centrum, opublikowana w 1997 roku, prezentuje bieżącą działalność Centrum oraz informacje archiwalne. Liczba użytkowników (mających co najmniej jedną sesję) w 2017 roku wg Google Analytics – 5100. W 2003 roku utworzono oddzielny Biuletyn Informacji Publicznej (BIP) pod adresem: <http://bip-slaskie.pl/cdpgs>. W 2015 roku Centrum rozpoczęło publikację kart z zakresu informacji o środowisku w serwisie Ekoportal, prowadzonym przez Ministerstwo Środowiska, zamieszczając tu 81 kart.

5.2.2. Biblioteka online – Katalog zbiorów

[biblioteka.cdpgs.katowice.pl]

Zbiory biblioteki fachowej Centrum są katalogowane i indeksowane w elektronicznym systemie bibliotecznym MAK. Katalog został udostępniony w Internecie w 2009 roku. Wyszukane pozycje można wypożyczyć.

5.2.3. Biblioteka online – Zbiory cyfrowe

[www.sbc.org.pl/libra]

Zbiory cyfrowe biblioteki Centrum udostępniane są stopniowo od 2009 roku w dwóch kolekcjach tematycznych w Śląskiej Bibliotece Cyfrowej, tj. kolekcji „Biblioteka Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska” oraz kolekcji „Natura Silesiae”. Kolekcja „Biblioteka Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska” prezentuje wyłącznie zdigitalizowane wydawnictwa Centrum i liczy obecnie blisko 80% wszystkich wydawnictw Centrum. Kolekcja „Natura Silesiae”, której Centrum jest koordynatorem, dokumentuje dzieje śląskiego przyrodoznawstwa, bogactwo i przeobrażenia środowiska przyrodniczego oraz działalność ochronną i edukacyjną. Kolekcja docelowo prezentować ma cyfrowe kopie różnorodnych materiałów związanych ze śląską przyrodą (książek, czasopism, prac naukowych, pomocy dydaktycznych, druków ulotnych, fotografii, zbiorów muzealnych itp.). W ramach kolekcji wydzielono 11 podkolekcji. Liczba publikacji w kolekcji wynosi obecnie 130 (stan na koniec 2017 roku).

5.2.4. Serwis internetowy o przyrodzie województwa śląskiego „Śląskie. Przyroda!”

[przyroda.katowice.pl]

Internetowy serwis przyrodniczy popularyzujący walory przyrodnicze naszego regionu oraz ideę ochrony przyrody, utworzony w 2002 roku. Główne działy serwisu: przyroda nieożywiona, przyroda ożywiona, ochrona przyrody, badania i edukacja, człowiek i przyroda, miasta i regiony. Aktualne wydarzenia prezentowane są w Kalendarzu wydarzeń oraz bloku Aktualności. W 2007 roku uzyskano dofinansowanie z WFOŚiGW Katowice na realizację wybranych działów. Liczba użytkowników (mających co najmniej jedną sesję) w 2017 roku wg Google Analytics – 27619.

Dane przyrodnicze wektorowe (GIS-owe) Centrum publikowane są w Geoportalu Województwa Śląskiego – Otwartym Regionalnym Systemie Informacji Przestrzennej (ORSIP), w Module „Przyroda” [www.orsip.pl/uslugi/przyroda]. Udostępniono dotąd dane dotyczące zasobów przyrody ożywionej i nieożywionej, badań i ochrony przyrody, użytkowania przyrody oraz turystyki i edukacji przyrodniczej.

5.2.5. Centrum i przyroda w mediach społecznościowych

W 2016 roku Centrum utworzyło dwa profile tematyczne w serwisie społecznościowym Facebook. Profil „Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska” [www.facebook.com/cdpgs] prezentuje treści dotyczące przyrody województwa śląskiego oraz działalności Centrum. Profil „Śląskie – Edukacja Przyrodnicza” [www.facebook.com/edukacjaprzyrodnicza] poświęcony jest edukacji przyrodniczej, a jego adresatami są edukatorzy i animatorzy, w tym nauczyciele oraz rodzice. W 2017 roku profil „Centrum” polubiły i obserwowały w sumie 153 osoby, a profil „Edukacja” 63 osoby.

Bardziej specjalistyczne dane przekazywane są zainteresowanym w ramach udostępniania informacji o środowisku i jego ochronie oraz w trakcie konsultacji bibliograficznych i naukowych. Ważnym źródłem informacji o przyrodzie są również wydawnictwa Centrum.

5.3. Publikacje popularnonaukowe pracowników Centrum

Jerzy B. Parusel

W latach 1995-2017 ukazało się w sumie 399 publikacji popularnonaukowych pracowników Centrum, w tym: 119 artykułów, komunikatów i doniesień, 26 wydawnictw zwartych i rozdziałów w nich zawartych, 79 not redakcyjnych, 167 publikacji internetowych, 6 recenzji i 2 wydawnictwa multimedialne (tab. 5.2). Większość tekstów ukazała się w wydawnictwach Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska (368: 107 artykułów, komunikatów i doniesień, 12 wydawnictw zwartych i rozdziałów w nich zawartych, 79 not redakcyjnych, 166 publikacji elektronicznych, 3 recenzje, 1 wydawnictwo multimedialne), głównie w biuletynie „Przyroda Górnego Śląska” (186). Zwraca uwagę publikacja 2 artykułów częściowo po śląsku o ptakach Nikiszowca.

Tabela 5.2. Zestawienie liczby publikacji popularnonaukowych pracowników Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017.

Table 5.2. List of the number of popular science publications of the employees of the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017.

Rok Year	Artykuły, komunikaty i doniesienia Articles, messages and reports	Książki, rozdziały w książkach, mapy Books, chapters in books, maps	Noty redakcyjne Editorial notes	Publikacje elektroniczne Electronic publications	Recenzje Reviews	Wydawnictwa multimedialne Multimedia publishing	Razem Total
1995	5	0	1	0	0	0	6
1996	10	2	5	0	0	0	17
1997	7	1	3	0	0	0	11
1998	8	0	2	0	1	0	11
1999	5	0	3	0	0	0	8
2000	4	0	2	0	0	0	6
2001	3	0	4	0	0	0	7
2002	6	1	5	8	0	1	21
2003	4	0	3	0	0	0	7
2004	4	4	4	13	0	0	25
2005	1	0	3	6	0	0	10
2006	4	8	4	1	1	0	18
2007	9	0	4	1	1	0	15
2008	3	1	2	14	0	0	20
2009	4	1	3	6	0	1	15
2010	2	0	4	4	0	0	10
2011	7	3	5	2	1	0	18
2012	7	2	5	29	0	0	43
2013	2	0	5	11	0	0	18
2014	1	0	0	5	0	0	6
2015	15	1	4	15	2	0	37
2016	4	1	4	25	0	0	34
2017	4	1	4	27	0	0	36
Razem Total	119	26	79	167	6	2	399

Tabela 5.3. Dyscypliny wiedzy reprezentowane w publikacjach popularnonaukowych pracowników Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017.

Table 5.3. Disciplines of knowledge represented in popular science publications of the employees of the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017.

Dyscyplina Discipline	Artykuły, komunikaty i doniesienia Articles, messages and reports	Książki, rozdziały w książkach, mapy Books, chapters in books, maps	Noty redakcyjne Editorial notes	Publikacje elektroniczne Electronic publications	Recenzje Reviews	Wydawnictwa multimedialne Multimedia publishing	Razem Total
Ochrona przyrody Nature protection	48	6	38	51	0	2	145
Zoologia Zoology	33	6	0	10	1	0	50
Edukacja ekologiczna Ecological education	3	7	9	29	0	0	48
Antropopresja Anthropopresure	5	0	1	23	0	0	29
Ekologia Ecology	4	4	2	5	0	0	15
Botanika Botany	3	1	0	8	1	0	13
Fitosocjologia Phytosociology	7	1	0	3	0	0	11
Metodyki, bazy danych Methods, databases	6	0	2	3	0	0	11
Geografia Geography	0	0	0	2	0	0	2
Geologia Geology	1	0	1	0	0	0	2
Mykologia Mycology	0	0	0	2	0	0	2
Ochrona środowiska Environmental protection	0	0	0	2	0	0	2
Planowanie przestrzenne Spatial planning	0	0	0	2	0	0	2
Gleboznawstwo Soil science	0	0	0	1	0	0	1
Hydrografia Hydrography	1	0	0	0	0	0	1
Inne Others	8	1	26	26	4	0	65
Razem Total	119	26	79	167	6	2	399

Publikacje popularnonaukowe pracowników obejmowały ponad 15 dyscyplin wiedzy (tab. 5.3). Najwięcej było publikacji z zakresu ochrony przyrody (145), zoologii (50), edukacji ekologicznej (48) i wpływu człowieka na przyrodę (29).

Prace popularnonaukowe opublikowało 21 pracowników Centrum (tab. 5.4). Ich liczba wahała się od 1 do 194. Najwięcej prac opublikowali: Jerzy Parusel (194), Agnieszka Wower (60), Krzysztof Sokół (54), Renata Bula (29), Alicja Misztka (22) i Katarzyna Skowrońska/-Ochmann (22).

Tabela 5.4. Autorzy publikacji popularnonaukowych Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017.

Table 5.4. Authors of popular science publications of the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017.

Autor Author	Artykuły, komunikaty i doniesienia Articles, messages and reports	Książki, rozdziały w książkach, mapy Books, chapters in books, maps	Noty redakcyjne Editorial notes	Publikacje elektroniczne Electronic publications	Recenzje Reviews	Wydawnictwa multimedialne Multimedia publishing	Razem Total
Jerzy Parusel	49	19	79	39	6	2	194
Agnieszka Wower	7	3	1	49	0	0	60
Krzysztof Sokół	3	2	0	49	0	0	54
Renata Bula	14	2	0	13	0	0	29
Alicja Miszt	15	2	0	5	0	0	22
Katarzyna Skowrońska/-Ochmann	12	2	0	8	0	0	22
Agata Kloczkowska	6	0	0	6	0	0	12
Agnieszka Rok /Henel	7	2	0	2	0	0	11
Krzysztof Henel	8	0	0	0	0	0	8
Marta Duda	0	0	0	6	0	0	6
Michał Romańczyk	2	1	0	2	0	0	5
Marek Kocurek	4	0	0	0	0	0	4
Wojciech Kuliński	3	0	0	0	0	0	3
Dorota Serwecińska	1	0	0	2	0	0	3
Barbara Buszman	2	0	0	0	0	0	2
Alicja Kloczkowska	0	0	0	2	0	0	2
Katarzyna Rostańska	1	0	0	1	0	0	2
Zdzisław Wieland	2	0	0	0	0	0	2
Szymon Beuch	0	0	0	1	0	0	1
Anna Klej	1	0	0	0	0	0	1
Agnieszka Wrońska	0	0	0	1	0	0	1

Bibliografia publikacji pracowników

Wykaz publikacji pracowników Centrum, na podstawie którego dokonano syntezy ich twórczości popularyzatorskiej zamieszczono w załączniku 2 do niniejszego raportu. Sporządzono go w oparciu o sprawozdania z działalności Centrum oraz własne wykazy, prowadzone przez pracowników. Do bibliografii włączono prace, które ukazały się drukiem od 1995 roku, a więc z chwilą rozpoczęcia działalności przez Centrum i zatrudnienia pierwszych pracowników, oraz prace, które zostały opublikowane w okresie ich zatrudnienia w Centrum. Do bibliografii włączono także prace, które zostały opublikowane po ustaniu zatrudnienia pracownika, jeśli w pracach tych były wykorzystywane wyniki obserwacji i badań prowadzonych w okresie zatrudnienia w Centrum. Opisy bibliograficzne sporządzono zgodnie z zasadami stosowanymi w wydawnictwach Centrum.

Należy w tym miejscu zaznaczyć, że pracownicy przed ich zatrudnieniem w Centrum byli autorami 71 publikacji popularnonaukowych. Wśród nich było 57 artykułów i komunikatów, 7 rozdziałów w książkach i map oraz 7 recenzji. Poszczególni pracownicy opublikowali: Jerzy Parusel (1981-1994) – 46 artykułów i komunikatów, 5 rozdziałów w książkach i map oraz 7 recenzji, Alicja Miszta (1996) – 3 artykuły i komunikaty, Katarzyna Skowrońska (2004) – 2 książki, Szymon Beuch (2005-2010) – 8 artykułów i komunikatów.

Niniejszy wykaz jest pierwszą bibliografią publikacji popularnonaukowych pracowników Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska¹. W tym miejscu dziękuję wszystkim pracownikom Centrum, którzy przekazali mi opisy bibliograficzne swoich prac.

Piśmiennictwo

Parusel J. B. 1997. Sprawozdanie z działalności Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1994-1997. *Natura Silesiae Superioris*, 1: 79-86. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

5.4. Współpraca z mediami. Centrum w mediach

Jerzy B. Parusel, Agnieszka Wower

Rozpoczęcie działalności przez Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, a następnie jej prowadzenie było przedmiotem zainteresowania mediów, głównie regionalnych. Już w pierwszym roku działalności udzielono wywiadu dla Dziennika Zachodniego oraz Telewizji Katowice. W latach następnych współpraca ta rozwinęła się znacznie, zarówno w zakresie tematyki, jak i liczby mediów zaangażowanych w działania informacyjne i edukacyjne Centrum oraz liczby działań. W latach 1995-2017 pracownicy Centrum uczestniczyli w sumie w 194 wydarzeniach medialnych, które odnotowano w dokumentacji Centrum (tab. 5.5).

Najwięcej było audycji telewizyjnych (89), realizowanych przede wszystkim przez katowicki ośrodek Telewizji Polskiej (77; ryc. 5.21, 5.22). Na szczególne wyróżnienie zasługuje cykl 38 odcinków programu „Natura” poświęconych rezerwatom przyrody oraz ochronie przyrody województwa śląskiego, które zrealizował w latach 1998-2000 redaktor Marek Sygacz. Z pozostałych stacji telewizyjnych, z którymi częściej współpracowano, należy wymienić telewizję TVS (5 audycji; ryc. 5.23) i Polsat (3). Pojedyncze audycje zrealizowano w Świętochłowskiej Telewizji Miejskiej, ośrodku częstochowskim Telewizji Polskiej, WFO w Łodzi i w Pokazowej Zagrodzie Żubrów w Pszczynie.

Drugim w kolejności medium była prasa regionalna, w której ukazało się 59 informacji Centrum. Najczęściej kontaktowano się z dziennikarzami katowickiego dodatku *Gazety Wyborczej* (13; ryc. 5.24), *Wieczoru* (9), *Dziennika Zachodniego* (6; ryc. 5.25), *Silesionu* (5), *Interii.pl* (2), *Kroniki Beskidzkiej* (2), *Gońca Górnos Śląskiego* (2) i *Trybuny Leśnika* (2; ryc. 5.26). Pojedyncze informacje ukazały się w 18 tytułach prasowych (*Biologia w Szkole*, Centrum Informacji o Książce, *Dziki Życie* (ryc. 5.27), *Ekologia.pl*, *Fabryka Silesia* (ryc. 5.28), *Fakt* (ryc. 5.29), *Gazeta Internetowa*, *Gazeta Zawierciańska*, *Głos Pszczyński*, *Goniec Górnos Śląski*, *Górnos Ślązak* (ryc. 5.30), *Katalog mediów w Polsce*, *Mały Gość Niedzielny*, *Nauka w Polsce PAP*, *Obywatel*, *Onet.pl*, *Śląsk* (ryc. 5.31), *Trybuna*).

¹ W 1997 roku ukazał się wykaz publikacji pracowników Centrum za lata 1995-1997, zawierający 38 prac (Parusel 1997).

Tabela 5.5. Zestawienie wydarzeń medialnych z udziałem Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017.

Table 5.5. List of media events with the participation of the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017.

Rok Year	Medium Medium			Inne działania medialne Other media activities	Razem Total
	Prasa Press	Radio Radio	Telewizja Television		
	Liczba wywiadów Number of interviews	Liczba audycji Number of programs	Liczba audycji Number of programs		
1995	1	1			2
1996			3	2	5
1997	2	2		2	6
1998	3	2	4		9
1999	9	3	20	2	34
2000	3		14	2	19
2001	4	1	7		12
2002	3	2	2		7
2003	3		2	1	6
2004	1		6		7
2005	1		2		3
2006			2		2
2007	4	2	3	1	10
2008	2	2	6	2	12
2009	4	2	3		9
2010		1	1		2
2011		2	1		3
2012	1	5	3	3	12
2013			1		1
2014	2			2	4
2015	7		4	1	12
2016	1	2			3
2017	8	1	5		13
Razem Total	59	28	89	18	194

W analizowanym okresie współpracowano także z rozgłośniami radiowymi, w których zostało nagranych 28 audycji z udziałem pracowników Centrum. Najczęściej nagrywano audycje z ośrodkiem katowickim Polskiego Radia (11; ryc. 5.32), Polskim Radiem (4; Puls Ziemi i Radio dla zagranicy), Radiem Arka (3), Radiem TOP (3) i Radiem Piekary (2). Pojedyncze audycje ukazały się w 6 stacjach radiowych (Radio eM, Radio Fan w Knurowie, Radio Fest, Radio Gdańsk, Radio Plus, Radio RMF).

Centrum uczestniczyło także w 18 innych wydarzeniach medialnych (ryc. 5.33), które dotyczyły badań prasoznawczych, warsztatów dla studentów, promocji wydawnictw, konferencji prasowych, interwencji.

Wydarzenia medialne poświęcone były Centrum i jego działalności bieżącej, obszarom chronionym (m.in. obszary Natura 2000, rezerваты przyrody, parki narodowe, stanowiska dokumentacyjne), problemom ochrony gatunkowej (m.in. żubr europejski, bocian biały, chomik europejski, niedźwiedź brunatny, ważki, nietoperze, warzucha polska, marsylia czterolistna), czerwonym listom zagrożenia gatunków, dewastacjom przyrody (m.in. pożary traw, zanieczyszczenie gleb i wód, wycinanie okazałych drzew, regulacja koryt rzecznych, zaśmiecanie rezerwatów), edukacji przyrodniczej. Wyjątkowym wydarzeniem medialnym było ukazanie problemu zagrożenia rezerwatu przyrody „Ochojec” w Katowicach, który został jednocześnie naświetlony w ramach audycji Trójwymiar przez świetnych dziennikarzy Dziennika Zachodniego, Polskiego Radia Katowice i Oddziału Telewizji Polskiej w Katowicach.

Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska nie prowadzi pełnej dokumentacji wydarzeń medialnych, których uczestnikami są jego pracownicy.

Ważniejsze wywiady prasowe udzielone przez pracowników Centrum

(w porządku chronologicznym)

[Rzeczycki T.] TRZ. 1998. Bank genów dla roślin. Przemiany. Magazyn społeczno-ekologiczny Wieczoru, Katowice, wrzesień 1998, nr 35: 8/II. [rozmowa z J. Paruselem, dyrektorem Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska]

[Rzeczycki T.] TRZ. 1999. Lubsza. Ogród botaniczny jak przed 172 lat? Powrót do korzeni. Przemiany. Magazyn społeczno-ekologiczny Wieczoru, Katowice, sierpień 1999, nr 33 18.08. – 24.08. 1999 r.: 18. [rozmowa z J. Paruselem, dyrektorem Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska]

Rzeczycki T. 1999. Łąka rezerwatem? Przemiany. Magazyn społeczno-ekologiczny Wieczoru, Katowice, sierpień 1999, nr 33 18.08. – 24.08. 1999 r.: 18. [rozmowa z R. Bułą, botanikiem z Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska]

Sojka A. 1999. Obserwacje. Jak zwabić derkacza? Ptaki z magnetofonu. Przemiany. Magazyn społeczno-ekologiczny Wieczoru, Katowice, sierpień 1999, nr 33 18.08. – 24.08. 1999 r.: 16. [rozmowa z K. Henelem, ornitologiem z Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska]

Marzewska R. 1999. Kongres. Pora na wielką debatę przyrodników. Kruche dziedzictwo. Przemiany. Magazyn społeczno-ekologiczny Wieczoru, Katowice, wrzesień 1999, nr 37 15.09. – 21.09. 1999 r.: 15. [rozmowa z J. Paruselem, dyrektorem Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska]

Sojka A. 1999. Nocny wędrownik. Przemiany. Magazyn społeczno-ekologiczny Wieczoru, Katowice, wrzesień 1999, nr 37 15.09. – 21.09. 1999 r.: 16. [rozmowa z K. Henelem, ornitologiem z Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska]

Lelek M. 2000. Dręczy mnie pytanie: czy zdążymy? Z dyrektorem Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, członkiem Rady Programowej PNRWI i byłym, wieloletnim pracownikiem Babiogórskiego Parku Narodowego rozmawia Marta Lelek. Dzikie Życie, grudzień 1999/styczeń 2000, Nr 12 (66)/1 (67): 9-10. (ryc. 5.27)

[Rzeczycki T.] TRZ. 2000. Prawo. Grzybobranie niedozwolone? Prawo grzyba warte. Przemiany. Magazyn społeczno-ekologiczny Wieczoru, Katowice, styczeń 2000, nr 1 5.01. – 11.01. 2000 r.: 16. [rozmowa z J. Paruselem, dyrektorem Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska]

[Rzeczycki T.] TRZ. 2000. Koncepcje. Pomysł na ochronę przyrody nieożywionej. Czerwona lista skał i gleb? Przemiany. Magazyn społeczno-ekologiczny Wieczoru, Katowice, marzec 2000, nr 11 15.03. – 21.03. 2000 r.: 16. [rozmowa z J. Paruselem, dyrektorem Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska]

Goślińska M. 2004. W Chorzowie i Katowicach odkryto rzadki gatunek nietoperza. Wyborcza.pl Katowice, 14 lipca 2004 r. [relacja A. Wower o odnalezieniu kolonii rozrodzkiej mroczka pozłocistego w bloku mieszkalnym]

<http://katowice.wyborcza.pl/katowice/1,35063,2180649.html>. Dostęp: 22.10.2018

Bombor J. 2007. Liczydło albo ... śmierć. Dziennik Zachodni, wydanie z dnia 26 października 2007, str. 11. [rozmowa z J. Paruselem, dyrektorem Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska] (ryc. 5.25)

Matiakowska J. 2007. Rezerwat „Ochojec”. Ważne pytania. Rozmowa z Jerzym B. Paruselem, dyrektorem Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w Katowicach. *Śląsk*, nr 7: 61. (ryc. 5.31)

mędr. 2007. Groźny jak chomik. Rozmowa z Katarzyną Skowrońską z Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. *Goniec Górnosławski*, Nr 6, 8-14.02.2007 r.: 8.

Machura J. 2009. To my decydujemy, gdzie zwierzyna przechodzi... Rozmawiamy z dr. Jerzym B. Paruselem, dyrektorem Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w Katowicach. *Trybuna Leśnika*, nr 1/2009: 10-12. (ryc. 5.26)

Kropaczek A. 2012. Dr Jerzy Parusel: Pustynia Błędowska jest ewenementem na skalę europejską

RMF 24 Fakty

<https://www.rm24.pl/fakty/polska/news-dr-jerzy-parusel-pustynia-bledowska-jest-ewenementem-na-skal,nId,609792>. Dostęp: 22.10.2018

Szymczyk W. 2016. Hałdy to nasz klejnot. *Fabryka Silesia*, 1 (11): 15-19. [rozmowa z J. Paruselem] (ryc. 5.28)

Staniczkowa Ł. 2017. Brońmy swojego skarbu przyrody! Z drem Jerzym Paruselem, dyrektorem Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, rozmawia Łucja Staniczkowa. *Górnosławski*, Nr 7 (26)/2017: 20-21. (ryc. 5.30)

5.5. Ścieżki przyrodnicze i ośrodki edukacji ekologicznej

Agata Kloczkowska, Agnieszka Wower

W celu udostępnienia społeczeństwu informacji o ośrodkach edukacji ekologicznej oraz ścieżkach przyrodniczych (ryc. 5.34, 5.35) znajdujących się w województwie śląskim utworzono w 2009 roku bazę danych o tych obiektach (Kloczkowska 2015). Informacje zawarte w tej bazie mogą być przydatne do planowania zajęć dydaktycznych i wycieczek przyrodniczych przez nauczycieli i edukatorów przyrodniczych oraz miłośników przyrody. Baza ścieżek zawiera dane na temat: typu ścieżki (ornitologiczna, florystyczna, leśna, nadwodna, geologiczna, przyrodniczo-historyczna itp.), lokalizacji, zagadnień omawianych na ścieżce, długości, sposobu jej oznakowania, infrastruktury, dostępności dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, lokalizacji i tematyki przystanków i in. Baza ośrodków zawiera m.in. informacje o lokalizacji, dostępności bazy noclegowej i wyżywienia oraz wyposażeniu.

Wszystkie informacje dostępne są online w portalu „Śląskie. Przyroda!” (www.przyroda.katowice.pl), a dane przestrzenne dostępne są w Geoportalu Województwa Śląskiego – ORSIP, w Module „Przyroda”, w katalogu „Turystyka i edukacja przyrodnicza” (www.orsip.pl/uslugi/przyroda). Więcej informacji o bazie można przeczytać w rozdziale 2.2.6. niniejszej publikacji.

W 2008 roku współpracowano ze Stowarzyszeniem Społeczny Ruch Ekologiczno-Rekreacyjno-Sportowy w Bytomiu, konsultując projekt Stowarzyszenia dotyczący ścieżek dydaktycznych w otoczeniu ośrodka Dolomity Sportowa Dolina pt. „Promocja tarnogórsko-bytomskich osobliwości przyrodniczych w szczególności obszaru Natura 2000 w kontekście zrównoważonego rozwoju”.

W okresie od grudnia 2015 r. do marca 2016 r. dyrektor Centrum, we współpracy z nauczycielami SP Nr 30 w Katowicach, opracował projekt ścieżki przyrodniczej pt. „Z profesorem Szaferem po lesie w Ochojcu”, który nie został jednak zrealizowany (Parusel 2017).

Ryc. 5.21. Audycja programu „Bliżej Natury” Telewizji Katowice poświęcona borowcom wielkim na Osiedlu Tysiąclecia w Katowicach. [emisja 26 lutego 2008 r.]

Fig. 5.21. Broadcasting of the program “Closer to Nature” of the Katowice Television dedicated to common noctule in the Tysiąclecia estate in Katowice.

[issue 26 February 2008]

Ryc. 5.22. Dyrektor Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska uczestniczył w audycji Gość Aktualności TV Katowice, poświęconej jubileuszowi 150-lecia żubrow pszczyńskich i przyrodzie Katowic. [emisja 27 sierpnia 2015 r., 19.00] <https://katowice.tvp.pl/21398566/27082015>

Dostęp: 22.10.2018

Fig. 5.22. Director of the Upper Silesian Nature Heritage Centre participated in the program News TV Katowice, dedicated to the 150th anniversary of the Pszczyna bison and the nature of Katowice. [issue 27 August 2015, 19:00] <https://katowice.tvp.pl/21398566/27082015>

Access: 22.10.2018

Ryc. 5.23. Sprzątanie rezerwatu „Ochojec” w dniu 9 września 2017 r. w relacji TVS Silesia. [emisja 9 września 2017 r.] <https://tvs.pl/informacje/katowiczanie-sami-sprzatali-las-na-ochojcu-wideo/> Dostęp: 22.10.2018

Fig. 5.23. Cleaning up of the “Ochojec” nature reserve on September 9, 2017 in relation to TVS Silesia. [issue 9 September 2017] <https://tvs.pl/informacje/katowiczanie-sami-sprzatali-las-na-ochojcu-wideo/>

Access: 22.10.2018

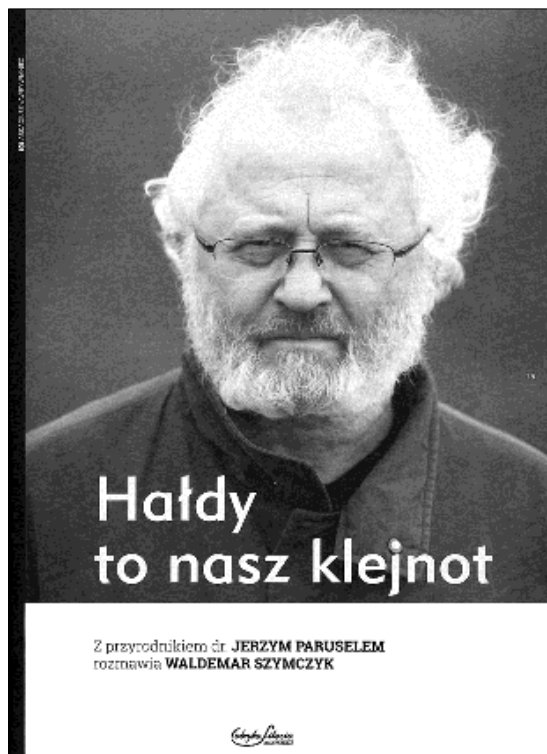

Ryc. 5.24. Śląskie. Skarby. Zeszyt 19. Cuda przyrody. Gazeta Wyborcza (dodatek specjalny z 3 września 2007 r.), Katowice.

Fig. 5.24. Silesian Treasures. Book 19. Natural wonders. Gazeta Wyborcza (special supplement from September 3, 2007), Katowice.

Fig. 5.27. *Dzikie Życie*, December 1999/January 2000, No. 12 (66) / 1 (67): 9-10.

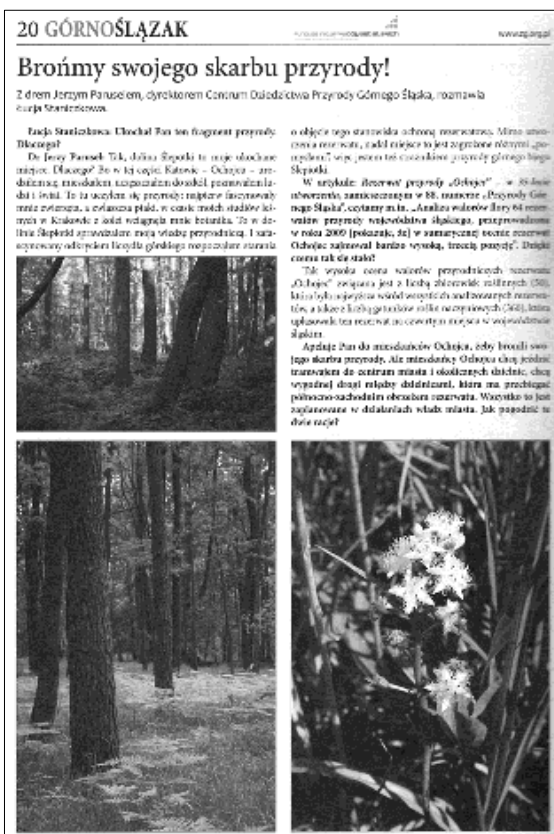

Ryc. 5.26. Trybuna Leśnika, nr 1/2009: 10-12.
Fig. 5.26. Trybuna Leśnika, No. 1/2009: 10-12.

Ryc. 5.29. Protest przeciwko wycince drzew w Parku Śląskim. Briefing prasowy w dniu 25 marca 2015 r. zorganizowany przed Uniwersytetem Śląskim. Fakt.pl. Autor: MAH. Edytor: Dawid Marzysz. <https://www.fakt.pl/wydarzenia/polska/slask/w-parku-slaskim-trwa-wycinka-drzew/xnt160h#slajd-5>. Dostęp: 03.10.2018

Fig. 5.29. A protest against tree felling in the Silesian Park. Press briefing on March 25, 2015 organized in front of the University of Silesia. Fakt.pl. Author: MAH. Editor: Dawid Marzysz. <https://www.fakt.pl/wydarzenia/polska/slask/w-par-ku-slaskim-trwa-wycinka-drzew/xnt160h#slajd-5>. Access: 03.10.2018

Ryc. 5.30. Górnoślążak, Nr 7 (26)/2017: 20-21.
Fig. 5.30. Górnoślążak, No. 7 (26)/2017: 20-21.

Ryc. 5.31. Śląsk, nr 7 (2007): 61.
Fig. 5.31. Śląsk, No. 7 (2007): 61.

Ryc. 5.32. Program spotkania Noc Bibliotek wydanie III krajowe w Bibliotece Śląskiej w Katowicach w dniu 3 czerwca 2017 r. Prowadzenie Beata Tomanek (Polskie Radio Katowice) [wykład dyrektora Centrum „Przyroda nocą”].
Fig. 5.32. The program of the meeting The Library Night III national edition in the Silesian Library in Katowice on June 3, 2017. Running Beata Tomanek (Polskie Radio Katowice) [lecture of the director of the Centre “Nature at night”].

Ryc. 5.33. Dyrektor Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska uczestniczył w programie Kocham Śląsk, prowadzonym przez M. Lubinę w Bibliotece Śląskiej w dniu 18 czerwca 2012 r. Fot. K. Skowrońska-Ochmann.

Fig. 5.33. The Director of the Upper Silesian Nature Heritage Centre participated in the Kocham Śląsk program, run by M. Lubina in the Silesian Library on June 18, 2012. Photo by K. Skowrońska-Ochmann.

Ryc. 5.34. Inwentaryzacja ścieżki przyrodniczej „Las Dąbrowa”. Fot. A. Kloczkowska

Fig. 5.34. Inventory of the nature trail “Las Dąbrowa”. Photo by A. Kloczkowska

Ryc. 5.35. Ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna „KALINA-OLSZYNA” w parku krajobrazowym „Lasy nad Górną Liswartą”. Fot. A. Kloczkowska

Fig. 5.35. Nature trail „KALINA-OLSZYNA” in the “Lasy nad Górną Liswartą” landscape park. Photo by A. Kloczkowska

Piśmiennictwo

Kloczkowska Agata. 2015. Baza danych o ośrodkach edukacji ekologicznej i ścieżkach przyrodniczych. Przyroda Górnego Śląska, 79: 14. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2017. Z profesorem Szaferem po lesie w Ochojcu – czyli o szkolnej ścieżce przyrodniczej, która nie powstała. Przyroda Górnego Śląska, 87: 8-10, 15. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

5.6. Szlak zabytków przyrody województwa śląskiego

Michał Romańczyk

Szlak zabytków przyrody województwa śląskiego jest jednym z przedsięwzięć regionalnych, wskazanych w „Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego do roku 2030” dla realizacji jej celów. Istotą tego projektu stanowi stworzenie tematycznego szlaku przyrodniczego poprzez wyznaczenie kilkudziesięciu różnego rodzaju obiektów ukazujących dziedzictwo przyrody żywej i nieożywionej województwa śląskiego –

w tym unikalnych na skalę światową. Opracowanie merytoryczne i udostępnienie szlaku jest istotne dla osiągnięcia wielu istotnych celów: rozwoju turystyki przyrodniczej (kwalifikowanej, szkolnej i rodzinnej), edukacji regionalnej i podnoszenia wiedzy przyrodniczej, promocji dziedzictwa przyrodniczego regionu i postaw prośrodowiskowych oraz poprawy wizerunku województwa śląskiego. W związku z powyższym, w 2017 roku Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska przystąpiło do realizacji tego projektu. Pierwszym krokiem było przeanalizowanie koncepcji Szlaku i przygotowanie wstępnej listy propozycji do Szlaku wraz z syntetycznym opisem poszczególnych obiektów i przygotowaniem warstwy przestrzennej z granicami obiektów. Na liście znalazło się łącznie 80 obiektów. W kolejnym kroku zweryfikowano listę, w wyniku czego część obiektów została z niej usunięta, jako niespełniająca założonych kryteriów, podczas gdy inne obiekty, jako potencjalnie atrakcyjne, zostały na nią włączone. Wszystkie obiekty podzielone zostały na 8 kategorii tematycznych (niektóre obiekty zaliczają się do więcej niż jednej kategorii): flora, fauna, siedliska leśne i zaroślowe, siedliska nieleśne, przyroda nieożywiona, ochrona ex-situ, założenia parkowe, zbiory muzealne. Do końca 2017 roku zweryfikowano w terenie 13 obiektów (w tym pod kątem granic obiektu oraz przebiegu proponowanej trasy zwiedzania) i rozpoczęto prace na przygotowaniu opisów obiektów w formie karty informacyjnej. Podstawowym założeniem szlaku przyrody województwa śląskiego jest jego otwarty charakter, co oznacza sukcesywny wzrost liczby włączonych do niego obiektów. Docelowo planuje się udostępnienie opracowanych informacji poprzez dedykowaną stronę internetową oraz Geoportal Województwa Śląskiego – Otwarty Regionalny System Informacji Przestrzennej (ORSIP), a także promocję wykorzystania Szlaku w procesie dydaktycznym i turystyce.

Fot./Photo by K. Musik

Rozdział 6. Wydawnictwa
Chapter 6. Publications

6. Wydawnictwa

Marta Duda, Agnieszka Wower

Wstęp

Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska rozpoczęło działalność wydawniczą w 1995 roku. Obecnie jest wydawcą pięciu tytułów publikacji ciągłych (czasopisma i wydawnictwa seryjne), publikacji zwartych (książki, broszury) i multimedialnych (płyty DVD) oraz plakatów. Czasopisma Centrum zostały zarejestrowane w Rejestrze Dzienników i Czasopism, prowadzonym przez Sąd Okręgowy w Katowicach.

Niemal wszystkie wydawnictwa Centrum zostały już zdigitalizowane i udostępnione w Śląskiej Bibliotece Cyfrowej (<https://www.sbc.org.pl>) w kolekcji „Biblioteka Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska” oraz w kolekcji „Natura Silesiae”, z wyjątkiem najnowszych publikacji z okresu ostatnich 5 lat.

Poniżej scharakteryzowano wydawnictwa Centrum opublikowane w latach 1995-2017.

6.1. Czasopisma i wydawnictwa seryjne

Przyroda Górnego Śląska to ilustrowany kwartalnik popularno-naukowy, ukazujący się od 1995 roku. Czasopismo przeznaczone jest do publikacji oryginalnych prac, krótkich komunikatów i artykułów przeglądowych o przyrodzie Górnego Śląska – jej bogactwie i różnorodności, stratach, zagrożeniach, ochronie i kształtowaniu, strukturze i funkcjonowaniu, a także o jej badaczach, miłośnikach i nauczycielach oraz postawach człowieka wobec przyrody. Do końca 2017 roku wydano 90 numerów. Ukazało się w nich 1014 artykułów i notatek.

Kwartalnik był dotychczas dwukrotnie recenzowany (Denisiuk 1996, Stasiak 2013).

Natura Silesiae Superioris to rocznik naukowy ukazujący się od 1997 roku. Czasopismo przeznaczone jest do publikacji wyników badań oraz studiów przyrody ożywionej i nieożywionej Górnego Śląska, dokumentujących jej bogactwo i różnorodność, straty, zmiany i zagrożenia oraz strukturę i funkcjonowanie w aspekcie jej ochrony i kształtowania. Dotychczas wydano 13 tomów i jeden suplement. Ukazało się w nich 112 artykułów.

W 2010 roku rocznik został wpisany do wykazu czasopism Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego i otrzymał 2 punkty (Komunikat Nr 9 Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 10 marca 2010 r. w sprawie uzupełnienia wykazu wybranych czasopism wraz z liczbą punktów za umieszczoną w nich publikację naukową).

Materiały Opracowania to naukowe wydawnictwo seryjne, ukazujące się od 1998 roku. Dotychczas w ramach serii opublikowano 11 tomów.

Raporty Opinie to naukowe wydawnictwo seryjne, ukazujące się od 1996 roku. Dotychczas w ramach serii opublikowano 11 tomów. Ukazało się w nich 28 artykułów.

W 2014 roku został recenzowany tom 6. 5. Czerwone listy zwierząt kręgowych województwa śląskiego (Głowaciński 2014).

Śląska Biblioteczka Przyrodnicza to popularno-naukowe wydawnictwo seryjne. W 1996 roku ukazał się pierwszy – i jak dotąd jedyny – tom z tej planowanej serii, zatytułowany „Żubry pszczyńskie”.

Bliższe dane o wymienionych wydawnictwach zawarto w tabeli 6.1.

Tabela 6.1. Czasopisma i wydawnictwa seryjne wydawane przez Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017.

Table 6.1. Magazines and serial publications issued by the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017.

Tytuł Title	Tomy Volumes	Rok Year	Nakład [egz.] Edition [copies]
Przyroda Górnego Śląska	1-90	1995-2017	2000
Natura Silesiae Superioris	1	1997	170
	2	1998	200
	3	1999	200
	4	2000	200
	5	2001	200
	5 + Suplement	2001	200
	6	2002	150
	7	2003	150
	8	2005	120
	9	2006	120
	10	2007	120
	11	2008	130
	12	2009	130
	13	2012	120
Materiały Opracowania	1	1998	200
	2	1999	200
	3	2000	200
	4	2000	200
	5	2001	200
	6	2001	200
	7	2003	150
	8	2005	150
	9	2006	150
	10	2009	150
	11	2010	150
Raporty Opinie	1	1996	200
	2	1997	
	3	1998	
	4	1999	
	5	2001	
	6.1	2012	
	6.2	2012	
	6.3	2012	
	6.4	2012	
	6.5	2013	
	6.6	2013	
Śląska Biblioteczka Przyrodnicza	1 Pszczynskie żubry	1996	1000

6.2. Wydawnictwa zwarte i pozostałe

W latach 2001-2017 wydano 20 tomów wydawnictw zwartych oraz 2 wydawnictwa multimedialne i 4 plakaty. Ich charakterystykę zamieszczono poniżej.

Książki i broszury

- Parusel J. B. 2002. Natura 2000. Europejska sieć ekologiczna w województwie śląskim (propozycje). Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 24.

Publikacja zawiera podstawowe informacje o programie Natura 2000 w Europie i Polsce oraz o ostojach ptasich i siedliskowych, wyznaczonych w województwie śląskim.

- Strzelec M., Serafiński W. 2004. Biologia i ekologia ślimaków w zbiornikach antropogenicznych. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 90.

Publikacja jest monograficznym przeglądem wyników badań nad ślimakami w akwenach powstałych dzięki człowiekowi (zbiorniki zaporowe, stawy hodowlane, rowy melioracyjne, żwirownie, piaskownie, glinianki, zbiorniki zapadliskowe) w Polsce i Europie oraz wielu innych krajach na świecie. Zawiera syntezę wiedzy o biologii i ekologii 34 gatunków ślimaków słodkowodnych.

- Mendrek M., Parusel J. B. (red.) 2006. *Żubry potrzebują Indian. Konkurs artystyczno-przyrodniczy (1996-2006) – dokumentacja i podsumowanie.* Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss.148.

Bogato ilustrowany album, będący dokumentacją i podsumowaniem wszystkich edycji konkursu i warsztatów artystyczno-przyrodniczych „Żubry potrzebują Indian”, zorganizowanych przez Centrum w latach 1996-2006 w ramach programu edukacji przyrodniczej „Przyroda wokół nas”. Nie jest to pełna dokumentacja kilku tysięcy nadesłanych przez uczestników prac plastycznych i fotograficznych oraz kilkuset prac literackich i naukowo-badawczych, jak również nie jest dokumentacją prac wszystkich laureatów konkursu – jest wyborem tych spośród nich, które ukazują ideę, hasła i przesłanie konkursu w osobistej relacji ze światem przyrody, wyrażonej talentami artystycznymi i badawczymi. Dokonując wyboru kierowano się intencją zaprezentowania różnorodności wypowiedzi laureatów, która ukazuje dorobek artystyczny i przyrodniczy konkursu. Konkurs „Żubry potrzebują Indian” był projektem „wychowania poprzez sztukę”, skierowanym do młodzieży szkolnej, której wyobraźnia i wrażliwość przyrodnicza manifestuje się twórczością plastyczną, fotograficzną, literacką i naukową.

- Syniawa M. 2006. *Biograficzny słownik przyrodników śląskich. Tom 1.* Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 460.

Słownik zawiera w miarę pełne informacje na temat 300 związanych ze Śląskiem badaczy flory, fauny i przyrody nieożywionej, kolekcjonerów okazów przyrodniczych, działaczy na rzecz ochrony przyrody i innych osób związanych z szeroko pojmowanym badaniem przyrody. Zawiera on nie tylko biografie osób urodzonych na Śląsku i badających jego przyrodę, ale i osób spoza Śląska, które miały swój wkład w poznanie przyrody jego obszaru, oraz Ślązaków, którym dane było badać przyrodę odległych krajów i kontynentów.

- Wika S., Woźniak G. (eds.) 2007. *Threats, protection and transformation of vegetation of the Upper Silesia and adjacent areas.* University of Silesia, Katowice. Published by the Upper Silesian Nature Heritage Centre, Katowice, ss. 176.

Książka stanowi zbiór 15 artykułów naukowych pracowników Uniwersytetu Śląskiego, poświęconych zagadnieniom związanym z zagrożeniami, ochroną i przemianami roślinności na terenie Górnego Śląska i obszarach przyległych. Całość podzielono na cztery bloki tematyczne: (1) Gatunki i zbiorowiska roślinne zasługujące na ochronę, (2) Roślinność terenów rolniczych i miejsko-przemysłowych, (3) Gatunki inwazyjne i ekspansywne w zbiorowiskach roślinnych, (4) Roślinność obszarów górskich i podgórskich. Na szczególną uwagę zasługują artykuły dokumentujące strukturę i dynamikę roślinności ruderalnej na obszarach miejsko-przemysłowych (Chorzów, Katowice), gdyż miejsca te zwykle omijane są przez przyrodników.

- Parusel J. B. (red.) 2009. *Rezerwat przyrody „Ochojec” w Katowicach (Górny Śląsk).* Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.

Książka szeroko dokumentuje bogactwo przyrodnicze rezerwatu „Ochojec” w Katowicach oraz opisuje jego historię, wartości i zagrożenia, a także związki mieszkańców z lasem w Ochojcu.

- Ziomek J., Banaszek A., Skowrońska K. 2009. *Chomik europejski. Najbarwniejszy ssak naszych pól.* Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 12.

Broszura zawiera podstawowe informacje dotyczące wyglądu i biologii chomika europejskiego. Opisuje ponadto zagrożenia i potrzebę ochrony tego gatunku. Zamieszczone w publikacji mapy przedstawiają występowanie chomika europejskiego na obszarze Polski i województwa śląskiego. Uzupełnienie stanowią liczne fotografie.

- Fojcik B. 2011. *Distribution atlas of mosses of the Cracow-Częstochowa Upland.* Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 173.

Publikacja przedstawia rozmieszczenie mchów na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej.

- Malewski K. 2011. *Okrajki nitrofilne z rzędu *Convolvuletalia sepium* dolin rzecznych zlewni Białej Przemszy.* Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 32.

Książka prezentuje charakterystykę fitosocjologiczną zbiorowisk okrajkowych z rzędu Convolvuletalia sepium dolin rzecznych zlewni Białej Przemszy.

- Sachanowicz K., Wower A. 2011. Poznajemy i chronimy nietoperze konurbacji śląsko-dąbrowskiej. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 32.

Broszura popularnonaukowa poświęcona faunie nietoperzy miast konurbacji śląsko-dąbrowskiej. Zawiera przegląd gatunków, informacje na temat kryjówek i ochrony nietoperzy w miastach, sposobów postępowania w przypadku znalezienia nietoperzy oraz polecaną literaturę.

- Sokół K., Wilczek Z. 2012. Przyrodnicza ścieżka edukacyjna „Soblówka – Rycerzowa”. Przewodnik. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 38.

W publikacji wskazano i opisano najciekawsze pod względem szaty roślinnej miejsca, wyznaczone jako przystanki ścieżki przyrodniczej poprowadzonej szlakami turystycznymi z Soblówki na Halę Rycerzową (Beskid Żywiecki).

- Urbisz A. 2012. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 397.

W opracowaniu przedstawiono mapy rozmieszczenia 1436 gatunków roślin naczyniowych (rodzimych oraz trwale zdomowionych antropofitów), odnotowanych do tej pory na terenie Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej.

- Parusel J. B. (red.) 2014. Regionalne czerwone listy zagrożenia w ochronie zasobów przyrody – ich rola i znaczenie oraz stan i potrzeby. Konferencja naukowa 26 listopada 2014 r., Katowice. Streszczenia referatów i posterów. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 67.

Streszczenia referatów i posterów wygłoszonych podczas konferencji naukowej pt. „Regionalne czerwone listy zagrożenia w ochronie zasobów przyrody – ich rola i znaczenie oraz stan i potrzeby”, Katowice, 26 listopada 2014 r.

- Parusel J. B. (red.) 2014. Ważki w ocenie siedlisk wodno-błotnych Górnego Śląska. Konferencja naukowa z okazji jubileuszu 40-lecia pracy naukowej dr Alicji Misztzy, 27 listopada 2014 r., Katowice. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 32.

Streszczenia referatów i posterów wygłoszonych podczas konferencji naukowej pt. „Ważki w ocenie siedlisk wodno-błotnych Górnego Śląska. Konferencja naukowa z okazji jubileuszu 40-lecia pracy naukowej dr Alicji Misztzy”, Katowice, 27 listopada 2014 r.

- Urbisz A., Urbisz A. 2014. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Rybniku. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 119.

Opracowanie zawiera mapy rozmieszczenia 946 trwale zdomowionych gatunków, odnotowanych na terenie Rybnika, począwszy od 1990 roku. Przedstawiono w nim także analizę rozmieszczenia gatunków występujących współcześnie w obrębie granic miasta.

- Urbisz A., Urbisz A. 2014. Rośliny naczyniowe Rybnika. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 249.

W książce zamieszczono ogólne informacje dotyczące Rybnika, jego szaty roślinnej, a przede wszystkim pełen wykaz 1264 gatunków roślin naczyniowych, które zostały odnotowane na terenie Rybnika od połowy XIX wieku.

- Parusel J. B. (red.) 2015. Materiały do bibliografii żubrów pszczyńskich. Część 1. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 142.

Bibliografia opracowana z okazji 150-lecia hodowli i ochrony żubrów na Górnym Śląsku, zawierająca łącznie 1410 publikacji oraz opracowań niepublikowanych. Służy ona upowszechnianiu wiedzy oraz dokumentów o żubrach pszczyńskich dla celów naukowych i działań praktycznych. Zakres bibliografii jest pełny i obejmuje dokumenty związane z szeroko pojętą hodowlą i ochroną żubrów na ziemi pszczyńskiej, żubrami linii pszczyńskiej oraz dotyczące osób związanych z żubrami na omawianym obszarze. Uwzględniono tu dokumenty wytworzone od momentu pojawienia się pierwszych wzmianek o żubrach na ziemi pszczyńskiej (zasadniczo od 1865 roku, w którym żubry zostały sprowadzone) aż po czasy współczesne (do grudnia 2015 roku).

- Parusel J. B. (red.) 2015. Pamiątkowa księga rodowodowa żubrów pszczyńskich. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 72.

Księga opracowana z okazji 150-lecia hodowli i ochrony żubrów na Górnym Śląsku. Hodowla pszczyńska jest najstarszą hodowlą żubrów na świecie. Księga ukazuje losy żubrów pszczyńskich udokumentowanych w Księdze Rodowodowej Żubrów (KRŻ) za okres 133 lat (1881-2014) i może być podręcznym kompendium wiedzy o żubrach pszczyńskich zarejestrowanych w KRŻ. Wydzielono tu także rejestr dla hodowli z Zagrody Pokazowej Żubrów w Pszczynie, którą utworzono w 2008 roku. W księdze uwzględniono wszystkie żubry urodzone i hodowane w Pszczynie, stąd wywiezione oraz tu sprowadzone, jak również te, które urodzone zostały poza Pszczyną przez samice pokryte w tym ośrodku. W sumie, w pamiątkowej księdze rodowodowej żubrów pszczyńskich zamieszczono 551 żubrów. Uzupełnieniem rejestru żubrów są zdjęcia fotograficzne niektórych z nich, które pochodzą z publikacji oraz z archiwum Redakcji Księgi Rodowodowej Żubrów w Białowieży.

- Błażyca-Szczerbowska B., Urbisz A. 2016. Antropogeniczne przemiany flory roślin naczyniowych zachodniej części Garbu Tarnogórskiego (Wyżyna Śląska). Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 182.

Publikacja dotyczy zagadnień związanych z antropogenicznymi przemianami flory roślin naczyniowych zachodniej części Garbu Tarnogórskiego, będącego częścią Wyżyny Śląskiej, która od dawna jest regionem intensywnie przekształcanym wskutek antropopresji.

- Parusel J. B. (red.) 2017. Regionalne czerwone listy zagrożenia w ochronie zasobów przyrody – ich rola i znaczenie oraz stan i potrzeby. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 230.

Monografia zawiera poprawione i uzupełnione wersje referatów i posterów zaprezentowanych na konferencji naukowej, zorganizowanej pod patronatem Marszałka Województwa Śląskiego w dniu 26 listopada 2014 r. w Katowicach z okazji jubileuszu 20-lecia działalności Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska.

- Parusel J. B. (red.) 2017. Ważki w ocenie siedlisk wodno-błotnych Górnego Śląska. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 118.

Monografia zawiera poprawione i uzupełnione wersje referatów i posterów zaprezentowanych na konferencji naukowej, zorganizowanej w dniu 27 listopada 2014 r. w Katowicach z okazji jubileuszu 40-lecia pracy naukowej dr Alicji Miszty.

Plakaty

- Parusel W. Chcemy z wami mieszkać. Pajek K. Chroń je w dzień i w nocy. 2001. Prace nagrodzone w konkursie przyrodniczo-plastycznym „Rok 2001 – Międzynarodowy Rok Nietoperzy”. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice. Plakat.
- Zieliński B. 2001. SOS. Praca nagrodzona w konkursie przyrodniczo-plastycznym „Rok 2001 – Międzynarodowy Rok Nietoperzy”. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice. Plakat.
- Sachanowicz K., Wower A. 2011. Fauna nietoperzy konurbacji śląsko-dąbrowskiej. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice. Plakat.
- Sachanowicz K., Wower A. 2011. Fauna nietoperzy województwa śląskiego. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice. Plakat.

Wydawnictwa multimedialne

- U Pana Boga za Piecem. 2008. Studnia. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice. Płyta DVD.

Płyta z muzyką zespołu „U Pana Boga za Piecem”, wydana w 2008 roku z okazji jubileuszu 55-lecia rezerwatu przyrody „Las Murckowski” oraz 26-lecia rezerwatu przyrody „Ochojec” w Katowicach, zawiera 18 utworów.

- Parusel J. B. 2009. Rezerwat przyrody „Ochojec” w Katowicach w obliczu zagrożeń. Sprawozdanie z kampanii informacyjnej o jubileuszu 25-lecia rezerwatu „Ochojec” w Katowicach (1982-2007). Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice. Płyta DVD.

Płyta jest podsumowaniem kampanii informacyjnej o wartościach i zagrożeniach przyrody rezerwatu „Ochojec” z okazji jubileuszu 25-lecia jego utworzenia. Zaangażowanie wielu osób i instytucji zaowocowało licznymi działaniami, których tylko część została ukazana w tym wydawnictwie. Płyta dokumentuje m.in. materiały prasowe o rezerwacie (reportaże telewizyjne, reportaże filmowe, audycje radiowe), przeprowadzone warsztaty terenowe, wykłady, koncerty, plenery malarские, akcje sadzenia drzew, sprzątania rezerwatu oraz wiele innych działań.

Bliższe dane o wymienionych wydawnictwach zawarto w tabeli 6.2.

Tabela 6.2. Wydawnictwa zwarte i multimedialne oraz plakaty wydane przez Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 2001-2017.

Table 6.2. Compact and electronic publications and posters issued by the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 2001-2017.

Rok Year	Tytuł Title	Rodzaj Type	Autor Author	Nakład [egz.] Edition [copies]
2001	Chcemy z wami mieszkać. Chroń je w dzień i w nocy. Prace nagrodzone w konkursie przyrodniczo-plastycznym „Rok 2001 – Międzynarodowy Rok Nietoperzy”.	plakat	Parusel W. Pajek K.	500
2001	SOS. Praca nagrodzona w konkursie przyrodniczo-plastycznym „Rok 2001 – Międzynarodowy Rok Nietoperzy”.	plakat	Zieliński B.	500
2002	Natura 2000. Europejska sieć ekologiczna w województwie śląskim (propozycje).	broшуra	Parusel J. B.	2000
2004	Biologia i ekologia ślimaków w zbiornikach antropogenicznych.	książka	Strzelec M. Serafiński W.	200
2006	Biograficzny słownik przyrodników śląskich. Tom 1.	książka	Syniawa M.	500
2006	Żubry potrzebują Indian. Konkurs artystyczno-przyrodniczy (1996-2006) – dokumentacja i podsumowanie.	książka	Mendrek M. Parusel J. B. (red.)	500
2007	Threats, protection and transformation of vegetation of the Upper Silesia and adjacent areas.	książka	Wika S. Woźniak G.	150
2008	Studnia.	płyta DVD	Zespół muzyczny „U Pana Boga za Piecem”	600
2009	Chomik europejski. Najbarwniejszy ssak naszych pól.	broшуra	Ziomek J. Banaszek A. Skowrońska K.	5000
2009	Rezerwat przyrody „Ochojec” w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna.	książka	Parusel J. B. (red.)	300
2009	Rezerwat przyrody „Ochojec” w Katowicach w obliczu zagrożeń. Sprawozdanie z kampanii informacyjnej o jubileuszu 25-lecia rezerwatu „Ochojec” w Katowicach (1982-2007).	płyta DVD	Parusel J. B.	500
2011	Distribution atlas of mosses of the Cracow-Częstochowa Upland.	książka	Fojcik B.	150
2011	Fauna nietoperzy konurbacji śląsko-dąbrowskiej.	plakat	Sachanowicz K. Wower A.	500
2011	Fauna nietoperzy województwa śląskiego.	plakat	Sachanowicz K. Wower A.	500
2011	Okrajki nitrofilne z rzędu <i>Convolvulalia sepium</i> dolin rzecznych zlewni Białej Przemszy.	książka	Malewski K.	100
2011	Poznajemy i chronimy nietoperze konurbacji śląsko-dąbrowskiej.	broшуra	Sachanowicz K. Wower A.	3000
2012	Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej.	książka	Urbisz A.	120
2012	Przyrodnicza ścieżka edukacyjna „Soblówka – Rycerzowa”. Przewodnik.	broшуra	Sokół K. Wilczek Z.	500
2014	Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Rybniku.	książka	Urbisz A. Urbisz A.	100

2014	Regionalne czerwone listy zagrożenia w ochronie zasobów przyrody – ich rola i znaczenie oraz stan i potrzeby. Konferencja naukowa 26 listopada 2014 r., Katowice. Streszczenia referatów i posterów.	książka	Parusel J. B. (red.)	200
2014	Rośliny naczyniowe Rybnika.	książka	Urbisz A. Urbisz A.	100
2014	Ważki w ocenie siedlisk wodno-błotnych Górnego Śląska. Konferencja naukowa z okazji jubileuszu 40-lecia pracy naukowej dr Alicji Miszty, 27 listopada 2014 r., Katowice.	broszura	Parusel J. B. (red.)	100
2015	Materiały do bibliografii żubrów pszczyńskich. Część 1.	książka	Parusel J. B. (red.)	400
2015	Pamiętkowa księga rodowodowa żubrów pszczyńskich.	książka	Parusel J. B. (red.)	400
2016	Antropogeniczne przemiany flory roślin naczyniowych zachodniej części Garbu Tarnogórskiego (Wyżyna Śląska).	książka	Błazyca-Szczerbowska B. Urbisz A.	100
2017	Regionalne czerwone listy zagrożenia w ochronie zasobów przyrody – ich rola i znaczenie oraz stan i potrzeby.	książka	Parusel J. B. (red.)	100
2017	Ważki w ocenie siedlisk wodno-błotnych Górnego Śląska.	książka	Parusel J. B. (red.)	100

6.3. Dystrybucja wydawnictw

Centrum prowadzi dystrybucję wydawnictw w wybranych punktach sprzedaży, w siedzibie Centrum oraz w formie prenumeraty. Do końca 2017 roku sprzedano łącznie 84755 egzemplarzy wszystkich wydawnictw (tab. 6.3). W latach 2002-2016, we współpracy z Kuratorium Oświaty (2002-2008), a następnie Fundacją Ekologiczną „Silesia” (2009-2012), Śląskim Ogrodem Botanicznym (2013-2015) oraz Pracownią Edukacji Żywej (2016), prenumerata biuletynu „Przyroda Górnego Śląska” dla kilkuset szkół z województwa śląskiego uzyskała dofinansowanie z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach, w ramach „Programu edukacji ekologicznej poprzez zakup prenumeraty czasopism ekologicznych do placówek oświatowych województwa śląskiego”.

Wydawnictwa Centrum są rozprowadzane również nieodpłatnie, m.in. w ramach wymiany wydawnictw z innymi instytucjami/organizacjami, egzemplarzy obowiązkowych i autorskich, obsługi urzędów/jednostek administracji rządowej i samorządowej, obsługi imprez ekologicznych, nagród w konkursach przyrodniczych i olimpiadach, warsztatów i prelekcji przyrodniczych, działań interwencyjnych. Ogółem rozdano dotąd 5918 egzemplarzy wydawnictw naukowych (tab. 6.4) i 58581 egzemplarzy wydawnictw popularno-naukowych (tab. 6.5).

Tabela 6.3. Sprzedaż wydawnictw Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017.
Table 6.3. Sale of publishing of the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017.

Rok Year	Czasopisma i wydawnictwa seryjne Magazines and serial publications					Wydawnictwa zwarte Compact publications	Razem [egz.] Total [copies]
	Przyroda Górnego Śląska	Raporty Opinie	Śląska Biblioteczka Przyrodnicza	Natura Silesiae Superioris	Materiały Opracowania		
1995							
1996	26						26
1997	2693	122	94				2909
1998	2378	126	8	7	5		2524
1999	3067	40	6	20	53		3186
2000	3196	56	8	14	18		3292

2001	2336	24	7	21	254		2642
2002	2597	22	2	7	22		2650
2003	4177	9	7	9	19		4221
2004	5157	7	2	21	43		5230
2005	5409	8	0	3	11	6	5437
2006	5033	7	0	9	22	7	5078
2007	4926	9	3	26	34	79	5077
2008	4305	4	1	6	16	56	4388
2009	3898	0	0	15	3	14	3930
2010	5423	2	0	5	3	55	5488
2011	4456	2	3	4	43	26	4534
2012	5188	0	0	9	11	14	5222
2013	7856	31	0	2	1	39	7929
2014	4578	40	4	2	8	14	4646
2015	1938	13	0	0	0	5	1956
2016	4046	2	1	0	0	6	4055
2017	324	7	0	2	0	2	335
Razem [egz.] Total [copies]	83007	531	146	182	566	323	84755

Tabela 6.4. Nieodpłatna dystrybucja wydawnictw naukowych Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017.

Table 6.4. Free distribution of scientific publications of the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017.

Rok Year	Czasopisma i wydawnictwa seryjne Magazines and serial publications			Wydawnictwa zwarte Compact publications	Razem [egz.] Total [copies]
	Raporty Opinie	Natura Silesiae Superioris	Materiały Opracowania		
1995					
1996					
1997	128				128
1998	284	58	16		358
1999	262	107	87		456
2000	133	136	54		323
2001	199	161	374		734
2002	207	224	447		878
2003	10	111	14		135
2004	14	81	111		206
2005	4	19	93	103	219
2006	3	93	95	19	210
2007	0	88	20	123	231
2008	0	59	0	1	60
2009	0	99	0	6	105
2010	2	99	63	93	257
2011	0	6	70	180	256
2012	0	1	5	2	8
2013	258	74	20	6	358
2014	95	0	0	207	302
2015	59	25	6	49	139
2016	6	0	0	496	502
2017	30	0	0	23	53
Razem [egz.] Total [copies]	1649	1441	1475	1308	5918

Tabela 6.5. Nieodpłatna dystrybucja wydawnictw popularnonaukowych Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017.
Table 6.5. Free distribution of popular science publications of the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017.

Rok Year	Czasopisma i wydawnictwa seryjne Magazines and serial publications		Wydawnictwa zwarte Compact publications									Razem [egz.] Total [copies]
	Przyroda Górnego Śląska	Śląska Biblioteczka Przyrodnicza	Natura 2000. Europejska Sieć Ekologiczna	Żubry potrzebują Indian	Studnia (płyta DVD)	Rezerwat przyrody „Ochojec” (płyta DVD)	Chomik europejski – najbarwniejszy ssak naszych pól	Poznaniemy i chronimy nieoperze	Fauna nieoperzy województwa śląskiego (plakat)	Fauna nieoperzy konurbacji śląsko-dąbrow- skiej (plakat)	Przyrodnicza ścieżka edukacyjna Sobłowska – Rycerzowa	
1995	26											26
1996	234											234
1997	2612	14										2626
1998	3785	131										3916
1999	3728	330										4058
2000	2738	7										2745
2001	5624	82										5706
2002	4497	34										4531
2003	3269	62	1286									4617
2004	2361	5	432									2798
2005	2634	2	9									2645
2006	2825	1	20									2846
2007	2028	0	0	371								2399
2008	1447	3	1	10	47							1508
2009	2259	0	0	6	6	95						2366
2010	1113	6	0	7	2	13	921					2062
2011	1190	0	0	0	10	113	300					1613
2012	1531	0	0	0	21	61	509	641	63	64		2890
2013	1280	1	0	0	57	65	328	151	47	47	200	2176
2014	1040	1	0	0	1	3	53	55	2	2	1	1158
2015	1839	4	0	3	21	1	221	55	175	175	38	2532
2016	1891	2	0	4	1	22	115	13	9	9	1	2067
2017	943	1	0	3	0	0	115	0	0	0	0	1062
Razem [egz.] Total [copies]	50894	686	1748	404	166	373	2562	915	296	297	240	58581

6.4. Dofinansowanie wydawnictw

Realizacja poligraficzna i druk niektórych wydawnictw Centrum dofinansowane zostały przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚiGW) w Katowicach, inne instytucje, firmy, bądź autorów tych publikacji.

WFOŚiGW w Katowicach udzielił Centrum dotacji na działalność wydawniczą w latach:

- 1998-2003 – na druk całego numeru biuletynu „Przyroda Górnego Śląska”,
- 2004-2005 – na dofinansowanie tzw. „kolumn ekologicznych” w biuletynie „Przyroda Górnego Śląska”,
- 2002 – na dofinansowanie wkładki tematycznej do „Przyrody Górnego Śląska” nr 29 (2002) pt. „Pomniki przyrody ożywionej w województwie śląskim”,
- 2002 – na dofinansowanie broszury pt. „Natura 2000. Europejska sieć ekologiczna w województwie śląskim (propozycje)” (Parusel J.B. 2002),
- 2011 – na dofinansowanie składu i druku broszury (Sachanowicz K., Wower A. 2011) oraz dwóch plakatów (Sachanowicz K., Wower A. 2011), poświęconych ochronie nietoperzy.

W 1999 roku druk wkładki do „Przyrody Górnego Śląska” nr 15 (1999) pt. „Chrońmy Zbiornik Goczałkowicki” sfinansowany został przez Górnośląskie Przedsiębiorstwo Wodociągów; przedsiębiorstwo to sfinansowało także wydanie drugiej tej wkładki w roku 2001. W roku 2000 dotacji na druk wkładki do „Przyrody Górnego Śląska” nr 19 (2000) pt. „Rezerваты przyrody województwa opolskiego” udzieliły Zakłady Cementowo-Wapiennicze „Góraźdże” S.A. w Choruli. W związku z ogłoszeniem przez Organizację Narodów Zjednoczonych roku 2011 Międzynarodowym Rokiem Lasów pod hasłem „Lasy dla ludzi” Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Katowicach dofinansowała wydanie 2 numerów tematycznych „Przyrody Górnego Śląska” (66/2011 i 67/2012) poświęconych lasom województwa śląskiego. W 2001 roku druk dwóch plakatów wydanych z okazji Międzynarodowego Roku Nietoperzy sfinansowany został przez firmę ECOTONE.

Niektóre tomy wydawnictwa seryjnego Materiały Opracowania były sfinansowane przez autorów publikacji lub inne podmioty. W 2000 roku dotacji na druk „Biograficznego słownika przyrodników śląskich. Cz. 1” (Syniawa M. 2000; Materiały Opracowania, tom 3) udzielił Urząd Miasta Chorzów. W roku 2001 druk publikacji pt. „Flora roślin naczyniowych osadników ziemnych wód kopalnianych – nieużytków poeksploatacyjnych na Górnym Śląsku (Woźniak 2001; Materiały Opracowania, tom 6) sfinansował Katowicki Holding Węglowy w Katowicach. W roku 2005 publikację pt. „Roślinność wodna i bagienna dolin rzecznych zlewni Białej Przemszy” (Malewski 2005; Materiały Opracowania, nr 8) sfinansował autor. Także przez autora została sfinansowana publikacja pt. „Mosses of the Beskid Mały Range (Western Carpathians)” (Stebel 2010; Materiały Opracowania, nr 11).

Okladki wydawnictw Publishing covers

Stoisko z wydawnictwami podczas seminarium jubileuszowego z okazji 25-lecia działalności Centrum. Fot. K. Sokół

A stand with publications during the jubilee seminar on the occasion of the 25th anniversary of the Center's activity. Photo by K. Sokół

Niektóre tomy wydawnictw zwartych zostały opublikowane ze środków autorów (Urbisz 2012; Urbisz i Urbisz 2014; Urbisz i Urbisz 2014; Błażyca-Szczerbowska i Urbisz 2016).

W przypadku dofinansowania wydawnictw przez autorów, Centrum zapewniało – w ramach umowy o współdziałaniu – nadanie numeru ISBN i wykonanie prac redakcyjnych oraz sfinansowanie recenzji wydawniczej publikacji.

Z budżetu Centrum natomiast dofinansowane zostało wydanie dwóch tytułów:

- Racki G., Bardziński W., Zieliński T. 1999. *Z kamiennej księgi pradziejów Górnego Śląska. Przewodnik geologiczny*. Wyd. Uniwersytetu Śląskiego – dofinansowanie udzielone Uniwersytetowi Śląskiemu,
- *Oczami śląskich fotografów*. Związek Polskich Fotografów Przyrody, Okręg Śląski, 2009 – dofinansowanie druku 300 egzemplarzy folderu, udzielone ZPFP Okręg Śląski.

Piśmiennictwo

Denisiuk Z. 1996. „Przyroda Górnego Śląska” – nowe regionalne czasopismo przyrodnicze. *Chrońmy Przyrodę Ojczyzną*, 52, 1: 101-102.

Głowaciński Z. 2014. Jerzy B. Parusel (red.). Czerwone listy zwierząt kręgowych województwa śląskiego. *Chrońmy Przyrodę Ojczyzną*, 70, 6: 567.

Stasiak M. 2013. „Przyroda Górnego Śląska” – oblicza bioregionalizmu. *Dziki Życie*, Grudzień 2012/Styczeń 2013: 29.

Wower A., Duda M. 2018. Działalność wydawnicza Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. *Przyroda Górnego Śląska*, 93: 14. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Fot./Photo by K. Sokół

Rozdział 7. Biblioteka
Chapter 7. Library

7. Biblioteka

Marta Duda, Agnieszka Wower

Wprowadzenie

Biblioteka Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska (<http://www.cdpgs.katowice.pl/biblioteka>) to biblioteka fachowa (ryc. 7.1), która gromadzi, opracowuje i udostępnia zbiory biblioteczne z zakresu: botaniki, zoologii, ochrony przyrody, ochrony środowiska, geografii, leśnictwa i edukacji ekologicznej, ze szczególnym uwzględnieniem województwa śląskiego i Górnego Śląska (ryc. 7.2) (Wower 2016, Wower i Duda 2018).

W drugiej połowie 2017 roku biblioteka Centrum została włączona do ogólnokrajowej sieci bibliotecznej na podstawie ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. 1997, Nr 85, poz. 539 z późn. zm.) jako biblioteka fachowa i działa pod nadzorem merytorycznym Biblioteki Śląskiej.

7.1. Gromadzenie zbiorów bibliotecznych

Od chwili podjęcia działalności Centrum w 1995 roku, rozpoczęto gromadzenie zbiorów bibliotecznych jako podstawy działalności dokumentacyjnej. Zbiory obejmują m.in. książki, czasopisma, prace naukowe, pomoce dydaktyczne, druki ulotne, fotografie, mapy oraz dokumenty niepublikowane. W bibliotece wydzielono tzw. „Biblioteczkę edukacyjną” na potrzeby przyrodniczych zajęć dydaktycznych, która zawiera m.in. atlasy, leksykony, klucze do oznaczania roślin i zwierząt, przewodniki, informatory, ścieżki przyrodnicze i rowerowe z terenu województwa śląskiego, scenariusze zajęć edukacyjnych/lekcyjnych, płyty CD/DVD.

Zbiory gromadzone są w drodze zakupów, darowizn i wymiany. Biblioteka prenumeruje 53 tytuły periodyków krajowych i zagranicznych oraz prowadzi wymianę wydawnictw z 34 instytucjami, w tym z 11 zagranicznymi.

Aktualnie zbiór Biblioteki liczy 11639 woluminów (4087 wydawnictw zwartych, 2384 wydawnictw ciągłych, 4056 nadbitek i broszur, 883 zbiory kartograficzne, 229 zbiorów specjalnych) (tab. 7.1).

Stan ilościowy inwentarza zbiorów fotograficznych wykonanych w formie analogowej w latach 1995-2017 przedstawia tabela 7.2. Z końcem roku 2017 zbiory fotograficzne liczyły ogółem 14326 pozycji inwentarzowych, w tym: 6571 odbitek (klatek) pozytywowych barwnych, 5543 klatki negatywów barwnych, 212 filmów kolorowych i 2000 klatek diapozytywów barwnych.

7.2. Opracowywanie zbiorów bibliotecznych

Do roku 1996 prowadzono tradycyjny katalog kartkowy zbiorów bibliotecznych, po czym przystąpiono do utworzenia bazy danych zbiorów bibliotecznych w komputerowym programie bibliotecznym MAK, opracowanym przez Bibliotekę Narodową. Każda pozycja biblioteczna zaopatrywana jest w indeks geograficzny, administracyjny i rzeczowy (słowa kluczowe).

Tabela 7.1. Stan ksiąg inwentarzowych księgozbioru biblioteki fachowej Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017.
Table 7.1. Status of inventory books of the book collection of the professional library of the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017.

Rok Year	Księga inwentarzowa Inventory book									
	Wprowadzono nowych pozycji New items have been introduced					Stan na koniec roku State at the end of the year				
	wydawnictw zwartych publications	wydawnictw ciągłych continuous publications	nadbierek i broszur overprints and brochures	zbiorów kartograficznych cartographic collections	zbiorów specjalnych special collections	wydawnictw zwartych compact publications	wydawnictw ciągłych continuous publications	nadbierek i broszur overprints and brochures	zbiorów kartograficznych cartographic collections	zbiorów specjalnych special collections
1995	270	140	1805	145		270	140	1805	145	
1996	341	167	989	67		611	307	2794	212	
1997	298	191	187	17	143	909	498	2981	229	143
1998	271	199	192	210	1	1180	697	3173	439	144
1999	220	163	93	106	1	1400	860	3266	545	145
2000	214	144	45	25	3	1614	1004	3311	570	148
2001	159	114	65	39		1773	1118	3376	609	148
2002	177	146	84	7	1	1950	1264	3460	616	149
2003	145	78	66	52	3	2095	1342	3526	668	152
2004	180	126	51	107		2275	1468	3577	775	152
2005	160	98	116	3		2435	1566	3693	778	152
2006	142	111	37	39		2577	1677	3730	817	152
2007	113	86	22	11	1	2690	1763	3752	828	153
2008	254	128	22	2		2944	1891	3774	830	153
2009	271	72	164	12	49	3215	1963	3938	842	202
2010	195	101	38	4	15	3410	2064	3976	846	217
2011	141	98	41	34	11	3551	2162	4017	880	228
2012	115	46	37		1	3666	2208	4054	880	229
2013	57	37	2			3723	2245	4056	880	229
2014	51	32				3774	2277	4056	880	229
2015	77	41				3851	2318	4056	880	229
2016	126	34				3977	2352	4056	880	229
2017	110	32		3		4087	2384	4056	883	229

Tabela 7.2. Stan ksiąg inwentarzowych zbiorów fotograficznych Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017.

Table 7.2. The state of inventory books of the photographic collections of the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017.

Rok Year	Księga inwentarzowa Inventory book							
	Wprowadzono nowych pozycji New items have been introduced				Stan na koniec roku State at the end of the year			
	odbitki fotograficzne (sztuk) photographic prints (pieces)	negatywy barwne (klatki) color negatives (cages)	diapozytywy barwne (klatki) color diapositives (cages)	filmy kolorowe (sztuk) colored films (pieces)	odbitki fotograficzne (sztuk) photographic prints (pieces)	negatywy barwne (klatki) color negatives (cages)	diapozytywy barwne (klatki) color diapositives (cages)	filmy kolorowe (sztuk) colored films (pieces)
1995	135	80		4	135	80		4
1996	1560	802	172	27	1695	882	172	31
1997	961	737	198	24	2656	1619	370	55
1998	884	596	43	22	3540	2215	413	77
1999	453	235	26	11	3993	2450	439	88
2000	627	520	42	26	4620	2970	481	114
2001	400	275		12	5020	3245	481	126
2002	280	285	479	11	5300	3530	960	137
2003	80	55	40	2	5380	3585	1000	139
2004	40		73		5420	3585	1073	139
2005	140	125		7	5560	3710	1073	146
2006	440	440	467	20	6000	4150	1540	166
2007	107	105	160	3	6107	4255	1700	169
2008	3		300		6110	4255	2000	169
2009	381	400		14	6491	4655	2000	183
2010					6491	4655	2000	183
2011					6491	4655	2000	183
2012					6491	4655	2000	183
2013					6491	4655	2000	183
2014					6491	4655	2000	183
2015					6491	4655	2000	183
2016	80	888		29	6571	5543	2000	212
2017					6571	5543	2000	212

Struktura bazy podlegała zmianom w kolejnych latach, a obecnie katalog zbiorów bibliotecznych MAK składa się z 12 podbaz:

- KSIĄŻKI (ZBIORY21) – baza książek,
- ARTYKUŁY (LITERAT21) – baza artykułów z czasopism,
- POMOCNE – baza pozycji spoza bibliografii regionalnej, pomocnych w działalności merytorycznej Centrum,
- DYDAKTYKA – baza materiałów i pomocy dydaktycznych, na potrzeby zajęć z zakresu edukacji ekologicznej/przyrodniczej,
- POMOCE_NAUK – baza pomocy naukowych, zakupionych na potrzeby pracowników Centrum,
- CZASOPISMA – baza wydawnictw ciągłych,
- MAPY – baza map papierowych i map cyfrowych,
- PRACE_DYPL – baza prac dyplomowych i naukowo-badawczych,
- DOK_ELEKTRON – baza dokumentów elektronicznych, tj. płyty CD i DVD,
- KSERO – baza odbitek kserograficznych, nadbitek i wydruków,
- DZS – baza dokumentów życia społecznego, tj. ulotki, foldery, broszury itp.,

- BIBL_PRZYR – baza książek, czasopism i innych dokumentów związanych z przyrodą Górnego Śląska, które nie znajdują się w zbiorach bibliotecznych Centrum, ale wskazano co najmniej jedną lokalizację dla każdej pozycji.

Statystykę liczby rekordów wprowadzonych do bazy bibliograficznej Centrum w latach 1996-2017 przedstawia tabela 7.3. Podbazy: CZASOPISMA, MAPY, PRACE_DYPL, DOK_ELEKTR i DZS są bazami nowymi, dla których brak rekordów w tabeli 7.3. W bazie MAK można już wyszukać informacje o 4825 pozycjach wydawnictw zwartych, 16424 pozycjach wydawnictw ciągłych, 1033 odbitkach kserograficznych artykułów.

Dokumenty w formie elektronicznej opracowywane i katalogowane są w programie Calibre, w którym z końcem roku 2017 opisano 1402 publikacje.

Zbiory fotograficzne są katalogowane i indeksowane w programie Microsoft Office Excel i przechowywane w postaci odbitek fotograficznych, negatywów barwnych, filmów, diapozytywów barwnych oraz zbiorów cyfrowych. W 2016 roku wszystkie odbitki fotograficzne oraz diapozytywy barwne (przeźroczka) zostały zeskanowane i są obecnie przechowywane również w wersji cyfrowej (ok. 6500 odbitek z 32 albumów i 2000 przeźroczek). Dokumentacja fotograficzna przyrody zasadniczo do roku 2007 była sporządzana w formie tradycyjnej (analogowej), a po tym roku wprowadzono fotografię cyfrową. Zbiory cyfrowe, tak pochodzące z zasobów własnych, jak i z zakupów, liczące tysiące plików („klatek”), tylko w niewielkiej części są skatalogowane i opisane w inwentarzu oraz wymagają opracowania. W roku 2016 założono oddzielną bazę tematyczną FOTO WAŻKI w programie Microsoft Office Excel, która zawiera zdjęcia cyfrowe ważek i ich siedlisk, wykonane przez dr Alicję Misztę w okresie jej zatrudnienia w Centrum. Z końcem 2017 roku baza ta liczyła 11124 zdjęcia, wykonane w latach 2002-2017.

W listopadzie 2009 roku biblioteka Centrum przystąpiła do „Porozumienia o współtworzeniu Śląskiej Biblioteki Cyfrowej”, a w 2017 roku przedstawiciel Centrum został wybrany do Zespołu Koordynacyjnego Śląskiej Biblioteki Cyfrowej (<https://www.sbc.org.pl>). W 2009 roku utworzona została dla Centrum kolekcja pn. „Biblioteka Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska” (ryc. 7.3). Kolekcja prezentuje wyłącznie zdigitalizowane wydawnictwa Centrum i liczy obecnie 120 pozycji (blisko 80% wszystkich wydawnictw). W Kolekcji zamieszczono 16 publikacji zwartych (m.in. monografie przyrodniczą, słownik przyrodników śląskich, atlasy rozmieszczenia roślin, broszury), dwa plakaty oraz pięć tytułów publikacji ciągłych:

- Przyroda Górnego Śląska (66 pozycji w kolekcji) – biuletyn/kwartalnik popularnonaukowy,
- Natura Silesiae Superioris (14 pozycji w kolekcji) – rocznik naukowy,
- Materiały Opracowania (11 pozycji w kolekcji) – wydawnictwo naukowe,
- Raporty Opinie (11 pozycji w kolekcji) – wydawnictwo naukowe,
- Śląska Biblioteczka Przyrodnicza (1 pozycja w kolekcji) – wydawnictwo popularnonaukowe.

W grudniu 2015 roku z inicjatywy Centrum w Śląskiej Bibliotece Cyfrowej utworzona została dodatkowa kolekcja pn. „Natura” (w 2017 roku nazwa została zmieniona na „Natura Silesiae” (ryc. 7.4), która dokumentuje dzieje śląskiego przyrodoznawstwa, bogactwo i przeobrażenia środowiska przyrodniczego oraz działalność ochronną i edukacyjną. Kolekcja docelowo prezentować ma cyfrowe kopie różnorodnych materiałów (książek, czasopism, prac naukowych, pomocy dydaktycznych, druków ulotnych, fotografii, zbiorów muzealnych i in.), związanych ze śląską przyrodą. W ramach kolekcji wydzielono 11 podkolekcji (po myślniku podano ważniejsze hasła przedmiotowe i słowa kluczowe):

Tabela 7.3. Statystyka liczby rekordów wprowadzonych do bazy bibliograficznej MAK Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1996-2017.
Table 7.3. Statistics on the number of records entered into the bibliographic database MAK of Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1996-2017.

Rok Year	Baza bibliograficzna MAK Bibliographic database MAK									
	Wprowadzono nowych pozycji New items have been introduced					Stan na koniec roku State at the end of the year				
	wydawnictwa ¹ zwarte compact publications	wydawnictwa ² ciągłe continuous publishing	kserokopie ³ photocopies	pomocne ⁴ helpful	wydawnictwa ¹ zwarte compact publications	wydawnictwa ² ciągłe continuous publishing	kserokopie ³ photocopies	pomocne ⁴ helpful		
1995										
1996	133	2214			133	2214				
1997	692	4759			825	6973				
1998	477	1628			1302	8601				
1999	179	97			1481	8698				
2000	218	331			1699	9029				
2001	180	bd			1879	*1668				
2002	483	1522			2362	3190				
2003	161	1350			2523	4540				
2004	214	785			2737	5325				
2005	260	777			2997	6102				
2006	179	779		295	3176	6881				295
2007	120	312		169	3296	7193				464
2008	245	0		0	3541	7193				464
2009	317	2916		179	3858	10109				643
2010	275	1105		145	4133	11214				788
2011	209	bd		42	4342	**22990				830
2012	95	45		1	4437	23035				831
2013	48	118		3	4485	23153				834
2014	50	75	1033	0	4535	23228	1033			834
2015	58	39	0	0	4593	23267	1033			834
2016	115	98	0	4	4708	***16377	1033			838
2017	117	47	0	4	4825	16424	1033			842

Uwaga: w wymienionych rodzajach wydawnictw zawierają się obecnie istniejące podbazy: 1 = KSIĄŻKI (ZBIORY21), 2 = ARTYKUŁY (LITERAT21), 3 = Ksero, 4 = POMOCE + DYDAKTYKA + POMOCE_NAUK. * Baza CZASOPISMA w 2001 została przeniesiona do Archiwum i utworzono nową bazę LITERAT. ** Baza LITERAT21 została w 2011 roku połączona z archiwalną bazą CZASOPISMA i stan tej bazy po scaleniu wyniósł 22990 rekordów. Niestety podczas scalania część artykułów uległa zdublowaniu, w wyniku czego faktyczna liczba wprowadzonych pozycji nie była możliwa do ustalenia. *** Liczba rekordów zmniejszyła się w wyniku usunięcia nieprawidłowości będących efektem scalenia ww. dwóch baz (Czasopisma i Literat21), tj. wielokrotnych powtórzeń niektórych tytułów oraz skróconych wersji rekordów.

- przyroda ożywiona – flora/rośliny (rośliny naczyniowe, mszaki), roślinność i siedliska, glony, porosty, grzyby, śluzowce, fauna/zwierzęta (bezkęgowce, kręgowce),
- przyroda nieożywiona – wody powierzchniowe, geologia i wody podziemne, geomorfologia, gleby, krajobraz, atmosfera i klimat, surowce mineralne, hałas,
- ochrona środowiska – obszary i obiekty chronione oraz cenne przyrodniczo, geostanowiska, korytarze ekologiczne, czynna ochrona przyrody, hodowle zachowawcze, ochrona wód/gleb/powietrza/powierzchni ziemi/złóż, fundusze,
- zieleń komponowana – parki miejskie, parki zabytkowe, aleje, wielkie kompozycje przestrzenne, ogródki działkowe,
- monitoring środowiska – monitoring siedlisk i gatunków oraz przyrody nieożywionej,
- badania i edukacja – badania naukowe, przyrodniczy, ośrodki edukacji ekologicznej, ścieżki przyrodnicze, wystawy przyrodnicze,
- użytkowanie środowiska – eksploatacja surowców, gospodarka łowiecka, gospodarka rybacko-wędkarska, gospodarka leśna, gospodarka wodna, gospodarka rolna, turystyka, zwierzęta hodowlane, obiekty uciążliwe dla środowiska,
- kolekcje przyrodnicze – zielniki, zbiory muzealne, kolekcje arboretów oraz ogrodów botanicznych i zoologicznych,
- organizacje przyrodnicze – towarzystwa naukowe, organizacje pozarządowe,
- dokumenty kartograficzne – mapy, atlasy,
- dokumenty audiowizualne – audycje radiowe i telewizyjne, film, fotografia, muzyka.

Koordynatorem kolekcji „Natura Silesiae” jest Centrum. Liczba publikacji w kolekcji wynosi obecnie 130 pozycji (stan na koniec grudnia 2017 r.), przy czym są to wyłącznie książki, czasopisma, waloryzacje przyrodnicze oraz plakaty. W ramach prac nad kolekcją zaplanowano m.in. pozyskanie wydawnictw z urzędów miast i gmin, współpracę z przyrodniczymi instytucjami i organizacjami pozarządowymi oraz bibliotekami i muzeami. Wszystkie prace związane z tworzeniem zasobów cyfrowych realizowane są w Społecznej Pracowni Digitalizacji Śląskiej Biblioteki Cyfrowej.

7.3. Udostępnianie zbiorów bibliotecznych

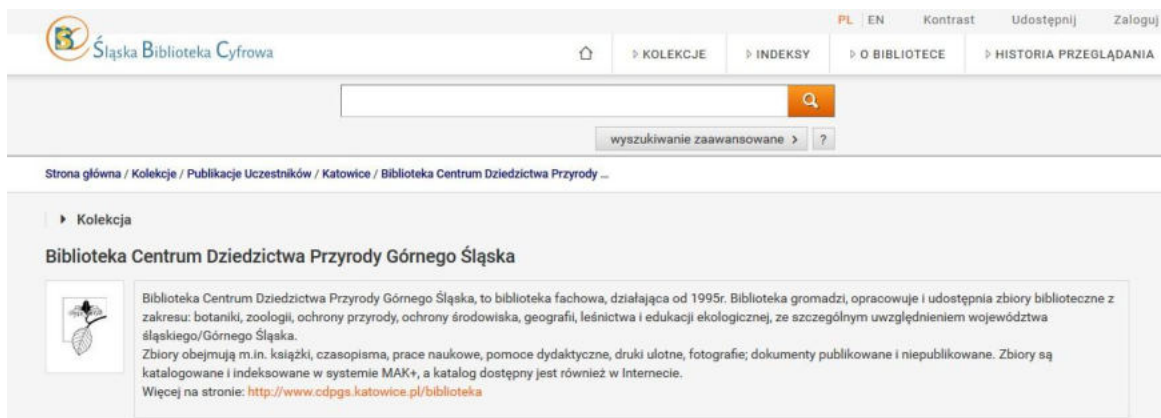
Biblioteka wspiera realizację zadań statutowych Centrum, dlatego zbiory biblioteczne udostępniane są nie tylko pracownikom, ale również innym osobom, na zasadach zbliżonych do działalności bibliotek publicznych. Zbiory można przeglądać na miejscu i wypożyczać w bibliotece Centrum, a w Internecie dostępny jest katalog zbiorów bibliotecznych (<http://biblioteka.cdpgs.katowice.pl>) (ryc. 7.5) oraz zbiory cyfrowe (<https://www.sbc.org.pl>). W latach 1996-2017 ze zbiorów bibliotecznych skorzystały 984 osoby, którym udostępniono 4376 pozycji bibliotecznych. W większości byli to uczniowie i studenci, ale także nauczyciele, pracownicy naukowci i przyrodniczy-amatorzy. Udostępnione informacje dotyczyły m.in. prac licencjackich i magisterskich, doktoratów, badań naukowych, działań ochronnych i in. W roku 2017 internetowy katalog biblioteczny odwiedziło 261 użytkowników.

Ryc. 7.1. Biblioteka fachowa Centrum. Fot. M. Duda
Fig. 7.1. Center's professional library. Photo by M. Duda

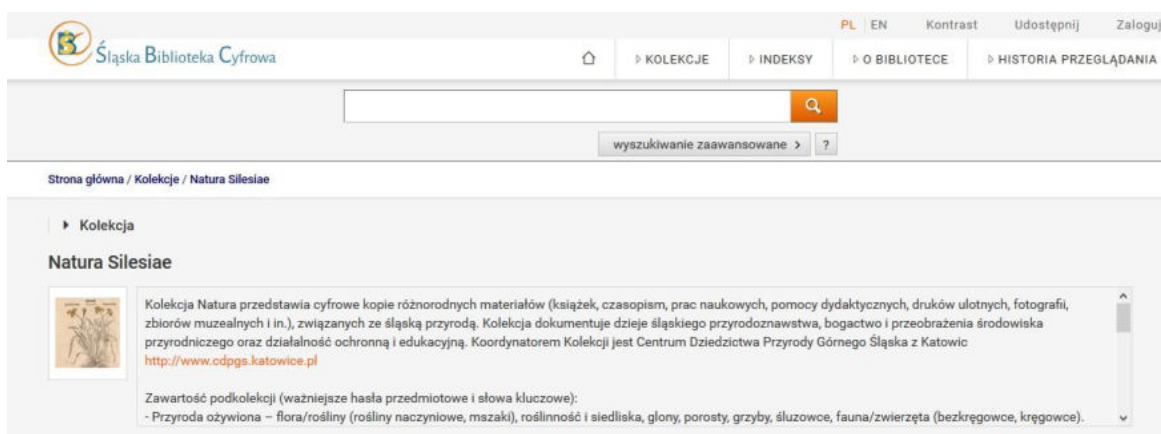

Ryc. 7.2. Magazyn zbiorów bibliotecznych Centrum. Fot. M. Duda
Fig. 7.2. Magazine of the Center's library. Photo by M. Duda

Ryc. 7.3. Strona główna kolekcji „Biblioteka Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska” w Śląskiej Bibliotece Cyfrowej [<https://www.sbc.org.pl/dlibra/collectiondescription/138>, dostęp: 12.05.2018]

Fig. 7.3. Home page of the collection "Library of the Upper Silesian Nature Heritage Centre" in the Silesian Digital Library [<https://www.sbc.org.pl/dlibra/collectiondescription/138>, accessed on 12.05.2018]

Ryc. 7.4. Strona główna kolekcji „Natura Silesiae” w Śląskiej Bibliotece Cyfrowej [<https://www.sbc.org.pl/dlibra/collectiondescription/244>, dostęp: 12.05.2018]

Fig. 7.4. Home page of the "Natura Silesiae" collection at the Silesian Digital Library [<https://www.sbc.org.pl/dlibra/collectiondescription/244>, accessed on 12.05.2018]

Ryc. 7.5. Strona główna internetowego katalogu zbiorów bibliotecznych Centrum. [<http://biblioteka.cdpgs.katowice.pl>, dostęp: 22.10.2018]

Fig. 7.5. Home page of the Center's online library catalog. [<http://biblioteka.cdpgs.katowice.pl>, accessed on 22.10.2018]

7.4. Wymiana wydawnictw

Zbiory biblioteczne Centrum wzbogaca wymiana wydawnictw, która w latach 1994-2017 była prowadzona z 34 instytucjami, w tym z 11 zagranicznymi (tab. 7.4). W związku z cyfryzacją działalności wydawniczej, tradycyjna wymiana wydawnictw zastępowana jest obecnie przez dostęp on-line do publikacji.

Tabela 7.4. Wykaz instytucji, z którymi Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska prowadziło wymianę wydawnictw w latach 1994-2017.

Table 7.4. The list of institutions with which the Upper Silesian Nature Heritage Centre has been conducting the exchange of publications in the years 1994-2017.

Nazwa instytucji Name of institution	Tytuły wydawnictw Titles of publishing
Białowiecki Park Narodowy - Biblioteka Białowieża	Księga Rodowodowa Żubrów
Biebrzański Park Narodowy Osowiec - Twierdza	Nasz Biebrza
Centrum Badań nad Człowiekiem i Środowiskiem UŚ Katowice	Problemy środowiska i jego ochrony
Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka (UŚ i UE) (dawniej Biblioteka Główna Uniwersytetu Śląskiego) Katowice	Acta Biologica Silesiana Kształtowanie środowiska geograficznego i ochrona przyrody na obszarach uprzemysłowionych i zurbanizowanych Geographia. Studia et Dissertationes wydawnictwa zwarte
Česká Botanická Společnost Praga, Czeska Republika	Zprávy České botanické společnosti Preslia
Daphne Inštitút Aplikovanej Ekológie Bratysława, Słowacka Republika	wydawnictwa zwarte
European Commission Bruksela, Belgia	Natura 2000 Newsletter
Górnośląski Oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno- Krajoznawczego w Katowicach	Krajoznawca Górnośląski
Instytut Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego Kraków	Zeszyty Naukowe UJ. Prace Botaniczne
Instytut Ochrony Przyrody PAN - Biblioteka Kraków	Chrońmy Przyrodę Ojczystą Nature Conservation
Katedra Biologii a Ekologii Přírodovědecká fakulta Ostravská Univerzita Ostrawa, Czeska Republika	wydawnictwa zwarte
Katedra Ochrony Przyrody Uniwersytetu Łódzkiego Łódź	wydawnictwa zwarte
Muzeum Górnośląskie w Bytomiu - Biblioteka	Rocznik Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu. Przyroda Rocznik Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu. Entomologia
Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków Gdańsk	Ptaki
Opolskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk Opole	Nature Journal (dawniej Zeszyty Przyrodnicze OTPN)
Oravské múzeum Orawski Podzamek, Republika Słowacka	Zborník Oravského múzea
Přírodovědecká fakulta Ostravská Univerzita Ostrawa, Czeska Republika	wydawnictwa zwarte
PTOP „Salamandra” Poznań	Salamandra
Redakcja „Przyrody Śląska Opolskiego” Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu	Przyroda Śląska Opolskiego
Slezská Univerzita v Opavě - Univerzitní knihovna Opawa, Czeska Republika	Časopis Slezského zemského muzea. Série A, Vědy přírodní

Slezské Zemské Muzeum Opawa, Czeska Republika	Acta Musei Silesiae. Scientiae Naturales
Správa Chránenej Krajinej Oblasti Horná Orava Namiestowo, Republika Słowacka	wydawnictwa zwarte
Správa Chráněné Krajinně Oblasti Poodří Ostrawa, Czeska Republika	Poodří
Stowarzyszenie dla Natury „Wilk” Twardorzeczka	Wileza sieć wydawnictwa zwarte
Stowarzyszenie Ekologiczno-Kulturalne „Klub Gaja” Wilkowice	Współodczuwanie Wisła Fax wydawnictwa zwarte
Stowarzyszenie „Pracownia na Rzecz Wszystkich Istot” Bystra	Dzikie Życie
Štátna ochrana prírody Slovenskej Republiky Bańska Bystrzyca, Republika Słowacka	Chránené územia Slovenska Ochrana prírody Slovenska
Wydział Biologii i Ochrony Środowiska Uniwersytetu Łódzkiego - Biblioteka Łódź	Przyroda Polski Środkowej
Wydział Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego - Biblioteka Sosnowiec	Contemporary Trends in Geoscience Kras i Speleologia
Zakład Ekologii Roślin i Ochrony Środowiska Uniwersytetu im. A. Mickiewicza - Biblioteka Poznań	Badania fizjograficzne. Botanika Biodiversity Research and Conservation Biological letters
Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego Będzin	wydawnictwa zwarte
Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego Oddział w Rudach	Scripta Rudensia
Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego Oddział w Żywcu	Beskidzkie Parki Krajobrazowe Biuletyn Informacyjny Oddziału Biura ZPKWŚ w Żywcu
Wydawnictwo Alatus Katowice	wydawnictwa zwarte

Piśmiennictwo

- Wower A. 2016. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. Biblioteka, s.: 58-59.
 W: Bratkowski P., Lis R., Szulc M. (red.) 2017. Cyfrowa pamięć regionu. 10 lat Śląskiej Biblioteki Cyfrowej. Biblioteka Śląska, Katowice, ss. 127.
 [Publikacja udostępniona w Śląskiej Bibliotece Cyfrowej pod adresem: <http://www.sbc.org.pl/dlibra/docmetadata?id=255026>]
 Wower A., Duda M. 2018. Biblioteka Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. Przyroda Górnego Śląska, 93: 15.

Fot./Photo by J. B. Parusel

Rozdział 8. Udostępnianie informacji o środowisku

Chapter 8. Sharing information about nature and environment

8. Udostępnianie informacji o środowisku

Agnieszka Wower

Bardziej specjalistyczne dane przekazywane są zainteresowanym w ramach procedury udostępniania informacji o środowisku i jego ochronie oraz w trakcie konsultacji bibliograficznych i naukowych.

Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska udostępnia informację o środowisku na podstawie ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2016, poz. 353) oraz ustawy z dnia 25 lutego 2016 roku o ponownym wykorzystywaniu informacji sektora publicznego (Dz. U. 2016, poz. 352). Informacje udostępniane są w trybie wnioskowym oraz szybkim (informacje mailowe, ustne i telefoniczne, nie wymagające wyszukiwania).

W latach 2008-2017 rozpatrzono 132 wnioski o udostępnienie, bądź ponowne wykorzystanie informacji o środowisku. Udostępnione informacje dotyczyły m.in. danych przyrodniczych z terenu planowanych inwestycji, stanowisk chronionych gatunków, obiektów i obszarów chronionych i przyrodniczo cennych (w tym ich powoływania), przebiegu korytarzy ekologicznych, ochrony dolin rzecznych, monitoringu niektórych gatunków, sposobu postępowania ze znalezionymi zwierzętami, sposobu postępowania w przypadku budynków zasiedlonych przez zwierzęta, pomocy w oznaczeniu gatunków, edukacji przyrodniczej, ścieżek przyrodniczych, budek dla ptaków i nietoperzy, ochrony ptaków i nietoperzy podczas ocieplania budynków, zwalczania inwazyjnych gatunków roślin, zbiorów bibliotecznych Centrum oraz porad prawnych.

Wnioskodawcami były firmy (45), osoby prywatne (42), organy administracji rządowej i samorządowej (18), urzędy miast i gmin (16), organizacje pozarządowe i fundacje (6) oraz instytucje (5). Wnioski składała m.in. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Katowicach (wcześniej Wojewódzki Konserwator Przyrody w Katowicach), Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Katowicach (wcześniej Główny Konserwator Przyrody), Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Katowicach, Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad o/Katowice, Główny Instytut Górnictwa (Zakład Ochrony Wód), Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska – Centrum UNEP/GRID-Warszawa.

Informacje udostępniane były na potrzeby m.in. prognoz, raportów i ocen oddziaływania na środowisko, waloryzacji przyrodniczych, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, działań czynnej ochrony przyrody, lokalnych opracowań ekofizjograficznych i programów ochrony środowiska, postępowań administracyjnych, publikacji naukowych i popularnonaukowych, prac naukowych/doktoratów, prac magisterskich i licencjackich oraz projektów i olimpiad szkolnych.

Centrum udostępniało również dane przyrodnicze na potrzeby realizowanych programów i projektów naukowych, bądź działań z zakresu ochrony przyrody, w ramach współpracy z instytucjami naukowymi i organizacjami pozarządowymi, m.in. z Uniwersytetem Śląskim, Instytutem Ochrony Przyrody PAN, Sekcją Odonatologiczną Polskiego Towarzystwa Entomologicznego, Towarzystwem Herpetologicznym NATRIX oraz Pracownią na rzecz Wszystkich Istot, Górnośląskim Towarzystwem Przyrodniczym im. Andrzeja Czudka oraz Porozumieniem dla Ochrony Nietoperzy. Ważniejsze z nich, to (w ujęciu chronologicznym): przekazanie danych do „Czerwonej Księgi Zwierząt” Uniwersytetowi Jagiellońskiemu w Krakowie (1997), przekazanie danych koordynatorom „Atlasu ważek Polski” (2007, 2008), udostępnienie projektu przebiegu korytarzy ekologicznych w województwie

śląskim Zakładowi Badania Ssaków PAN w Białowieży, na potrzeby opracowania krajowej sieci korytarzy łączącej obszary „Natura 2000” (2009), przekazanie danych o terenach przemysłowych Głównemu Instytutowi Górnictwa, na potrzeby projektu OPI-TTP (2011), przekazanie danych do bazy BioGeo-Silesia ORSIP (od 2012), udostępnienie informacji na potrzeby projektu „Karpaty łączą” UNEP/GRID-Warszawa (2016, 2017), przekazanie danych do „Banku Danych o Zasobach Przyrodniczych” – bazy prowadzonej przez Generalną Dyрекcję Ochrony Środowiska (2017).

Zasoby bazy fotograficznej Centrum udostępniane były nieodpłatnie na potrzeby publikacji w materiałach prasowych, naukowych i popularnonaukowych oraz wystaw, m.in.: informatora o przyrodzie gminy Ogrodzieniec (2003), pakietu edukacyjnego wydanego przez Śląski Ogród Zoologiczny (2015), opracowania „Ziemia Raciborska” (2015) oraz wystawy o ważkach w Muzeum Fauny i Flory Morskiej i Śródlądowej w Jaworzu (2015).

W 2015 roku Centrum rozpoczęło publikację kart z zakresu informacji o środowisku w serwisie Ekoportal (www.ekoportal.gov.pl), prowadzonym przez Ministerstwo Środowiska. Do 2018 roku opublikowano 81 kart z lat 2012-2017. W większości były to wnioski o wydanie zezwolenia na czynności podlegające zakazom oraz informacje i sprawozdania z zakresu wykorzystania zezwolenia na czynności podlegające zakazom, sporządzane na potrzeby prowadzonych badań naukowych, czynnej ochrony przyrody oraz działań edukacyjnych.

Biblioteka fachowa Centrum udziela konsultacji bibliograficznych. W latach 1996-2017 ze zbiorów bibliotecznych skorzystały 984 osoby, którym udostępniono 4376 pozycji bibliotecznych. Ważnym źródłem informacji o przyrodzie są również wydawnictwa Centrum oraz opracowania, wykonywane na potrzeby dokumentów strategicznych i planistycznych województwa śląskiego (opracowania ekofizjograficzne, prognozy oddziaływania na środowisko).

Dane przyrodnicze gromadzone w bazach danych Centrum są także sukcesywnie udostępniane w module Przyroda Otwartego Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej (ORSIP) – Geoportalu Województwa Śląskiego.

Strony internetowe:

Ekoportal.gov.pl

Publicznie dostępny wykaz danych (PDWD)

<http://www.ekoportal.gov.pl>

<https://wykaz.ekoportal.pl/CardList.seam?clearParams=true&cid=77640>

Dostęp: 03.10.2018

ORSIP – Geoportal Województwa Śląskiego

<http://www.orsip.pl/uslugi/przyroda#>

Dostęp: 03.10.2018

Fot./Photo by A. Miszta

Rozdział 9. Współpraca krajowa i zagraniczna
Chapter 9. National and international cooperation

9. Współpraca krajowa i zagraniczna

Agnieszka Wower, Jerzy B. Parusel

W działaniach na rzecz dobra przyrody Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska współpracuje z różnymi instytucjami i organizacjami, tak krajowymi jak i zagranicznymi. Współpraca dotyczy przede wszystkim badań naukowych, ochrony wybranych gatunków i terenów, przygotowywania publikacji, organizacji seminariów i wystaw oraz wymiany informacji i wydawnictw. Krótką charakterystykę ważniejszych działań podejmowanych w latach 1992-2017 w układzie chronologicznym oraz wykaz ważniejszych instytucji i organizacji, które współpracowały z Centrum przedstawiono poniżej.

9.1. Współpraca krajowa

9.1.1. Obszary problemowe

Ochrona przyrody

- Dyrektor Centrum uczestniczy od roku 1994 w pracach Regionalnej Rady Ochrony Przyrody (wcześniej Wojewódzkiej Komisji Ochrony Przyrody).
- Od roku 1995 Centrum współpracowało z parkami krajobrazowymi województwa katowickiego, a od roku 2000 współpracuje z Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego w działaniach w zakresie czynnej ochrony przyrody, edukacji przyrodniczej i szkoleń oraz opiniowania planowanych przedsięwzięć na terenie parków krajobrazowych. W roku 2016 dyrektor Centrum został członkiem Rady Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego.
- W roku 1995 współpracowano z regionalnym przedstawicielem Europejskiej Fundacji ECOVAST w Tychach, działającej na rzecz przywrócenia wartości przyrodniczej wsi i agroturystyki.
- W latach 1995-1998 Centrum współpracowało z Komisją Ochrony Środowiska i Utylizacji Odpadów PAN w Katowicach; dyrektor Centrum był członkiem tej komisji w latach 1996-1998.
- Od roku 1996 Centrum współpracuje z Pracownią na rzecz Wszystkich Istot w działaniach interwencyjnych na rzecz ochrony przyrody, a także edukacji przyrodniczej.
- W roku 1999 rozpoczęto współpracę z Fundacją Wspierania Inicjatyw Ekologicznych w Krakowie w zakresie opracowania krajowych standardów certyfikacji lasów (dyrektor Centrum został członkiem grupy roboczej). Centrum współpracowało z Fundacją w projekcie dotyczącym wdrażania ustawy o szkodach w środowisku (2008) na przykładzie inwestycji realizowanych na terenie województwa śląskiego (wybór i charakterystyka inwestycji zrealizowanych, realizowanych i planowanych do realizacji).
- W działalności opiniodawczo-doradczej od roku 1999 Centrum ściśle współpracuje z wydziałami Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego, a zwłaszcza z Wydziałem Planowania Strategicznego i Przestrzennego (obecnie z Wydziałem Rozwoju Regionalnego), Wydziałem Terenów Wiejskich i Wydziałem Ochrony Środowiska oraz Biurem ds. Planowania Przestrzennego.

- Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000.
W 2002 roku Centrum uczestniczyło w pracach Wojewódzkiego Zespołu Realizacyjnego ds. sieci Natura 2000. Opiniowano, opracowano i weryfikowano, we współpracy z Instytutem Ochrony Przyrody PAN w Krakowie oraz organizacjami pozarządowymi, dokumentację (SDF-y) dla 49 obszarów. Prace nad siecią Natura 2000 były kontynuowane w latach następnych we współpracy z Ministerstwem Środowiska oraz Generalną Dyrekcją Ochrony Środowiska i Regionalną Dyrekcją Ochrony Środowiska w Katowicach. Opiniowano rozporządzenia Ministra Środowiska dotyczące obszarów Natura 2000 oraz uczestniczono aktywnie w pracach nad planami zadań ochronnych dla obszarów włączonych już do sieci ekologicznej. W 2004 roku Centrum współpracowało z organizacjami pozarządowymi – Klubem Przyrodników, Ogólnopolskim Towarzystwem Ochrony Ptaków, Fundacją WWF Polska – przy opracowaniu tzw. listy cieni (Shadow List) obszarów Natura 2000 dla województwa śląskiego, czyli propozycji uzupełnienia wersji rządowej sieci Natura 2000 w Polsce.
- Od roku 2003 Centrum współpracuje z Regionalną Dyrekcją Lasów Państwowych (RDLP) w Katowicach oraz nadleśnictwami jej podległymi. W 2003 r. dyrektor Centrum uczestniczył w pracach Zespołu Konsultacyjnego ds. opracowania „Regionalnego Programu Operacyjnego Polityki Leśnej Państwa w Katowicach”. Centrum uczestniczyło w pracach nad sporządzeniem planów urządzania lasu wraz z programem ochrony przyrody i prognozą oddziaływania na środowisko dla nadleśnictw: Kobiór (2003, 2012), Świerklaniec (2012), Rudy Raciborskie (2015). W roku 2017 uczestniczono w posiedzeniu Komisji Założeń Planu w Nadleśnictwie Koszęcin.
- W latach 2007-2011 dyrektor Centrum brał udział w pracach Komitetu Ochrony Przyrody PAN w Krakowie.
- Od roku 2008 Centrum współpracuje z Regionalną Dyrekcją Ochrony Środowiska (RDOŚ) w Katowicach w zakresie ochrony przyrody (udział w pracach nad Europejską Siecią Ekologiczną Natura 2000, opiniowanie aktów prawnych dotyczących obszarów chronionych, opiniowanie przedsięwzięć, zgłaszanie interwencji). Dyrektor Centrum jest członkiem Regionalnej Rady Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego, pełniąc obecnie funkcję Zastępcy Przewodniczącego Rady.
- Od roku 2008 dyrektor Centrum uczestniczy, z ramienia Zarządu Województwa Śląskiego, w pracach Krajowego Komitetu Sterującego Konwencji Karpackiej.
- W roku 2012 uczestniczono w warsztatach Zespołu eksperckiego Środowisko i Przestrzeń w ramach prac nad „Regionalnym Programem Operacyjnym na lata 2014-2020.
- W latach 2012-2015 dyrektor Centrum uczestniczył w pracach Regionalnej (wcześniej Wojewódzkiej) Komisji ds. Ocen Oddziaływania na Środowisko w Katowicach.
- W roku 2014 Centrum współpracowało z organami ochrony przyrody (Generalną Dyrekcją Ochrony Środowiska i RDOŚ w Katowicach) oraz Urzędem Marszałkowskim Województwa Śląskiego w zakresie ustalenia faktycznego przebiegu granic form ochrony przyrody – rezerwatów przyrody, użytków ekologicznych, obszarów chronionego krajobrazu.
- W roku 2015 uczestniczono w 4 spotkaniach sygnatariuszy apelu na temat wycinki drzew w Parku Śląskim oraz w spotkaniu z Zarządem Parku. Efektem tego spotkania było powołanie Rady ds. Różnorodności Biologicznej Parku Śląskiego.

- W roku 2015 Centrum podjęło współpracę z Górnośląskim Towarzystwem Przyrodniczym im. A. Czudka w Katowicach w działaniach interwencyjnych na rzecz ochrony przyrody (głównie ochrony płazów w trakcie planowania i realizowania inwestycji komunikacyjnych).
- Od roku 2016 dyrektor Centrum uczestniczy w pracach Rady ds. Różnorodności Biologicznej Parku Śląskiego.
- W roku 2017 rozpoczęto współpracę z Klubem Przyrodników w zakresie realizacji projektu „Rezerваты przyrody – czas na comeback” (stworzenie współczesnej koncepcji rozwoju ochrony rezerwatowej w Polsce). Centrum przygotowało wstępną propozycję 12 nowych rezerwatów przyrody oraz opracowało dla nich karty zgłoszenia, które przesłano do koordynatora. Zweryfikowano również 50 kolejnych propozycji.

Ochrona dolin rzecznych i terenów podmokłych

- W ramach działań na rzecz ochrony cennych obiektów przyrody nieożywionej oraz dolin rzecznych w województwie śląskim prowadzona jest od roku 2001 stała współpraca z Wydziałem Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego.
- W 2003 r. uczestniczono w pracach Grupy roboczej ds. „Programu dla Wisły i jej dorzecza na lata 2002-2020”.
- W latach 2003-2010 Centrum współpracowało z: Zakładem Biologii Wód Instytutu Ochrony Przyrody PAN w Krakowie, Muzeum Przyrodniczym Uniwersytetu Wrocławskiego we Wrocławiu oraz Uniwersytetem Łódzkim w zakresie oceny zagrożenia ichtiofauny, ochrony dolin rzecznych, wyznaczania korytarzy ekologicznych oraz prac nad programem małej retencji w województwie śląskim.
- Wspólnie z organizacjami pozarządowymi – Fundacją WWF Polska, Klubem Gaja, Towarzystwem na Rzecz Ziemi – Centrum podejmowało w roku 2004 działania prawne oraz organizowało wystawy i spotkania, których celem było propagowanie ochrony najcenniejszych fragmentów dolin rzecznych w województwie śląskim.
- Centrum ściśle współpracowało w latach 2004-2017 ze Śląskim Zarządem Melioracji i Urzędzeń Wodnych w Katowicach w zakresie ustalania i opiniowania projektów i przedsięwzięć z zakresu melioracji cieków wodnych w województwie śląskim, a w latach 2005-2016 w opracowywaniu, aktualizowaniu, opiniowaniu i konsultowaniu programu małej retencji dla województwa śląskiego oraz prognozy oddziaływania tego przedsięwzięcia na środowisko.
- W roku 2006 uczestniczono w spotkaniach dotyczących Programu „Przyjazna Kłodnica”, organizowanych przez Instytut Ekologii Terenów Uprzemysłowionych w Katowicach.
- W roku 2008 uczestniczono w posiedzeniach Komisji ds. Udziału Społeczeństwa przy Radach Gospodarki Wodnej Regionów Wodnych: Małej Wisły i Górnej Odry.
- W 2009 r. uczestniczono w posiedzeniach Rady Programowej Międzygminnego Programu Rewitalizacji Czarnej Przemszy „Wspólna Rzeka”.
- W 2017 r. uczestniczono w pracach zespołu doradczego ds. rozwijania żeglugi śródlądowej na terenie województwa śląskiego (udział w obradach zespołu, przygotowanie prezentacji dotyczącej uwarunkowań środowiskowych realizacji Kanału Śląskiego i Kanału Odra-Dunaj).

Ochrona rzadkich i zagrożonych gatunków roślin

- Od 1998 roku Centrum współpracuje z Ogrodem Botanicznym – Centrum Zachowania Różnorodności Biologicznej Polskiej Akademii Nauk w Powsinie w zakresie tworzenia regionalnego banku genów roślin naczyniowych zagrożonych na Górnym Śląsku. Ustalono listę gatunków przeznaczonych do przechowywania w ciekłym azocie i do testów oraz zasady zbioru nasion do banku i zagospodarowania uzyskiwanych siewek, a także dokonano zbioru nasion wybranych gatunków w latach 1998, 2008 i 2017.
- Przy współpracy z Katedrą Botaniki, Katedrą Geobotaniki i Ochrony Przyrody (obecnie Katedrą Botaniki i Ochrony Przyrody) i Katedrą Genetyki Uniwersytetu Śląskiego oraz Katedrą Ochrony Przyrody i Katedrą Botaniki Uniwersytetu Łódzkiego podejmowane są działania na rzecz ochrony rzadkich i ginących gatunków roślin (m.in. jęczyczki syberyjskiej, marsylii czterolistnej) oraz szczególnie cennych botanicznie obszarów w województwie śląskim.
- Od roku 2002 Centrum współpracuje z Miejskim Ogrodem Botanicznym w Zabrze oraz Arboretum i Zakładem Fizjografii w Bolestraszcach w ramach programu restytucji marsylii czterolistnej.
- Centrum podejmowało współpracę z niektórymi nadleśnictwami RDLP Katowice w związku z ochroną stanowisk rzadkich lub chronionych gatunków roślin w lasach.
- Centrum współpracowało ze Śląskim Ogrodem Botanicznym w zakresie opiniowania działań w zakresie ochrony *ex situ* gatunków roślin i siedlisk przyrodniczych, uczestniczono także w pracach Zarządu Ogródu (2003, 2013).

Ochrona rzadkich i zagrożonych gatunków zwierząt

- W latach 1996-2010 Centrum współpracowało w Uniwersytecie Wrocławskim w zakresie oceny zagrożenia kręgowców.
- W latach 1997-2000 Centrum współpracowało z Polskim Towarzystwem Ochrony Przyrody „pro Natura” we Wrocławiu, Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody w Katowicach i zakładami energetycznymi w zakresie czynnej ochrony gniazd bociana białego.
- Centrum od roku 1999 współpracuje z Instytutem Ochrony Przyrody PAN w Krakowie w zakresie monitoringu dużych drapieżników. W roku 2010 uczestniczono w opracowaniu strategii ochrony niedźwiedzia brunatnego w Polsce.
- W 2001 roku Centrum przystąpiło do Porozumienia dla Ochrony Nietoperzy (PON), które zrzesza kilkanaście organizacji i instytucji aktywnie chroniących nietoperze w Polsce. We współpracy z PON Centrum realizowało w latach 2001-2011 projekty, których celem była ochrona cennych stanowisk nietoperzy (zimowisk i kolonii rozrodczych) oraz ochrona nietoperzy w lasach. Centrum aktywnie współpracowało wówczas z organizacjami współtworzącymi PON: Polskim Towarzystwem Ochrony Przyrody „Salamandra”, Grupą do Badań i Ochrony Nietoperzy Polskiego Towarzystwa Przyjaciół Przyrody „pro Natura”, Towarzystwem Przyrodniczym „Bocian”, Stowarzyszeniem dla Natury „WILK” oraz Ogólnopolskim Towarzystwem Ochrony Nietoperzy. W ramach działań z zakresu ochrony nietoperzy, Centrum współpracowało również z chiropterologami związanymi z wieloma innymi instytucjami i organizacjami w kraju: Instytutem Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN w Krakowie, Katedrą Ekologii i Zoologii Kręgowców Uniwersytetu Łódzkiego, Instytutem Zoologii Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytecie Opolskim, Zespołem Parków

Krajobrazowych Województwa Śląskiego oraz „Leśnym Pogotowiem” – Schroniskiem dla Dzikich Zwierząt w Mikołowie przy Nadleśnictwie Katowice. W zakresie ochrony nietoperzy w lasach Centrum współpracowało z kilkoma nadleśnictwami RDLP Katowice. Ponadto, Centrum uczestniczyło w latach 2001-2011 w opracowywaniu krajowych raportów w ramach współpracy EUROBATS („Porozumienie o ochronie populacji europejskich nietoperzy”, zawarte w ramach Konwencji Bońskiej).

- W latach 2006-2007 Centrum uczestniczyło w programie ochrony wydry i zasobów rybnych, koordynowanym przez Górnośląskie Koło Polskiego Towarzystwa Przyjaciół Przyrody „pro Natura” z Bytomia.
- W roku 2007 współpracowano ze Stowarzyszeniem dla Natury „Wilk” przy projekcie korytarzy teriologicznych dla ssaków, a w latach następnych także w zakresie ochrony nietoperzy, monitoringu dużych drapieżników, publikacji regionalnych czerwonych list gatunków zagrożonych.
- W latach 2014-2017 Centrum współpracowało z Fundacją Greenpeace Polska w Warszawie w czynnej ochronie dzikich owadów zapylających.
- Centrum podejmowało współpracę z niektórymi nadleśnictwami RDLP Katowice w związku z ochroną stanowisk rzadkich lub chronionych gatunków ważek w lasach.
- Centrum współpracuje z Leśnym Pogotowiem – Ośrodkiem Rehabilitacji i Schroniskiem dla Dzikich Zwierząt, działającym przy Nadleśnictwie Katowice, w zakresie ratowania zwierząt wymagających opieki weterynaryjnej.

Badania naukowe

- Od roku 1996 Centrum współpracuje z Uniwersytetem Śląskim na polu naukowo-badawczym oraz edukacyjnym. W latach 2011-2015 Centrum – reprezentujące razem ze Śląskim Centrum Społeczeństwa Informacyjnego Województwo Śląskie – realizowało, w partnerstwie z Uniwersytetem Śląskim, projekt „Ogólnodostępna baza danych bio- i georóżnorodności Województwa Śląskiego – integralna część Otwartego Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej, BIOGEO-SILESIA ORSIP”. Projekt miał na celu zgromadzenie i udostępnienie informacji o środowisku przyrodniczym województwa śląskiego, integrację działań na rzecz zrównoważonego rozwoju oraz skuteczne zarządzanie środowiskiem.
- Od roku 1996 Centrum współpracuje ze Śląską Akademią Medyczną (obecnie Śląski Uniwersytet Medyczny) w Katowicach w zakresie oceny zagrożenia oraz rozmieszczenia brioflory w województwie śląskim.
- Od roku 1999 Centrum współpracuje z Instytutem Ochrony Przyrody PAN w Krakowie w zakresie monitoringu dużych drapieżników, monitoringu gatunków i siedlisk przyrodniczych, publikacji czerwonych ksiąg gatunków zagrożonych oraz atlasów rozmieszczenia gatunków. W 2008 r. przeprowadzono badania ankietowe dla Instytutu (dr hab. Z. Jakubiec z Dolnośląskiej Stacji Terenowej Instytutu Ochrony Przyrody PAN we Wrocławiu) na temat synantropizacji dzika w miastach aglomeracji górnośląskiej.
- Od roku 2009 realizowany jest we współpracy z Zakładem Zoologii Systematycznej Wydziału Biologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu program pt. „Monitoring rozmieszczenia i liczebności chomika europejskiego *Cricetus cricetus* na terenie województwa śląskiego”.

- Od 2010 r. Centrum uczestniczy w monitoringu przyrodniczym „Wojewódzkiego Programu Aktywizacji Gospodarczej oraz Zachowania Dziedzictwa Kulturowego Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej Owca Plus do roku 2020”. W ramach tego projektu prowadzone są badania na temat wpływu użytkowania pasterskiego na stan siedlisk przyrodniczych, populacje rzadkich i zagrożonych gatunków roślin oraz różnorodność biologiczną.
- W 2011 r. podpisano dwa porozumienia z Wydziałem Biologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w sprawie współpracy naukowo-badawczej, dotyczącej mięczaków i jeży oraz udostępnienia danych do „Atlasu ssaków Polski”.
- W latach 2015-2017 Centrum współpracowało z Górnośląskim Kołem Ornitologicznym w zakresie badań ornitologicznych w województwie śląskim.
- Pracownicy Centrum współpracują z Muzeum Górnośląskim w Bytomiu w zakresie opracowania historycznych zbiorów przyrodniczych (dotychczas mrówek, ważek i mięczaków) oraz uzupełniania kolekcji Muzeum o zbiory współczesne. Ciekawsze obserwacje ornitologiczne przesyłane są do Banku Informacji Awifaunistycznej Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu.
- Pracownicy Centrum są wieloletnimi członkami towarzystw naukowych – Śląskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Śląskiego Towarzystwa Entomologicznego, Stowarzyszenia Malakologów Polskich, Górnośląskiego Koła Ornitologicznego. Współpracują również z Małopolskim Towarzystwem Ornitologicznym.

Edukacja przyrodnicza

- Od roku 1995 Centrum współpracuje ze szkołami w ramach programu „Przyroda wokół nas” oraz dwóch programów badawczo-edukacyjnych: 1/„Monitoring rozmieszczenia i liczebności chomika europejskiego na terenie województwa śląskiego” (2006-2013), 2/„Wstężyk – kolorowy dowód ewolucji” (2012-2013).
- Od roku 1995 Centrum współpracuje ze szkołami z południowych dzielnic Katowic na rzecz ochrony przyrody rezerwatu przyrody „Ochojec”.
- Od roku 1995 Centrum współpracuje z mediami regionalnymi (prasa, radio, telewizja) w zakresie edukacji przyrodniczej.
- W latach 1995-2004 Centrum współpracowało z Fundacją Ekologiczną „Silesia” w Katowicach w zakresie edukacji ekologicznej.
- Od roku 1996 Centrum współpracuje z Pałacem Młodzieży w Katowicach w zakresie prowadzenia zajęć przyrodniczych, organizacji wystaw oraz udziału w jury konkursów ekologicznych.
- W latach 1996-1999 Centrum współpracowało z Fundacją na Dobro Harcerstwa Górnośląskiego w zakresie realizacji programu edukacji ekologicznej harcerskich drużyn wodnych „Przyroda Ahoj!”.
- W latach 1996-2000 Centrum współpracowało z Górnośląskim Przedsiębiorstwem Wodociągów w Katowicach w zakresie organizacji warsztatów artystyczno-przyrodniczych „Żubry potrzebują Indian” w Wiśle Wielkiej.
- W 1997 roku Centrum przystąpiło do Regionalnego Centrum Edukacji Ekologicznej (RCEE), działającego przy Fundacji Ekologicznej „Silesia” i uczestniczyło w jego pracach w latach 1997-2004.

- W roku 1998 wspólnie z Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu przygotowano wystawę pt. „*Klejnoty kolekcji Ordynacji Dzieduszyckich ze Lwowa*”.
- W latach 1999-2004 i 2010 Centrum współpracowało z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach w zakresie wsparcia finansowego działań edukacyjnych Centrum.
- Od roku 2000 Centrum współpracuje z Oddziałem Górnośląskim Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego w Sosnowcu w zakresie działań związanych z konkursem geologicznym (udział dyrektora Centrum w pracach jury).
- W roku 2001 Centrum współpracowało z RDLP w Katowicach na polu edukacji przyrodniczej w zakresie organizacji konkursu z okazji Międzynarodowego Roku Nietoperzy, a w latach 2003-2016 w zakresie organizacji szkoleń dla pracowników nadleśnictw na temat sieci Natura 2000, gatunków wskaźnikowych, rozpoznawania chronionych i zagrożonych gatunków ważek oraz ochrony nietoperzy w lasach.
- W latach 2001 i 2004 współpracowano z firmą ECOTONE Sp. J. w Sopocie na polu edukacji przyrodniczej w zakresie wsparcia konkursu z okazji Międzynarodowego Roku Nietoperzy oraz dofinansowania serwisu internetowego Centrum.
- Od roku 2003 Centrum współpracuje z Grupą Regionalną Katowice Polskiego Stowarzyszenia Animatorów Pedagogiki Celestyna Freineta w zakresie edukacji przyrodniczej nauczycieli i młodzieży szkolnej oraz czynnego udziału w konferencjach metodycznych organizowanych przez to Stowarzyszenie (2006).
- We współpracy z Komitetem Ochrony Orłów w latach 2003-2004 zrealizowano warsztaty dla nauczycieli szkół podstawowych pt. „Metody aktywizacji przyrodniczej w edukacji szkolnej” w oparciu o pakiet edukacyjny „Ptaki drapieżne” opracowany przez Komitet Ochrony Orłów.
- W roku 2004 Centrum było współorganizatorem wystawy „Nie zabierajmy rzekom przestrzeni” wspólnie z organizacjami pozarządowymi: Światowym Funduszem na rzecz Ochrony Przyrody WWF Polska, Stowarzyszeniem Ekologiczno-Kulturalnym „Klub Gaja” i Towarzystwem na Rzecz Ziemi oraz wystawy „Graniczne meandry Odry – europejski fenomen przyrody” wraz z WWF Polska i Fundacją Zielonej Ligi oraz we współpracy z Muzeum Nowojickiego w Czechach.
- W latach 2004-2010 współpracowano z Okręgiem Śląskim Związku Polskich Fotografów Przyrody, zasiadając w jury corocznych konkursów fotograficznych organizowanych przez Związek.
- W roku 2008 współpracowano ze Stowarzyszeniem Społeczny Ruch Ekologiczno-Rekreacyjno-Sportowy w Bytomiu w zakresie projektu ścieżek dydaktycznych w otoczeniu ośrodka Dolomity Sportowa Dolina. Współpracowano również w zakresie ochrony nietoperzy w Podziemiach Tarnogórsko-Bytomskich.
- W roku 2013 współpracowano z Radą Dzielnicy Piotrowice-Ochojec w Katowicach w zakresie przygotowania materiałów promujących przyrodę dzielnicy.
- Od roku 2013 podjęto współpracę z Fundacją Park Śląski w Chorzowie w zakresie edukacji przyrodniczej.
- W roku 2014 dyrektor Centrum uczestniczył w pracach Rady Programowej kierunku studiów Biologia na Wydziale Biologii i Ochrony Środowiska Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

- W roku 2015 nawiązano kontakt z Katowicami Miastem Ogrodów – Instytucją Kultury im. Krystyny Bochenek w Katowicach, prowadząc w ramach akcji „Śląsko-Zagłębiowskie Szwendania Okoliczne” 3 wycieczki terenowe (od źródeł Ślepiotki, w rezerwacie przyrody „Ochojec”, śladami żubrów pszczyńskich w Lasach Murckowskich).
- Na przełomie lat 2015/2016 współpracowano z nauczycielami Szkoły Podstawowej Nr 30 w Katowicach w przygotowaniu szkolnej ścieżki przyrodniczej w lesie w Ochojcu.
- W roku 2016 podjęto współpracę ze Śląską Organizacją Turystyczną (ŚOT) przy realizacji projektu Centrum pt. „Szlak zabytków przyrody województwa śląskiego”. Opracowanie informacji (opisy, dane przestrzenne) o wybranych przyrodniczych ścieżkach edukacyjnych na potrzeby „Portalu Turystycznego Województwa Śląskiego” (<http://www.slaskie.travel>), prowadzonego przez ŚOT (2017).
- W roku 2017 współpracowano z Regionalnym Instytutem Kultury w Katowicach w organizacji obchodów 25. Europejskich Dni Dziedzictwa pod hasłem „Krajobraz dziedzictwa – dziedzictwo krajobrazu” w zabytkowym parku w Świerklańcu („Przyroda Górnego Śląska” Nr 90/2017).
- W roku 2017 podjęto współpracę z Regionalnym Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach przy realizacji „Programu edukacji regionalnej województwa śląskiego”, jak również działaniach edukacyjnych, organizacji konferencji i szkoleń dla nauczycieli i edukatorów przyrodniczych.
- Współpracowano z różnymi instytucjami i organizacjami w ramach wydarzeń przez nie organizowanych, m.in.: Zimowe Ptakolice, Europejskie Dni Ptaków, „Spring Alive!” – akcje organizowane przez Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków; Noc Biologów i Fascynujący Świat Roślin – akcje organizowane przez Uniwersytet Śląski; Tydzień Ziemi – organizowany przez Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu; konkurs „Zadbajmy o wodę na wsi” organizowany przez Wydział Terenów Wiejskich Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego.

Biblioteka i wydawnictwa

- Od roku 1995 Centrum współpracuje z 23 instytucjami krajowymi w zakresie wymiany wydawnictw (zob. tab. 7.4).
- W latach 1998-2005 i 2011 Centrum współpracowało z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach w zakresie wsparcia finansowego działalności wydawniczej Centrum.
- W latach 1999 i 2001 Centrum współpracowało z Górnośląskim Przedsiębiorstwem Wodociągów S. A. w Katowicach w zakresie wydania wkładki do „Przyrody Górnego Śląska” o Zbiorniku Goczałkowickim.
- W roku 2000 współpracowano z Zakładami Cementowo-Wapienniczymi „Góraždze” S. A. w zakresie wydania wkładki do „Przyrody Górnego Śląska” o rezerwatach przyrody województwa opolskiego oraz z miastem Chorzów w sprawie wydania pierwszej części „Biograficznego słownika przyrodników śląskich”.
- W roku 2001 współpracowano z Katowickim Holdingiem Węglowym w zakresie wydania jednego tomu wydawnictwa seryjnego Materiały Opracowania poświęconego florze osadników wód kopalnianych oraz z firmą ECOTONE w sprawie wydania dwóch plakatów laureatów konkursu „Rok 2001 – Międzynarodowy Rok Nietoperzy”.

- W roku 2009 biblioteka Centrum przystąpiła do „Porozumienia o współtworzeniu Śląskiej Biblioteki Cyfrowej”, w ramach którego zarządza obecnie dwiema kolekcjami tematycznymi.
- W latach 2011-2012 współpracowano z Regionalną Dyrekcją Lasów Państwowych w Katowicach w zakresie wydania 2 numerów tematycznych „Przyrody Górnego Śląska” poświęconych lasom śląskim.
- W roku 2017 biblioteka Centrum została włączona do ogólnokrajowej sieci bibliotecznej jako biblioteka fachowa i działa pod nadzorem merytorycznym Biblioteki Śląskiej.
- W roku 2017 nawiązano współpracę z Instytutem Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej przy redakcji „Encyklopedii Województwa Śląskiego”. Centrum podjęło się pełnienia funkcji koordynatora działu poświęconego przyrodzie. Planowane jest również opracowanie kilku tematów poświęconych edukacji regionalno-przyrodniczej do „Platformy Eduś”.

9.1.2. Instytucje

Wykaz alfabetyczny instytucji, z którymi Centrum współpracowało w latach 1994-2017:

Akademia Wychowania Fizycznego w Katowicach

Arboretum i Zakład Fizjografii w Bolestraszczykach

Biblioteka Śląska w Katowicach

- Śląska Biblioteka Cyfrowa
- Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej

ECOTONE Sp. J. w Sopocie

Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie

Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa w Katowicach

Górnośląskie Przedsiębiorstwo Wodociągów S.A. w Katowicach

Instytut Ekologii Terenów Uprzemysłowionych w Katowicach

Leśne Pogotowie – Ośrodek Rehabilitacji i Schronisko dla Dzikich Zwierząt w Mikołowie przy Nadleśnictwie Katowice

Miejski Ogród Botaniczny w Zabrzu

Ministerstwo Środowiska w Warszawie

Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu

Muzeum Górnośląski Park Etnograficzny w Chorzowie

Muzeum Górnośląskie w Bytomiu

Muzeum Śląskie w Katowicach

Muzeum Zamkowe w Pszczynie

Pałac Młodzieży w Katowicach

Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy – Oddział Górnośląski w Sosnowcu

Park Śląski w Chorzowie

Polska Akademia Nauk

- Dolnośląska Stacja Terenowa Instytutu Ochrony Przyrody PAN we Wrocławiu
- Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie
- Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN w Krakowie
- Komisja Ochrony Środowiska i Utylizacji Odpadów PAN w Katowicach
- Komitet Ochrony Przyrody PAN w Krakowie
- Ogród Botaniczny – Centrum Zachowania Różnorodności Biologicznej PAN w Powsinie
- Zakład Biologii Wód Instytutu Ochrony Przyrody PAN w Krakowie

Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Katowicach

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Katowicach (do roku 2008 Wojewódzki Konserwator Przyrody)

Regionalny Instytut Kultury w Katowicach (wcześniej: Centrum Dziedzictwa Kulturowego Górnego Śląska (1992-2003), Śląskie Centrum Dziedzictwa Kulturowego w Katowicach (2003-2016))

Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach

Starostwo Powiatowe w Pszczynie (wcześniej Urząd Rejonowy w Pszczynie)

Śląska Organizacja Turystyczna w Katowicach

Śląski Ogród Botaniczny Związek Stowarzyszeń w Mikołowie (wcześniej Górnośląski Ogród Botaniczny)

Śląski Ogród Zoologiczny w Chorzowie

Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach (wcześniej Śląska Akademia Medyczna)

Śląski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Katowicach

Śląskie Centrum Społeczeństwa Informacyjnego w Katowicach

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

- Zakład Zoologii Systematycznej
- Zakład Biologii Komórki

Uniwersytet Łódzki w Łodzi

- Katedra Botaniki
- Katedra Ekologii i Zoologii Kręgowców
- Katedra Ochrony Przyrody

Uniwersytet Opolski w Opolu

- Samodzielna Katedra Biosystematyki

Uniwersytet Śląski w Katowicach

- Centrum Studiów nad Człowiekiem i Środowiskiem w Katowicach
- Wydział Biologii i Ochrony Środowiska w Katowicach
- Wydział Nauk o Ziemi w Sosnowcu

Uniwersytet Wrocławski we Wrocławiu

- Instytut Zoologii
- Muzeum Przyrodnicze

Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego

- Biuro ds. Planowania Przestrzennego
- Wydział Geodezji, Kartografii i Gospodarki Nieruchomościami
- Wydział Ochrony Środowiska
- Wydział Rozwoju Regionalnego (wcześniej Wydział Planowania Strategicznego i Przestrzennego)
- Wydział Terenów Wiejskich

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach

Zamek Cieszyn w Cieszynie

Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego w Katowicach z siedzibą w Będzinie

9.1.3. Organizacje

Wykaz alfabetyczny organizacji, z którymi Centrum współpracowało w latach 1994-2017:

Centrum UNEP/GRID-Warszawa w Warszawie

Europejska Fundacja ECOVAST w Tychach

Fundacja dla Dobra Harcerstwa Górnośląskiego w Wiśle Wielkiej

Fundacja Ekologiczna „Silesia” w Katowicach

Fundacja Greenpeace Polska w Warszawie

Fundacja Park Śląski w Chorzowie

Fundacja Przestrzeni Górnego Śląska w Katowicach

Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych w Krakowie

Fundacja WWF Polska w Warszawie

Fundacja Zielonej Ligi w Katowicach

Górnośląski Oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Katowicach

Górnośląskie Koło Ornitologiczne w Bytomiu

Górnośląskie Koło Polskiego Towarzystwa Przyjaciół Przyrody „pro Natura” w Bytomiu

Górnośląskie Towarzystwo Przyrodnicze im. A. Czudka w Katowicach

Katowice Miasto Ogrodów – Instytucja Kultury im. Krystyny Bochenek w Katowicach

Klub Myśli Ekologicznej w Katowicach

Klub Przyrodników (wcześniej Lubuski Klub Przyrodników) w Świebodzinie

Komitet Ochrony Orłów w Olsztynie

Małopolskie Towarzystwo Ornitologiczne w Krakowie

Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków w Markach k. Warszawy

Okręg Śląski Związku Polskich Fotografów Przyrody w Katowicach

Ośrodek Działań Ekologicznych „Źródła” w Łodzi

Piekarskie Stowarzyszenie Przyrodników w Piekarach Śląskich

Polskie Stowarzyszenie Animatorów Pedagogiki Celestyna Freineta – Grupa Regionalna Katowice

Polskie Towarzystwo Entomologiczne

- Sekcja Hymenopterologiczna
- Sekcja Odonatologiczna

Polskie Towarzystwo Ochrony Przyrody „Salamandra” w Poznaniu

Polskie Towarzystwo Przyjaciół Przyrody „pro Natura” we Wrocławiu

Porozumienie dla Ochrony Nietoperzy

Pracownia Edukacji Ekologicznej „Studnia” w Katowicach-Murckach

Pracownia Edukacji Żywej w Katowicach

Pracownia na rzecz Wszystkich Istot w Bystrej

Regionalna Pracownia Krajoznawcza Górnośląskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Katowicach

Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej w Katowicach

Stowarzyszenie dla Natury „Wilk” w Twardorzeczce

Stowarzyszenie Ekologiczno-Kulturalne Klub Gaja w Wilkowicach

Stowarzyszenie Górecki Klub Przyrodniczy w Górkach Wielkich

Stowarzyszenie Malakologów Polskich w Poznaniu

Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Tarnogórskiej

Stowarzyszenie Razem z Naturą w Sosnowcu

Stowarzyszenie Społeczny Ruch Ekologiczno-Rekreacyjno-Sportowy w Bytomiu

Stowarzyszenie Zdrowy Las w Panoszowie

Śląski Oddział Polskiego Towarzystwa Botanicznego w Katowicach

Śląskie Towarzystwo Entomologiczne w Bytomiu

Towarzystwo Herpetologiczne NATRIX we Wrocławiu

Towarzystwo na rzecz Ziemi w Oświęcimiu

Towarzystwo Tych, którzy Popierają Nauki na Górnym Śląsku

Związek Górnośląski w Katowicach

Związek Polskich Fotografów Przyrody – Okręg Śląski w Katowicach

9.1.4. Grupy robocze, komisje, rady, zespoły

Wykaz alfabetyczny grup roboczych, komisji, rad i zespołów, z którymi Centrum współpracowało w latach 1994-2017:

Grupa robocza ds. „Programu dla Wisły i jej dorzecza na lata 2002-2020”

Komisja ds. Udziału Społeczeństwa przy Radach Gospodarki Wodnej Regionów Wodnych: Małej Wisły i Górnej Odry w Gliwicach

Krajowy Komitet Sterujący Konwencji Karpackiej w Warszawie

Rada ds. Różnorodności Biologicznej Parku Śląskiego w Chorzowie

Rada Dzielnicy Piotrowice-Ochojec w Katowicach

Rada Programowa kierunku studiów Biologia Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

Rada Programowa Międzygminnego Programu Rewitalizacji Czarnej Przemszy „Wspólna Rzeka”

Regionalna (wcześniej Wojewódzka) Komisja ds. Ocen Oddziaływania na Środowisko w Katowicach

Regionalna Rada Ochrony Przyrody (wcześniej Wojewódzka Komisja Ochrony Przyrody) w Katowicach

Zespół ekspercki *Środowisko i Przestrzeń* Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego

9.2. Współpraca zagraniczna

Współpraca zagraniczna w latach 1992-2017 dotyczyła głównie badań naukowych oraz wymiany informacji i wydawnictw.

1. W roku 1995 zostały zorganizowane dwukrotnie warsztaty Fundacji Przestrzeni Górnego Śląska w Dolnym Kubinie na Słowacji, poświęcone zagadnieniom metodycznym waloryzacji przestrzeni. W warsztatach uczestniczył przedstawiciel Centrum.
2. W roku 1998, wspólnie z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach i Spółką z o.o. „Skarbeko”, zorganizowane zostały między państwowe warsztaty poświęcone wypracowaniu założeń polityki ekologicznej Górnego Śląska w Dolnym Kubinie na Słowacji, w których uczestniczyło ponad 40 specjalistów z Polski, Czech i Słowacji. W roku 1999 Centrum opracowało również syntezę wyników prac warsztatowych.
3. Centrum współpracowało aktywnie z Katedrą Biologii i Ekologii Wydziału Przyrodniczego Uniwersytetu Ostrawskiego w Czechach w latach 2000-2017, w celu zapoznania się z bazami danych oraz wymiany informacji przyrodniczych. Współpraca naukowa dotyczyła ważek (2001-2017), pajaków (2000-2001, 2008) i owadów prostoskrzydłych (2006-2008) Górnego Śląska. Ze strony Centrum koordynatorem była dr Alicja Miszta. Z Centrum współpracowali: dr Aleš Dolný (udział w inwentaryzacji i monitorowaniu ważek na obszarze Górnego Śląska), dr Zdenek Majkus (udział w opracowywaniu czerwonej listy pajaków Górnego Śląska), dr Petr Kočárek (udział w opracowaniu listy gatunków *Orthoptera* Górnego Śląska). W 2015 roku przygotowano i przekazano dr S. Ožany z Uniwersytetu Ostrawskiego próbki wylinek ważek ze stanowisk w województwie śląskim w celu wykonania badań zróżnicowania genetycznego rodzaju *Leucorrhinia* w Europie.

Wyniki wspólnych badań i opracowań były prezentowane na trzech konferencjach międzynarodowych pod nazwą „Environmental changes and biological assessment” („Změny životního prostředí a jejich bioindikace”) w latach 2001, 2003 i 2006. W 2001 roku uczestniczono w konferencji naukowej z okazji 10-lecia Uniwersytetu Ostrawskiego, zorganizowanej przez Wydział Przyrodniczy w Bartoszowicach na Morawach.

4. W roku 2004 Centrum współpracowało z Muzeum Novojičínka w Nowym Jiczynie w Czechach przy organizacji wystawy „Graniczne meandry Odry – europejski fenomen przyrody”, eksponowanej w Urzędzie Wojewódzkim w Katowicach.

5. Centrum utrzymuje bieżące kontakty z przyrodnikami ze Słowacji. Z Orawskim Muzeum w Orawskim Podzamku prowadzona jest wymiana publikacji oraz informacji przyrodniczych (od roku 2006). Pracownicy Centrum uczestniczyli w konferencjach naukowych, w tym czynnie w międzynarodowej konferencji „Prirodne hodnoty Oravy” w 2004 roku, prezentując referat oraz postery. Centrum prowadzi wymianę wydawnictw i informacji przyrodniczej z parkiem krajobrazowym CHKO „Horna Orava” w Namiestowie (od roku 2006).
6. Biblioteka fachowa Centrum prowadzi wymianę wydawnictw z 11 zagranicznymi instytucjami, w tym Uniwersytetem Ostrawskim i Muzeum Ostrawskim w Ostrawie, Uniwersytetem Śląskim w Opawie, Muzeum Ziemi Śląskiej w Opawie, Czeskim Towarzystwem Botanicznym w Pradze (Czechy) oraz czeskimi i słowackimi parkami krajobrazowymi, a także Agencją Ochrony Środowiska Komisji Europejskiej (zob. tab. 7.4).

Fot./Photo by J. B. Parusel

Rozdział 10. Nagrody i wyróżnienia dla Centrum

Chapter 10. Awards and distinctions granted to the Center

10. Nagrody i wyróżnienia dla Centrum

Jerzy B. Parusel

Działalność Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska została dostrzeżona i uhonorowana kilkoma nagrodami i wyróżnieniami. I tak, już w roku 1998 Centrum otrzymało nagrodę Wojewody Katowickiego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚiGW) w Katowicach za propagowanie systemów ochrony przyrody nieożywionej i ożywionej na terenie Śląska. W roku 1999 nasz biuletyn kwartalny „Przyroda Górnego Śląska” otrzymał wyróżnienie Międzynarodowych Targów Katowickich za udział w konkursie Czyściej i Taniej X Międzynarodowych Targów Ekologicznych INTERECO. W roku 2002 Centrum otrzymało nagrodę WFOŚiGW w Katowicach za wybitne, wieloletnie osiągnięcia w edukacji ekologicznej. W związku ze zmianami regulaminów konkursów ekologicznych organizowanych przez WFOŚiGW w Katowicach, Centrum nie mogło w nich uczestniczyć w latach następnych.

Zwieńczeniem 25-letniej działalności Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska jest wyróżnienie Złotą Odznaką Honorową za zasługi dla Województwa Śląskiego, przyznane w kwietniu 2018 roku przez Sejmik Województwa Śląskiego.

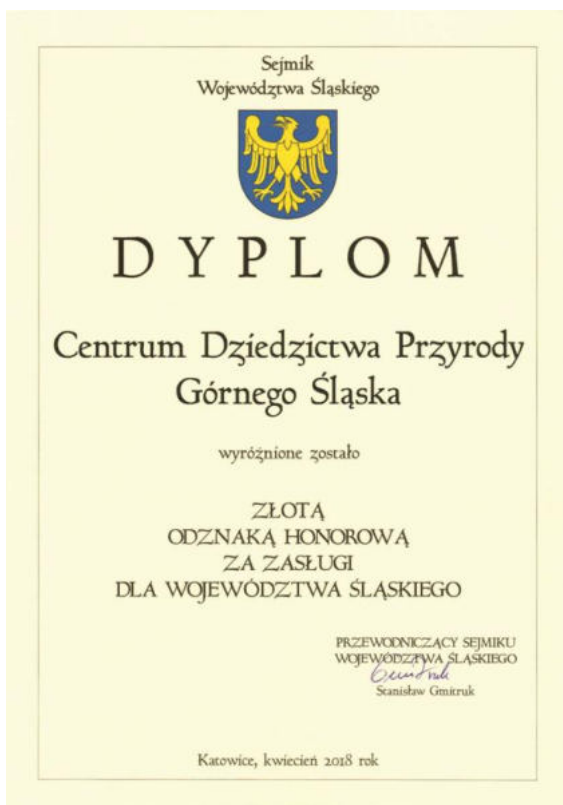
Uhonorowana została także działalność pracowników Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. Dyrektor Centrum otrzymał m.in. dyplomy uznania:

- Zielone Czeki Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach za wielostronną popularyzację edukacji ekologicznej oraz wzbudzanie szacunku dla przyrody Górnego Śląska (2009),
- z okazji 20-lecia działalności Fundacji Ekologicznej „Silesia” w Katowicach za wieloletnią działalność publicystyczno-wydawniczą oraz promocję w środkach masowego przekazu (2009),
- z okazji obchodów 30-lecia Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd za szczególne zaangażowanie i wieloletnią pracę na rzecz ochrony przyrody i krajobrazu jurajskiego (2010),
- list gratulacyjny Krajowego Zespołu Koordynacyjnego i Katowickiej Grupy Regionalnej Polskiego Stowarzyszenia Animatorów Pedagogiki C. Freineta z okazji 25-lecia utworzenia Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska (2018).

Pracownicy Centrum otrzymywali również liczne dyplomy uznania od placówek szkolnych i oświatowych za prowadzenie prelekcji i warsztatów przyrodniczych oraz podziękowania za działania na rzecz ochrony przyrody.

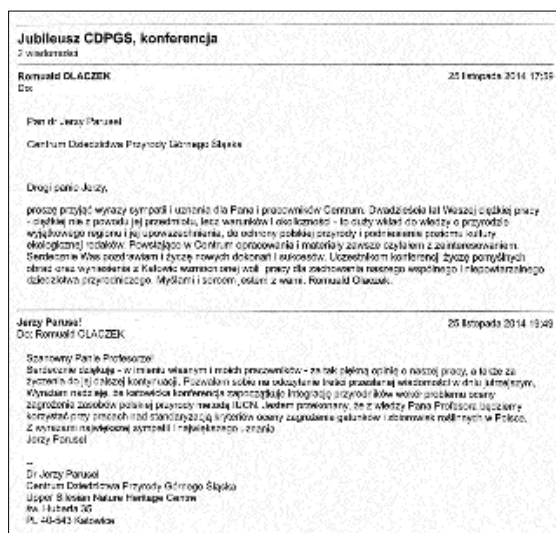
Na planszach przedstawiono wybrane wyróżnienia i dyplomy, jakie otrzymało Centrum i jego pracownicy.

Nagrody dla Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska Awards for the Upper Silesian Nature Heritage Centre

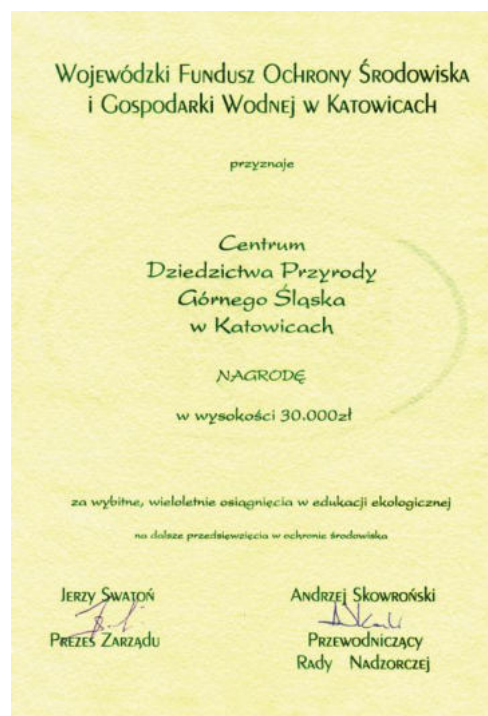
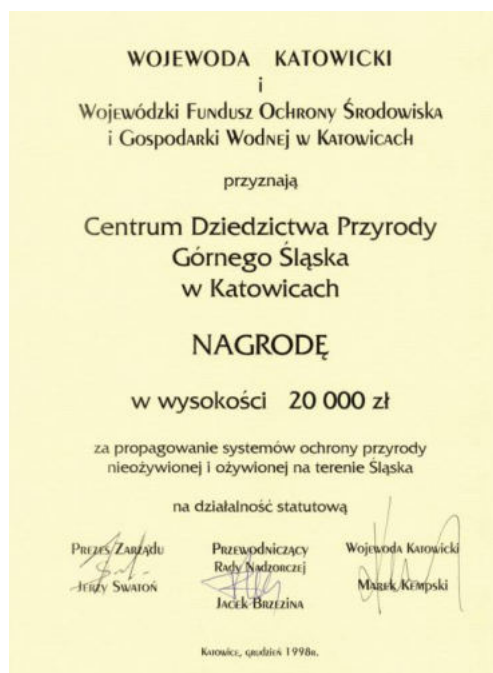
Złota Odznaka Honorowa za Zasługi dla Województwa Śląskiego

Golden Honorary Badge for Merits for the Silesian Province

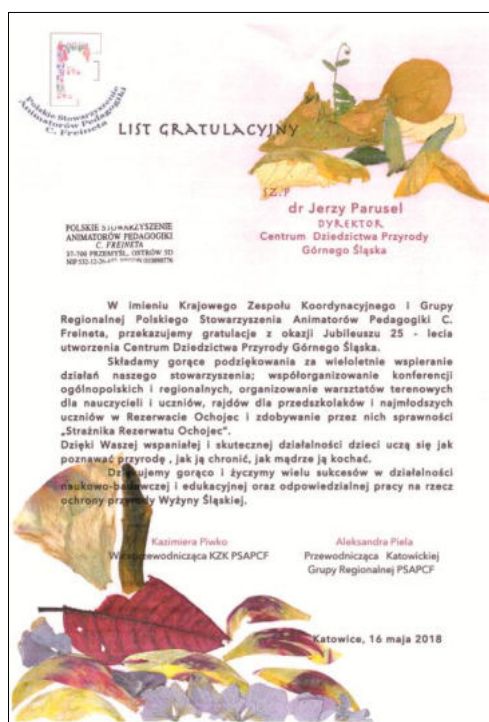
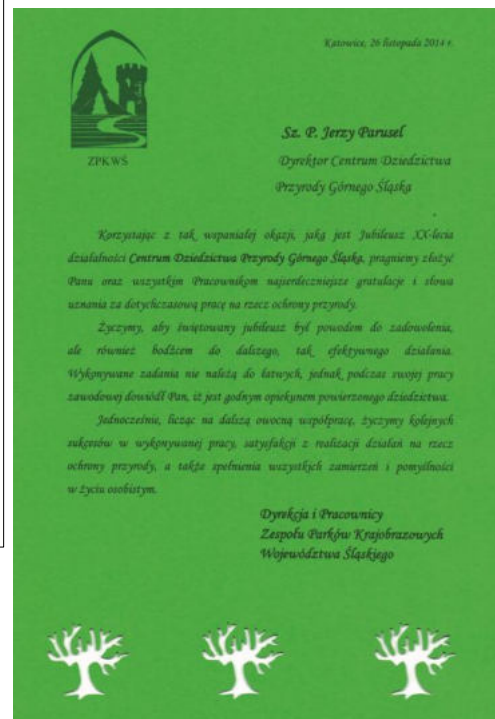
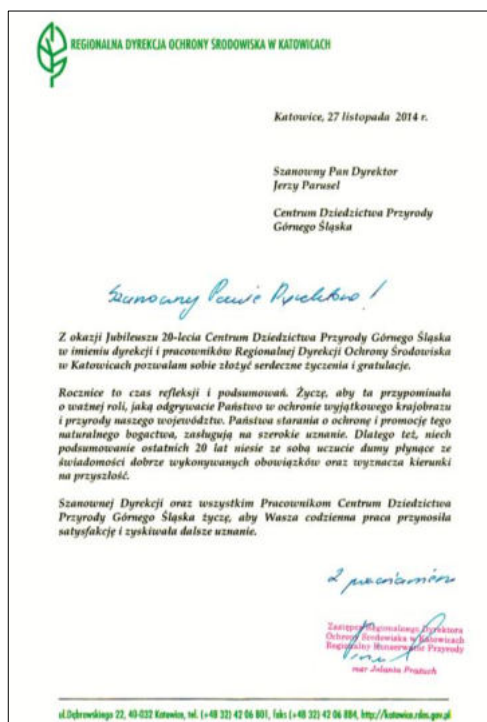
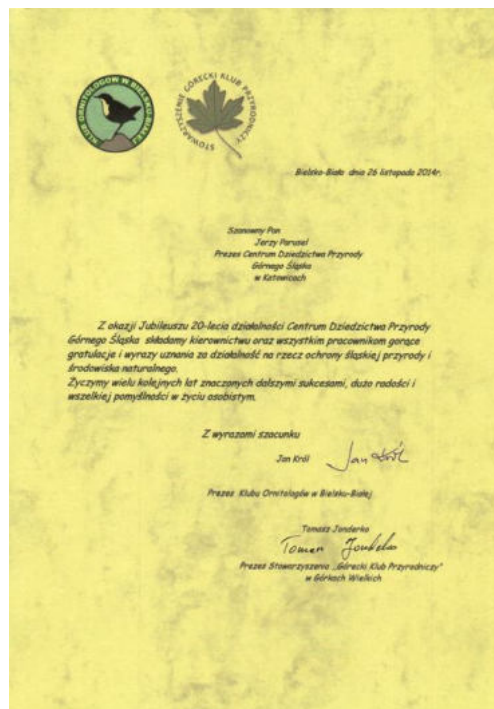

Adres okolicznościowy prof. dr hab. Romualda Olaczka z okazji 20-lecia działalności Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska (25.11.2014 r.)

Occasional address of prof. dr hab. Romuald Olaczek on the occasion of the 20th anniversary of the Upper Silesia Nature Heritage Centre (November 25, 2014)

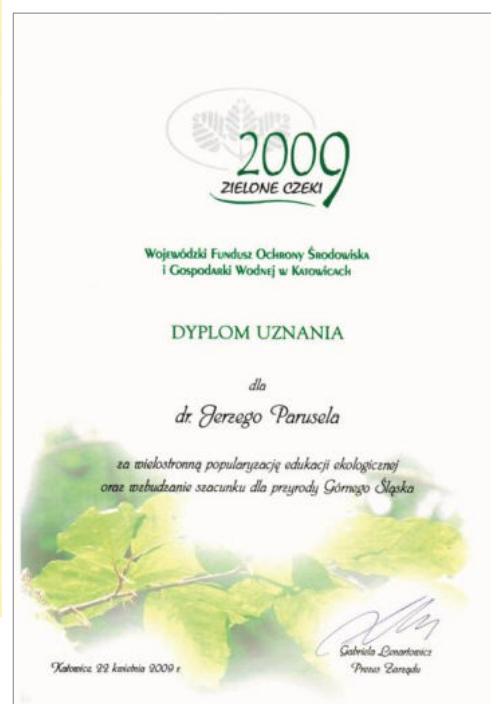
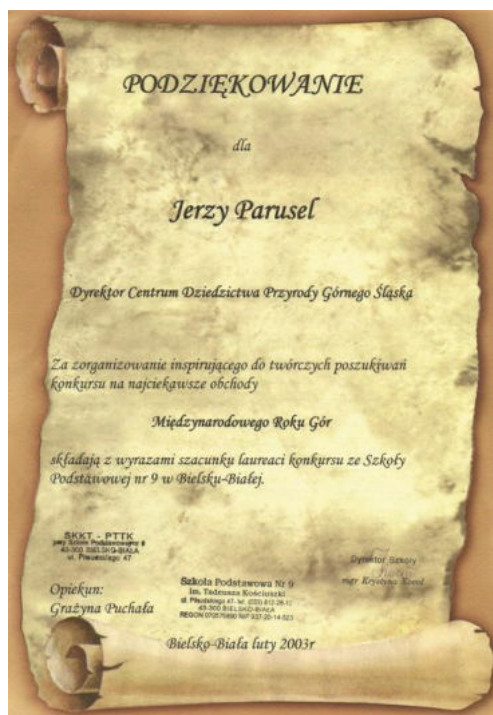

Dyplomy dla pracowników Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska

Diplomas for employees of the Upper Silesian Nature Heritage Centre

**Rudzkie Towarzystwo
Przyjaciół Drzew**

**50 DRZEW
NA 50-LECIE RUDY ŚLĄSKIEJ**

W imieniu zarządu,
członków oraz wolontariuszy
Rudzkiego Towarzystwa Przyjaciół Drzew,
składam
najserdeczniejsze podziękowania

**PANU
dr JERZEMU PARUZELOWI
DYREKTOROWI
CENRUM DZIEDZICTWA PRZYRODY
GÓRNEGO ŚLĄSKA W KATOWICACH**

za partnerską pomoc
w realizacji
akcji dydaktyczno – ekologicznej
„50 drzew na 50-lecie Rudy Śląskiej”

Adam L. Jędrzejko

Przewodniczący Zarządu RTPD
Ruda Śląska: 20 października A. D. 2009

PODZIĘKOWANIE
dla Pani
mgr Agaty Kloczkowskiej

za pomoc i miłą współpracę oraz
przeprowadzenie prelekcji i
warsztatów terenowych dla
uczniów kl. II kierunku
architektura krajobrazu
odbywających praktyki zawodowe
na terenie skansenu.

Dyrektor GPE

P. P. DYREKTORA
Zespołu Szkół Budowlanych
i Technicznych
Chorzów

DYPLOM UZNANIA

z okazji obchodów 30-lecia
Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd

dla

Pana Jerzego Parusela

za
szczególne zaangażowanie i wieloletnią pracę
na rzecz ochrony przyrody
i krajobrazu jurajskiego.
Z życzeniami wielu sukcesów zawodowych
oraz wszelkiej pomyślności.

Dyrektor ZPKWS

5 maja 2010 r.

PODZIĘKOWANIE

Szanowna Pani
mgr Agata Kloczkowska

**CENTRUM DZIEDZICTWA
PRZYRODY GÓRNEGO ŚLĄSKA**

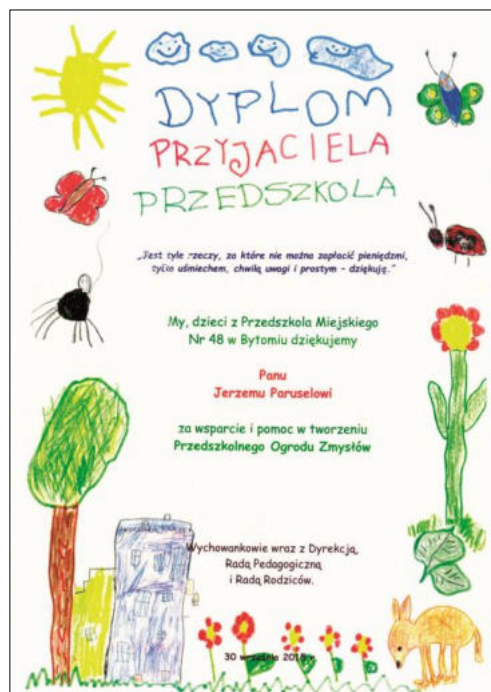
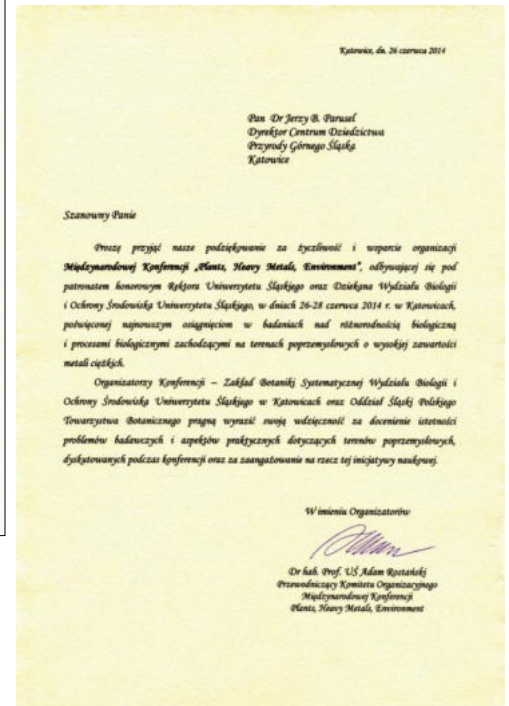
Zespół Szkół Budowlanych w Chorzowie
im. K.K. Baczyńskiego
oraz uczniowie klasy Ic TB
kierunku architektura krajobrazu
składają serdeczne podziękowania
za pomoc i miłą współpracę
podczas realizacji zajęć praktycznych
w roku szkolnym 2009/2010.

Wychowawca klasy
extempore sporadzie

Dyrektor szkoły
mgr inż. Andrzej Włojas

Zespół Szkół Budowlanych
i Technicznych
Chorzów, ul. Narutowicza 5

Chorzów, czerwiec 2010

Fot./Photo by J. B. Parusel

Rozdział 11. Rada Naukowo-Społeczna
Chapter 11. The Science and Society Council

11. Rada Naukowo-Społeczna

Jerzy B. Parusel

Rada Naukowo-Społeczna jest organem opiniodawczym i doradczym dyrektora Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, którego działanie w ramach Centrum przewidziano w § 8 Statutu Centrum nadanego Zarządzeniem Nr 204/92 Wojewody Katowickiego z dnia 15 grudnia 1992 roku oraz w § 8 Statutu Centrum nadanym Uchwałą Nr I/51/5/2002 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 17 czerwca 2002 roku. Do zadań Rady należy:

- formułowanie opinii i wniosków co do kierunków działalności Centrum,
- opiniowanie przedstawionych przez dyrektora projektów planów pracy Centrum,
- opiniowanie rocznych sprawozdań z działalności Centrum.

W dniu 27 listopada 1995 roku wystąpiono do Wojewody Katowickiego z wnioskiem o powołanie Rady Naukowo-Społecznej Centrum, złożonej z 15 osób czynnie pracujących na polu ochrony przyrody. Do udziału w pracach tego organu wyraziły zgodę następujące osoby:

- prof. dr hab. Stanisław Cabała – fitosocjolog, Uniwersytet Śląski w Katowicach,
- doc. dr hab. Edward Gałuszka† – architekt krajobrazu, Karvina, Republika Czeska,
- prof. dr hab. Andrzej T. Jankowski† – hydrolog, Uniwersytet Śląski w Katowicach,
- dr inż. arch. Janusz Korbel† – Pracownia na Rzecz Wszystkich Istot w Bielsku-Białej,
- mgr Tadeusz Krotoski – prawnik, działacz i miłośnik przyrody z Rybnika,
- Maria Kulawik – Przewodnicząca Komisji Ochrony Środowiska Sejmiku Samorządowego Województwa Katowickiego w Katowicach,
- Jolanta Matiakowska-Karmańska – dziennikarz, Dziennik Zachodni w Katowicach,
- mgr inż. Tadeusz Norman – dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Katowicach,
- prof. dr hab. Romuald Olaczek – botanik, fitosocjolog, Uniwersytet Łódzki w Łodzi,
- Emil Paclawski, OFM – prowincjonalny duszpasterz ekologiczny z Franciszkańskiego Ruchu Ekologicznego, Zakon Franciszkanów w Katowicach,
- dr inż. Anna Patrzalek – rolnik, specjalista w zakresie rekultywacji biologicznej, Instytut Podstaw Inżynierii Środowiska PAN w Zabrze,
- prof. dr hab. Krzysztof Rostański† – botanik, Uniwersytet Śląski w Katowicach,
- mgr Maria Szweda – biolog, dyrektor LO im. M. Konopnickiej w Katowicach,
- prof. dr hab. Krzysztof Wieczorek – filozof, Uniwersytet Śląski w Katowicach,
- prof. dr hab. Zbigniew Witkowski – zoolog, Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie.

Do roku 2017 Rada nie została powołana.

Fot./Photo by J. B. Parusel

Rozdział 12. Pracownicy Centrum
Chapter 12. Staff members of the Center

12. Pracownicy Centrum

12.1. Pracownicy Centrum

Kamila Nowak

Zgodnie z Zarządzeniem Nr 204/92 Wojewody Katowickiego z dnia 15 grudnia 1992 roku, przyznano Centrum 12 etatów na rozpoczęcie działalności, których to liczba została następnie zmniejszona do 8 Zarządzeniem Nr 154/94 Wojewody Katowickiego z dnia 22 listopada 1994 roku. Aktualnie Centrum ma 12,5 etatu. Zatrudnienie i wynagrodzenie pracowników w latach 1994-1998 było regulowane przepisami obowiązującymi w państwowych jednostkach budżetowych, a od roku 1999 zgodnie z przepisami obowiązującymi w wojewódzkich samorządowych jednostkach budżetowych.

W latach 1994-2017 podjęło pracę w Centrum w sumie 39 osób. Średni staż ich pracy wynosił niecałe 7 lat, wahając się od 1 miesiąca do ponad 23 lat. Z końcem 2017 roku pracowało w centrum 16 osób, a ich staż wynosił średnio 12 lat. Powyżej tej średniej dłużej pracowało 6 osób (tab. 12.1). Wśród zatrudnionych było: 8 zoologów, 5 głównych księgowych, 4 pracowników ds. wydawnictw, 4 referentów administracyjnych, 3 bibliotekarzy, 3 geografów, po 2 kierowników pracowni, pracowników ds. edukacji przyrodniczej, ds. informacji przyrodniczej, sekretarki oraz po jednym ekologu, botaniku i geobotaniku.

Centrum było dotychczas kierowane przez dwóch dyrektorów. Pierwszym dyrektorem Centrum został dr Henryk Kasza, pracownik Stacji Hydrobiologicznej Zakładu Biologii Wód PAN w Goczałkowicach, a od roku 1994 do chwili obecnej dyrektorem Centrum jest dr Jerzy Parusel.

Tabela 12.1. Pracownicy zatrudnieni w dniu 31.12. 2017 r. w Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska.

Table 12.1. Employees employed on 31.12. 2017 at the Upper Silesian Nature Heritage Centre.

L.p. No.	Imię i nazwisko Name and surname	Stanowisko służbowe Position in service	Okres zatrudnienia Period of employment
1	Bula Renata	Główny specjalista geobotanik	01.01.1995 r. do nadal
2	Duda Marta	Referent ds. zbiorów bibliotecznych i wydawnictw	15.10.2008 r. do nadal
3	Kloczkowska Agata	Referent ds. edukacji	15.10.2008 r. do nadal
4	Kloczkowska Alicja	Referent ds. edukacji	16.01.2017 r. do nadal
5		Główny księgowy	02.02.2004 r. do nadal
6	Luty Angelika	Referent ds. administracji	01.02.2008 r. do nadal
7	Miszta Alicja	Główny specjalista zoolog bezkręgowców	01.10.1997 r. do 31.12.2017 r.
8	Musik Krzysztof	Referent zoolog bezkręgowców	03.03.2016 r. do nadal
9	Nowak Kamila	Sekretarka	16.03.1998 r. do nadal
10	Parusel Jerzy	Dyrektor	26.11.1994 r. do nadal
11	Romańczyk Michał	Kierownik Pracowni Dokumentacji Przyrody	05.05.2008 r. do nadal
12	Skowrońska-Ochmann Katarzyna	Starszy referent zoolog kręgowców	16.01.2006 r. do nadal
13	Sokół Krzysztof	Referent ds. informacji przyrodniczej	21.02.2012 r. do nadal
14	Wieland Zdzisław	Starszy specjalista geograf	15.11.1995 r. do nadal
15	Wower Agnieszka	Kierownik Pracowni Informacji Przyrodniczej	01.08.2000 r. do nadal
16	Wrońska Agnieszka	Starszy referent geograf	01.10.2009 r. do nadal

Praktykanci, stażyści, wolontariusze

Prace Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska wspomagały również osoby niezatrudnione na etatach. W latach 2004-2006 praktyki studenckie, trwające od 2 do 4 tygodni, odbyło 17 studentów Uniwersytetu Śląskiego. W latach 2012-2016 praktyki zawodowe, trwające od 2 do 4 tygodni, odbyło 5 studentów z Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie (1), Politechniki Śląskiej w Gliwicach (2) i Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (2). W latach 2003 i 2013 zatrudniono również wolontariuszy, którzy w okresie 1 miesiąca świadczyli nieodpłatnie pracę na rzecz Centrum.

W latach 2010-2012 staż, trwający od 3 do 6 miesięcy, odbyło 5 osób skierowanych z Powiatowych Urzędów Pracy w Będzinie, Katowicach, Piekarach Śląskich, Tychach i Zabrze. Jeden ze stażystów został następnie zatrudniony w Centrum.

W ramach programu praktyk, stażu i wolontariatu prowadzone były prace użyteczne dla Centrum, jak również poszerzające umiejętności studentów i absolwentów w zakresie ochrony przyrody, badań naukowych i baz danych oraz edukacji przyrodniczej.

12.2. Udział w życiu naukowym pracowników Centrum

Krzysztof Musik

Pracownicy Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w okresie 25 lat działalności uczestniczyli w różnorodnych formach aktywności naukowej (Musik 2018). Umożliwiło to prezentacje otrzymanych wyników z realizowanych własnych tematów badawczych i inwentaryzacji przyrodniczych. Dzięki takiej aktywności oraz spotkaniom z innymi przyrodnikami możliwa była wymiana informacji o charakterze naukowym, co przyczyniało się do ułatwienia rozwiązywania problemów pojawiających się w trakcie pracy na rzecz ochrony przyrody województwa śląskiego. Pracownicy Centrum uczestniczyli łącznie w 282 konferencjach naukowych, z czego 33 miały charakter międzynarodowy, a 249 ogólnopolski lub regionalny. Czynny charakter, a więc wygłoszenie referatu naukowego lub prezentacja posteru miało miejsce na 58 konferencjach. Warto odnotować obecność przyrodników Centrum na międzynarodowych spotkaniach takich, jak: Molluscan Forum w Londynie, Environmental changes and biological assessment w Ostrawie czy 22. European Vegetation Survey Workshop w Rzymie (tab. 12.2).

Pracownicy Centrum są również wieloletnimi członkami towarzystw naukowych i aktywnie uczestniczyli w ich spotkaniach. Prelekcje lub postery prezentowane były na 28 spotkaniach lub konferencjach towarzystw, natomiast łącznie pracownicy Centrum uczestniczyli w takich zjazdach ponad 120 razy. Regularnie uczestniczono w spotkaniach Śląskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Śląskiego Towarzystwa Entomologicznego, Sekcjach Odonatologicznej i Hymenopterologicznej Polskiego Towarzystwa Entomologicznego, w Krajowych Seminariach Malakologicznych (organizowanych przez Stowarzyszenie Malakologów Polskich), Zjazdach Ornitologów Śląska, Zjazdach Ornitologów Polski Południowo-Wschodniej (organizowanych przez Małopolskie Towarzystwo Ornitologiczne) oraz w spotkaniach Górnośląskiego Koła Ornitologicznego.

Poza konferencjami oraz zjazdami towarzystw naukowych, pracownicy aktywnie uczestniczyli w seminariach naukowych, jubileuszowych lub metodologicznych. W 4. tego typu spotkaniach uczestniczono czynnie – wygłaszając referat naukowy lub poprzez członkostwo w Komitecie naukowym, natomiast biernie uczestniczono w 23 seminariach.

By jak najlepiej dokumentować, chronić i poznawać otaczające nas środowisko przyrodnicze pracownicy Centrum nieustannie podnoszą swoje kwalifikacje. W tym celu uczestniczyli łącznie w 99 szkoleniach i warsztatach. W służbie ochrony przyrody idą z nurtem

rozwijających się technologii gromadzenia informacji i wykorzystania danych przestrzennych. Prowadzone badania naukowe były podstawą nadania przez Radę Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach tytułu naukowego doktora nauk biologicznych dwóm pracownikom Centrum oraz otwarcia dwóch przewodów doktorskich na tym Uniwersytecie.

Tabela 12.2. Aktywność pracowników Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w życiu naukowym.
Table 12.2. Activity of employees of the Upper Silesian Nature Heritage Centre in scientific life.

Rok Year	Konferencje naukowe Scientific conferences		Zjazdy i zebrania towarzystw naukowych Congresses and meetings of scientific societies		Seminaria Seminars		Warsztaty Workshops	Razem Total
	Udział czynny Active participation	Udział bierny Passive participation	Udział czynny Active participation	Udział bierny Passive participation	Udział czynny Active participation	Udział bierny Passive participation		
1995	2	7	1	0	0	1	3	14
1996	1	2	1	2	0	0	1	7
1997	0	2	1	3	1	0	1	8
1998	2	6	1	4	0	0	2	15
1999	0	5	1	5	0	0	0	11
2000	1	6	2	3	1	4	3	20
2001	3	9	2	5	0	2	0	21
2002	2	8	2	4	0	1	3	20
2003	3	10	1	2	0	1	4	21
2004	4	9	1	3	1	1	0	19
2005	1	10	2	2	0	2	4	21
2006	3	8	0	7	0	2	6	26
2007	2	12	2	3	0	0	4	23
2008	5	7	2	6	0	0	5	25
2009	3	11	1	5	0	0	13	33
2010	3	22	1	5	0	2	5	38
2011	2	15	2	6	0	2	7	34
2012	1	16	0	6	0	1	6	30
2013	4	9	0	4	0	0	5	22
2014	5	11	1	3	0	0	6	26
2015	6	11	1	4	0	1	9	32
2016	2	16	2	7	1	1	7	36
2017	3	12	1	4	0	2	5	27
Razem Total	58	224	28	93	4	23	99	529

Ponadto pracownicy Centrum aktywnie udzielali się w spotkaniach informacyjnych, debatach dotyczących środowiska czy wydarzeniach związanych z popularyzacją wiedzy o przyrodzie.

Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska było organizatorem dwóch konferencji ogólnopolskich oraz wsparło jedno sympozjum krajowe. W dniach od 23 do 26 czerwca 2001 roku zostało zorganizowane w Węglowicach VIII Sympozjum Odonatologiczne Sekcji Odonatologicznej PTE na temat „Ważki w krajobrazie naturalnym i przekształconym”. W sympozjum uczestniczyło ponad 40 osób, w tym goście z Republiki Czeskiej. Relacja z sympozjum dostępna jest na stronie http://odonata.pl/sympozja/sympozjum_weglowice.html. W roku 2014 Centrum zorganizowało dwie konferencje naukowe. W dniu 26 listopada 2014 r. zorganizowano w Katowicach ogólnopolską konferencję naukową pt. „Regionalne czerwone listy zagrożenia w ochronie zasobów przyrody – ich rola i znaczenie oraz

stan i potrzeby”, w której uczestniczyło około 100 osób. Wydano materiały konferencyjne (Parusel 2014a), a w roku 2017 materiały pokonferencyjne (Parusel 2017a). W dniu 27 listopada 2014 r. w ramach jubileuszu Centrum zorganizowano ogólnopolską konferencję naukową pt. „Ważki w ocenie siedlisk wodno-błotnych Górnego Śląska” dedykowaną dr A. Miszcie w związku z jubileuszem 40-lecia pracy naukowej. W konferencji uczestniczyło około 30 osób. Wydano materiały konferencyjne (Parusel 2014b), a w roku 2017 materiały pokonferencyjne (Parusel 2017b).

Piśmiennictwo

Musik K. 2018. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska (1992-2017) – badania naukowe. *Przyroda Górnego Śląska*, 93: 7-8.

Parusel J. B. (red.) 2014a. Regionalne czerwone listy zagrożenia w ochronie zasobów przyrody – ich rola i znaczenie oraz stan i potrzeby. Konferencja naukowa, 26 listopada 2014 r., Katowice. Streszczenia referatów i posterów. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 67.

Parusel J. B. (red.) 2014b. Ważki w ocenie siedlisk wodno-błotnych Górnego Śląska. Konferencja naukowa z okazji jubileuszu 40-lecia pracy naukowej dr Alicji Miszty. 27 listopada 2014 r., Katowice. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 32.

Parusel J. B. (red.) 2017a. Regionalne czerwone listy zagrożenia w ochronie zasobów przyrody – ich rola i znaczenie oraz stan i potrzeby. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 230.

Parusel J. B. (red.) 2017b. Ważki w ocenie siedlisk wodno-błotnych Górnego Śląska. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 118.

12.3. Publikacje pracowników Centrum

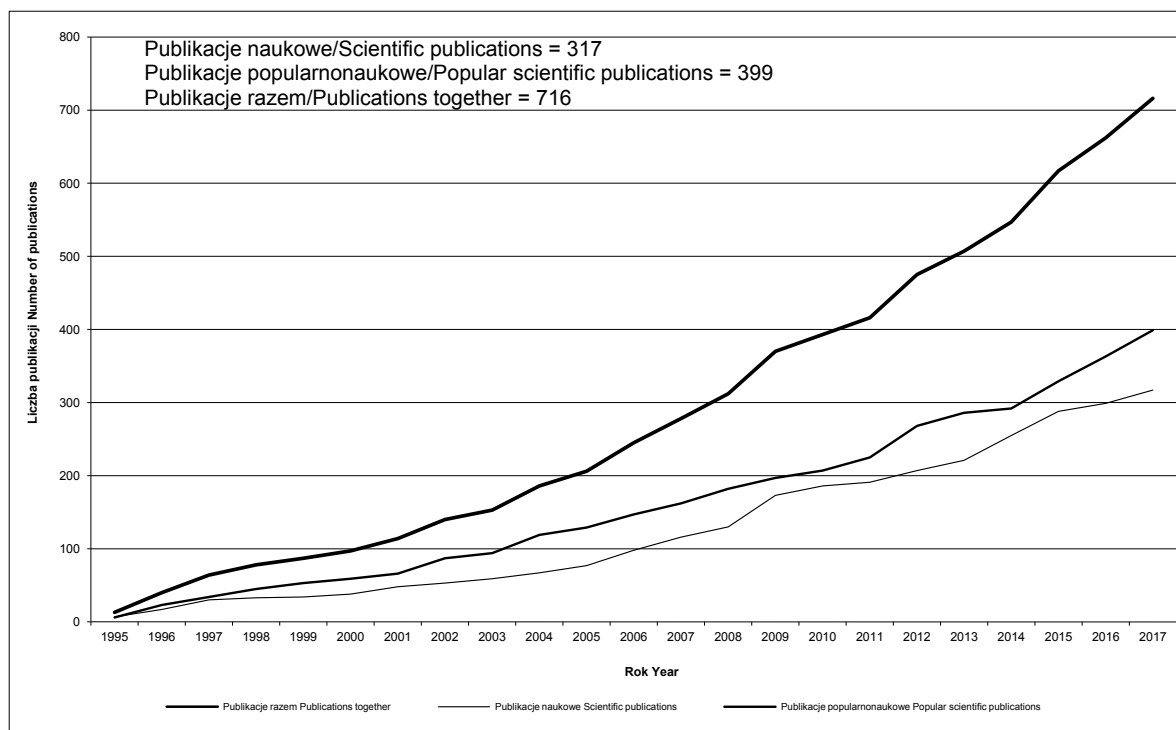
Jerzy B. Parusel

Przygotowywanie do druku publikacji naukowych i popularnonaukowych to nie tylko obowiązek służbowy pracowników wynikający ze Statutu Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, ale także rezultat ich pasji obserwatora i badacza oraz nauczyciela przyrody. Na tym polu aktywności zawodowej i osobistej pracownicy Centrum wykazali się znaczącym dorobkiem. W latach 1995-2017 ukazało się w sumie 716 publikacji, w tym 317 publikacji naukowych (Parusel 2018a) i 399 popularnonaukowych (Parusel 2018b), a ich skumulowana liczba systematycznie rosła (ryc. 12.1).

W latach 1995-2017 ukazały się w sumie 304 artykuły, komunikaty i doniesienia, 109 wydawnictw zwartych i rozdziałów w nich zawartych oraz map, 103 noty redakcyjne, 191 publikacji elektronicznych, 6 recenzji i 3 wydawnictwa multimedialne (tab. 12.3). Liczba publikacji w poszczególnych latach wahała się od 9 do 70.

Publikacje pracowników obejmowały ponad 15 dyscyplin wiedzy (tab. 12.4). Najwięcej było publikacji z ochrony przyrody (224), zoologicznych (146), z zakresu edukacji ekologicznej (51), ekologii (45), botaniki (38), wpływu człowieka na przyrodę (36), fitysocjologii (32) i baz danych (31).

Prace opublikowało 25 pracowników Centrum (tab. 12.5). Liczba prac wahała się od 1 do 373. Najwięcej prac opublikowali: Jerzy Parusel (373), Agnieszka Wower (72), Renata Bula (71), Alicja Miszta (67), Krzysztof Sokół (63), Katarzyna Skowrońska/-Ochmann (53) i Agnieszka Rok/Henel (30).

Ryc. 12.1. Skumulowany rozkład liczby publikacji pracowników Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017.

Fig. 12.1. The cumulative distribution of number of publications of the Upper Silesian Nature Heritage Centre employees in the years 1995-2017.

Tabela 12.3. Zestawienie liczby publikacji pracowników Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017.

Table 12.3. List of the number of publications of the employees of the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017.

Rok Year	Artykuły i komunikaty Articles and messages	Książki, rozdziały w książkach, mapy Books, chapters in books, maps	Noty redakcyjne Editorial notes	Publikacje elektroniczne Electronic publications	Recenzje Reviews	Wydawnictwa multimedialne Multimedia publishing	Razem Total
1995	12	0	1	0	0	0	13
1996	17	4	6	0	0	0	27
1997	17	3	4	0	0	0	24
1998	10	0	3	0	1	0	14
1999	5	0	4	0	0	0	9
2000	7	1	2	0	0	0	10
2001	9	3	5	0	0	0	17
2002	11	1	5	8	0	1	26
2003	9	0	3	1	0	0	13
2004	6	10	4	13	0	0	33
2005	6	4	4	6	0	0	20
2006	23	8	6	1	1	0	39
2007	24	1	4	2	1	1	33
2008	12	4	4	14	0	0	34
2009	13	31	5	8	0	1	58
2010	8	3	4	8	0	0	23
2011	10	4	5	3	1	0	23

2012	19	3	6	31	0	0	59
2013	10	0	7	15	0	0	32
2014	21	5	6	8	0	0	40
2015	32	12	5	19	2	0	70
2016	13	3	4	25	0	0	45
2017	10	9	6	29	0	0	54
Razem Total	304	109	103	191	6	3	716

Tabela 12.4. Dyscypliny wiedzy reprezentowane w publikacjach pracowników Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017.

Table 12.4. Disciplines of knowledge represented in publications of the employees of the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017.

Dyscyplina Discipline	Artykuły i komuni- katy Articles and messages	Książki, roz- działy w książ- kach, mapy Books, chapters in books, maps	Noty redak- cyjne Editorial notes	Publikacje elektroniczne Electronic publications	Recenzje Reviews	Wydawnictwa multimedialne Multimedia publishing	Razem Total
Ochrona przyrody Nature protection	80	32	52	58	0	2	224
Zoologia Zoology	112	18	2	13	1	0	146
Edukacja ekologiczna Ecological education	3	10	9	29	0	0	51
Botanika Botany	23	6	0	8	1	0	38
Antropopresja Anthropopresure	6	4	3	23	0	0	36
Fitosocjologia Phytosociology	19	9	1	3	0	0	32
Metodyki, bazy danych Methods, databases	15	8	3	5	0	0	31
Ekologia Ecology	7	7	2	5	0	0	21
Ekologia roślin Plant ecology	11	6	0	1	0	0	18
Ochrona środowiska Environmental	0	0	0	9	0	0	9
Planowanie przestrzenne	0	0	0	6	0	1	7
Ekologia zwierząt Animal ecology	6	0	0	0	0	0	6
Mykologia Mycology	1	0	0	2	0	0	3
Geografia Geography	0	0	0	2	0	0	2
Geologia Geology	1	0	1	0	0	0	2
Geomorfologia Geomorphology	0	2	0	0	0	0	2
Hydrografia Hydrography	1	1	0	0	0	0	2
Gleboznawstwo Soil science	0	0	0	1	0	0	1
Inne Others	19	6	30	26	4	0	85
Razem Total	304	109	103	191	6	3	716

Tabela 12.5. Autorzy publikacji Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1995-2017.
Table 12.5. Authors of publications of the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1995-2017.

Autor Author	Artykuły i komuni- katy Articles and messages	Książki, roz- działy w książ- kach, mapy Books, chapters in books, maps	Noty redakcyjne Editorial notes	Publikacje elektroniczne Electronic publications	Recenzje Reviews	Wydawnictwa multimedialne Multimedia publishing	Razem Total
Jerzy Parusel	124	88	103	49	6	3	373
Agnieszka Wower	12	9	1	50	0	0	72
Renata Bula	32	11	0	28	0	0	71
Alicja Misztka	48	10	0	9	0	0	67
Krzysztof Sokół	5	4	0	54	0	0	63
Katarzyna Skowrońska/- Ochmann	37	5	0	11	0	0	53
Agnieszka Rok/Henel	24	4	0	2	0	0	30
Szymon Beuch	25	1	0	3	0	0	29
Michał Romańczyk	3	4	0	15	0	0	22
Agata Kloczkowska	7	4	0	10	0	0	21
Zdzisław Wieland	3	6	0	9	0	0	18
Krzysztof Henel	8	1	0	0	0	0	9
Agnieszka Wrońska	1	1	0	7	0	0	9
Marta Duda	1	0	0	6	0	0	7
Barbara Buszman	4	2	0	0	0	0	6
Wojciech Kuliński	5	0	0	0	0	0	5
Marek Kocurek	4	0	0	0	0	0	4
Katarzyna Rostańska	1	1	0	1	0	0	3
Dorota Serwecińska	1	0	0	2	0	0	3
Alicja Kloczkowska	0	0	0	2	0	0	2
Angelika Luty	1	1	0	0	0	0	2
Anna Klej	1	0	0	0	0	0	1
Mateusz Ledwoń	0	1	0	0	0	0	1
Krzysztof Musik	0	0	0	1	0	0	1
Kamila Nowak	1	0	0	0	0	0	1

Wykaz publikacji pracowników Centrum, na podstawie którego dokonano syntezy ich twórczości naukowej i popularyzatorskiej, zamieszczono w załącznikach 1 i 2 do niniejszego raportu.

Należy w tym miejscu zaznaczyć, że pracownicy przed ich zatrudnieniem w Centrum byli autorami 121 artykułów, komunikatów i doniesień, 11 rozdziałów w książkach i map oraz 10 recenzji. Poszczególni pracownicy opublikowali: Alicja Misztka (1976-1996) – 15 artykułów i komunikatów, Barbara Buszman (1977-1993) – 5 artykułów, Jerzy Parusel

(1979-1994) – 78 artykułów i komunikatów, 5 rozdziałów w książkach i 1 mapę oraz 10 recenzji, Katarzyna Skowrońska (2004-2005) – 2 komunikaty i 2 książki, Szymon Beuch (2005-2013) – 15 artykułów i komunikatów, Michał Romańczyk (2007) – 1 rozdział w książce, Krzysztof Sokół (2009-2010) – 2 rozdziały w książkach, Krzysztof Musik (2011-2015) – 4 artykuły i 3 komunikaty.

Piśmiennictwo

Parusel J. B. 2018a. Publikacje naukowe pracowników Centrum, s.: 49-52. W: Parusel J. B. (red.) 2018. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. 25 lat w służbie ochrony przyrody (1992-2017). Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2018a. Publikacje popularnonaukowe pracowników Centrum, s.: 127-130. W: Parusel J. B. (red.) 2018. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. 25 lat w służbie ochrony przyrody (1992-2017). Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Fot./Photo by K. Skowrońska-Ochmann

Rozdział 13. Siedziba Centrum
Chapter 13. Office of the Center

13. Siedziba Centrum

Jerzy B. Parusel, Angelika Luty

Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska nie posiada własnej siedziby, choć były czynione dwukrotnie starania w tym zakresie. W lutym 1995 roku wystąpiono, w myśl zaleceń kierownictwa Urzędu Wojewódzkiego, do Górnośląskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów (GPW) z propozycją przekazania lub udostępnienia dla potrzeb Centrum pomieszczeń byłego ośrodka Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w Goczałkowicach. Kierownictwo GPW odpowiedziało jednak negatywnie. Wobec powyższego, nawiązano kontakt z Nadleśnictwem Katowice, które wyraziło zgodę na wydzierżawienie starej osady leśnej i przynależnego gruntu rolnego w uroczysku Siągarnia przy ul. Lędzińskiej 8 w Murckach, w pobliżu rezerwatu „Las Murckowski”. W dniu 5 grudnia 1995 r. złożono wniosek do Wojewody Katowickiego o wystąpienie do Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa o przekazanie Centrum w użytkowanie osady leśnej w Murckach wraz z gruntem przyległym. Decyzją Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa nr DL-0-40-12/96 z dnia 29.05. 1996 r. została przekazana Centrum w bezterminowe i bezpłatne użytkowanie nieruchomości w oddz. 101 Nadleśnictwa Katowice, składająca się z opuszczonej osady leśnej (ryc. 13.1) oraz 0,71 ha gruntów rolnych. Po przejęciu nieruchomości prowadzono na niej w latach 1997-2001 zadanie inwestycyjne, polegające na remoncie i adaptacji budynku na cele biurowe Centrum. W związku z brakiem środków finansowych zadanie to zostało przerwane, a wszystkie pozwolenia i decyzje administracyjne utraciły ostatecznie swoją ważność w roku 2003. Uchwałą Zarządu Województwa Śląskiego nr 2746/318/III/2009 z dnia 29 października 2009 r. zezwolono Śląskiemu Zarządowi Nieruchomości w Katowicach na przejęcie w zarząd nieruchomości oraz na rozbiórkę budynku mieszkalnego, będącego przedmiotem zadania inwestycyjnego. Przejęcie nieruchomości nastąpiło na podstawie protokołu zdawczo-odbiorczego spisane w dniu 30 października 2009 r.

W pierwszych miesiącach działalności Centrum korzystało z gościnności Centrum Dziedzictwa Kulturowego Górnego Śląska, którego siedziba mieściła się w budynku Urzędu Wojewódzkiego przy ul. Jagiellońskiej w Katowicach.

Pierwsze biuro Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska mieściło się przy ul. Wita Stwosza 31 w Katowicach (ryc. 13.2), do którego – dzięki wsparciu wice-wojewody Eugeniusza Wróbla – wprowadzono się w grudniu 1994 roku, a rozpoczęto jego użytkowanie w lutym 1995 roku po zakończeniu jego remontu. Powierzchnia biurowa wynosiła 80 m².

We wrześniu 1997 roku biuro Centrum zostało przeniesione na ul. św. Huberta 35 w Katowicach do budynku będącego własnością Instytutu Badawczego Leśnictwa (ryc. 13.3), w którym wynajmowano 261 m². Budynek ten, zlokalizowany w spokojnej i pełnej zieleni okolicy, był siedzibą Centrum przez prawie dwadzieścia lat. W związku z planem sprzedaży tej nieruchomości, Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska z dniem 1 kwietnia 2017 roku przeniosło swoją siedzibę do biurowca Bipromet-u S.A. przy ul. Granicznej 29 w Katowicach (ryc. 13.4), gdzie wynajmuje obecnie pomieszczenia biurowe o łącznej powierzchni 337 m².

Ryc. 13.1. Opuszczona osada leśna przy ul. Lędzińskiej w Katowicach-Murckach. Stan we wrześniu 2008 roku. Fot. J. B. Parusel.

Fig. 13.1. Abandoned forest settlement at Lędzińska Street in Katowice-Murcki. Status in September 2008. Photo by J. B. Parusel.

Ryc. 13.3. Budynek Zakładu Gospodarki Leśnej Rejonów Przemysłowych Instytutu Badawczego Leśnictwa przy ul. św. Huberta 35 w Katowicach-Brynowie. Fot. J. B. Parusel (11.05. 2016 r.).

Fig. 13.3. The building of the Department of Forestry of Industrial Areas of the Forest Research Institute at St. Hubert Street 35 in Katowice-Brynów. Photo by J. B. Parusel (11.05. 2016).

Ryc. 13.2. Pierwsze biuro Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska mieściło się przy ul. Wita Stwosza 31 w Katowicach. Fot. J. B. Parusel (stan współczesny).

Fig. 13.2. The first office of the Upper Silesian Nature Heritage Centre was located at Wita Stwosza Street 31 in Katowice. Photo by J. B. Parusel (contemporary state).

Ryc. 13.4. Obecnie biuro Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska mieści się w budynku firmy Bipromet S.A. w Katowicach przy ul. Granicznej 29. Fot. J. B. Parusel.

Fig. 13.4. Currently, the office of the Upper Silesian Nature Heritage Centre is located in the Bipromet Joint Stock Company firm's building in Katowice at Graniczna Street 29. Photo J. B. Parusel.

Fot./Photo by J. B. Parusel

Rozdział 14. Budżet i majątek Centrum
Chapter 14. Budget and assets of the Center

14. Budżet i majątek Centrum

Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1994-2017 działało jako państwowa jednostka budżetowa (do roku 1998), następnie (od roku 1999) jako wojewódzka samorządowa jednostka budżetowa, zgodnie z przepisami prawnymi ustawy o rachunkowości, o finansach publicznych i o zamówieniach publicznych. Roczny plan dochodów i wydatków Centrum uchwała Sejmik Województwa Śląskiego.

Wydatki na działalność Centrum w latach 1994-2017 wahały się od ponad 63 tys. zł w roku 1994 do blisko 700 tys. zł w roku 2008, w roku 2009 kwota wydatków przekroczyła 1 mln zł, a w następnych latach wahała się od 679 do 931 tys. zł (tab. 14.1). Znaczna część wydatków Centrum w latach 2003-2017 to dodatkowe środki przeznaczane na realizację zadań, wykonywanych na zapotrzebowanie jednostek Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego.

Tabela 14.1. Wydatki i dochody oraz majątek bilansowy Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1994-2017 (w zł).

Table 14.1. Expenditure and income and balance sheet assets of the Upper Silesian Nature Heritage Centre in the years 1994-2017 (in PLN).

Rok Year	Dochody Income		Wydatki Expenditure			Majątek bilansowy Assets balance
	Plan Plan	Wykonanie Realization	Plan ogółem Total plan	Wykonanie ogółem Total realization	W tym wynagrodzenia wraz z pochodnymi Including remuneration together with derivatives	
1994	0,00	0,00	226 900,00	63 060,00	2 960,00	50 000,00
1995	0,00	0,00	203 616,00	203 616,00	50 695,00	42 550,59
1996	52,00	52,00	447 812,00	447 812,00	66 361,00	35 847,38
1997	5 315,48	5 315,48	483 076,00	483 076,00	115 471,00	38 269,00
1998	4 788,00	4 788,00	484 676,00	484 676,00	125 872,00	55 629,49
1999	7 400,00	9 801,71	329 000,00	328 801,00	142 179,00	102 248,13
2000	7 400,00	7 847,67	300 000,00	299 999,59	151 330,35	132 522,46
2001	7 400,00	9 941,08	320 000,00	320 000,00	161 086,41	161 196,67
2002	7 400,00	9 246,35	349 600,00	349 600,00	197 545,56	187 702,96
2003	7 008,00	8 700,62	510 008,00	509 872,22	204 883,00	193 635,83
2004	6 600,00	11 507,66	370 000,00	369 974,60	213 122,96	180 126,41
2005	20 131,00	18 725,31	393 378,00	393 096,37	216 769,79	164 855,56
2006	10 000,00	9 816,18	497 392,00	494 738,21	251 907,01	164 612,87
2007	12 000,00	12 474,69	613 991,00	593 929,79	276 738,50	186 529,12
2008	13 800,00	18 567,18	732 570,00	696 506,05	316 720,88	206 731,89
2009	17 800,00	15 188,06	1 133 256,00	1 010 360,08	367 139,90	138 442,50
2010	13 600,00	18 944,97	1 023 121,00	900 418,63	429 848,14	86 962,11
2011	16 050,00	18 280,28	849 612,00	679 563,16	436 814,11	45 152,91
2012	17 260,00	16 194,20	1 111 472,00	818 943,09	520 279,62	29 645,73
2013	17 260,00	17 754,83	1 097 134,00	844 812,99	457 659,75	12 009,11
2014	17 280,00	16 018,21	864 186,00	825 891,42	502 609,66	9 775,32
2015	17 280,00	14 590,37	877 093,00	867 384,22	504 579,97	41 344,72
2016	17 280,00	14 580,37	852 318,00	846 070,85	519 770,09	35 076,90
2017	17 280,00	3 753,19	938 637,00	931 302,32	457 861,91	50 562,19

Źródło: plany i sprawozdania finansowe oraz bilanse Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska za lata 1994-2017.

Source: plans and financial statements and balance sheets of the Upper Silesian Nature Heritage Centre for the years 1994-2017.

Kwoty przeznaczone na wynagrodzenia w puli wydatków ogółem wahały się od poniżej 25% w latach 1994-1998 do ponad 60% w latach 2011-2012 i 2016.

Dochody Centrum w analizowanym okresie nie były wysokie i nie przekraczały 19 tys. zł. Dochody pochodziły głównie ze sprzedaży wydawnictw oraz odsetek bankowych.

Wartość bilansowa majątku Centrum w latach 1994-2017 wahała się od ponad 9 tys. zł w roku 2014 do ponad 200 tys. zł w roku 2008. Wahania te wiążą się z okresową amortyzacją oraz likwidacją i zakupami wyposażenia. Ponadto, w roku 2009 Śląski Zarząd Nieruchomości w Katowicach przejął od Centrum nieruchomość przy ul. Lędzińskiej 8 w Katowicach-Murckach – niedoszłą siedzibę Centrum.

Fot./Photo by J. B. Parusel

Rozdział 15. Najważniejsze osiągnięcia i wyzwania przyszłości
Chapter 15. Greatest achievements and future challenges

15. Najważniejsze osiągnięcia i wyzwania przyszłości

Jerzy B. Parusel

Podsumowując działalność Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, za najważniejsze osiągnięcia w minionym ćwierćwieczu możemy uznać (Parusel 2018):

1. Zainicjowanie i prowadzenie regionalnej bibliografii przyrodniczej.
2. Zainicjowanie i rozwijanie regionalnych baz danych o przyrodzie: jej bogactwie, stanie ochrony, zagrożeniu i potrzebach ochrony. Utworzenie Ogólnodostępnej bazy danych bio- i georóżnorodności województwa śląskiego, jako integralnej części Otwartego Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej BIOGEO-SILESIA ORSIP, w partnerstwie z Uniwersytetem Śląskim, współfinansowanej ze środków unijnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013.
3. Podjęcie wieloletnich programów badań i monitoringu oraz czynnej ochrony wybranych gatunków. Prowadzenie monitoringu przyrodniczego Wojewódzkiego Programu Aktywizacji Gospodarczej oraz Zachowania Dziedzictwa Kulturowego Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej – Owca Plus” – nieprzerwanie od roku 2010.
4. Aktywne uczestnictwo w regionalnym, krajowym i międzynarodowym życiu naukowym oraz opublikowanie ponad 300 prac naukowych i blisko 400 prac popularnonaukowych, tak w czasopismach krajowych jak i zagranicznych.
5. Zainicjowanie i opracowywanie regionalnych czerwonych list gatunków oraz zbiorowisk roślinnych.
6. Znaczący udział w tworzeniu Europejskiej Sieci Ekologicznej „Natura 2000” w województwie śląskim oraz w opracowywaniu dla nich planów zadań ochronnych.
7. Opracowanie i wdrożenie koncepcji korytarzy ekologicznych w województwie śląskim do planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz ich praktyczne wykorzystanie przez Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Katowicach do ocen oddziaływania przedsięwzięć na środowisko.
8. Zainicjowanie, koordynowanie i opracowanie pierwszej w Polsce regionalnej „Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego do roku 2030”, przyjętej przez Sejmik Województwa Śląskiego w roku 2012.
9. Stała współpraca z Urzędem Marszałkowskim w zakresie opracowywania wojewódzkich polityk, strategii, programów oraz planów zagospodarowania przestrzennego wraz z prognozami oddziaływania na środowisko tych dokumentów. Stała aktualizacja opracowania ekofizjograficznego dla potrzeb planu zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego, będącego jednocześnie najbardziej aktualnym kompendium wiedzy o jego środowisku przyrodniczym.
10. Zainicjowanie i prowadzenie działalności edukacyjnej dla młodzieży, w tym również programów artystyczno-przyrodniczych.
11. Zainicjowanie i prowadzenie internetowych serwisów informacyjnych o przyrodzie. Stworzenie koncepcji modułu „Przyroda” w Otwartym Regionalnym Systemie Informacji Przestrzennej województwa śląskiego oraz sukcesywne udostępnianie w nim informacji przyrodniczej.

12. Zainicjowanie i prowadzenie fachowej regionalnej biblioteki przyrodniczej, która gromadzi, opracowuje i udostępnia zbiory biblioteczne na miejscu oraz w Internecie.
13. Zainicjowanie i prowadzenie regionalnej bazy danych o ośrodkach edukacji ekologicznej i ścieżkach przyrodniczych, udostępnianej społeczeństwu w Internecie.
14. Podjęcie działalności wydawniczej, w tym wydawanie czasopism naukowych i popularnonaukowych oraz wydawnictw seryjnych. Sukcesywna digitalizacja publikacji i udostępnianie ich w Śląskiej Bibliotece Cyfrowej.
15. Zainicjowanie, koordynowanie i prowadzenie kolekcji przyrodniczej „Natura Silesiae” w ramach Śląskiej Biblioteki Cyfrowej.

Minione 25-lecie przyczyniło się do znaczącej realizacji zadań określonych w Statucie Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. Do najważniejszych wyzwań w przyszłości należą:

1. Zapewnienie niezbędnych środków finansowych i warunków organizacyjnych dla pełnej realizacji zadań wynikających ze statutu Centrum oraz powierzanych mu przez Samorząd Województwa Śląskiego, a także z postępu wiedzy i technologii.
2. Opracowanie i zatwierdzenie wieloletniego planu rzeczowo-finansowego pracy Centrum.
3. Powołanie Rady Naukowo-Społecznej.
4. Inicjowanie i realizacja działań i przedsięwzięć określonych w „Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego do roku 2030”.
5. Koordynacja i rozbudowa modułu „Przyroda” w Geoportalu Województwa Śląskiego – Otwartym Regionalnym Systemie Informacji Przestrzennej oraz jego integracja z innymi bazami danych o przyrodzie i środowisku, tak regionalnymi, jak i krajowymi.
6. Utworzenie Pracowni Edukacji Przyrodniczej, jako jednostki inicjującej, opracowującej, wykonującej i koordynującej działania z zakresu edukacji przyrodniczej społeczeństwa – wszystkich grup wiekowych, zawodowych i społecznych mieszkańców województwa śląskiego oraz w jej wszystkich formach.
7. Digitalizacja zbiorów bibliotecznych własnych oraz planowanych do włączenia do kolekcji „Natura Silesiae” – pomników i klejnotów nauk przyrodniczych oraz współczesnych źródeł informacji o środowisku przyrodniczym województwa śląskiego i niezbędnego obrzeża. Naukowa kwerenda zdigitalizowanych zbiorów i wprowadzenie jej wyników do regionalnych bibliografii i systemów bazodanych oraz encyklopedii.
8. Koordynacja projektu „Szlak zabytków przyrody województwa śląskiego”, jako formy promocji przyrodniczo-turystycznych walorów województwa śląskiego oraz idei ochrony przyrody.

Piśmiennictwo

Parusel J. B. 2018. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska – 25 lat w służbie ochrony przyrody. *Przyroda Górnego Śląska*, 93: 16. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Fot./Photo by J. B. Parusel

Załączniki
Attachments

Załącznik 1. Publikacje naukowe pracowników Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska

Annex 1. Scientific publications of the employees of the Upper Silesian Nature Heritage Centre

Artykuły naukowe

1995

Cabała S., **Bula R.**, Janas E. 1995. Godne ochrony łąki z kosańcem syberyjskim (*Molinietum medio-europaeum* Koch 1926) w okolicach Dyrdy na Wyżynie Śląskiej. Kształtowanie środowiska geograficznego i ochrona przyrody na obszarach uprzemysłowionych i zurbanizowanych, 20: 37-42. UŚ, Katowice – Sosnowiec.

Cabała S., Wika S., Tokarska-Guzik B., Rostański A., **Parusel J. B.** 1995. Waloryzacja przyrodnicza rezerwatu florystycznego „Ochojec” w Katowicach. Znaczenie obiektu i wskazania do jego użytkowania. Kształtowanie środowiska przyrodniczego i ochrona przyrody na obszarach uprzemysłowionych i zurbanizowanych, 16: 47-50. UŚ, Katowice – Sosnowiec.

Parusel J. B. 1995. Waloryzacja przyrodnicza rezerwatu florystycznego „Ochojec” w Katowicach. Liczydło górskie – stan populacji i wskazania ochronne. Kształtowanie środowiska geograficznego i ochrona przyrody na obszarach uprzemysłowionych i zurbanizowanych, 16: 31-37. UŚ, Katowice – Sosnowiec.

1996

Babczyńska-Sendek B., **Bula R.**, Nowak T. 1996. Interesujące murawy kserotermiczne w Strzyżowicach na Wyżynie Śląskiej. Chrońmy Przyrodę Ojczystą, 52, 5: 100-102.

Buszman B., Grygierczyk S., **Parusel J.**, Sendobry K., Świerad J. 1996. Wpływ projektowanego osiedla domków jednorodzinnych „Z1” w Tychach na środowisko przyrodnicze. Przestrzeń i Wartości, 1: 151-159. Fundacja Przestrzeni Górnego Śląska, Katowice.

Czyłok A., **Parusel J. B.**, **Kuliński W.** (red.) 1996. Czerwona lista kręgowców Górnego Śląska. Raporty Opinie, 1: 43-58. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Kuliński W. 1996. Waloryzacja faunistyczna projektowanego rezerwatu „Wiślicka Kępa” koło Skoczowa. Zeszyty Naukowe Politechniki Łódzkiej – Inżynieria Włókiennicza i Ochrona Środowiska, 40 (12): 133-138.

Parusel J. B. 1996. Mapa zbiorowisk roślinnych obszarów projektowanych do przyłączenia do Babio-górskiego Parku Narodowego. Zeszyty Naukowe Politechniki Łódzkiej – Inżynieria Włókiennicza i Ochrona Środowiska, 40 (12): 169-174.

Parusel J. B., Wika S., **Bula R.** (red.) 1996. Czerwona lista roślin naczyniowych Górnego Śląska. Raporty Opinie, 1: 8-42. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

1997

Bula R. 1997. Czerwona lista zbiorowisk roślinnych Górnego Śląska. Raporty Opinie, 2: 38-68. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Buszman B. 1997. Istniejące i proponowane obszary i obiekty chronione w województwie katowickim. Biuletyn Podyplomowego Studium Planowania Przestrzennego i Urbanistyki Politechniki Śląskiej w Gliwicach, 9-11: 28-29.

Celiński F., Wika S., **Parusel J. B.** (red.) 1997. Czerwona lista zbiorowisk roślinnych Górnego Śląska. Raporty Opinie, 2: 38-68. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Karcz J., **Miszta A.** 1997. Morphological characters of fruits and seeds of some *Arabidopsis* transparent testa /tt/ mutants. *Acta Biologica Silesiana*, 31 (48): 56-64.

Parusel J. B. 1997. Sprawozdanie z działalności Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1994-1997. *Natura Silesiae Superioris*, 1: 79-86.

Parusel J. B. 1997. Struktury ekologiczne Górnego Śląska. *Biuletyn Podyplomowego Studium Planowania Przestrzennego i Urbanistyki Politechniki Śląskiej w Gliwicach*, 9-11: 30-33.

1998

Parusel J. B. 1998. Górskie bory świerkowe w twórczości naukowej profesora Stefana Myczkowskiego. *Zeszyty Naukowe AR w Krakowie Nr 332, Sesja Naukowa*, z. 56: 19-28.

2000

Bula R., Nowak T. 2000. Kosaciec syberyjski (*Iris sibirica* L.) w zbiorowiskach łąkowych na Wyżynie Śląskiej. *Natura Silesiae Superioris*, 4: 45-56. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2000. *Salicetum silesiaca* ass. nova w piętrze subalpejskim Babiej Góry w Karpatach Zachodnich – uzupełnienie. *Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica*, 7: 375-376.

2001

Miszta A. 2001. *Apidae* i *Formicidae* Górnego Śląska w latach 1898-2000. *Acta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Ostraviensis* 200, Biologia – Ekologia, 8: 164-168.

Miszta A. 2001. Tygrzyk paskowany *Argiope bruennichi* w województwie śląskim. *Chrońmy Przyrodę Ojczyzn*, 57, 1: 109-113.

Parusel J. B. 2001. *Bazzanio-Piceetum* Br.-Bl. Et Siss. 1939 – nowy i zagrożony zespół leśny w Paśmie Beskidu Śląskiego (Górny Śląsk). *Acta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Ostraviensis*, 200, Biologia – Ekologia, 8: 169-172.

Staręga W., Majkus Z., **Miszta A.** 2001. Czerwona lista pajaków Górnego Śląska. *Raporty Opinie*, 5: 8-36. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2002

Miszta A., **Rok A.**, Celary W. 2002. Trzmiele (*Bombus* Latr.) skwerów i nieużytków w Katowicach. *Natura Silesiae Superioris*, 6: 129-138. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2003

Babczyńska-Sendek B., **Rok A.**, Sochacka M. 2003. Rzadkie i interesujące gatunki roślin naczyniowych okolic Poręby koło Zawiercia (Wyżyna Śląska). *Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica*, 10: 19-25.

Dolný A., **Miszta A.**, **Parusel J. B.** 2003. Wążki (Insecta: Odonata) czterech rezerwatów przyrody województwa śląskiego (polska część Górnego Śląska) – wyniki wstępnych badań. *Natura Silesiae Superioris*, 7: 93-103. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2003. Populacja liczydła górnego *Streptopus amplexifolius* (L.) DC. w Katowicach (1973-2003). *Acta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Ostraviensis*, 211, Biologia – Ekologia, 10: 18-23.

Rok A. 2003. Naturalne stanowisko pióropusznika strusiego na Wyżynie Śląskiej. *Chrońmy Przyrodę Ojczyzn*, 59 (2): 139-142.

2004

Dolný A., **Miszta A.** 2004. Występowanie wążek (Odonata) w czeskiej i polskiej części Górnego Śląska. *Wiadomości entomologiczne*, 23 (3): 133-152.

2005

Henel A. 2005. Nowe stanowisko *Carex pendula* (Cyperaceae) na Wyżynie Śląskiej. *Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica*, 12 (2): 407-409.

Henel A., Cabała S. 2005. Interesting deciduous forest communities in the region of Poręba near Zawiercie. *Natura Silesiae Superioris*, 8(2004): 71-99. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Henel A. i K. 2005. Wykaz chronionych gatunków roślin naczyniowych Parku Krajobrazowego „Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich”. *Scripta Rudensia*, 14: 79-80.

Henel K., **Henel A.** 2005. Liczebność, wybiórczość siedliskowa i problemy ochrony derkacza *Crex crex* w okolicach Rybnika. *Scripta Rudensia*, 14: 31-40.

Parusel J. B. 2005. Próba krytycznego przeglądu zbiorowisk leśnych wyróżnionych dotychczas w Paśmie Babiogórskim i na terenach sąsiednich. *Natura Silesiae Superioris*, 8 (2004): 101-132. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2006

Buczyński P., Tończyk G., Daraż B., Djatlova E., Michalczuk W., **Miszta A.**, Szpala B., Szymański J., Tondys J. 2006. Ważki zebrane podczas III Ogólnopolskiego Sympozjum Odonatologicznego PTE (Zwierzyńiec, 15-17 IX 2006). *Odonatrix*, 2 (Supl.1): 1-12.

Henel A. 2006. Materiały do atlasu rozmieszczenia oraz stanu zasobów roślin chronionych i zagrożonych rejonu górnośląskiego – PRESS. Część 10. *Hacquetia epipactis* (Scop.) DC. (*Apiaceae*) w województwie śląskim. *Natura Silesiae Superioris*, 9 (2005): 5-19. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Henel A., Hermański P., Wenda H. 2006. Groszek wschodniokarpacki – nowy gatunek we florze województwa śląskiego. *Przyroda Górnego Śląska*, 45: 3. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2006. Sukcesja roślinności na wielkim pożarzystku w Lasach Rudzkich. Environmental changes and biological assessment III (Eds. P. Kočárek, V. Plášek, K. Malachová). *Scripta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Ostraviensis*, 163: 77-87.

Sachanowicz K., **Wower A.**, Bashta T. A. 2006. Further range extension of *Pipistrellus kuhlii* (Kuhl, 1817) in central and eastern Europe. *Acta Chiropterologica*, 8: 543-548.

Skowrońska K. 2006. Ślimaki (*Gastropoda*) zbiorników wodnych położonych w pobliżu zwałowisk odpadów hutniczych i kopalnianych na Wyżynie Śląskiej (Polska Południowa). Environmental changes and biological assessment III (Eds. P. Kočárek, V. Plášek, K. Malachová). *Scripta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Ostraviensis*, 163: 215-220.

2007

Bula R. 2007. Materiały do atlasu rozmieszczenia oraz stanu zasobów roślin chronionych i zagrożonych rejonu górnośląskiego – PRESS. Część 11. *Iris sibirica* L. (*Iridaceae*) w województwie śląskim. *Natura Silesiae Superioris*, 10: 5-18. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Henel A. 2007. Nowe stanowiska purchawicy olbrzymiej *Langermannia gigantea* (Batsch: Pers) Rostk. W województwie śląskim. *Chrońmy Przyrodę Ojczystą*, 63 (2): 57-63.

Miszta A., Boroń M., Cuber P., Dolný A. 2007. Pojawienie się *Aeshna affinis* Vander Linden, 1820 i *Crocothemis erythraea* (BRULLÉ, 1832) w 2006 roku na zbiornikach pokopalnianych województwa śląskiego (Odonata: *Aeshnidae*, *Libellulidae*). *Odonatrix*, 3 (2): 42-46.

Miszta A., Dolný A. 2007. Stanowiska rzadkich i chronionych gatunków ważek stwierdzone w województwie śląskim poza rezerwatami wodno-torfowiskowymi w latach 2003-2005. *Odonatrix*, 3 (1): 9-14.

Parusel J. B. 2007. Polskie obszary Natura 2000 w europejskiej sieci obszarów chronionych. Edukacja przyrodnicza w szkole podstawowej, 1-2/2006: 21-28.

Parusel J. B. 2007. Reliktowa kolonia roślin górskich w rezerwacie przyrody „Ochojec” – 25 lat koegzystencji z miastem Katowice, s.: 81-101. W: Nakonieczny M., Migula P. (red.) *Problemy środowiska i jego ochrony*, cz. 15. Centrum Studiów nad Człowiekiem i Środowiskiem, Uniwersytet Śląski, Katowice.

Parusel J. B. 2007. Rogownica alpejska *Cerastium alpinum* – babiogórski neoendemit? *Zborník Oravského múzea*, 21 (2004): 139-156.

Parusel J. B. 2007. Szata roślinna i świat zwierząt ziemi pszczyńskiej. *Śląskie Prace Etnograficzne*, tom 3, *Ziemia pszczyńska*: 30-42. Muzeum Śląskie, Katowice.

Parusel J. B. 2007. Zespół *Bazzanio-Piceetum* Br. Bl. et Siss. 1939 w Beskidzie Śląskim i Paśmie Babio-górskim (Beskid Żywiecki). *Natura Silesiae Superioris*, 10 (2006): 45-51. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2008

Dolný A., **Miszta A.**, **Parusel J. B.** 2008. Ważki (Insecta: Odonata) rezerwatu „Smolnik” (Szumirad, województwo opolskie). *Natura Silesiae Superioris*, 11: 75-83. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2008. Monitoring of the habitat of petrifying springs with tufa formation in the Cieszyńskie Źródła Tufowe Natura 2000 site (Cieszyńskie Foothills, southern Poland). *Scripta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Ostraviensis*, 186: 301-308.

Skowrońska K. 2008. Changes in time and space of the snails (Gastropoda) communities in the subsidence pools of the industrial area (Silesian Upland, Poland). *Scripta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Ostraviensis*, 186: 368-375.

2009

Depa Ł., **Miszta A.** 2009. Faunistical notes on rare ants (Insecta: Formicidae) in Silesian and Opole Provinces. *Natura Silesiae Superioris*, 12: 55-58. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Miszta A., Cuber P. 2009. Nowe stanowiska ważek (Odonata) zagrożonych w Polsce stwierdzone w latach 2006-2008 w województwie śląskim poza obszarami chronionymi. *Odonatrix*, 5 (2): 48-54.

Parusel J. B. 2009. Pszczyńskie żubry w Puszczy Białowieskiej i ich rola w restytucji gatunku. *European Bison Conservation Newsletter*, 2: 129-136.

2010

Nowak A., Nobis M., Dajdok Z., Zalewska-Gałosz J., Nowak S., Nobis A., Czerniawska-Kusza I., Kozak M., Stebel A., **Bula R.**, Sugier P., Szlachetka A., Bena W., Trojecka A., Piwowarczyk R., Adamiec A., Krawczyk R. 2010. Revision of *Nymphaea candida* range – new data on the distribution and habitat preferences of the species in south Poland. *Acta Societatis Botanicorum Poloniae*, 79, 4: 333-350.

2011

Babczyńska-Sendek B., **Kloczkowska Agata**, Błońska A. 2011. Xerothermic grasslands of Pilica surroundings – diversity, threats and directions of changes. *Biodiversity Research and Conservation*, 23: 59-70.

Skowrońska-Ochmann K., Ziomek J., Banaszek A. 2011. Common hamster *Cricetus cricetus* (L., 1758) in the Silesian Voivodeship, South Poland. *Fragmenta Faunistica*, 54 (1): 87-94.

2012

Bula R. 2012. Czerwona lista zbiorowisk roślinnych województwa śląskiego. *Raporty Opinie*, 6, 3: 5-59. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Miszta A. 2012. Czerwona lista ważek województwa śląskiego – stan na rok 2010. *Raporty Opinie*, 6, 4: 5-36. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Miszta A., Cuber P., Dolný A., Liberski J. 2012. Zalotka większa *Leucorrhinia pectoralis* (CHARPENTIER, 1825) (Odonata: Libellulidae) w województwie śląskim w latach 2002-2012. *Odonatrix*, 8(2): 33-42.

Parusel J. B., Cabała S., Hereźniak J. Wika S. (red.) 2012. Czerwona lista zbiorowisk roślinnych województwa śląskiego. *Raporty Opinie*, 6, 3: 5-59. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B., Urbisz A., **Bula R.** (red.) 2012. Czerwona lista roślin naczyniowych województwa śląskiego. *Raporty Opinie*, 6, 2: 105-177. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Romańczyk M. 2012. Czerwona lista zbiorowisk roślinnych województwa śląskiego. *Raporty Opinie*, 6, 3: 5-59. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Skowrońska-Ochmann K., Cuber P., Lewin I. 2012. The first record and occurrence of *Stagnicola turricula* (Held, 1836) (Gastropoda: Pulmonata: Lymnaeidae) in Upper Silesia (Southern Poland) in relation to different environmental factors. *Zoologischer Anzeiger*, 251, 4: 357-363.

Wilk-Woźniak E., **Parusel J. B.** 2012. Zagrożone i rzadkie w Polsce glony występujące w województwie śląskim. Raporty Opinie, 6, 2: 5-20. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2013

Parusel J. B. 2013. Zmiany w leśnym ekosystemie Puszczy Pszczyńskiej od XVIII do XX wieku. Tyskie Zeszyty Historyczne, 10: 5-19.

Parusel J. B., Betleja J., Profus P., **Skowrońska-Ochmann K.** 2013. Czerwona lista ptaków województwa śląskiego. Raporty Opinie, 6, 5: 63-146. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2014

Beuch S. 2014. Drugie stwierdzenie jaskółki rudawej *Cecropis daurica* na Śląsku. Ptaki Śląska, 21: 151-154.

Beuch S. 2014. Występowanie sieweczki rzecznej *Charadrius dubius*, świergotka polnego *Anthus campestris* i białorzytki *Oenanthe oenanthe* na zwalach kopalnianych w okolicach Bytomia. Ptaki Śląska, 21: 87-100.

Beuch S. 2014. Zanik górnośląskiej populacji dzierłatki *Galerida cristata* na przełomie XX i XXI wieku. Ptaki Śląska, 21: 101-114.

Beuch S., Smyk B. 2014. Faunistycznie ważne obserwacje ptaków na Śląsku w roku 2013. Ptaki Śląska, 21: 162-218.

Beuch S., Zawistowski J. 2014. Stanowisko podejrzona marunowego *Botrychium matricariifolium* na Mazowszu. Chronimy Przyrodę Ojczyść, 70, 5: 462-463.

Buczyński P., Marczak D., Tończyk G., Mikołajczuk P., Horabik G., Liberski J., **Misza A.**, Rychła A., Brodacki M., Buczyńska E., Daraż B., Grzędzicka E., Jankowska B., Kowalewczany D., Krakowska K., Lis Ł., Miłaczewska E., Ostalska A., Pełowska-Marczak D., Szubert M., Szubert P., Siekierzyńska J., Szymański J., Tarkowski A., Tyburski Ł., Wendzonka J., Wierzbieniec G. 2014. Ważki (Odonata) stwierdzone podczas X Ogólnopolskiego Sympozjum Odonatologicznego PTE „Ważki Rezerwatu Biosfery Puszcza Kampinoska” (Izabelin, 28-30 VI 2013 r.). Odonatrix, 10 (2): 33-51.

Grochowski P., **Beuch S.** 2014. Zimowanie ptaków wodnych na Śląsku w roku 2014. Ptaki Śląska, 21: 155-161.

Janiak A., Galej K., **Parusel J. B.**, Szarejko I. 2014. A study of the genetic variation of the aquatic fern *Marsilea quadrifolia* L. preserved in botanical collections in Poland and originated from natural populations in Europe. Flora, 209, 11: 655-665. [<https://doi.org/10.1016/j.flora.2014.08.011>]

Kmiecik P., Gwóźdź R., **Beuch S.** 2014. Ptaki zbiornika Kuźnica Warężyńska. Ptaki Śląska, 21: 69-85.

Ochmann A., **Beuch S.**, Świerad R., Chlebowski A., Kołodziejczyk P., Walczybok R. 2014. Trzecie stwierdzenie mewy bladej *Larus hyperboreus* na Śląsku. Ptaki Śląska, 21: 140-144.

Polakowski M., **Beuch S.** 2014. Występowanie w Polsce i rozpoznawanie sokoła tundrowego *Falco peregrinus calidus*. Kulon, 19: 67-71.

2015

Beuch S. 2015. Awifauna Lasu Miechowickiego w Bytomiu. Ptaki Śląska, 22: 39-60.

Beuch S. 2015. Regularne zimowanie pokrzywnicy *Prunella modularis* na osadnikach kopalnianych w Bytomiu i Zabrze. Ptaki Śląska, 22: 146-150

Beuch S., Betleja J., Chodkiewicz T., Lewandowska J., Chylarecki P., Czyż B. 2015. Zmiany liczebności pospolitych ptaków lęgowych na Śląsku w latach 2000-2014. Ptaki Śląska, 22: 7-38.

Beuch S., Smyk B. 2015. Faunistycznie ważne obserwacje ptaków na Śląsku w roku 2014. Ptaki Śląska, 21: 192-249.

Grochowski P., **Beuch S.**, Lewandowska J., Betleja J., Czechowski P. 2015. Zimowanie ptaków wodnych na Śląsku w roku 2015. Ptaki Śląska, 22: 185-191.

Ławicki Ł., Cofta T., **Beuch Sz.**, Dmoch A., Sikora A., Aftyka S., Czechowski P., Bocheński M., Sieczak K., Mazgaj Sz. 2015. Identification and occurrence of hybrids Grey-headed x European Green Woodpecker in Poland. *Dutch Birding*, 37, 4: 215-228.

Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., **Parusel J. B.**, Frąckowiak J. 2015. Results of studies of nature resources as a source of spatial data for a regional information system under the auspices of the BIOGEO-SILESIA ORSIP group, s.: 37-52. W: M. Nowak (Ed.). *Scientific, Technological and Legal Background of Creating Integrated Biotic Databases*. Adam Mickiewicz University Press, Seria Biologia nr 80, Poznań.

Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., **Parusel J. B.**, Pasierbiński A., Jankiewicz T., Frąckowiak J. 2015. Śląska przyroda on-line. *Arcana GIS*, Jesień 2015: 30-33.

2016

Beuch S. 2016. Ptaki lęgowe Kanału Gliwickiego w roku 2015. *Ptaki Śląska*, 23: 47-61.

Beuch S. 2016. Awifauna zbiornika Świerkianiec w latach 2005-2016. *Ptaki Śląska*, 23: 21-46.

Gładysz M., Doleżych B., Cuber P., Karcz J., Łaszczyca P., **Miszta A.** 2016. Mud sediments on anal pyramids of *Libellula quadrimaculata* larvae – occidental phenomenon or bioindicator of heavy metal pollution? (*Odonata: Libellulidae*). *Odonatologica*, 45 (3/4): 179-189.

Grochowski P., **Beuch S.**, Czechowski P., Betleja J. 2016. Zimowanie ptaków wodnych na Śląsku w latach 2011-2016. *Ptaki Śląska*, 23: 79-109.

Parusel J. B. 2016. „Nowe” gatunki górskie ze Śląska na niżu Polski. *Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica*, 23, 2: 273-288.

Soska J., **Beuch S.** 2016. Ptaki lęgowe centralnej części śródmieścia Bytomia w latach 2011 i 2015. *Ptaki Śląska*, 23: 63-77.

2017

Beuch S., Smyk B., Czechowski P., Lenkiewicz W., Cieślak M., Rubacha S. 2017. Zanik populacji lęgowej kulika wielkiego *Numenius arquata* i rycyka *Limosa limosa* na Śląsku na początku XXI wieku. *Ptaki Śląska*, 24: 43-62.

Beuch S., Szlama D. 2017. Ptaki zbiornika Dzierżno Duże w latach 2006-2017. *Ptaki Śląska*, 24: 15-41.

Cempulik P., **Beuch S.** 2017. Zagęszczenia par lęgowych sroki *Pica pica* na zróżnicowanych siedliskowo powierzchniach próbnych Górnego Śląska w latach 1981-2015. *Ptaki Śląska*, 24: 63-73.

Jerzak L., Szurlej-Kiełńska A., **Beuch S.**, Frankiewicz J., Kołodziejczyk P., Matacz L. 2017. Rozmieszczenie i liczebność kolonii lęgowych gawrona *Corvus frugilegus* na Śląsku w latach 2013-2014. *Ptaki Śląska*, 24: 75-88.

Komunikaty i doniesienia naukowe

1995

Kuliński W. M. 1995. Waloryzacja faunistyczna projektowanego rezerwatu „Wiślicka Kępa” koło Skoczowa, s.: 22. W: *Przyroda województwa bielskiego. Stan poznania, zagrożenia i ochrona*, Bielsko-Biała, 18 października 1995. Streszczenia referatów i plakatów. PŁ, WKOP, WOŚ UW, Bielsko-Biała.

Parusel J. B. 1995. Mapa zbiorowisk roślinnych obszarów projektowanych do przyłączenia do Babio-górskiego Parku Narodowego, s.: 28. W: *Przyroda województwa bielskiego. Stan poznania, zagrożenia i ochrona* Bielsko-Biała, 18 października 1995. Streszczenia referatów i plakatów. Instytut Włókienniczy PŁ Filii w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała.

Parusel J. B. 1995. Monitoring stanu populacji *Streptopus amplexifolius* (L.) DC. w rezerwacie „Ochojec” na Górnym Śląsku, s.: 298. W: *Materiały konferencji i sympozjów 50 Zjazdu PTB – Kraków 1995*.

Parusel J. B. 1995. Rytmika rozwojowa *Laserpitium archangelica* Wulfen w warunkach ogrodowych, s.: 297. W: *Materiały konferencji i sympozjów 50 Zjazdu PTB – Kraków 1995*.

1996

Bula R. 1996. II Seminarium Odrzańskie. Przyroda Górnego Śląska, 5: 15. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

1997

Parusel J. B. 1997. Górskie bory świerkowe w twórczości naukowej Profesora Stefana Myczkowskiego. W: Sympozjum ku czci Profesora Stefana Myczkowskiego w XX rocznicę śmierci „Struktura i dynamika górskich borów świerkowych”. Streszczenia referatów, posterów. 25-27 września 1997 r., Kraków – Zakopane. Katedra Botaniki Leśnej i Ochrony Przyrody, Wydział Leśny AR w Krakowie, Tatrzański Park Narodowy w Zakopanem.

Parusel J. B. 1997. Przebarwienia i ubytki igieł świerka w karpackim borze górnoregłowym na Babiej Górze. Sympozjum ku czci Profesora Stefana Myczkowskiego w XX rocznicę śmierci. Struktura i dynamika górskich borów świerkowych. Streszczenia referatów, posterów. 25-27 września 1997 r., Kraków – Zakopane. Katedra Botaniki Leśnej i Ochrony Przyrody, Wydział Leśny AR w Krakowie, Tatrzański Park Narodowy w Zakopanem.

Parusel J. B. 1997. Struktura lasków jarzębinowych u górnej granicy zasięgu boru świerkowego na Babiej Górze. Sympozjum ku czci Profesora Stefana Myczkowskiego w XX rocznicę śmierci. Struktura i dynamika górskich borów świerkowych. Streszczenia referatów, posterów. 25-27 września 1997 r., Kraków – Zakopane. Katedra Botaniki Leśnej i Ochrony Przyrody, Wydział Leśny AR w Krakowie, Tatrzański Park Narodowy w Zakopanem.

Parusel J. B. 1997. Zmiany struktury drzewostanów świerkowych regla górnego w rezerwacie ścisłym Babiogórskiego Parku Narodowego. Sympozjum ku czci Profesora Stefana Myczkowskiego w XX rocznicę śmierci. Struktura i dynamika górskich borów świerkowych. Streszczenia referatów, posterów. 25-27 września 1997 r., Kraków – Zakopane. Katedra Botaniki Leśnej i Ochrony Przyrody, Wydział Leśny AR w Krakowie, Tatrzański Park Narodowy w Zakopanem.

1998

Parusel J. B. 1998. Sukcesja roślinności na wielkim pożarysku w Lasach Rudzkich, s.: 374. W: Materiały sympozjum i obrad sekcji 51 Zjazdu PTB, Gdańsk 1998.

2000

Miszta A. 2000. Stan badań nad błonkówkami społecznymi na Górnym Śląsku do roku 2000, s.: 5. W: Streszczenia referatów VII Sympozjum Sekcji Hymenopterologicznej PTE. Sekcja Hymenopterologiczna PTE, Ojców 8-10 maj 2000 r.

2001

Miszta A. 2001. O potrzebie i problemach monitorowania trzmieli na Górnym Śląsku, s.: 48-49. W: Buchholz L., Bunalski L. (red.) Materiały 44 Zjazdu PTE, Spała 14-16. IX. 2001 r. Wydawnictwo PTE i PRODRUK, Poznań.

Rok A., Henel K. 2001. Godne ochrony stanowisko liczydła górskiego (*Streptopus amplexifolius* (L.) DC) oraz innych roślin chronionych w Rybniku-Ochojcu. Scripta Rudensia, 11: 65-67.

2002

Dolný A., **Miszta A.**, **Parusel J.** 2002. Perspektywy ochrony ważek w czeskiej i polskiej części Górnego Śląska, s.: 33-34. W: Czachorowski S. i Buchholz L. (red.) Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Ochrona owadów w Polsce – ekologiczne i gospodarcze konsekwencje wymierania i ekspansji gatunków”. Olsztyn, 21-23 września 2002. Streszczenia referatów, komunikatów i posterów. Polskie Towarzystwo Entomologiczne, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Poznań – Olsztyn.

Henel K., **Rok A.** 2002. Łabędzie *Cygnus* sp. odżywiające się rybami. Biuletyn Polskiej Grupy Badawczej Łabędzi, Nr 4-5: 27-28.

Henel K., **Rok A.**, Król J. 2002. Stwierdzenie cyranki modroskrzydłej *Anas discors* na Śląsku. Notatki Ornitologiczne, 43, 1: 50-52.

Miszta A., Żyła W. 2002. Wstępna ocena zasiedlenia gniazd trzcinowych przez błonkówki na terenie województwa śląskiego, s.: 8-11. W: Streszczenia referatów IX Sympozjum Sekcji Hymenopterologicznej PTE. Sekcja Hymenopterologiczna PTE, Ojców 6-7 maj 2002 r.

2003

Miszta A., Dolný A. 2003. Dragonflies (Insecta: Odonata) of four nature reserves in Silesia (Polish part of Upper Silesia). Acta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Ostraviensis 211, Biologia – Ekologia 10: 155.

2004

Dolný A., **Miszta A.**, **Parusel J.** 2004. Ważki wybranych rezerwatów i obszarów proponowanych do ochrony na terenie województwa śląskiego i opolskiego, s.: 12-13. W: Buczyński P., Serafin E., Ptaszyńska A. (red.) Badania ważek, chrząszczy i chrustków na obszarach chronionych. Materiały II Krajowego Sympozjum Odonatologicznego, XXIX Sympozjum Sekcji Koleopterologicznej PTE, III Seminarium Trichopterologicznego, Urszulín, 21-23.V.2004. Wydawnictwo MANTIS, Olsztyn.

2005

Skowrońska K. 2005. Aquatic snail fauna of localities included in the Amphibian breeding sites protection programme in Silesian Voivodeship, s.: 135-136. W: Pokryszko B. The 21st Polish Malacological Seminar. Folia Malacologica, 13 (3): 115-144.

2006

Babczyńska-Sendek B., **Henel A.** 2006. Łąki śródlasne Lasu Porębskiego oraz Mokrzni – ważny element różnorodności biologicznej Wyżyny Śląskiej, s.: 24. W: Rola geobotaniki w ochronie różnorodności biologicznej. Materiały konferencji poświęconej pamięci prof. dr hab. Floriana Celińskiego 14-15 września. Katedra Geobotaniki i Ochrony Przyrody, Wydział Biologii i ochrony Środowiska, Katowice.

Bula R. 2006. Zasoby, zagrożenie i problemy ochrony *Iris sibirica* L. w województwie śląskim, s.: 53-54. W: Mirek Z., Cieślak E., Paszko B., Paul W., Ronikier M (red.). Rzadkie, ginące i reliktowe gatunki roślin i grzybów. Problemy zagrożenia i ochrony różnorodności flory Polski. Materiały ogólnopolskiej konferencji naukowej 30-31 maja. Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, Zakład Systematyki Roślin Naczyniowych, Akademia Rolnicza w Krakowie im. Hugona Kołłątaja, Wydział Leśny, Kraków, ss. 168.

Bula R., Henel A., Miszta A., Parusel J. B., Wower A. 2006. Monitorowanie rzadkich i zagrożonych roślin, zwierząt i siedlisk w województwie śląskim, s.: 92. W: Nauka w obiektywie. 1 Biennale Fotograficzne Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Katalog wystawy „Śląsk okiem naukowca”. Uniwersytet Śląski, Katowice.

Henel A. 2006. Cieszyńianka wiosenna *Haquetia epipactis* (Scop.) DC. (*Apiaceae*) – stan zasobów, zagrożenia i problemy ochrony w województwie śląskim, s.: 81. W: Mirek Z., Cieślak E., Paszko B., Paul W., Ronikier M (red.). Rzadkie, ginące i reliktowe gatunki roślin i grzybów. Problemy zagrożenia i ochrony różnorodności flory Polski. Materiały ogólnopolskiej konferencji naukowej 30-31 maja. Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, Zakład Systematyki Roślin Naczyniowych, Akademia Rolnicza w Krakowie im. Hugona Kołłątaja, Wydział Leśny, Kraków, ss. 168.

Miszta A. 2006. Poszukiwany, poszukiwana – refleksje na początku piątego roku monitorowania ważek na Górnym Śląsku. Odonatrix, 2 (2): 52-53.

Miszta A., Dolný A., **Parusel J. B.** 2006. Changes the fauna Odonata in the Polish part of Upper Silesia in the years 1966-2005, s.: 34-35. W: Kočárek P., Plášek V. (Eds.) Environmental changes and biological assessment III. Book of abstracts. University of Ostrava, Ostrava, ss. 60.

Nowak T., **Bula R.** 2006. Stanowisko dyptama jesionolistnego *Dictamnus albus* L. w Dąbrowie Górniczej (Wyżyna Śląska), s.: 115. W: Mirek Z., Cieślak E., Paszko B., Paul W., Ronikier M (red.). Rzadkie, ginące i reliktowe gatunki roślin i grzybów. Problemy zagrożenia i ochrony różnorodności flory Polski. Materiały ogólnopolskiej konferencji naukowej 30-31 maja. Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, Zakład Systematyki Roślin Naczyniowych, Akademia Rolnicza w Krakowie im. Hugona Kołłątaja, Wydział Leśny, Kraków, ss. 168.

Parusel J. B. 2006. Przyszłość żubrów linii pszczyńskiej na Ziemi Pszczyńskiej?, s.: 4-5. W: Konferencja naukowa „Perspektywy rozwoju populacji żubrów”. Pszczyna, 13-14 października 2006.

Parusel J. B. 2006. Vegetation succession on the large post fire area in Lasy Rudzkie, s.: 17-18. W: Kočárek P., Plášek V. (eds.) Environmental changes and biological assessment III. Book of abstracts. University of Ostrava, Ostrava, ss. 60.

Parusel J. B. 2006. W obronie relikтового stanowiska liczydła górskiego (*Streptopus amplexifolius* (L.) DC.) w mieście Katowice, s.: 120. W: Mirek Z., Cieślak E., Paszko B., Paul W., Ronikier M. (red.) Rzadkie, ginące i reliktowe gatunki roślin i grzybów. Problemy zagrożenia i ochrony różnorodności flory Polski. Materiały ogólnopolskiej konferencji naukowej. Kraków, 30-31 maja 2006. Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, Wydział Leśny AR im. H. Kołłątaja, Kraków, ss. 168.

Parusel J. B. 2006. Wykorzystanie danych geobotanicznych do waloryzacji przyrodniczej, s.: 19-20. W: Rola geobotaniki w ochronie różnorodności biologicznej. Materiały konferencji poświęconej pamięci prof. dr. hab. Floriana Celińskiego. Uniwersytet Śląski, Katowice.

Sachanowicz K., **Wower A.** 2006. Karlik średni – nowy gatunek nietoperza w faunie województwa śląskiego i Polski. Przyroda Górnego Śląska, 44: 6-7. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Skowrońska K. 2006. Snails (Gastropoda) of the water reservoirs situated near metallurgic and hard coal mining dumps in Wyżyna Śląska region (Southern Poland), s.: 35. W: Kočárek P., Plášek V. (Eds.) Environmental changes and biological assessment III. Book of abstracts. University of Ostrava, Ostrava, ss. 60.

2007

Babczyńska-Sendek B., **Henel A.** 2007. Kresowe stanowisko wielosiłu błękitnego *Polemonium coeruleum* L. w okolicy Czarnego Lasu koło Szczekocin, s.: 75-76. W: 54 Zjazd Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Botanika w Polsce sukcesy, problemy, perspektywy. Szczecin 3-8 września 2007. Streszczenia referatów i plakatów.

Parusel J. B. 2007. Marsylia czterolistna – dzikie i planowane restytucje gatunku w Polsce, s.: 8-9. W: Konferencja Ochrona Przyrody w Polsce 2 – Restytucje i Reintrodukcje, 13 listopada 2007. Abstrakty. Wystąpienia. [Instytut Ochrony Przyrody, Kraków]
[<http://www.iop.krakow.pl/images/Files/Reintrodukcje%20i%20restytucje/0603-08.pdf>]

Parusel J. B. 2007. Pszczyńskie żubry ratują gatunek przed zagładą, s.: 82-83. W: Rola hodowli *ex situ* w procesie restytucji żubra. Praca zbior. pod red. W. Olech. Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie, Gołuchów.

Parusel J. B. 2007. W obronie żubrów linii pszczyńskiej, s.: 17-18. W: Konferencja Ochrona Przyrody w Polsce 2 – Restytucje i Reintrodukcje, 13 listopada 2007. Abstrakty. Postery. [Instytut Ochrony Przyrody, Kraków] [<http://www.iop.krakow.pl/images/Files/Reintrodukcje%20i%20restytucje/0603-09.pdf>]

Skowrońska K. 2007. Habitat preferences of *Potamopyrgus antipodarum* (Gray, 1843) in anthropogenic water bodies, s.: 138. W: Pokryszko B. The 23rd Polish Malacological Seminar. Folia Malacologica, 15 (3): 119-143.

Skowrońska K. 2007. Preferencje środowiskowe *Potamopyrgus antipodarum* (Gray, 1843) w antropogenicznych zbiornikach wodnych, s.: 59-60. W: Jurkiewicz-Karnkowska E., Lewandowski K., Sarnowska K. (red.) 2007. XXIII Krajowe Seminarium Malakologiczne. Akademia Podlaska. Siedlce, ss. 84.

2008

Baksik A., **Parusel J. B.**, **Skowrońska K.**, **Wower A.** 2008. Korytarze ekologiczne w województwie śląskim – koncepcja do planu zagospodarowania przestrzennego województwa, s.: 9-10. W: Międzynarodowa konferencja Wdrażanie koncepcji korytarzy ekologicznych w Polsce, Białowieża, 20-22 listopada 2008 r. Program, streszczenia referatów, lista adresowa uczestników. Zakład Badania Ssaków, Białowieża.

Parusel J. B. 2008. Monitoring of the petrifying springs with tufa formation habitat in the Cieszyńskie Źródła Tufowe Natura 2000 site (Cieszyn Foothills, southern Poland, s.: 23-24. W: Environmental changes and biological assessment IV. Book of abstracts. Ostrava, Czech Republic, April 10-11th 2008. Ed. By P. Kočárek, V. Plášek & K. Malachová. Department of Biology and Ecology, University of Ostrava, Ostrava, ss. 76.

Sachanowicz K., **Wower A.** 2008. Zimowe stwierdzenia karlika większego w województwie śląskim. Przyroda Górnego Śląska, 54: 11, 13. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Skowrońska K. 2008. Changes in time and space of the snails (Gastropoda) communities in the subsidence pools of the industrial area (Silesian Upland, Poland), s.: 49-50. W: Environmental changes and biological assessment IV. Book of abstracts. Ostrava, Czech Republic, April 10-11th 2008. Ed. By P. Kočárek, V. Plášek & K. Malachová. Department of Biology and Ecology, University of Ostrava, Ostrava, ss. 76.

Skowrońska K. 2008. Qualitative and quantitative diversity of molluscs of industrial spoil-heap reservoirs, s.: 245. W: Pokryszko B. The 24th Polish Malacological Seminar. Folia Malacologica, 16 (2): 233-247.

Skowrońska K. 2008. Zróżnicowanie jakościowe i ilościowe ślimaków w zbiornikach przyhałdowych ze szczególnym uwzględnieniem gatunków obcych w faunie kraju, s.: 61. W: Krzysińska J., Neumann M. (red.) 2008. XXIV Krajowe Seminarium Malakologiczne. Abstrakty. Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa, ss. 80.

2009

Babczyńska-Sednek B., **Bula R.**, Nowak T. 2009. Murawy kserotermiczne Płaskowyżu Twardowickiego (Wyżyna Śląska) – zróżnicowanie, walory i zagrożenia, s.: 21. W: Ogólnopolska Konferencja Naukowa Murawy kserotermiczne regionu kujawsko-pomorskiego – stan zachowania, ochrona i perspektywy. Konferencja z okazji 40-lecia Uczelni, Bydgoszcz 28-30 maja 2009.

Czyżak T., Ziomek J., **Skowrońska K.** 2009. Rola edukacji ekologicznej w ochronie chomika europejskiego w Polsce, s.: 81. W: XI Ogólnopolska Konferencja Teriologiczna. Poznać i ochronić różnorodność ssaków w Polsce. 7-9 września 2009. Poznań. Zakład Zoologii Systematycznej Wydziału Biologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań, ss. 128.

Skowrońska K. 2009. Kolekcja malakologiczna Muzeum Górnośląskiego, s.: 77. W: Kałuski T., Gołdyn B. (red.) 2009. Problemy współczesnej malakologii. XXV Krajowe Seminarium Malakologiczne, Boszkowo, 21-24.04.2009. Wyd. Kontekst, Poznań, ss. 100.

Skowrońska K. 2009. Malacological collection of The Upper Silesian Museum, s.: 78. W: Pokryszko B. The 25th Polish Malacological Seminar. Folia Malacologica, 17 (2): 73-99.

Skowrońska K. 2009. Populacja chomika europejskiego *Cricetus cricetus* w Siemianowicach Śląskich (Wyżyna Katowicka, Polska), s.: 113-114. W: XI Ogólnopolska Konferencja Teriologiczna. Poznać i ochronić różnorodność ssaków w Polsce. 7-9 września 2009. Poznań. Zakład Zoologii Systematycznej Wydziału Biologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań, ss. 128.

Skowrońska K., Lewin I., Cuber P. 2009. The first record of *Stagnicola turricula* (Held, 1836) (Gastropoda: Pulmonata: Lymnaeidae) in the Silesian Upland (Southern Poland), s.: 14. W: Davies M., Claremont M., Standley C. (red.) 2009. Molluscan Forum 2009, Natural History Museum, London. 12 November 2009. The Malacological Society of London, Natural History Museum, London, ss. 18.

2010

Miszta A., Dolný A. 2010. Monitoring ważek i ich siedlisk na Górnym Śląsku, s.: 88-89. W: Katalog wystawy pokonkursowej „Nauka – świat bez granic”. 3 Biennale Fotograficzne Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.

Parusel J. B. 2010. Nowe dla Tatr subalpejskie zbiorowisko zaroślowe, s.: 41. W: IV Konferencja Przyroda Tatrzańskiego Parku Narodowego a człowiek. Nauka a zarządzanie obszarem Tatr i ich otoczeniem. Zakopane 14-16 październik 2010. Streszczenia prac. Polskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk o Ziemi, Oddział Kraków, Kraków.

Skowrońska K. 2010. Biodiversity of Silesian Voivodeship as exemplified by mollusc database of The Upper Silesian Centre For Natural Heritage, s.: 142. W: Pokryszko B. The 26th Polish Malacological Seminar. Folia Malacologica, 18 (3): 123-145.

Skowrońska K. 2010. Różnorodność biologiczna województwa śląskiego na przykładzie bazy danych o występowaniu mięczaków, prowadzonej przez Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, s.: 48. W: Pokryszko B., Maltz T., Kałuski T. (red.) Problemy współczesnej malakologii 2010. XXVI Krajowe Seminarium Malakologiczne. Kudowa Zdrój, 20-23.04.2010. Stowarzyszenie Malakologów Polskich, Poznań, ss. 70.

Skowrońska K., Lewin I., Cuber P. 2010. The first record of *Stagnicola turricula* (Held, 1836) (Gastropoda: Pulmonata: Lymnaeidae) in the Silesian Upland (Southern Poland). Malacologist, 54: 12.

2011

Skowrońska-Ochmann K., Lewin I., Cuber P. 2011. Występowanie *Stagnicola turricula* (Held, 1836) (Gastropoda: Pulmonata: Lymnaeidae) na obszarze Górnego Śląska – wyniki rocznego monitoringu, s.: 64. W: Kałuski T., Kobak J., Cieluch P. (red.) Problemy współczesnej malakologii 2011. XXVII Krajowe Seminarium Malakologiczne. Toruń – Tleń, 6-8.04.2011. Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu i Stowarzyszenie Malakologów Polskich, Toruń, ss. 99.

2012

Miszta A., Liberski J., Jankowska B., Przondziona K. 2012. Pamięci Stanisława Sadowskiego (1952-2011). *Odonatrix*, 8(1): 31-32.

Romańczyk M., Bula R., Parusel J. B. 2012. Monitoring przyrodniczy realizacji programu Owca Plus na obszarze Wyżyny Częstochowskiej – założenia metodyczne, wstępne wyniki i wnioski, s.: 33-38. W: Żurowska-Oleś E., Mastaj J. (red.) 2012. Materiały pokonferencyjne ZPKWS 2011 [praca zbiorowa]. Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego, Będzin.

Skowrońska-Ochmann K. 2012. Zróżnicowanie barwy i paskowania muszli wstężyka gajowego – *Cepaea nemoralis* L. 1758 (Gastropoda: Pulmonata: Helicidae) na terenach zurbanizowanych w dolinie Przemszy (Wyżyna Śląska), s.: 43. W: Kałuski T., Gawlak M. (red.) 2012. Problemy współczesnej malakologii 2012. XXVIII Krajowe Seminarium Malakologiczne. Boszkowo, 8-11.05.2012. Stowarzyszenie Malakologów Polskich, Uniwersytet im. A. Mickiewicza, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Instytut Ochrony Roślin – Państwowy Instytut Badawczy, Poznań, ss. 61.

Skowrońska-Ochmann K., Lewin I., Cuber P. 2012. The occurrence of *Stagnicola turricula* (Held, 1836) (Gastropoda: Pulmonata: Lymnaeidae) in Upper Silesia, s.: 64. W: Pokryszko B. The 27th Polish Malacological Seminar. *Folia Malacologica*, 20 (1): 43-71.

2013

Parusel J. B. 2013. The Red list of plant communities of Silesian Voivodship (Southern Poland), s.: 67. W: 22nd EVS International Workshop. Rome, 2013, April 9-11. „Sapienza” University of Rome, Botanic garden. Book of abstracts. Società Italiana di Scienza Della Vegetazione, Roma, Centro Stampa Università degli Studi di Perugia.

Parusel J. B., Bączkiewicz A., Buczkowska K. 2013. Genetic diversity of the *Streptopus amplexifolius* (L.) DC. populations from the Polish Western Carpathians. *Acta Biologica Cracoviensia*, ser. Botanica, 55, supp. 1: 62.

Skowrońska-Ochmann K. 2013. Colour and banding polymorphism in *Cepaea nemoralis* (L.) in urban areas in the Przemsza Valley (Silesian Upland), s.: 47. W: Pokryszko B. The 28th Polish Malacological Seminar. *Folia Malacologica*, 21 (1): 33-51.

Skowrońska-Ochmann K. 2013. The role of allotments in the occurrence of common hamster *Cricetus cricetus* in the Silesian Province (South Poland), s.: 33. W: Abstract Book & Programme. 20th Meeting of the International Hamster Workgroup. The European hamster – new problems and prospects of their solution. 15th-17th November 2013. Department of Systematic Zoology, Faculty of Biology, Adam Mickiewicz University, Department of Genetics and Evolution, Institute of Biology, University of Białystok, Poznań, ss. 40.

Tokarska-Guzik B., Babczyńska-Sendek B., Pasierbiński A., Rostański A., Fojcik B., Nowak T., **Bula R.**, **Parusel J. B.**, **Romańczyk M.**, Bzdęga K., Woźniak G., Jędrzejczyk-Korycińska M., Urbisz A., Węgrzynek B., Orczewska A., Błońska B., Sierka B. 2013. Botanical databases: possible practical uses and the inspiration for further research (Botaniczne bazy danych: inspiracja dla dalszych badań i możliwości wykorzystania w praktyce), s.: 170-171. W: Biedunkiewicz A., Dynowska M. (ed.) Interdyscyplinarne i aplikacyjne znaczenie nauk botanicznych. Streszczenia wystąpień ustnych i plakatów, 56 Zjazd Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Wyd. Mantis, Olsztyn.

Tokarska-Guzik B., **Parusel J. B.**, Chybiorz R. 2013. Botanical data bases in the Silesian spatial information system (Botaniczne bazy danych w śląskim systemie informacji przestrzennej), s.: 462-463. W: Biedunkiewicz A., Dynowska M. (ed.) Interdyscyplinarne i aplikacyjne znaczenie nauk botanicznych. Streszczenia wystąpień ustnych i plakatów, 56 Zjazd Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Wyd. Mantis, Olsztyn.

2014

Cuber P., **Miszta A.**, Liberski J. 2014. Znaczenie zapadliska w Borowej Wsi dla zachowania różnorodności ważek, s.: 16-17. W: Parusel J. B. (red.) Ważki w ocenie siedlisk wodno-błotnych Górnego Śląska. Konferencja naukowa z okazji jubileuszu 40-lecia pracy naukowej dr Alicji Miszty. 27 listopada 2014 r., Katowice. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Dolný A., **Miszta A.** 2014. Dragonflies in the assessment and the monitoring of aquatic habitats of Upper Silesia, s.: 18. W: Parusel J. B. (red.) Ważki w ocenie siedlisk wodno-błotnych Górnego Śląska. Konferencja naukowa z okazji jubileuszu 40-lecia pracy naukowej dr Alicji Miszty. 27 listopada 2014 r., Katowice. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Liberski J., **Bula R.**, Cuber P., **Miszta A.** 2014. Stanowisko iglicy małej *Nehalennia speciosa* Charpentier, 1840 w Chełmie Śląskim (Błędów), s.: 20. W: Parusel J. B. (red.) Ważki w ocenie siedlisk wodno-błotnych Górnego Śląska. Konferencja naukowa z okazji jubileuszu 40-lecia pracy naukowej dr Alicji Miszty. 27 listopada 2014 r., Katowice. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Miszta A. 2014. Inwentaryzacja ważek w województwie śląskim w latach 2002-2014, s.: 21-22. W: Parusel J. B. (red.) Ważki w ocenie siedlisk wodno-błotnych Górnego Śląska. Konferencja naukowa z okazji jubileuszu 40-lecia pracy naukowej dr Alicji Miszty. 27 listopada 2014 r., Katowice. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. 2014. 20 lat działalności Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, s.: 8-11. W: Parusel J. B. (red.) Regionalne czerwone listy zagrożenia w ochronie zasobów przyrody – ich rola i znaczenie oraz stan i potrzeby. Konferencja naukowa, 26 listopada 2014 r., Katowice. Streszczenia referatów i posterów. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2014. Jubileuszowe konferencje naukowe w Katowicach. Przyroda Górnego Śląska, 78: 15. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2014. Między roślinami a zwierzętami. A jednak bezkręgowce, s.: 7-13. W: Parusel J. B. (red.) Ważki w ocenie siedlisk wodno-błotnych Górnego Śląska. Konferencja naukowa z okazji jubileuszu 40-lecia pracy naukowej dr Alicji Miszty. 27 listopada 2014 r., Katowice. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2014. Regionalne czerwone listy zbiorowisk roślinnych w Polsce, s.: 24-25. W: Parusel J. B. (red.) Regionalne czerwone listy zagrożenia w ochronie zasobów przyrody – ich rola i znaczenie oraz stan i potrzeby. Konferencja naukowa, 26 listopada 2014 r., Katowice. Streszczenia referatów i posterów. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B., Bula R. 2014. Regionalne czerwone listy roślin naczyniowych w Polsce, s.: 26-27. W: Parusel J. B. (red.) Regionalne czerwone listy zagrożenia w ochronie zasobów przyrody – ich rola i znaczenie oraz stan i potrzeby. Konferencja naukowa, 26 listopada 2014 r., Katowice. Streszczenia referatów i posterów. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2015

Dobosz R., **Parusel J. B.** [b.r.w.] [2015]. Planta i Plebejer – dziedzictwo przyrodnicze i muzealne pszczyńskich żubrów, s.: 17-19. W: Konferencja naukowa „Żubry w Lasach Pszczyńskich – 150 lat hodowli”, Pszczyna 10-11 września 2015 r. Streszczenia referatów. Stowarzyszenie Miłośników Żubrów, Warszawa.

Parusel J. B. [b.r.w.] [2015] Przeszłość i przyszłość żubrów linii pszczyńskiej, s.: 73-75. W: Konferencja naukowa „Żubry w Lasach Pszczyńskich – 150 lat hodowli”, Pszczyna 10-11 września 2015 r. Streszczenia referatów. Stowarzyszenie Miłośników Żubrów, Warszawa.

Parusel J. B. [b.r.w.] [2015] 150 lat restytucji żubrów w Puszczy Pszczyńskiej, s.: 71-73. W: Konferencja naukowa „Żubry w Lasach Pszczyńskich – 150 lat hodowli”, Pszczyna 10-11 września 2015 r. Streszczenia referatów. Stowarzyszenie Miłośników Żubrów, Warszawa.

Parusel J. B. 2015. Zakres informacyjny baz danych – założenia ogólne. Przyroda Górnego Śląska, 79: 4. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B., Pasierbiński A. 2015. Systemy monitorowania środowiska. Przyroda Górnego Śląska, 79: 15-16. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B., Sokół K. [2015] Czynna ochrona przyrody w województwie śląskim, s.: 11-12. W: Czynna ochrona przyrody w lasach RDLP Katowice na przykładzie Nadleśnictwa Rybnik. Konferencja popularnonaukowa, Rybnik, 24 listopada 2015. Organizatorzy: Nadleśnictwo Rybnik oraz Pracownia Edukacji Żywej.[b.r.w., b.w., b.m.w.]

Tokarska-Guzik B., **Parusel J. B.**, Chybiorz R. 2015. Ogólnodostępna baza danych bio- i georóżnorodności województwa śląskiego – integralna część Otwartego Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej BIOGEO-SILESIA ORSIP. Przyroda Górnego Śląska, 79: 20. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Wasińska A., Koźlik K., Mazur K., Ostrowski K., **Beuch S.** 2015. Zaroślówka *Acrocephalus dumetorum* nowym gatunkiem w awifaunie Śląska. Ptaki Śląska, 22: 151-155.

Wrońska A., Sokół K., Parusel J. B., Duda M., Luty A., Nowak K., Wieland Z. 2015. Baza danych o ochronie przyrody. Przyroda Górnego Śląska, 79: 10-11, 19. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2016

Beuch S., Karetta M., Chromik W., Ochmann A. 2016. Gniazdowanie żurawia *Grus grus* w Nadleśnictwie Katowice. Ptaki Śląska, 23: 177-181.

Parusel J. B. [2016] 20 lat działalności Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. Biuletyn Komitetu Ochrony Przyrody PAN, 5-6/2014-2015: 266-269.

Parusel J. B. [2016] Konferencja naukowa „Regionalne czerwone listy zagrożenia w ochronie zasobów przyrody – ich rola i znaczenie oraz stan i potrzeby”. Biuletyn Komitetu Ochrony Przyrody PAN, 5-6/2014-2015: 261-265.

2017

Dolny A., **Miszta A.** 2017. Ważki ciepłolubne na Górnym Śląsku, s.: 29. W: Warchałowski M. (red.). 2017. II Międzynarodowa Konferencja Przyrodnicza Pogranicza Polsko-Czesko-Słowackiego. Górki Wielkie 27-28 maja 2017 r. Materiały konferencyjne. [b.w.] [Stowarzyszenie Dziewięciś], Górki Wielkie, ss. 53.

Parusel J. B., Zwijacz-Kozica T. 2017. Projekt sieci rezerwatów ścisłych Tatrzańskiego Parku Narodowego Profesora Stefana Myczkowskiego – 50 lat ścisłej ochrony tatrzańskiej przyrody, s.: 12. W: Bodziarczyk J. (red.) Ochrona ścisła w parkach narodowych i rezerwach; bilans osiągnięć i porażek ostatniego półwiecza. Konferencja upamiętniająca postać Profesora Stefana Myczkowskiego – w 40 rocznicę śmierci. Kraków – Zakopane, 7-9 czerwca 2017. Zakład Bioróżnorodności Leśnej, Wydział Leśny, Uniwersytet Rolniczy im. H. Kołłątaja w Krakowie, Tatrzański Park Narodowy. (maszynopis).

Książki, rozdziały w książkach, mapy naukowe

1996

Buszman B., Parusel J. B. 1996. Szata roślinna i świat zwierzęcy, s.: 32-43. W: Tychy 1939-1993. Monografia miasta. Praca zbiorowa pod redakcją naukową M. S. Szczepańskiego. Wyd. Zarząd oraz Rada Gminy Tychy, Tychy.

Buszman B., **Parusel J. B.**, Świerad J. 1996. Przeobrażenia przyrody ożywionej, s.: 53-58. W: Tychy 1939-1993. Monografia miasta. Praca zbiorowa pod redakcją naukową M. S. Szczepańskiego. Wyd. Zarząd oraz Rada Gminy Tychy, Tychy.

1997

Blarowski A., Gajczak J., **Parusel J.** 1997. Ochrona przyrody w województwie bielskim – stan istniejący, perspektywy, s.: 192-280. W: Przyroda województwa bielskiego. Stan poznania, zagrożenia i ochrona. Colgraf-Press, Poznań.

Parusel J. B. 1997. Brama Morawska – biogeograficzne aspekty badawcze, s.: 85-89. W: II Seminarium Odrzańskie. Brama Morawska – aspekty badawcze i turystyczne. Materiały pod red. A. T. Jankowskiego. Śląsk Sp. z o. o., Katowice.

2000

Lamparska-Wieland M., **Wieland Z.** 2000. Przekształcenia antropogeniczne rejonu Tarnowskich Gór na przestrzeni XIX i XX w., s.: 31-37. W: Konferencja Naukowa „Środowisko przyrodnicze regionu górnośląskiego. Stan poznania zagrożenia i ochrona. Sesja wyjazdowa. Tarnowskie Góry, 20 października 2000 r. „Zastosowanie interaktywnych systemów kartografii geologicznej na obszarze miasta Tarnowskie

Góry. Wydział Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego, Oddział Katowicki Polskiego Towarzystwa Geograficznego, Urząd Miasta Tarnowskie Góry. Redakcja przewodnika J. Lewandowski, R. Chybiorz.

2001

Parusel J. B. 2001. *Cerastium alpinum* L. s. s. Rogownica alpejska, s.: 97-99. W: Kaźmierczakowa R., Zarzycki K. (red.) Polska czerwona księga roślin. PAN, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Instytut Ochrony Przyrody, Kraków.

Parusel J. B. 2001. *Laserpitium archangelica* Wulfen Okrzyn jeleni, s.: 279-281. W: Kaźmierczakowa R., Zarzycki K. (red.) Polska czerwona księga roślin. PAN, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Instytut Ochrony Przyrody, Kraków.

Parusel J. B., Bula R., Henel K., Miszta A., Rok A., Wieland Z. 2001. Przyroda żywa – zasoby, zagrożenie i ochrona, s.: 27-47. W: Stan środowiska w województwie śląskim w latach 1999-2000. Red. B. Czermińska, J. Głab, L. Szymańska-Kubicka. Biblioteka Monitoringu Środowiska. Inspekcja Ochrony Środowiska, Śląski Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, Katowice, ss. 331.

2004

Holeksa J., Szwagrzyk J., Musiałowicz W., **Parusel J.** 2004. Struktura i dynamika lasów Babiogórskiego Parku Narodowego, s.: 527-598. W: B. W. Wołoszyn, Jaworski A., Szwagrzyk J. (red.) Babiogórski Park Narodowy. Monografia przyrodnicza. Wyd. Komitet Ochrony Przyrody PAN, Babiogórski Park Narodowy, Kraków.

Miszta A. 2004. Typowanie obszarów cennych dla ochrony owadów w województwie śląskim na przykładzie wybranych grup, s.: 89-96. W: Materiały pokonferencyjne Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego. Praca zbiorowa pod redakcją J. Mastaj. Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego, Będzin, ss. 104.

Parusel J. B., Kasprowicz M., Holeksa J. 2004. Zbiorowiska leśne i zaroślowe Babiogórskiego Parku Narodowego, s.: 429-475. W: B. W. Wołoszyn, Jaworski A., Szwagrzyk J. (red.) Babiogórski Park Narodowy. Monografia przyrodnicza. Wyd. Komitet Ochrony Przyrody PAN, Babiogórski Park Narodowy, Kraków.

Stebel A., Ochrya R., Stuchlik L., **Parusel J. B.** 2004. Mosses of the Polica Range (Polish Western Carpathians). Sorus, Poznań, ss. 121.

Stebel A., **Parusel J. B.**, Cisło G. 2004. Another locality for *Tetraplodon angustatus* (Bryopsida, Splachnaceae) in the Polish Carpathians, s.: 75-78. W: Stebel A., Ochrya R. (eds.) Bryological studies in the Western Carpathians. Sorus, Poznań.

Walasz K., **Parusel J.** 2004. Babia Góra, s.: 571-574. W: Sidło P.O., Błaszowska B., Chylarecki P. (red.) Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa.

2005

Absalon D., Leśniok M., Nita J., **Parusel J. B.**, **Wower A.** 2005. Będzin. Przyroda i krajobrazy. Urząd Miejski w Będzinie, Będzin, ss. 124.

Parusel J. B., Bula R., Henel A., Ledwoń M., Miszta A., Wieland Z., Wower A. 2005. Przyroda żywa – zasoby, zagrożenia i ochrona, s.: 87-127. W: Szymańska-Kubicka L., Pillich A. (red.) Stan środowiska w województwie śląskim w 2004 roku. Biblioteka Monitoringu Środowiska. Wojewoda Śląski, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, Katowice.

Parusel J. B., Kotońska B. Ostoje sieci Natura 2000 na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej, s.: 85-94. W: Zróżnicowanie i przemiany środowiska przyrodniczo-kulturowego Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej. Tom 3 – Suplement. Ojców.

Parusel J. B., Wower A. 2005. Przyroda ożywiona – jej zasoby, zagrożenie i ochrona, s.: 59-98. W: Absalon D., Leśniok M., Nita J., Parusel J. B., Wower A. Będzin. Przyroda i krajobrazy. Urząd Miejski w Będzinie, Będzin, ss. 124.

2007

Parusel J. B., Wika S. 2007. Searching for *Dentario glandulosae-Fagetum lunarietosum* subassociation at the Babia Góra Range, s.: 153-165. W: Wika S., Woźniak G. (eds.) Threats, protection and transformation of vegetation of the Upper Silesia and adjacent areas. Upper Silesian Nature Heritage Centre, Katowice.

2008

Holeksa J., Żywiec M., **Parusel J.**, Szewczyk J., Zielonka T. 2008. Subalpine spruce forests in the Babia Góra National Park, s.: 49-96. W: Saniga M., Kuchel S., Holeksa J., Żywiec M., Parusel J., Szewczyk J., Zielonka T., Jaworski A., Kołodziej Z., Bartkiewicz L. (eds.) Structure, production, coarse woody debris and regeneration processes of Norway spruce natural forest in National Nature Reserves Babia hora and Pilsko. Technical University in Zvolen, Zvolen.

Parusel J. 2008. Okrzyn jeleni *Laserpitium archangelica* Wulfen, s.: 273-275. W: Mirek Z., Piękoś-Mirkowa H. (red.) Czerwona księga Karpat Polskich. Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, Kraków.

Parusel J. 2008. Rogownica alpejska *Cerastium alpinum* L. s. str., s.: 118-120. W: Mirek Z., Piękoś-Mirkowa H. (red.) Czerwona księga Karpat Polskich. Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, Kraków.

2009

Miszta A. 2009. Ważki (Odonata) stwierdzone w rezerwacie „Ochojec” i w jego otoczeniu, s.: 161-167. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.

Kloczkowska Agata, Gorczyca J., **Miszta A.**, **Parusel J. B.**, **Skowrońska K.**, **Wower A.** 2009. Indeks gatunków śluzowców, grzybów, roślin i zwierząt oraz zbiorowisk roślinnych i siedlisk przyrodniczych rezerwatu przyrody „Ochojec”, s.: 578-589. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.

Parusel J. B. 2009. Historia utworzenia rezerwatu przyrody „Ochojec”, s.: 30-32, 467, 488-489. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.

Parusel J. B. 2009. Kampania informacyjna o jubileuszu 25-lecia rezerwatu przyrody „Ochojec”, s.: 361-371, 482, 560-563. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.

Parusel J. B. 2009. Nowe spojrzenie na walory przyrodnicze rezerwatu florystycznego „Ochojec” w Katowicach, s.: 451-463, 484-485. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.

Parusel J. B. 2009. Od niszczenia do ochrony przyrody, s.: 407-409. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.

Parusel J. B. 2009. Położenie i granice rezerwatu przyrody „Ochojec”, s.: 33-37, 467-468. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.

Parusel J. B. 2009. Populacja liczydła górnego (*Streptopus amplexifolius* (L.) DC., 1805) w rezerwacie przyrody „Ochojec” w Katowicach, s.: 244-268, 476. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.

Parusel J. B. 2009. Projekt drogi przez rezerwat przyrody „Ochojec”, s.: 306-313, 478. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.

Parusel J. B. 2009. Ptaki rezerwatu przyrody „Ochojec”, s.: 202-204, 474. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.

- Parusel J. B. 2009. Relict stand of *Streptopus amplexifolius* (Calochortaceae) in Katowice (Upper Silesia) – present state and threat, s.: 399-404. W: Z. Mirek, A. Nikel (eds.) Rare, relict and endangered plants and fungi in Poland. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- Parusel J. B. (red.) 2009. Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.
- Parusel J. B. 2009. Roślinność rezerwatu przyrody „Ochojec”, s.: 212-235, 475, 511-546. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.
- Parusel J. B. 2009. Ssaki łowne i drapieżne rezerwatu przyrody „Ochojec”, s.: 210-211, 475. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.
- Parusel J. B. 2009. Struktura i dynamika drzewostanu łągu jesionowo-olchowego w rezerwacie przyrody „Ochojec”, s.: 236-243, 475-476. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.
- Parusel J. B. 2009. Wytyczne konserwatorskie do planu ochrony rezerwatu przyrody „Ochojec”, s.: 423-448, 484. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.
- Parusel J. B.,** Bączkiewicz A., Buczkowska K. 2009. Genetyczna struktura populacji liczydła górskiego *Streptopus amplexifolius* (L.) DC w rezerwacie przyrody „Ochojec” w Katowicach (Wyżyna Śląska, Górny Śląsk), s.: 269-284, 476-477. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.
- Parusel J. B., Bula R. 2009. Mapa roślinności rzeczywistej rezerwatu przyrody „Ochojec” w Katowicach. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.
- Parusel J. B.,** Niebrzydowska B. 2009. Gospodarka rezerwatowa w rezerwacie przyrody „Ochojec”, s.: 321-338, 479-480. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.
- Parusel J. B.,** Puślecki E., Zwior J. 2009. Mapa mentalna lasu i jego obrzeża w Ochojcu, s.: 410-418, 483. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.
- Parusel J. B., Romańczyk M., Bula R. 2009. Bibliografia rezerwatu przyrody „Ochojec”, s.: 565-576, 485. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.
- Parusel J. B., Rostańska K., Kloczkowska Agata. 2009. Rezerwat przyrody „Ochojec” w działalności dydaktycznej Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, s.: 355-360, 481-482, 554-559. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.
- Parusel J. B., Skowrońska K., Wower A. 2009. Korytarze ekologiczne w województwie śląskim – koncepcja do planu zagospodarowania przestrzennego województwa, s.: 113-120. W: Jędrzejewski W., Ławreszuk D. (red.) Ochrona łączności ekologicznej w Polsce. Materiały konferencji międzynarodowej „Wdrażanie koncepcji korytarzy ekologicznych w Polsce”. Zakład Badania Ssaków Polskiej Akademii Nauk, Białowieża, 20-22 XI 2008 r. Zakład Badania Ssaków PAN, Białowieża.
- Parusel J. B.,** Skrzydło D. 2009. Wpływ podziemnej eksploatacji węgla kamiennego na środowisko przyrodnicze rezerwatu „Ochojec” i jego obrzeża, s.: 294-305, 477-478. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.
- Parusel T., **Parusel J. B., Wieland Z.** 2009. Szczegółowy szkic hydrograficzny rezerwatu przyrody „Ochojec”. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.

Sierka E., **Parusel J. B.**, Chmura D. 2009. Występowanie i dynamika populacji *Impatiens parviflora* w rezerwacie „Ochojec” (Wyżyna Śląska), s.: 314-320, 478-479. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.

Skowrońska K. 2009. Mięczaki wodne (Mollusca aquatica) rezerwatu przyrody „Ochojec” w Katowicach i terenów przyległych, s.: 191-193, 473-474. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.

Tokarska-Guzik B., **Parusel J. B.**, Rostański A., Sendek A., Brzozowska S. 2009. Flora roślin naczyniowych rezerwatu florystycznego „Ochojec” w Katowicach, s.: 129-148, 471, 492-505. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.

Wieland Z., Parusel J. B. 2009. Rzeźba powierzchni ziemi rezerwatu przyrody „Ochojec”, s. 47-52, 468-469. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.

Wieland Z., Parusel J. B., Parusel T. 2009. Szczegółowy szkic geomorfologiczny rezerwatu przyrody „Ochojec”. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.

2010

Babczyńska-Sednek B., **Bula R.**, Nowak T. 2010. Murawy kserotermiczne Płaskowyżu Twardowickiego (Wyżyna Śląska) – zróżnicowanie, walory i zagrożenia, s.: 338-357. W: Ratyńska H., Waldon B. (red.) Ciepłolubne murawy w Polsce – stan zachowania i perspektywy ochrony. Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.

Parusel J. 2010. 7220 Źródlika wapienne ze zbiorowiskami *Cratoneurion commutati*, s.: 174-188. W: Mróz W. (red.) Monitoring siedlisk przyrodniczych. Przewodnik metodyczny. Część pierwsza. Biblioteka Monitoringu Środowiska, GIOŚ, Warszawa, ss. 311.

Romańczyk M. 2010. Ograniczenia środowiskowe dla rozbudowy infrastruktury w dolinach rzecznych na obszarach Natura 2000, s.: 73-85. W: Więzik B. (red.) Prawne, administracyjne i środowiskowe uwarunkowania zagospodarowania dolin rzecznych. Wyższa Szkoła Administracji w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała.

[2011]

Parusel J. B. [2011]. Nowe dla Tatr subalpejskie zbiorowisko zaroślowe, s.: 35-43. W: Mirek Z. (red.) Nauka a zarządzanie obszarem Tatr i ich otoczeniem. Tom II Nauki biologiczne. Materiały IV Konferencji Przyroda Tatrzańskiego Parku Narodowego a człowiek, Zakopane, 14-16 października 2010. Wydaw. TPN, Zakopane, 2010.

2012

Kloczkowska Agata. 2012. Przyrodnicze ścieżki edukacyjne na terenie województwa śląskiego, s.: 122-126. W: Szczygieł A., Szumowska A., Bednarski G. (red.). Stan środowiska w województwie śląskim w 2011 roku. Biblioteka Monitoringu Środowiska. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, Katowice, ss. 138.

2014

Parusel J. B. 2014. *Cerastium alpinum* L. Rogownica alpejska, s.: 121-123. W: Kaźmierczakowa R., Zarzycki K., Mirek Z. (red.) Polska czerwona księga roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków.

Parusel J. B. 2014. *Laserpitium archangelica* Wulfen Okrzyn jeleni, s.: 368-370. W: Kaźmierczakowa R., Zarzycki K., Mirek Z. (red.) Polska czerwona księga roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków.

Parusel J. B. 2014. *Selaginella helvetica* (L.) Spring Widliczka szwajcarska, s.: 36-37. W: Kaźmierczakowa R., Zarzycki K., Mirek Z. (red.) Polska czerwona księga roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków.

Parusel J. B. (red.) 2014. Regionalne czerwone listy zagrożenia w ochronie zasobów przyrody – ich rola i znaczenie oraz stan i potrzeby. Konferencja naukowa, 26 listopada 2014 r., Katowice. Streszczenia referatów i posterów. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 67.

Parusel J. B. (red.) 2014. Ważki w ocenie siedlisk wodno-błotnych Górnego Śląska. Konferencja naukowa z okazji jubileuszu 40-lecia pracy naukowej dr Alicji Miszty. 27 listopada 2014 r., Katowice. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 32.

2015

Babczyńska-Sendek B., Nowak T., Fojcik B., Błońska A., Woźniak G., Sierka E., Rostański A., Orczewska A., Wilczek Z., Gorczyca J., Strzelec M., Krodkiewska M., **Parusel J. B.**, Tokarska-Guzik B. 2015. Dziedzictwo przyrody ożywionej, s.: 21-39. W: Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., **Parusel J. B.** (red.) 2015. Baza danych przestrzennych w zarządzaniu zasobami środowiska przyrodniczego województwa śląskiego. Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice, ss. 160.

Chybiorz R., Babczyńska-Sendek B., Rostański A., Gorczyca J., Pasierbiński A., Fojcik B., Nowak T., Bzdęga K., Woźniak G., Strzelec M., Krodkiewska M., **Bula R.**, Urbisz Al., Sierka E., Jędrzejczyk-Korycińska M., Błońska A., Bardziński W., Kurowska E., Nita J., Waga J. M., Orczewska A., Tokarska-Guzik B. 2015. Dane o różnorodności biologicznej i georóżnorodności, s.: 81-114. W: Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., **Parusel J. B.** (red.) 2015. Baza danych przestrzennych w zarządzaniu zasobami środowiska przyrodniczego województwa śląskiego. Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice, ss. 160.

Kloczkowska Agata. 2015. Ośrodki edukacji ekologicznej i ścieżki przyrodnicze, s.: 125-126. W: Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., **Parusel J. B.** (red.) 2015. Baza danych przestrzennych w zarządzaniu zasobami środowiska przyrodniczego województwa śląskiego. Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice, ss. 160.

Parusel J. B. 2015. Materiały do bibliografii żubrów pszczyńskich. W 150-rocznicę restytucji żubra. Część 1. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 141.

Parusel J. B. 2015. Pamiątkowa księga rodowodowa żubrów pszczyńskich. W 150-rocznicę restytucji żubra. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 72 + suplement.

Parusel J. B., Luty A., Wrońska A., Sokół K. 2015. System informatyczny BIOGEO-SILESIA i bazy danych. Ochrona przyrody, s.: 115-124. W: Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., **Parusel J. B.** (red.) 2015. Baza danych przestrzennych w zarządzaniu zasobami środowiska przyrodniczego województwa śląskiego. Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice, ss. 160.

Parusel J. B., Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., Pasierbiński A. 2015. Wyzwania przyszłości, s.: 151-153. W: Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., **Parusel J. B.** (red.) 2015. Baza danych przestrzennych w zarządzaniu zasobami środowiska przyrodniczego województwa śląskiego. Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice, ss. 160.

Pasierbiński A., **Parusel J. B.**, Chybiorz R., Frąckowiak J., Tokarska-Guzik B. 2015. System informatyczny BIOGEO-SILESIA i bazy danych. Założenia metodyczne i struktura Ogólnodostępnej Bazy Danych, s.: 73-80. W: Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., **Parusel J. B.** (red.) 2015. Baza danych przestrzennych w zarządzaniu zasobami środowiska przyrodniczego województwa śląskiego. Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice, ss. 160.

Pasierbiński A., **Parusel J. B.**, Chybiorz R., Tokarska-Guzik B. 2015. Systemy monitorowania środowiska. Systemy monitorowania środowiska w Ogólnodostępnej Bazie Danych, s.: 148-150. W: Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., **Parusel J. B.** (red.) 2015. Baza danych przestrzennych w zarządzaniu zasobami środowiska przyrodniczego województwa śląskiego. Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice, ss. 160.

Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., **Parusel J. B.** (red.) 2015. Baza danych przestrzennych w zarządzaniu zasobami środowiska przyrodniczego województwa śląskiego. Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice, ss. 160.

Romańczyk M., Bula R., Misztal M., Beuch Sz., Sokół K. 2015. Przyroda województwa śląskiego – zasoby, ochrona, zagrożenia, s.: 125-132. W: Stan środowiska w województwie śląskim w 2014 roku. Biblioteka Monitoringu Środowiska, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, Katowice.

2016

Romańczyk M., Wilczek Z., Kompała-Bąba A., Bąba W. 2016. Synanthropisation of forest and shrub communities in the Upper Vistula River Valley (Oświęcim Basin, Northern Prykarpattia). Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego, Nr 3476. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, ss. 112.

Wower A. 2016. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. Biblioteka, s.: 58-59. W: Bratkowski P., Lis R., Szulc M. (red.) 2017. Cyfrowa pamięć regionu. 10 lat Śląskiej Biblioteki Cyfrowej. Biblioteka Śląska, Katowice, ss. 127.

[Publikacja udostępniona w Śląskiej Bibliotece Cyfrowej pod adresem: <http://www.sbc.org.pl/dlibra/docmeta?id=255026>]

2017

Liberski J., **Bula R., Miszta A.** 2017. Stanowisko iglicy małej *Nehalennia speciosa* (Charpentier, 1840) w Chełmie Śląskim (Błędów), s.: 27-42. W: Parusel J. B. (red.) 2017. Ważki w ocenie siedlisk wodno-błotnych Górnego Śląska. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 118.

Miszta A. 2017. Inwentaryzacje ważek w województwie śląskim w latach 2002-2014, s.: 43-54. W: Parusel J. B. (red.) 2017. Ważki w ocenie siedlisk wodno-błotnych Górnego Śląska. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 118.

Parusel J. B. 2017. Regionalne czerwone listy zagrożenia w ochronie zasobów przyrody – ich rola i znaczenie oraz stan i potrzeby: wnioski z konferencji naukowej, s.: 219-230. W: Parusel J. B. (red.) 2017. Regionalne czerwone listy zagrożenia w ochronie zasobów przyrody – ich rola i znaczenie oraz stan i potrzeby. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2017. Regionalne czerwone listy zbiorowisk roślinnych w Polsce, s.: 53-62. W: Parusel J. B. (red.) 2017. Regionalne czerwone listy zagrożenia w ochronie zasobów przyrody – ich rola i znaczenie oraz stan i potrzeby. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2017. Szata roślinna, s.: 163-205. W: Franczak P. (red.) Police. Pasma w cieniu Babiej Góry. Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.

Parusel J. B. (red.) 2017. Regionalne czerwone listy zagrożenia w ochronie zasobów przyrody – ich rola i znaczenie oraz stan i potrzeby. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 230.

Parusel J. B. (red.) 2017. Ważki w ocenie siedlisk wodno-błotnych Górnego Śląska. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 118.

Parusel J. B., Bula R. 2017. Regionalne czerwone listy roślin naczyniowych w Polsce, s.: 35-51. W: Parusel J. B. (red.) 2017. Regionalne czerwone listy zagrożenia w ochronie zasobów przyrody – ich rola i znaczenie oraz stan i potrzeby. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Noty redakcyjne naukowe

1996

Parusel J. B. 1996. W obronie bioróżnorodności. Raporty Opinie, 1: 5-7. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

1997

Parusel J. B. 1997. Od redaktora. Raporty Opinie, 2: 5-6. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

1998

Parusel J. B. 1998. Od redaktora. Raporty Opinie, 3: 5-7. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

1999

Parusel J. B. 1999. Od redaktora. Raporty Opinie, 4: 5-7. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2001

Parusel J. B. 2001. Od redaktora. Raporty Opinie, 5: 5-7. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2005

Parusel J. B. 2005. Obce gatunki roślin zagrożeniem dla rodzimej flory. *Przyroda Górnego Śląska*, 41: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2006

Parusel J. B. 2006. Rola geobotaniki w ochronie różnorodności biologicznej. *Przyroda Górnego Śląska*, 46: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2006. Od redaktora (okładka tylna). W: M. Syniawa. Biograficzny słownik przyrodników śląskich. Tom 1. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 459.

2008

Parusel J. B. 2008. Antropogeniczne przemiany szaty roślinnej tematem międzynarodowej konferencji w Katowicach. *Przyroda Górnego Śląska*, 52: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2008. Kolejna zmiana prawa ochrony przyrody. *Przyroda Górnego Śląska*, 54: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2009

Parusel J. B. 2009. From Editor, s.: 15-16. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.

Parusel J. B. 2009. Od Redaktora, s.: 13-14. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.

2012

Parusel J. 2012. Od Redaktora, s.: II. W: Czerwone listy wybranych grup grzybów i roślin województwa śląskiego. *Raporty Opinie*, 6, 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2013

Parusel J. 2013. Od Redaktora, s.: II. W: Czerwone listy wybranych grup grzybów i roślin województwa śląskiego. *Raporty Opinie*, 6, 6. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. 2013. Od Redaktora, s.: II. W: Czerwone listy zwierząt kręgowych województwa śląskiego. *Raporty Opinie*, 6, 5. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2014

Parusel J. 2014. 20 lat działalności Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. *Przyroda Górnego Śląska*, 77: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. 2014. Regionalne czerwone listy i ważki w ocenie siedlisk wodno-błotnych przedmiotem konferencji naukowych w Katowicach. *Przyroda Górnego Śląska*, 78: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. 2014. Wprowadzenie, s.: 6. W: Parusel J. B. (red.). Ważki w ocenie siedlisk wodno-błotnych Górnego Śląska. Konferencja naukowa z okazji jubileuszu 40-lecia pracy naukowej dr Alicji Miszty. 27 listopada 2014 r., Katowice. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. 2014. Wprowadzenie, s.: 7. W: Parusel J. B. (red.) Regionalne czerwone listy zagrożenia w ochronie zasobów przyrody – ich rola i znaczenie oraz stan i potrzeby. Konferencja naukowa, 26 listopada 2014 r., Katowice. Streszczenia referatów i posterów. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2014. Konferencja naukowa projektu ZiZOZap. *Przyroda Górnego Śląska*, 75: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2014. Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Rośliny, metale ciężkie, środowisko”. *Przyroda Górnego Śląska*, 76: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2015

Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., **Parusel J. B.** 2015. Wprowadzenie, s. 6-7. W: Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., Parusel J. B. (red.) 2015. Baza danych przestrzennych w zarządzaniu zasobami środowiska przyrodniczego województwa śląskiego. Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice, ss. 160.

2017

Parusel J. B. 2017. Od Redaktora, s.: 7. W: Parusel J. B. (red.) 2017. Regionalne czerwone listy zagrożenia w ochronie zasobów przyrody – ich rola i znaczenie oraz stan i potrzeby. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2017. Od Redaktora, s.: 5. W: Parusel J. B. (red.) 2017. Ważki w ocenie siedlisk wodno-błotnych Górnego Śląska. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Publikacje elektroniczne naukowe

2003

Parusel J. B. (red.) 2003. Opracowanie ekofizjograficzne do Planu zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, lipiec 2003, T. I-III, ss. 522 + załączniki i 37 map.

<http://planzagospodarowania.slaskie.pl/content/1287578584>

Dostęp: 03.10.2018

2007

Bula R., Wieland Z. 2007. Opracowanie ekofizjograficzne do projektu zmiany Planu zagospodarowania przestrzennego województwa w zakresie zaktualizowania i uszczegółowienia zapisów dotyczących przyjętego zadania o znaczeniu ponadlokalnym pn. Rozbudowa MPL „Katowice” w Pyrzowicach (Uchwała nr 111/5/8/2007 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 14 marca 2007). Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, grudzień 2007, ss. 82 + 7 map.

<http://planzagospodarowania.slaskie.pl/content/1288255872>

Dostęp: 03.10.2018

2009

Bula R., Wieland Z., Wower A., Romańczyk M., Skowrońska K., Złotkowska R., Kulka E., Stankiewicz B., Brząkałik K. 2009. Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Strategii rozwoju województwa śląskiego Śląskie 2020. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, kwiecień 2009, ss. 181 + 10 załączników tabelarycznych i 10 map.

<https://www.slaskie.pl/content/strategia-2020>

Dostęp: 05.10.2018

Parusel J. B. 2009. Korytarze ekologiczne jako forma ochrony, gospodarowania i planowania krajobrazu (na przykładzie województwa śląskiego). Ogólnopolskie Warsztaty Wojewódzkich Służb Planowania i Regionalnych Biur Planowania Przestrzennego, Wrocław, 23-24 listopad 2009 r.

http://www.wbu.wroc.pl/pliki/woj_slaskie.pdf

Dostęp: 03.10.2018

2010

Bula R., Romańczyk M. 2010. Monitoring przyrodniczy Programu aktywizacji gospodarczej oraz zachowania dziedzictwa kulturowego Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej Owca Plus na lata 2010-2014. Raport 2010. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, 30 listopada 2010 r., ss. 306.

https://www.slaskie.pl/content/1294127965_2011-01-04

Dostęp: 03.10.2018

Bula R., Wieland Z., Romańczyk M., Pawlas K., **Skowrońska K.** 2010. Prognoza oddziaływania na środowisko projektu zmiany Planu zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 92 + załączniki (9 tabel i 3 mapy).

<http://planzagospodarowania.slaskie.pl/content/1290506192>

Dostęp: 03.10.2018

Miszta A. 2010. Monitoring ważek.

<http://przyroda.katowice.pl/pl/ochrona-przyrody/poradnik-lokalnej-ochrony-przyrody/akty-prawne?catid=244&id=280:monitoring-wazek>

Dostęp: 03.10.2018

Miszta A. [2010] Monitoring wybranych ciepłolubnych gatunków ważek w Polsce.

<http://www.odonata.pl/monitoring.php>

Dostęp: 09.11.2017

2011

Bula R., Romańczyk M. 2011. Monitoring przyrodniczy Programu aktywizacji gospodarczej oraz zachowania dziedzictwa kulturowego Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej Owca Plus na lata 2010-2014. Raport 2011. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, 10 listopada 2011 r., ss. 106.

https://www.slaskie.pl/content/1294127965_2011-01-04

Dostęp: 03.10.2018

2012

Bula R., Kloczkowska Agata, Romańczyk M., Sokół K. 2012. Monitoring przyrodniczy Programu aktywizacji gospodarczej oraz zachowania dziedzictwa kulturowego Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej Owca Plus na lata 2010-2014. Raport 2012. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, 20 listopada 2012 r., ss. 199.

https://www.slaskie.pl/content/1294127965_2011-01-04

Dostęp: 03.10.2018

Romańczyk M., Bula R., Wrońska A., Skowrońska-Ochmann K., Wieland Z. 2012. Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Strategii dla rozwoju Polski południowej do roku 2020. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, wrzesień 2012, ss. 147.

https://archiwum-bip.slaskie.pl/index.php?grupa=40&id=56876&dzi=&id_menu=402

Dostęp: 05.10.2018

2013

Bula R., Kloczkowska Agata, Parusel J. B., Romańczyk M. 2013. Monitoring przyrodniczy Programu aktywizacji gospodarczej oraz zachowania dziedzictwa kulturowego Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej Owca Plus na lata 2010-2014. Raport 2013. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, 13 listopada 2013 r., ss. 77.

https://www.slaskie.pl/content/1294127965_2011-01-04

Dostęp: 03.10.2018

Miszta A. [2013] Sprawozdanie z monitoringu południowych gatunków ważek w Polsce za lata 2009-2012.

http://www.odonata.pl/projekty/monitoring/spraw_mon_pol_2009_12.doc

Dostęp: 09.11.2017

Parusel J. 2013. Bazy danych o przyrodzie – wymagane prawem, istniejące i potrzebne do zarządzania jej zasobami.

http://www.e-slask.pl/news/konferencja_podsumowujaca_projekt_pn___budowa_otwartego_regionalnego_systemu_informacji_przestrzennej_orsip

Dostęp: 09.11.2017

(Prezentacja przedstawiona na konferencji podsumowującej projekt pn. „*Budowa Otwartego Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej (ORSIP)*”. Szczyrk, 5-6.12.2013 r.)

Romańczyk M., Bula R., Wrońska A., Wieland Z. 2013. Prognoza oddziaływania na środowisko Projektu strategii rozwoju województwa śląskiego „Śląskie 2020+”. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, marzec 2013, ss. 196.

https://www.slaskie.pl/content/1364211089_2013-03-25

Dostęp: 05.10.2018

2014

Bula R., Kloczkowska Agata, Parusel J. B., Romańczyk M., Sokół K. 2014. Monitoring przyrodniczy Programu aktywizacji gospodarczej oraz zachowania dziedzictwa kulturowego Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej Owca Plus na lata 2010-2014. Raport 2014. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, 9 grudnia 2014 r., ss. 274.

https://www.slaskie.pl/content/1294127965_2011-01-04

Dostęp: 03.10.2018

Bula R., Romańczyk M., Sokół K., Wieland Z., Wrońska A. 2014. Strategia rozwoju obszarów wiejskich województwa śląskiego do roku 2030. Diagnoza uwarunkowań środowiskowych. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 140.

https://www.slaskie.pl/content/1430724940_2015-05-04

Dostęp: 19.11.2018

Janiak A., Galej K., **Parusel J. B.**, Szarejko I. 2014. A study of the genetic variation of the aquatic fern *Marsilea quadrifolia* L. preserved in botanical collections in Poland and originated from natural populations in Europe. *Flora*, 209, 11: 655-665.

<https://doi.org/10.1016/j.flora.2014.08.011>

Dostęp: 03.10.2018

2015

Bula R., Kloczkowska Agata, Parusel J. B., Romańczyk M., Sokół K. 2015. Monitoring przyrodniczy Wojewódzkiego programu aktywizacji gospodarczej oraz zachowania dziedzictwa kulturowego Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej Owca Plus do roku 2020. Raport 2015. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, 23 grudnia 2015 r., ss. 122.

https://www.slaskie.pl/content/1452503768_2016-01-11

Dostęp: 03.10.2018

Romańczyk M., Bula R., Wrońska A., Wieland Z., Beuch Sz. 2015. Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Planu zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego „Plan 2020+”. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, listopad 2015, ss. 173 + załącznik (1).

<https://planzagospodarowania.slaskie.pl/content/1474878101>

Dostęp: 05.10.2018

Romańczyk M., Bula R., Wrońska A., Wieland Z., Parusel J., Sokół K., Misztal A., Beuch Sz. 2015. Opracowanie ekofizjograficzne do Planu zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, sierpień 2015, ss. 662 + 9 załączników.

<http://planzagospodarowania.slaskie.pl/content/1474878101>

Dostęp: 03.10.2018

Tokarska-Guzik B., Chybiorz R., **Parusel J. B.**, Pasierbiński A., Jankiewicz T., Frąckowiak J. 2015. Śląska przyroda on-line.

<https://www.arcnagis.pl/slaska-przyroda-on-line/>

Dostęp: 03.10.2018

2017

Parusel J. B., Zwijacz-Kozica T. 2017. Projekt sieci rezerwatów ścisłych Tatrzańskiego Parku Narodowego profesora Stefana Myczkowskiego – 50 lat ścisłej ochrony tatrzańskiej przyrody

http://konferencja.zbl.edu.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=7:projekt-sieci-rezerwatow-scislych-tatrzańskiego-parku-narodowego-profesora-stefana-myczkowskiego-50-lat-scisłej-ochrony-tatrzańskiej-przyrody&catid=2&Itemid=101

Dostęp: 03.10.2018

Romańczyk M., Bula R., Wrońska A., Wieland Z., Musik K. 2017. Prognoza oddziaływania na środowisko Programu rozwoju turystyki w województwie śląskim 2020+. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, marzec 2017, ss. 158.

https://slaskie.pl/content/1493899710_2017-05-04

Dostęp: 05.10.2018

Wydawnictwa multimedialne naukowe

2007

Parusel J. B. 2007. Przyroda ożywiona, s.: 27-105. W: Opracowanie ekofizjograficzne dla rezerwatu biosfery Babia Góra i terenów z nim sąsiadujących. GFL/2328-2714-4829. Conservation and Sustainable Use of Biodiversity through Sound Tourism Development in Biosphere Reserves in Central and Eastern Europe. Babiogórski Park Narodowy, Zawoja.

Załącznik 2. Publikacje popularnonaukowe pracowników Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska

Annex 2. Popular science publications of employees of the Upper Silesian Nature Heritage Centre

Artykuły i komunikaty popularnonaukowe

1995

Bula R., Kocurek M., Kuliński W., Parusel J. B. 1995. Na kartach czerwonych ksiąg. Przyroda Górnego Śląska, 1: 6. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Kuliński W., Kocurek M. 1995. Miejski drapieżnik. Przyroda Górnego Śląska, 1: 15. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 1995. Babia Góra National Park. Parki Narodowe i Rezerваты Przyrody, 14, 1 (monogr.): 3-7.

Parusel J. B. 1995. Dziedzictwo przyrody światowe, regionalne, lokalne? Przyroda Górnego Śląska, 2: 6. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Paruselowie J. J. 1995. Wspomnienia Carlotty Bologna. Pod Diablakiem, wrzesień: 4-5. GOK, Zawoja.

1996

Cabała S., **Bula R.**, Janas E. 1996. Kosaciec syberyjski na Wyżynie Śląskiej i terenach przyległych. Przyroda Górnego Śląska, 4: 8. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Kocurek M. 1996. Sowa uszata. Przyroda Górnego Śląska, 3: 7. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Kuliński W. 1996. Ryby Górnego Śląska. Przyroda Górnego Śląska, 4: 6-7. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

[Parusel J. B.] 1996. Dąb szypułkowy – dzieło przyrody (performance). Przyroda Górnego Śląska, 6: 11.

Parusel J. B. 1996. Dęby ornontowickie. Przyroda Górnego Śląska, 5: 13. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

[Parusel J. B.] JBP. 1996. Nowa kadencja Wojewódzkiej Komisji Ochrony Przyrody. Przyroda Górnego Śląska, 5: 15. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

[Parusel J. B.] Od Redakcji. 1996. Zagrożenia przyrody zespołu przyrodniczo-krajobrazowego Wielikąt. Przyroda Górnego Śląska, 4: 13. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

[Parusel J. B.] JBP. 1996. 70-lecie powołania Śląskiego Komitetu Ochrony Przyrody. Przyroda Górnego Śląska, 3: 7. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

[Parusel J. B.] JBP. 1996. 130 lat hodowli Żubrów w lasach pszczyńskich. Przyroda Górnego Śląska, 3: 7. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 1996. 30 lat rezerwatu przyrody „Rotuz”. Przyroda Górnego Śląska, 6: 3. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

1997

Babczyńska-Sendek B., **Bula R.** 1997. Interesujące murawy kserotermiczne Płaskowyżu Twardowickiego. Przyroda Górnego Śląska, 9: 8-9. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Bula R. 1997. 40 lat rezerwatu „Góra Chełm”. Jubileusze naszych rezerwatów. Przyroda Górnego Śląska, 9 [wkładka, ss. 4]. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Kocurek M. 1997. 40 lat rezerwatu „Łęczczok”. Jubileusze naszych rezerwatów. Przyroda Górnego Śląska, 9 [wkładka, ss. 4]. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

[Parusel J. B.] JBP. 1997. Nowe gniazdo czeka. Przyroda Górnego Śląska, 8: 15. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

[Parusel J. B.] 1997. Od Redakcji. „Wielikąt” płonie ... Przyroda Górnego Śląska, 7: 3. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 1997. 15 lat rezerwatu „Ochojec”. Jubileusze naszych rezerwatów. Przyroda Górnego Śląska, 9 [wkładka, ss. 4]. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Rostańska K. 1997. 10 lat rezerwatu „Bukowica”. Jubileusze naszych rezerwatów. Przyroda Górnego Śląska, 9 [wkładka, ss. 4]. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

1998

Bula R. 1998. 45 lat rezerwatu „Segiet”. Jubileusze naszych rezerwatów. Przyroda Górnego Śląska, 12 [wkładka, ss. 4]. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Buszman B. 1998. Dziedzictwo przyrody Górnego Śląska – co rozumiemy pod tym pojęciem? Przyroda Górnego Śląska, 13: 11, 15. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Buszman B. M. 1998. Historia pomnikowej gruszy. Przyroda Górnego Śląska, 11: 13. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Henel K. 1998. Czynna ochrona bociana białego na Górnym Śląsku. Czynna ochrona bociana białego. Przyroda Górnego Śląska, 13 [wkładka, ss. 4]. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Henel K. 1998. 45 lat rezerwatu „Las Murckowski”. Jubileusze naszych rezerwatów. Przyroda Górnego Śląska, 12 [wkładka, ss. 4]. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Henel K. 1998. Derkacz. Przyroda Górnego Śląska, 11: 12-13. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Klej A. 1998. Ślimaki stawów rybnych „Pasieki” w Orzeszu. Przyroda Górnego Śląska, 13: 7. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 1998. 40 lat rezerwatu „Hubert”. Jubileusze naszych rezerwatów. Przyroda Górnego Śląska, 12 [wkładka, ss. 4]. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

1999

Bula R. 1999. Rezerваты przyrody województwa śląskiego. Przyroda Górnego Śląska, 16 [wkładka, ss. 4]. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Henel K. 1999. Czynna ochrona bociana białego. Przyroda Górnego Śląska, 17: 13. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Kasza H., **Parusel J. B.** (red.), Betleja J., **Henel K.** 1999. Chrońmy Zbiornik Goczałkowicki. Przyroda Górnego Śląska, 15 [wkładka, ss. 4]. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Miszta A. 1999. Pająki Górnego Śląska. Przyroda Górnego Śląska, 18: 12-13. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 1999. Przyrodnicze klejnoty kolekcji ordynacji Dzieduszyckich ze Lwowa na Górnym Śląsku. Przyroda Górnego Śląska, 15: 13. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2000

Bula R., Wieland Z. 2000. Pomniki przyrody nieożywionej w województwie śląskim. Przyroda Górnego Śląska, 22 [wkładka, ss. 4]. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Henel K., Chromik W. 2000. Czynna ochrona bociana białego 1999/2000. Przyroda Górnego Śląska, 20: 15. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Miszta A. 2000. Trzmiele w Katowicach. Przyroda Górnego Śląska, 20: 12-13. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B., Stebel A. M., Stebel A. 2000. Rezerwat przyrody „Żubrowisko”. Przyroda Górnego Śląska, 19: 16. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2001

Kasza H., **Parusel J. B.** (red.), Betleja J., **Henel K.** 2001. Chrońmy Zbiornik Goczałkowicki. Przyroda Górnego Śląska, 15 [1999, wkładka, ss. 4]. Wyd. II. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Miszta A. 2001. Występowanie gmachówek na Górnym Śląsku. Przyroda Górnego Śląska, 26: 5. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Wower A. 2001. Nietoperze w województwie śląskim. Przyroda Górnego Śląska, 26 [wkładka, ss. 4]. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2002

Bula R. 2002. Osobliwości florystyczne „śląskich” Beskidów. Przyroda Górnego Śląska, 30: 8. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Bula R., Rok A. 2002. Pomniki przyrody ożywionej w województwie śląskim. Przyroda Górnego Śląska, 29/2002 [wkładka, ss. 4]. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Henel K., Mysłajek R. W., **Wower A.** 2002. Kręgowce „śląskich” Beskidów. Przyroda Górnego Śląska, 30: 11-12. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Miszta A. 2002. Bezkręgowce beskidzkich lasów, polan i potoków. Stan poznania w roku 2002. Przyroda Górnego Śląska, 30: 9-10. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2002. Roślinność zachodniego krańca Karpat. Przyroda Górnego Śląska, 30: 6-7. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Rok A., Sochacka M. 2002. Godne ochrony polany śródleśne w Porębie koło Zawiercia. Przyroda Górnego Śląska, 28: 3. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2003

Machowski R., Rzętała M., **Serwecińska D.** 2003. Wody powierzchniowe i podziemne w województwie śląskim. Przyroda Górnego Śląska, 34: 6-7. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Miszta A., **Rok A.**, Wieczorek A. 2003. Spotkanie z gryzielem. Przyroda Górnego Śląska, 33: 13. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2003. Ostoje sieci Natura 2000 w Zespole Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego, s.: 13-18. W: XIII Sympozjum Jurajskie – Człowiek i środowisko naturalne Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej. Ochrona bioróżnorodności agroekosystemów i ekosystemów półnaturalnych. Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego, Będzin.

Parusel J. B. 2003. Roślinność wód i miejsc podmokłych. Przyroda Górnego Śląska, 34: 12-14. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2004

Cieśliński N., **Wieland Z.** 2004. Interesujące znalezisko w Katowicach. Przyroda Górnego Śląska, 38: 4. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Henel A., Hermanński P. 2004. Godne ochrony torfowiska śródleśne w gminie Starcza. Przyroda Górnego Śląska, 37: 16. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B., Bula R., Henel A., Miszta A., Wower A. 2004. Gatunki i siedliska przyrodnicze o znaczeniu europejskim w województwie śląskim. Przyroda Górnego Śląska, 37 [wkładka, ss. 6]. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Sochacka M., **Henel A.** 2004. Walory przyrodnicze Lasu Porębskiego. Przyroda Górnego Śląska, 35: 10-12. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2005

Sachanowicz K., **Wower A.** 2005. Zaskakujące odkrycie przyrodnicze. Mroczek pozłocisty w miastach aglomeracji górnośląskiej. Przyroda Górnego Śląska, 39: 8-9. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2006

- Miszta A. 2006. Kwietnik – europejskim pajakiem roku 2006. Przyroda Górnego Śląska, 44: 8-9. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Parusel J. B. 2006. Szata roślinna i rys historyczny gospodarowania w lasach Babogórskiego Parku Narodowego i na obszarach projektowanych do włączenia. Rocznik Babogórski, 8: 199-208.
- Sachanowicz K., **Wower A.** 2006. Karlik średni – nowy gatunek nietoperza w faunie województwa śląskiego i Polski. Przyroda Górnego Śląska, 44: 6-7. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Skowrońska K. 2006. Co pełza w wodach Lasu Dąbrowa? Przyroda Górnego Śląska, 44: 5, 13. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2007

- Bula R., Skowrońska K. 2007. Walory przyrodnicze doliny Kłodnicy. Zielona Liga, 7-8: 28.
- Henel A.**, Henel K., Jonderko T. 2007. Walory przyrodnicze proponowanego zespołu przyrodniczo-krajobrazowego „Góra Bucze”. Przyroda Górnego Śląska, 47: 8-9. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Miszta A. 2007. Ważki Górnego Śląska 40 lat po badaniach Sawkiewicza i Żaka. I. Część historyczna. Przyroda Górnego Śląska, 48: 12-13. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Miszta A. 2007. Ważki Górnego Śląska 40 lat po badaniach Sawkiewicza i Żaka. II. Część współczesna, 49: 5-6. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Miszta A. 2007. Ważki i ich biotopy w województwie śląskim. Przyroda Górnego Śląska, 48 [wkładka, ss. 8]. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Parusel J. B. 2007. Puszcza Śląsk, s.: 3. W: Śląskie. Skarby. Zeszyt 19. Cuda przyrody. Gazeta Wyborcza [dodatek specjalny z 3 września 2007 r.], Katowice.
- Parusel J. B. 2007. Rezerwat śmieci. Przyroda Górnego Śląska, 50: 5. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Skowrońska K. 2007. Chomik europejski – zagrożony bojownik. Przyroda Górnego Śląska, 47: 10-11, 13. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Skowrońska K. 2007. Mięczaki wodne Świętochłowic. Przyroda Górnego Śląska, 50: 10-13. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2008

- Parusel J. B. 2008. Debata publiczna. Rezerwat przyrody „Ochojec” w Katowicach w obliczu zagrożeń. Przyroda Górnego Śląska, 51: 6-7. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Parusel J. B. 2008. Śląska Rospuda, s.: 11-13. W: Seminarium XVIII Ogólnopolskiego Konkursu Ekologicznego, Katowice, 17-18 października 2008. Centrum Edukacji Ekologicznej Pałacu Młodzieży w Katowicach, Katowice.
- Skowrońska K.**, Chruszcz K., Cuber P. 2008. Wydry w województwie śląskim. Przyroda Górnego Śląska, 54: 8-9. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2009

- Kokoszka K., Ochmann A., **Skowrońska K.** 2009. Zimowa awifauna zurbanizowanego odcinka Brynicy. Przyroda Górnego Śląska, 58: 10-12. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Parusel J. B. 2009. Droga do nikąd, s.: 367. W: Parusel J. B. 2009. Kampania informacyjna o jubileuszu 25-lecia rezerwatu przyrody „Ochojec”, s.: 361-371, 482. W: Parusel J. B. (red.) Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Górny Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 592.
- Sachanowicz K., **Wower A.** 2009. Borowce wielkie na balkonach katowickiego wysokościewca. Przyroda Górnego Śląska, 58: 6-7. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Skowrońska K. 2009. Ślimaki w laboratorium ewolucji. Przyroda Górnego Śląska, 56: 6. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2010

Kloczkowska Agata. 2010. Raport z konkursu na najciekawsze szkolne obchody Międzynarodowego Roku Różnorodności Biologicznej. Przyroda Górnego Śląska, 62: 8-9. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Węgiel A., Węgiel J., Sachanowicz K., **Wower A.** 2010. Największa w Polsce kolonianocków orzęsionych na strychu zabytkowego kościoła w Sławkowie. Przyroda Górnego Śląska, 61: 8, 10. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2011

Bula R. 2011. Lasy województwa śląskiego jako ostoje rzadkich i chronionych gatunków roślin naczyniowych. Przyroda Górnego Śląska, 66: 5-6. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Kloczkowska Agata. 2011. Edukacja ekologiczna w województwie śląskim – ścieżki przyrodnicze oraz ośrodki edukacji ekologicznej. Przyroda Górnego Śląska, 65: 12-13. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Liberski J., **Miszta A.** 2011. Stan zachowania chronionych chrząszczy saproksylicznych w województwie śląskim. Przyroda Górnego Śląska, 66: 7-9. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2011. Ochrona leśnej bioróżnorodności w Europie. Przyroda Górnego Śląska, 66: 14-16. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2011. Zbiorowiska leśne i ich zagrożenie w województwie śląskim. Przyroda Górnego Śląska, 66: 3-4. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B., Janas G., Półtorak L. 2011. Przyrodnicze warunki gospodarki leśnej w Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Katowicach. Przyroda Górnego Śląska, 66: 19-23. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Skowrońska-Ochmann K. 2011. Znaczenie lasów dla populacji chronionych gatunków kręgowców. Przyroda Górnego Śląska, 66: 10-13. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2012

Gwóźdź R., Krajewski Ł., **Skowrońska-Ochmann K.** 2012. Paweł Kmiecik (1983-2012). Przyroda Górnego Śląska, 69: 15. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Janas G., Półtorak L., **Parusel J. B.** 2012. Zasoby leśne Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Katowicach. Przyroda Górnego Śląska, 67: 3-7. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Miszta A. 2012. Wążki w Katowickim Parku Leśnym. Cz. I. Historyczne zmiany w dolinie Potoku Leśnego. Przyroda Górnego Śląska, 69: 8-12. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Miszta A., Przędziona K. 2012. Wążki w Katowickim Parku Leśnym. Cz. II. Skład odonatofauny w latach 2002-2011. Przyroda Górnego Śląska, 70: 7-11. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2012. Wielkie inwestycje w małym Beskidzie. Dzikie Życie, 12/222: 2-4.

Parusel J. B. 2012. Znowu samowola budowlana na stokach Pilska – w obszarach Natura 2000. Przyroda Górnego Śląska, 70: 15. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Romańczyk M., Śmigielska-Mucha J. 2012. Ochrona przyrody lasów w RDLP Katowice. Przyroda Górnego Śląska, 67: 15-17. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2013

Miszta A., Jankowska B. 2013. Walory przyrodnicze śródleśnych zapadlisk w konurbacji górnośląskiej. Przyroda Górnego Śląska, 71: 4-6. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Skowrońska-Ochmann K., Ochmann A. 2013. Nasze krzydlate kamraty. Część I. Ptaki zimujące na Nikiszowcu. Magiel – Niecodziennik Nikiszowiecki, 8: 2-3.

2014

Skowrońska-Ochmann K., Ochmann A. 2014. Nasze krzydlate kamraty. Część II. Ptaki lęgowe na Nikiszowcu. Magiel – Niecodziennik Nikiszowiecki, 10: 2.

2015

- Babczyńska-Sendek B., Pasierbiński A., **Romańczyk M.**, Woźniak G. 2015. Baza danych o roślinności i siedliskach przyrodniczych. Przyroda Górnego Śląska, 79: 8-9. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Fojcik B., Rostański A., Tokarska-Guzik B., Bzdęga K., Woźniak G., **Buła R.** 2015. Bazy danych o florze. Przyroda Górnego Śląska, 79: 5-6. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Gorczyca J., Strzelec M., Krodkiewska M., **Miszta A.**, **Skowrońska-Ochmann K.** 2015. Bazy danych o faunie. Przyroda Górnego Śląska, 79: 7, 19. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Kloczkowska Agata. 2015. Bazy danych o ośrodkach edukacji ekologicznej i ścieżkach przyrodniczych. Przyroda Górnego Śląska, 79: 14. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Parusel J. B. 2015. Przeszłość pszczyńskiej linii żubrów. Przyroda Górnego Śląska, 81: 8-9. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Parusel J. B. 2015. 150 lat restytucji i hodowli żubrów w Puszczy Pszczyńskiej na Górnym Śląsku. Przyroda Górnego Śląska, 81: 6-7. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Parusel J. B. 2015. Żubr europejski – ocalony przed zagładą. Przyroda Górnego Śląska, 81: 16. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Parusel J. B. 2015. Żubr – ocalony od zagłady. Głos Pszczyński, 26, 16/553: 9-10.
- Parusel J. B. 2015. Żubry Jana Henryka XI Hochberga. Przyroda Górnego Śląska, 81: 14-15. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Parusel J. B. 2015. Żubry w Murckach – początki restytucji gatunku. Przyroda Górnego Śląska, 81: 3-4. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Parusel J. B.**, Dobosz R. 2015. Planta i Plebejer – założyciele pszczyńskiej linii żubrów. Przyroda Górnego Śląska, 81: 5. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Skowronek I., **Kloczkowska Agata.** 2015. Kuesta górnjurajska, czyli przyroda skondensowana. Przyroda Górnego Śląska, 82: 8-9. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Sokół K. 2015. Baza danych o monitoringu przyrodniczym. Przyroda Górnego Śląska, 79: 12. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Sokół K. 2015. Przyroda nie zna granic – przyroda okolic: Bytom. W: Piekarska Przyroda – Przyroda niedostrzegana na co dzień, s.: 6 [dodatek do Przeglądu Piekarskiego nr 8 (129), 2015].
- Tokarska-Guzik B., **Parusel J. B.**, Chybiorz R. 2015. Projekt BIOGEO-SILESIA ORSIP. Przyroda Górnego Śląska, 79: 3. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2016

- Parusel J. B. 2016. Droga znów zagrożeniem dla rezerwatu przyrody „Ochojec” w Katowicach. Cz. 3. Przyroda Górnego Śląska, 86: 3, 7. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Parusel J. B. 2016. Jak zagospodarować okolice stawu przy ul. Leopolda w Katowicach? Przyroda Górnego Śląska, 85: 7, 10. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Skowronek I., **Kloczkowska Agata.** 2016. Zbiorowiska łąkowe kuesty górnjurajskiej. Przyroda Górnego Śląska, 84: 12-13. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Skowronek I., **Kloczkowska Agata.** 2016. Z widokiem na Śląsk. Przyroda Górnego Śląska, 83: 12-13. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2017

- Buła R., Parusel J. B., Sokół K. 2017. Przyroda parku w Świerklańcu. Przyroda Górnego Śląska, 90: 8-9. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Parusel J. B. 2017. Ostuda po ostudzie (2017). Przyroda Górnego Śląska, 88: 12-13. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Parusel J. B. 2017. Rezerwat przyrody „Ochojec” – w 35-lecie utworzenia. Przyroda Górnego Śląska, 88: 8-10. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2017. Z profesorem Szaferem po lesie w Ochojcu – czyli o szkolnej ścieżce przyrodniczej, która nie powstała. Przyroda Górnego Śląska, 87: 8-10, 15. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Książki, rozdziały w książkach, mapy popularnonaukowe

1996

Parusel J. B. 1996. Przyroda Zawoi – jej bogactwo i problemy ochrony, s.: 15-34. W: Monografia Zawoi. Praca zbiorowa pod redakcją U. Janickiej-Krzywdy. Forma, Kraków, Urząd Gminy w Zawoi. Kraków.

Parusel J. B. 1996. Pszczyńskie żubry. Śląska Biblioteczka Przyrodnicza, 1. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 43.

1997

Wojterski T., **Parusel J. B.** 1997. Babia Góra, s.: 51-70. W: Breymeyer A. (red.) Rezerваты biosfery w Polsce. Wyd. II. Polski Narodowy Komitet MAB. Agencja Reklamowo-Wydawnicza A. Grzegorzczak, Warszawa.

2002

Parusel J. B. 2002. Natura 2000. Europejska sieć ekologiczna w województwie śląskim (propozycje). Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 24.

2004

Henel A., Henel K., Jonderko T. 2004. Ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna „Góra Bucze” w Górkach Wielkich. Towarzystwo Miłośników Brennej i Górek, Górki Wielkie, ss. 40.

Miszta A. 2004. Ważki, s.: 91-93. W: Cempulik P., Góra J., Ochmann A., **Skowrońska K.**, Sochacka M., Wojtczak J. 2004. Płazy. Cenne miejsca rozrodu w województwie śląskim. Cz. II. PTPP „pro Natura”, Wrocław – Bytom.

Parusel J. 2004. Biologia i język polski inaczej, s.: 110-111. W: E. Żurawska (red.). Piątka na piątkę. Monografia jubileuszowa V LO w Katowicach-Ochojcu. Verso, Katowice.

Parusel J. B. 2004. Żubry pszczyńskie. Agencja Rozwoju i Promocji Ziemi Pszczyńskiej Sp. z o.o., Pszczyna, ss. 40.

2006

Babczyńska-Sendek B., Barć A., Błońska A., **Henel A.**, Holeksa J., Kompała-Bąba A., **Parusel J. B.**, Sierka E., Uziębło A. K., Wika S., Woźniak G. 2006. Zagrożenia i ochrona różnorodności biologicznej województwa śląskiego. Uniwersytet Śląski, Katowice, ss. 96.

Holeksa J., **Parusel J. B.**, Uziębło A. K. 2006. Szata roślinna Babiej Góry – perły Beskidów, s.: 58-89. W: Babczyńska-Sendek B., Barć A., Błońska A., Henel A., Holeksa J., Kompała-Bąba A., Parusel J. B., Sierka E., Uziębło A. K., Wika S., Woźniak G. 2006. Zagrożenia i ochrona różnorodności biologicznej województwa śląskiego. Uniwersytet Śląski, Katowice.

Mendrek M., **Parusel J. B.** (red.) 2006. Żubry potrzebują Indian. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 148.

Parusel J. B. 2006. Piękno pięknem ochronić, s.: 7-8. W: Mendrek M., **Parusel J. B.** (red.) Żubry potrzebują Indian. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2006. Puszcza Imperator, s.: 11. W: Mendrek M., **Parusel J. B.** (red.) Żubry potrzebują Indian. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2006. Szkolne obserwacje i badania przyrodnicze, s.: 136-137. W: Mendrek M., **Parusel J. B.** (red.) Żubry potrzebują Indian. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B., Miszta A. 2006. Miejsca przyrodnicze warsztatów, s.: 19-26. W: Mendrek M., **Parusel J. B.** (red.) Żubry potrzebują Indian. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Tarkowska D., Holeksa K., Cempulik P. Współpraca: Hadaś T., Żyła W., Ochmann A., Wojtczak J., **Skowrońska K.** 2006. Ogród botaniczny. Przewodnik po miejskim ogrodzie botanicznym w Zabrze. PTPP „pro Natura”, Miejski Ogród Botaniczny w Zabrze. Bytom – Zabrze, ss. 160.

2008

Parusel J. B. 2008. Krajobrazowo-przyrodnicze właściwości powiatu bieruńsko-lędzińskiego, s.: 129-149. W: Powiat bieruńsko-lędziński. Praca zbior. pod red. D. Walencika. Starostwo Powiatowe w Bieruniu, Bieruń.

2009

Ziomek J., Banaszek A., **Skowrońska K.** 2009. Chomik europejski. Najbarwniejszy ssak naszych pól. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 12.

2011

Sachanowicz K., **Wower A.** 2011. Fauna nietoperzy konurbacji śląsko-dąbrowskiej. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice [plakat].

Sachanowicz K., **Wower A.** 2011. Fauna nietoperzy województwa śląskiego. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice [plakat].

Sachanowicz K., **Wower A.** 2011. Poznajemy i chronimy nietoperze konurbacji śląsko-dąbrowskiej. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 32.

2012

Bula R., Parusel J. B., Romańczyk M. [2012]. Różnorodność biologiczna województwa śląskiego. Druk zrealizowano w ramach projektu „Ogólnodostępna baza danych bio- i georóżnorodności województwa śląskiego – integralna część Otwartego Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej. UŚ, Katowice, ss. 6. [ulotka]

Sokół K., Wilczek Z. 2012. Przyrodnicza ścieżka edukacyjna „Soblówka – Rycerzowa”. Przewodnik. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 38.

2015

Parusel J. B., Szweda S. [b.r.w.] [2015] Żubry murckowskie. [b.w.] [Urząd Miasta Katowice], [b.m.w.] [Katowice]. [ulotka]

2016

Parusel J. B. 2016. Kłodnica – gliwicka rzeka życia. „Zielone Gliwice”. XIV Gliwickie Dni Dziedzictwa Kulturowego, 17-18 września 2016. Muzeum w Gliwicach, Gliwice, [folder, n.l.b.].

2017

Bula R., Parusel [Parusel] J. B., Sokół K. [2017] Przyroda parku w Świerklańcu. W: Walker M. (red.) Świerklaniec. 25. Europejskie Dni Dziedzictwa, 9-10 września 2017. Krajobraz dziedzictwa. Dziedzictwo krajobrazu. Regionalny Instytut Kultury, Katowice [folder].

Noty redakcyjne popularnonaukowe

1995

Parusel J. B. 1995. Drogi Czytelniku. Przyroda Górnego Śląska, 1: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

1996

Parusel J. B. 1996. Drogi Czytelniku. Przyroda Górnego Śląska, 4: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

[Parusel J. B.] 1996. Nowy Wojewódzki Konserwator Przyrody w Katowicach. Przyroda Górnego Śląska, 3: 7. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

[Parusel J. B.] Od Redakcji. 1996. Zagrożenia przyrody Zespołu przyrodniczo-krajobrazowego Wielikąt. Przyroda Górnego Śląska, 4: 13. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

[Parusel J. B.] 1996. Refleksje członków Ligi Ochrony Przyrody ... Przyroda Górnego Śląska, 5: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

[Parusel J. B.]. 1996. Refleksje członków Ligi Ochrony Przyrody ... Przyroda Górnego Śląska, 6: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

1997

[Parusel J. B.] JBP. 1997. Czerwone listy roślin i zwierząt Górnego Śląska. Przyroda Górnego Śląska, 7: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

[Parusel J. B.] Redakcja. 1997. 25 lat Szkolnego Koła LOP w Zasadniczej Szkole Zawodowej Zakładów Metalowych „Zamet” S.A. w Tarnowskich Górach. Przyroda Górnego Śląska, 9: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

[Parusel J. B.] 1997. Po pięciu latach. Przyroda Górnego Śląska, 10: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

1998

[Parusel J. B.] JBP. 1998. Czas na Kongres Przyrody. Przyroda Górnego Śląska, 14: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

[Parusel J. B.] JBP. 1998. Jubileusze górnośląskich rezerwatów przyrody. Przyroda Górnego Śląska, 13: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

1999

Parusel J. B. 1999. Nagroda dla Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. Przyroda Górnego Śląska, 15: 13. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 1999. Wyróżnienie dla „Przyrody Górnego Śląska”. Przyroda Górnego Śląska, 16: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

[Parusel J. B.] JBP. 1999. Założenia polityki ekologicznej Górnego Śląska. Przyroda Górnego Śląska, 18: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2000

[Parusel J. B.] JBP. 2000. „Przyroda Górnego Śląska” ma już 5 lat. Przyroda Górnego Śląska, 22: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

[Parusel J. B.] JBP. 2000. Utwórzmy Jurajski Park Narodowy. Przyroda Górnego Śląska, 19: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2001

Parusel J. B. 2001. Czteropasmówką przez rezerwat „Ochojec”. Przyroda Górnego Śląska, 24: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2001. Ostatnie pożegnanie profesora Floriana Celińskiego. Przyroda Górnego Śląska, 25: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

[Parusel J. B.] JBP. 2001. Rok z nietoperzami. Przyroda Górnego Śląska, 23: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Wower A., Parusel J. B. 2001. Rok z nietoperzami. Przyroda Górnego Śląska, 26: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2002

Parusel J. B. 2002. Chrońmy stare drzewa! Przyroda Górnego Śląska, 29: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2002. Czteropasmówka zagraża przyrodzie Katowic. Przyroda Górnego Śląska, 28: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2002. Czy rozwój Beskidów będzie zrównoważony. Przyroda Górnego Śląska, 30: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2002. Góry i Natura. Przyroda Górnego Śląska, 27: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2002. Nagroda dla Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska „za wybitne, wieloletnie osiągnięcia w edukacji ekologicznej”. Przyroda Górnego Śląska, 27: 13. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2003

Parusel J. B. 2003. Międzynarodowy Rok Wód Słodkich. Przyroda Górnego Śląska, 31: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2003. www.przyroda.katowice.pl. Przyroda Górnego Śląska, 33: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2003. Zmiana granic rezerwatu przyrody „Ochojec”. Przyroda Górnego Śląska, 32: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2004

Parusel J. B. 2004. 10 lat działalności Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. Przyroda Górnego Śląska, 38: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2004. Europejskie znaczenie górnos Śląskiej przyrody. Przyroda Górnego Śląska, 37: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2004. Śląska natura w zjednoczonej Europie. Przyroda Górnego Śląska, 35: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2004. Veto dla Natury 2000. Przyroda Górnego Śląska, 36: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2005

Parusel J. B. 2005. 10 lat „Przyrody Górnego Śląska”. Przyroda Górnego Śląska, 42: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2005. Jaki będzie Jurajski Park Narodowy? Przyroda Górnego Śląska, 40: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2005. 140 lat ochrony i hodowli żubrów na Górnym Śląsku. Przyroda Górnego Śląska, 39: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2006

Mendrek M., **Parusel J. B.** 2006. Od redaktorów, s.: 4. W: Mendrek M., **Parusel J. B.** (red.) Żubry potrzebują Indian. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, ss. 148.

Parusel J. B. 2006. Barometr Natura 2000. Przyroda Górnego Śląska, 43: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

[Parusel J. B.] Redakcja. 2006. Sprostowanie. Przyroda Górnego Śląska, 44: 15. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2006. Śladami Profesora Szafera. Przyroda Górnego Śląska, 45: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2007

Parusel J. B. 2007. Dwa jubileusze. Przyroda Górnego Śląska, 50: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2007. Jubileusze naszych rezerwatów. Przyroda Górnego Śląska, 48: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2007. Rezerwat przyrody „Ochojec” – 25 lat ochrony liczydła górskiego w Katowicach. Przyroda Górnego Śląska, 47: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

[Parusel J. B.] Redakcja. 2007. Sprostowanie do Nr 49. Przyroda Górnego Śląska, 50: 15. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2008

Parusel J. B. 2008. Międzynarodowy Rok Planety Ziemia. Przyroda Górnego Śląska, 51: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2008. Podziemny świat przyrody. Przyroda Górnego Śląska, 53: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2009

Parusel J. B. 2009. Jaka będzie sieć obszarów Natura 2000 w województwie śląskim? Przyroda Górnego Śląska, 57: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2009. Powstaje Górnśląskie Towarzystwo Przyrodnicze. Przyroda Górnego Śląska, 55: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2009. Strategia Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego. Przyroda Górnego Śląska, 58: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2010

Parusel J. B. 2010. 2010 – Międzynarodowy Rok Różnorodności Biologicznej. Różnorodność biologiczna jest życiem – naszym życiem. Przyroda Górnego Śląska, 59: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2010. Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 w województwie śląskim wyznaczona? Przyroda Górnego Śląska, 61: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2010. Różnorodność biologiczna Europy – 2010. Przyroda Górnego Śląska, 62: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2010. 145 lat hodowli i ochrony żubra w lasach pszczyńskich na Górnym Śląsku. Przyroda Górnego Śląska, 60: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2011

Parusel J. 2011. Projekt Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego do roku 2030. Przyroda Górnego Śląska, 65: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2011. Jaki las tworzy przyroda, a jaki wytwarza człowiek? Przyroda Górnego Śląska, 66: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2011. Jubileusz stacji terenowej Państwowego Instytutu Geologicznego. Przyroda Górnego Śląska, 64: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2011. Międzynarodowy Rok Lasów. Lasy dla ludzi. Przyroda Górnego Śląska, 63: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

[Parusel J. B.] 2011. Zaraza pomyłek - Sprostowanie do numeru 63/2011. Przyroda Górnego Śląska, 65: 13. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2012

Parusel J. 2012. Biogeo-Silesia ORSIP. Przyroda Górnego Śląska, 67: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. 2012. 20 lat ochrony przyrody w Unii Europejskiej. Przyroda Górnego Śląska, 68: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. 2012. Wdrażanie Europejskiej Konwencji Krajobrazowej w Polsce. Przyroda Górnego Śląska, 69: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

[Parusel J. B.] Od Redakcji. 2012. Przyroda Górnego Śląska, 68: 9. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2012. Strategia ochrony przyrody województwa śląskiego uchwalona. Przyroda Górnego Śląska, 70: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2013

Parusel J. 2013. Ochrona siedlisk przyrodniczych w Polsce? Przyroda Górnego Śląska, 73: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. 2013. Ochrona siedlisk przyrodniczych w Polsce? (Kontynuacja tematu z numerów 72 i 73). Przyroda Górnego Śląska, 74: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. 2013. Od Redaktora. Przyroda Górnego Śląska, 73: 7. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2013. 20 lat działalności Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. Przyroda Górnego Śląska, 71: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2013. Ochrona siedlisk przyrodniczych w Polsce? Przyroda Górnego Śląska, 72: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2015

Parusel J. B. 2015. Jubileuszowe uroczystości 150. Rocznicy restytucji żubrów na ziemi pszczyńskiej. Przyroda Górnego Śląska, 82: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2015. Powstaje baza danych o różnorodności biologicznej i georóżnorodności województwa śląskiego. Przyroda Górnego Śląska, 79: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2015. Przeświećta rocznica żubrów pszczyńskich. Przyroda Górnego Śląska, 81: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2015. Przyroda Piekar Śląskich. Przyroda Górnego Śląska, 80: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2016

Parusel J. B. 2016. Droga znów zagrożeniem dla rezerwatu przyrody „Ochojec” w Katowicach. Cz. 1. Przyroda Górnego Śląska, 84: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2016. Droga znów zagrożeniem dla rezerwatu przyrody „Ochojec” w Katowicach. Cz. 2. Przyroda Górnego Śląska, 85: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. 2016. Prezydent Katowic bezprawnie zniszczy chronione gatunki i siedliska przyrodnicze w Lesie Murckowskim!? Przyroda Górnego Śląska, 86: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2016. „Przyroda Górnego Śląska” 1995-2015. Przyroda Górnego Śląska, 83: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2017

Parusel J. B. 2017. Dziedzictwo tarnogórskich gwarków nominowane przez UNESCO. Przyroda Górnego Śląska, 89: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2017. Od Redaktora. Przyroda Górnego Śląska, 88: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2017. „Reformacja” przyrody. Przyroda Górnego Śląska, 87: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2017. 35 lat rezerwatu przyrody „Ochojec” w Katowicach. Przyroda Górnego Śląska, 88: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Publikacje elektroniczne popularnonaukowe

2002

Bula R. 2002. Przytulnia krakowska.

<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/osobliwosci/209-przytulnia-krakowska>

Dostęp: 04.10.2018

Bula R. 2002. Warzucha polska.

<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/osobliwosci/210-warzucha-polska>

Dostęp: 04.10.2018

Parusel J. B. 2002. Czerwona lista grzybów wielkoowocnikowych.

<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/zagrozzone-rzadkie-wymarle/regionalne-czerwone-listy/275-czerwona-lista-grzybow-wielkoowocnikowych>

Dostęp: 03.10.2018

- Parusel J. B. 2002. Polskie czerwone księgi.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/zagrozone-rzadkie-wymarle/polskie-czerwone-ksigi>
Dostęp: 03.10.2018
- Parusel J. B. 2002. Struktury ekologiczne.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/struktury-ekologiczne>
Dostęp: 03.10.2018
- Parusel J. B. 2002. Zagrożone, rzadkie, wymarłe.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/zagrozone-rzadkie-wymarle>
Dostęp: 03.10.2018
- Parusel J. B., Bula R. 2002. Czerwona księga roślin – wykaz gatunków.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/zagrozone-rzadkie-wymarle/polskie-czerwone-ksigi/czerwona-ksiga-rolin-wykaz-gatunkow>
Dostęp: 03.10.2018
- Parusel J. B., Miszta A., Wower A. 2002. Czerwona lista IUCN.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/zagrozone-rzadkie-wymarle/czerwona-lista-iucn>
Dostęp: 03.10.2018

2004

- Bula R. 2004. Czerwona lista mchów 1997.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/zagrozone-rzadkie-wymarle/regionalne-czerwone-listy/277-czerwona-lista-mszakow>
Dostęp: 04.10.2018
- Bula R. 2004. Czerwona lista porostów 1999.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/zagrozone-rzadkie-wymarle/regionalne-czerwone-listy/268-czerwona-lista-porostow>
Dostęp: 04.10.2018
- Bula R. 2004. Czerwona lista wątrobowców 1997.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/zagrozone-rzadkie-wymarle/regionalne-czerwone-listy/277-czerwona-lista-mszakow>
Dostęp: 04.10.2018
- Miszta A. 2004. Czerwona lista chrząszczy Górnego Śląska 1998.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/zagrozone-rzadkie-wymarle/regionalne-czerwone-listy/271-czerwona-lista-chrzaszczy>
Dostęp: 04.10.2018
- Miszta A. 2004. Czerwona lista mięczaków słodkowodnych Górnego Śląska 2001
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/zagrozone-rzadkie-wymarle/regionalne-czerwone-listy/273-czerwona-lista-mieczakow-slodkowodnych>
Dostęp: 04.10.2018
- Miszta A. 2004. Czerwona lista motyli dziennych.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/zagrozone-rzadkie-wymarle/regionalne-czerwone-listy/270-czerwona-lista-motyli-dziennych>
Dostęp: 04.10.2018
- Miszta A. 2004. Czerwona lista pająków.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/zagrozone-rzadkie-wymarle/regionalne-czerwone-listy/272-czerwona-lista-pajkow>
Dostęp: 04.10.2018
- Parusel J. B. 2004. Czarna księga przyrody.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/zagrozone-rzadkie-wymarle/czarna-ksiga-przyrody>
Dostęp: 03.10.2018
- Serwecińska D. 2004. Podział fizycznogeograficzny.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-nieozywiona/podzial-fizycznogeograficzny>
Dostęp: 04.10.2018

Serwecińska D. 2004. Przyroda nieożywiona.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-nieozywiona>
Dostęp: 04.10.2018

Syniawa M., **Parusel J. B.** 2004. Słownik biograficzny przyrodników śląskich.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/badania-i-edukacja/przyrodnicy/16-slownik-biograficzny-przyrodnikow-slaskich>
Dostęp: 03.10.2018

Wower A. 2004. Międzynarodowy Rok Gór 2002.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/249-archiwa-kampanie-projekty-programy-akcje/85-miedzynarodowy-rok-gor>
Dostęp: 05.10.2018

Wower A. 2004. Międzynarodowy Rok Wód Słodkich 2003.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/249-archiwa-kampanie-projekty-programy-akcje/86-miedzynarodowy-rok-wod-slodkich>
Dostęp: 05.10.2018

2005

Bula R. 2005. Lista roślin naczyniowych.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/zagrozone-rzadkie-wymarle/polskie-czerwone-listy/lista-rosl-naczyn>
Dostęp: 04.10.2018

Bula R. 2005. Lista wątrobowców.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/zagrozone-rzadkie-wymarle/polskie-czerwone-listy/czerwona-lista-watrobowcow>
Dostęp: 04.10.2018

Henel A. 2005. Lista grzybów wielkoowocnikowych.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/zagrozone-rzadkie-wymarle/polskie-czerwone-listy/lista-grzybow-wielkoowocnikowych>
Dostęp: 04.10.2018

Parusel J. B. 2005. ECONET – Polska.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/struktury-ekologiczne/econet-polska>
Dostęp: 03.10.2018

Parusel J. B. 2005. Polskie czerwone listy.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/zagrozone-rzadkie-wymarle/polskie-czerwone-listy>
Dostęp: 03.10.2018

Parusel J. B. 2005. Powiązania przyrodnicze.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/struktury-ekologiczne/powiazania-przyrodnicze>
Dostęp: 03.10.2018

2006

Parusel J. B., Wower A. 2006. Ochrona przyrody.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/ochrona-przyrody>
Dostęp: 03.10.2018

2007

Parusel J. B. 2007. Droga do nikąd.
<http://sylwek-szweda.pl/teksty/slepiotka.htm>
Dostęp: 03.10.2018

2008

Bula R. 2008. Kampania społeczna „Las Bytomski”.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/przeglad-aktualnosci>
Dostęp: 05.10.2018

- Bula R. 2008 [Warsztaty]. Natura 2000 (zakończone).
<http://www.cdpgs.katowice.pl/edukacja-przyrodnicza/warsztaty/114-natura-2000-zakoczone>
Dostęp: 04.10.2018
- Henel A., Wower A. 2008 [Warsztaty]. Ptaki drapieżne (zakończone).
<http://www.cdpgs.katowice.pl/edukacja-przyrodnicza/warsztaty/115-ptaki-drapienne-zakoczone>
Dostęp: 04.10.2018
- Parusel J. B. 2008. Hałdy.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/czowiek-i-przyroda/ksztaltowanie-srodowiska/haldy/45-haldy>
Dostęp: 03.10.2018
- Parusel J. B. 2008. Kampania informacyjna „Rezerwat przyrody „Ochojec” w Katowicach w obliczu zagrożeń”.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/przeglad-aktualnosci>
Dostęp: 03.10.2018
- Parusel J. B. 2008. Murckowisko 2008 – 55 lat rezerwatu „Las Murckowski”. II Festyn GKS Murcki.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/przeglad-aktualnosci>
Dostęp: 03.10.2018
- Parusel J. 2008. Restytucja marsylii czterolistnej.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/ochrona-przyrody/programy/95-restytucja-marsylii-czterolistnej>
Dostęp: 03.10.2018
- Parusel J. B., Bula R. 2008. Gleby obszarów zurbanizowanych.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-nieozywiona/gleby/152-gleby-obszarow-zurbanizowanych>
Dostęp: 04.10.2018
- Rostańska K. 2008 [Konkursy]. Żubry potrzebują Indian (zakończony).
<http://www.cdpgs.katowice.pl/edukacja-przyrodnicza/konkursy/111-ubry-potrzebuj-indian-zakoczony>
Dostęp: 04.10.2018
- Sierka E., **Skowrońska K.** 2008. Flora i fauna zbiorników wodnych w nieckach osiadania.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/czowiek-i-przyroda/ksztaltowanie-srodowiska/zbiorniki-w-nieckach-osiadania/46-zbiorniki-w-nieckach-osiadania>
Dostęp: 04.10.2018
- Skowrońska K. 2008. Monitoring chomika europejskiego.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/przeglad-aktualnosci>
Dostęp: 05.10.2018
- Wower A. 2008. Informacja o środowisku.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/badania-i-edukacja/informacja-o-srodowisku>
Dostęp: 04.10.2018
- Wower A. 2008 [Konkursy]. Rok 2001 – Międzynarodowy Rok Nietoperzy (zakończony).
<http://www.cdpgs.katowice.pl/edukacja-przyrodnicza/konkursy/113-rok-2001-midzynarodowy-rok-nietoperzy-zakoczony>
Dostęp: 04.10.2018
- Wower A. 2008 [Konkursy]. Rok 2002 – Międzynarodowy Rok Gór (zakończony).
<http://www.cdpgs.katowice.pl/edukacja-przyrodnicza/konkursy/112-rok-2002-midzynarodowy-rok-gor-zakoczony>
Dostęp: 04.10.2018

2009

- Parusel J. B. 2009. Odsłonięcie tablic w rezerwacie przyrody „Ochojec”.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/254-archiwa-ochrona-przyrody/194-odsloniecie-tablic-w-rezerwacie-ochojec>
Dostęp: 03.10.2018
- Parusel J. B. 2009. Odsłonięcie tablic w rezerwacie przyrody „Ochojec”.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/przeglad-aktualnosci>
Dostęp: 03.10.2018

Parusel J. B. 2009. Strategia Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/przeglad-aktualnosci/217-strategiaochronyprzyrody>
Dostęp: 03.10.2018

Parusel J. B. 2009. Strategia Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/254-archiwa-ochrona-przyrody/198-strategiochrprzyrwojslask>
Dostęp: 03.10.2018

Romańczyk M. 2009. Rewitalizacja doliny Czarnej Przemszy.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/przeglad-aktualnosci>
Dostęp: 05.10.2018

Skowrońska K. 2009. Program „MegaLaboratorium Ewolucji”.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/249-archiwa-kampanie-projekty-programy-akcje/188-program-megalaboratoriumewolucji>
Dostęp: 05.10.2018

2010

Kloczkowska Agata. 2010. Rok 2010 Międzynarodowy Rok Różnorodności Biologicznej.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/249-archiwa-kampanie-projekty-programy-akcje/279-rok2010-miedzynarodowy-rok-roznorodnosci-biologicznej>
Dostęp: 05.10.2018

Kloczkowska Agata. 2010 [Konkursy]. Rok 2010 – Międzynarodowy Rok Różnorodności Biologicznej (zakończony).
<http://www.cdpgs.katowice.pl/edukacja-przyrodnicza/konkursy/220-rok-2010miedzynarodowy-rok-roznorodnosci-biologicznej-zakonczony>
Dostęp: 04.10.2018

Parusel J. B., Bula R. 2010. Czerwona lista zbiorowisk roślinnych 1997.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/zagrozone-rzadkie-wymarle/regionalne-czerwone-listy/269-czerwona-lista-zbiorowisk-roslinnych>
Dostęp: 03.10.2018

Wower A. 2010. Czerwona księga kręgowców.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/zagrozone-rzadkie-wymarle/polskie-czerwone-ksigi/czerwona-ksiega-kregowcow>
Dostęp: 04.10.2018

2011

Kloczkowska Agata. 2011. Edukacja ekologiczna w województwie – ankiety.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/przeglad-aktualnosci>
Dostęp: 05.10.2018

Sokół K. 2011. Śląska przyroda falami eteru niesiona.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/ochrona-przyrody/akcje-kampanie-inicjatywy/290-inicjatywy-spoeczne>
Dostęp: 04.10.2018

2012

Bula R. Akty prawne.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/ochrona-przyrody/poradnik-lokalnej-ochrony-przyrody/akty-prawne>
Dostęp: 04.10.2018

[Parusel J. B., Sokół K.] 2012. Pożegnanie Profesora Krzysztofa Rostańskiego.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/przeglad-aktualnosci/258-profkrostanskinekrolog>
Dostęp: 05.10.2018

Sachanowicz K., **Wower A.** 2012. Nietoperze.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/zwierzeta/ssaki/nietoperze>
Dostęp: 04.10.2018

Skowrońska-Ochmann K. 2012. Chomik europejski.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/edukacja-przyrodnicza/programy-edukacyjne/256-chomik-europejski>
Dostęp: 04.10.2018

- Skowrońska-Ochmann K. 2012. Monitoring chomika europejskiego.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/przeglad-aktualnosci/254-monitoring-chomika-aktual>
Dostęp: 05.10.2018
- Skowrońska-Ochmann K. 2012. Monitoring rozmieszczenia i liczebności chomika europejskiego w województwie śląskim.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/ochrona-przyrody/programy/255-monitoring-chomika-program>
Dostęp: 04.10.2018
- Skowrońska-Ochmann K. 2012. Wstężyk – kolorowy dowód ewolucji.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/edukacja-przyrodnicza/programy-edukacyjne/247-wstczyk-kolorowy-dowod-ewolucji>
Dostęp: 04.10.2018
- Sokół K. 2012. Dewastacja doliny rzeki Ślepiotki.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/czowiek-i-przyroda/konflikty-i-zagrozenia/34-regulacje-ciekow-wodnych-i-melioracje/304-dewastacja-dol-slepiotki>
Dostęp: 04.10.2018
- Sokół K. 2012. Drzewa wycinane w województwie śląskim.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/252-archiwa-konflikty-zagrozenia/338-drzewa-wycinki-slaskie>
Dostęp: 05.10.2018
- Sokół K. 2012. Europejskie Dni Ptaków.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/ochrona-przyrody/akcje-kampanie-inicjatywy/340-edp>
Dostęp: 04.10.2018
- Sokół K. 2012. Interwencja Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w sprawie dewastacji doliny rzeki Ślepiotki
<http://www.cdpgs.katowice.pl/przeglad-aktualnosci/245-interwencja-cdpgs-slepiotka>
Dostęp: 05.10.2018
- Sokół K. 2012. Niech Żyją! Kampania o żywe ptaki.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/249-archiwa-kampanie-projekty-programy-akcje/344-niechzyja-aktual>
Dostęp: 05.10.2018
- Sokół K. 2012. Niech Żyją! Kampania o żywe ptaki.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/ochrona-przyrody/akcje-kampanie-inicjatywy/343-kampania-niech-zyja>
Dostęp: 04.10.2018
- Sokół K. 2012. Niszczenie stanowisk lipiennika Lossela na terenie obszaru Natura 2000 „Lipienniki w Dąbrowie Górniczej”.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/czowiek-i-przyroda/konflikty-i-zagrozenia/88-niszczenie-gatunkow-i-siedlisk/315-niszczenie-stanowisk-lipiennika-dabrowa-g>
Dostęp: 04.10.2018
- Sokół K. 2012. Niszczenie stanowisk lipiennika Lossela na terenie obszaru Natura 2000 „Lipienniki w Dąbrowie Górniczej”
<http://www.cdpgs.katowice.pl/przeglad-aktualnosci/246-niszczenie-siedlisk-lipiennika-dg>
Dostęp: 05.10.2018
- Sokół K. 2012. Nowy zespół przyrodniczo-krajobrazowy w Bytomiu.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/254-archiwa-ochrona-przyrody/302-nowy-zespo-przyrodniczo-krajobrazowy-w-bytomiu>
Dostęp: 05.10.2018
- Sokół K. 2012. Ochrona ex situ zagrożonych i chronionych roślin, dziko rosnących w zachodniej części Polski – FlorNaturLBG.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/ochrona-przyrody/czynna-ochrona-przyrody/programy-czynnej-ochrony/287-ochrona-rosliny-flornatur>
Dostęp: 04.10.2018
- Sokół K. 2012. Ochrona ex situ żubra *Bison bonasus* w Polsce.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/ochrona-przyrody/czynna-ochrona-przyrody/programy-czynnej-ochrony/283-ochrona-zubr>
Dostęp: 04.10.2018

- Sokół K. 2012. Ochrona mozaiki siedlisk przyrodniczych w zlewni Białej Przemszy.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/ochrona-przyrody/czynna-ochrona-przyrody/programy-czynnej-ochrony/282-ochrona-siedliska-biala-przemsza>
Dostęp: 04.10.2018
- Sokół K. 2012. Powołano zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Miechowska Ostoja Leśna”.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/przeglad-aktualnosci/244-powoano-zespo-przyrodniczo-krajobrazowy-miechowska-ostoja-lena>
Dostęp: 05.10.2018
- Sokół K. 2012. Program wolierowej hodowli głuszcza.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/ochrona-przyrody/czynna-ochrona-przyrody/programy-czynnej-ochrony/289-ochrona-gluszcza>
Dostęp: 04.10.2018
- Sokół K. 2012. Relacja ze spotkania z dyrektorem Jerzym Parusem w Bibliotece Śląskiej.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/przeglad-aktualnosci/251-spotkanie-kocham-slask-relacja>
Dostęp: 05.10.2018
- Sokół K. 2012. Sejmik Województwa Śląskiego uchwalił Strategię Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego do roku 2030
<http://www.cdpgs.katowice.pl/przeglad-aktualnosci/257-uchwaleniastategiaochronyprzyrody>
Dostęp: 05.10.2018
- Sokół K. 2012. Spring Alive!
<http://przyroda.katowice.pl/pl/ochrona-przyrody/akcje-kampanie-inicjatywy/326-spring-alive>
Dostęp: 04.10.2018
- Sokół K. 2012. Ścieżkami Miechowskiej Ostoi Leśnej – relacja z otwarcia nowych ścieżek przyrodniczych w Bytomiu.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/254-archiwa-ochrona-przyrody/346-miechowice-otwarciesciezek>
Dostęp: 05.10.2018
- Sokół K. 2012. Województwo śląskie ma już Strategię Ochrony Przyrody.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/261-planowanie/345-uchwaleniastategiaochronyprzyrody>
Dostęp: 05.10.2018
- Sokół K. 2012. W Rydułtowach powstaje pierwszy w województwie park sensoryczny.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/256-archiwa-przyroda-kultura/342-park-sensoryczny-rydultowy>
Dostęp: 05.10.2018
- Sokół K. 2012. Zwiększenie dochodu rodzin rolniczych oraz ochrona wartości przyrodniczych i krajobrazowych poprzez przywrócenie hodowli owcy olkuskiej na terenie Jury północnej.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/ochrona-przyrody/czynna-ochrona-przyrody/programy-czynnej-ochrony/288-ochrona-owce-jura>
Dostęp: 04.10.2018
- Wower A. 2012. Biblioteki.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/badania-i-edukacja/biblioteki>
Dostęp: 04.10.2018

2013

- Skowrońska-Ochmann K. 2013. Wiosenne poszukiwania wstężyków – zaproszenie dla szkół.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/przeglad-aktualnosci/261-wstczyk-zaproszenie-dla-szkol>
Dostęp: 05.10.2018
- Sokół K. 2013. Drzewa Sobieskiego. Na odsiecz dębom, lipom i innym drzewom.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/256-archiwa-przyroda-kultura/355-drzewa-sobieskiego>
Dostęp: 05.10.2018
- Sokół K. 2013. Fascynujący Świat Roślin.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/249-archiwa-kampanie-projekty-programy-akcje/352-dzien-roslin2013>
Dostęp: 05.10.2018

Sokół K. 2013. Konflikt wokół Pilska.

<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/252-archiwa-konflikty-zagrozenia/348-pilsko-konflikt>

Dostęp: 05.10.2018

Sokół K. 2013. Nieznany nauce gatunek motyla odkryty na Górnym Śląsku.

<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/253-archiwa-observacje-przyrodnicze/359-motyl-imielin>

Dostęp: 05.10.2018

Sokół K. 2013. Redyk Karpacki w województwie śląskim.

<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/256-archiwa-przyroda-kultura/357-redyk-karpacki2013>

Dostęp: 05.10.2018

Sokół K. 2013. „Redyk Karpacki – Transhumance 2013”: Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska podpisało list intencyjny.

<http://www.cdpgs.katowice.pl/przegląd-aktualnosci/263-redykkarpacki>

Dostęp: 05.10.2018

Sokół K. 2013. Relacja z Zimowego Ptakoliceńia 2013.

<http://www.cdpgs.katowice.pl/przegląd-aktualnosci/260-zimowe-ptakoliceńie2013-rel>

Dostęp: 05.10.2018

Sokół K. 2013. Rozbudowa ośrodka narciarskiego na Pilsku.

<http://przyroda.katowice.pl/pl/czowiek-i-przyroda/konflikty-i-zagrozenia/94-narciarstwo-zjazdowe/347-pilsko-narty>

Dostęp: 04.10.2018

Sokół K. 2013. Śląski platan w konkursie na Europejskie Drzewo Roku.

<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/251-archiwa-konkursy/349-europejskie-drzewo-roku2013>

Dostęp: 05.10.2018

Sokół K. 2013. Śląskie rzeki w konkursie na Rzekę Roku.

<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/251-archiwa-konkursy/358-rezkaroku2013>

Dostęp: 05.10.2018

2014

Beuch Sz. 2014. Sterniczka w województwie śląskim.

<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/253-archiwa-observacje-przyrodnicze/363-sterniczka-w-województwie-ślaskim>

Dostęp: 05.10.2018

Kloczkowska Agata. 2014. Edukacja ekologiczna w województwie – ankiety.

<http://www.cdpgs.katowice.pl/przegląd-aktualnosci/204-edukacja-ekologiczna-ankiety>

Dostęp: 05.10.2018

Sokół K. 2014. Nowe obszary europejskiej sieci Natura 2000 w województwie śląskim.

<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/254-archiwa-ochrona-przyrody/360-nowenatura2000-2014>

Dostęp: 05.10.2018

Sokół K. 2014. Relacja z obchodów 20-lecia działalności Centrum.

<http://www.cdpgs.katowice.pl/przegląd-aktualnosci/281-relacja-z-obchodow-20-lecia-dzialalnosci-centrum>

Dostęp: 05.10.2018

Wower A. 2014. Ochrona nietoperzy.

<http://www.cdpgs.katowice.pl/ochrona-przyrody/programy/97-ochrona-nietoperzy>

Dostęp: 04.10.2018

2015

Parusel J. B. 2015. Jubileusz żubrów pszczyńskich – część I: Żubry w Murckach.

<http://www.cdpgs.katowice.pl/przegląd-aktualnosci/284-zubry-w-murckach>

Dostęp: 03.10.2018

Parusel J. B., Sokół K. [2015] Czynna ochrona przyrody.

<http://przyroda.katowice.pl/pl/ochrona-przyrody/czynna-ochrona-przyrody>

Dostęp: 03.10.2018

- Sokół K. 2015. Jubileusz żubrów pszczyńskich – tablica pamiątkowa.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/256-archiwa-przyroda-kultura/386-zubry-pszczynskie-tablica>
Dostęp: 05.10.2018
- Sokół K. 2015. Jubileusz żubrów pszczyńskich – tablica pamiątkowa.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/przeglاد-aktualnosci/291-zubry-pszczynskie-tablica>
Dostęp: 05.10.2018
- Sokół K. 2015. Lipienniki Loesela w Dąbrowie Górniczej znów zagrożone.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/czowiek-i-przyroda/konflikty-i-zagrozenia/88-niszczenie-gatunkow-i-siedlisk/364-lipienniki-loesella-w-dabrowie-gorniczej-znow-zagrozone>
Dostęp: 04.10.2018
- Sokół K. 2015. Wycinka drzew w Parku Śląskim – głos w dyskusji.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/przeglاد-aktualnosci/283-wycinka-drzew-w-parku-slaskim-glos-w-dyskusji>
Dostęp: 05.10.2018
- [Wower A.] 2015. Czerwona lista mszaków 2012.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/zagrozone-rzadkie-wymarle/regionalne-czerwone-listy/277-czerwona-lista-mszakow>
Dostęp: 04.10.2018
- [Wower A.] 2015. Czerwona lista porostów 2012.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/zagrozone-rzadkie-wymarle/regionalne-czerwone-listy/268-czerwona-lista-porostow>
Dostęp: 04.10.2018
- [Wower A.] 2015. Czerwona lista roślin naczyniowych 2012.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/zagrozone-rzadkie-wymarle/regionalne-czerwone-listy/365-czerwona-lista-roslin-naczyniowych>
Dostęp: 04.10.2018
- Wower A. 2015. Czerwona lista ryb i minogów 2012.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/zagrozone-rzadkie-wymarle/regionalne-czerwone-listy/376-czerwona-lista-ryb-minogow>
Dostęp: 04.10.2018
- Wower A. 2015. Czerwona lista śluzowców 2012.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/zagrozone-rzadkie-wymarle/regionalne-czerwone-listy/368-czerwona-lista-sluzowcow>
Dostęp: 04.10.2018
- Wower A. 2015. Czerwona lista zbiorowisk porostów 2012.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/zagrozone-rzadkie-wymarle/regionalne-czerwone-listy/374-czerwona-lista-zbiorowisk-porostow-2012>
Dostęp: 04.10.2018
- [Wower A.] [2015]. Czerwona lista zbiorowisk roślinnych 2012.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/zagrozone-rzadkie-wymarle/regionalne-czerwone-listy/269-czerwona-lista-zbiorowisk-roslinnych>
Dostęp: 04.10.2018
- Wower A. 2015. Porosty i zbiorowiska porostów.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/porosty-zbiorowiska-porostow>
Dostęp: 04.10.2018
- Wower A. 2015. Śluzowce.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/sluzowce>
Dostęp: 04.10.2018

2016

- Duda M., Wower A. 2016. Nowości wydawnicze 2015.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/258-archiwa-wydawnictwa-publicacja/444-nowosci-wydawnicze-2015>
Dostęp: 05.10.2018

- Duda M., Wower A. 2016. Nowości wydawnicze sierpień 2016.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/258-archiwa-wydawnictwa-publickacja/511-nowosci-wydawnicze-sierpien-2016>
Dostęp: 05.10.2018
- Duda M., Wower A. 2016. Nowości wydawnicze sierpień-październik 2016.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/258-archiwa-wydawnictwa-publickacja/545-nowosci-wydawnicze-sierpien-pazdziernik-2016>
Dostęp: 05.10.2018
- Duda M., Wower A. 2016. Nowości wydawnicze listopad 2016.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/258-archiwa-wydawnictwa-publickacja/553-nowosci-wydawnicze-listopad-2016>
Dostęp: 05.10.2018
- Parusel J. 2016. Budowa drogi publicznej przez Las Murckowski.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/252-archiwa-konflikty-zagrozenia/554-budowa-drogi-publicznej-przez-las-murckowski>
Dostęp: 03.10.2018
- [Parusel J. B.] 2016. Restytucja marsylii czterolistnej – ankieta dla ogrodów botanicznych.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/przegląd-aktualnosci/305-marsylia-ankieta-2016>
Dostęp: 03.10.2018
- Sokół K. 2016. Instytucje i organizacje.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/ochrona-przyrody/instytucje-i-organizacje>
Dostęp: 04.10.2018
- Sokół K. 2016. Łowiectwo.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/ochrona-przyrody/instytucje-i-organizacje>
Dostęp: 04.10.2018
- Sokół K. 2016. Przyroda ożywiona.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona>
Dostęp: 04.10.2018
- Sokół K. 2016. Rybactwo i wędkarstwo.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/ochrona-przyrody/instytucje-i-organizacje>
Dostęp: 04.10.2018
- Sokół K., Wrońska A., Wower A. Dane przyrodnicze.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/badania-i-edukacja/dane-przyrodnicze>
Dostęp: 04.10.2018
- Wower A. 2016. Baza „Ornitho”.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/253-archiwa-observacje-przyrodnicze/445-baza-ornitho>
Dostęp: 05.10.2018
- Wower A. 2016. Chronione rośliny.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/ochrona-przyrody/ochrona-gatunkowa/chronione-rosliny>
Dostęp: 04.10.2018
- Wower A. 2016. Glony.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/glony>
Dostęp: 04.10.2018
- Wower A. 2016. Mszaki i zbiorowiska mszyste.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/mszaki-zbiorowiska-mszyste>
Dostęp: 04.10.2018
- Wower A. 2016. Nowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego WSL.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/261-planowanie/555-plan-zagospodarowania-przestrzennego>
Dostęp: 05.10.2018
- Wower A. 2016. Ochrona chomika europejskiego w Jaworznie.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/254-archiwa-ochrona-przyrody/479-ochrona-chomika-europejskiego-w-jaworznie>
Dostęp: 05.10.2018

- Wower A. 2016. Ochrona przyrody.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/ochrona-przyrody>
Dostęp: 04.10.2018
- Wower A. 2016. Ogólnopolski Rejestr Śmiertelności Zwierząt na Drogach.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/252-archiwa-konflikty-zagrozenia/468-ogolnopolski-rejestr-smiertelnosci-zwierzat-na-drogach>
Dostęp: 05.10.2018
- Wower A. 2016. Podziemia Tarnogórsko-Bytomskie – wniosek do UNESCO zaakceptowany.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/254-archiwa-ochrona-przyrody/454-ptb-wniosek-unesco>
Dostęp: 05.10.2018
- Wower A. 2016. Projekt EDUŚ – Podręcznik Edukacji Regionalnej.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/258-archiwa-wydawnictwa-publicacja/440-projekt-edus>
Dostęp: 05.10.2018
- Wower A. 2016. Roślinność.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/rolinno>
Dostęp: 04.10.2018
- Wower A. 2016. Rośliny naczyniowe.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/przyroda-ozywiona/rosliny-naczyniowe>
Dostęp: 04.10.2018
- Wower A. 2016. Strategia Ochrony Przyrody.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/ochrona-przyrody/strategia-ochrony-przyrody>
Dostęp: 04.10.2018
- Wower A. 2016. Strategia Ochrony Przyrody.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/ochrona-przyrody/strategia-ochrony-przyrody>
Dostęp: 04.10.2018
- 2017
- Duda M., Wower A. 2017. Nowości wydawnicze grudzień 2016.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/258-archiwa-wydawnictwa-publicacja/564-nowosci-wydawnicze-grudzien-2016>
Dostęp: 05.10.2018
- Duda M., Wower A. 2017. Nowości wydawnicze styczeń-marzec 2017.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/258-archiwa-wydawnictwa-publicacja/583-nowosci-wydawnicze-styczen-marzec-2017>
Dostęp: 05.10.2018
- Kloczkowska Agata. 2017. Bazy edukacyjne.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/edukacja-przyrodnicza/bazy-edukacyjne>
Dostęp: 04.10.2018
- Kloczkowska Agata. 2017. Ośrodki i ścieżki edukacyjne.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/badania-i-edukacja/osrodki-sieczki-edukacyjne>
Dostęp: 04.10.2018
- Kloczkowska Alicja. 2017. Edukacja przyrodnicza 2017/2018.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/badania-i-edukacja/edukacja-przyrodnicza>
Dostęp: 04.10.2018
- Kloczkowska Alicja. 2017. Konkursy przyrodnicze 2017/2018.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/badania-i-edukacja/konkursy-przyrodnicze>
Dostęp: 04.10.2018
- Parusel J. 2017. Akcja sprzątania rezerwatu przyrody „Ochojec”.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/254-archiwa-ochrona-przyrody/597-akcja-sprzatania-rezerwatu-przyrody-ochojec>
Dostęp: 03.10.2018

- Parusel J. 2017. Druga akcja sprzątania rezerwatu „Ochojec”.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/249-archiwa-kampanie-projekty-programy-akcje/615-druga-akcja-sprzatania-rezerwatu-ochojec>
Dostęp: 03.10.2018
- Parusel J. 2017. Sprawozdanie z drugiej akcji sprzątania rezerwatu przyrody „Ochojec”.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/254-archiwa-ochrona-przyrody/618-sprawozdanie-z-drugiej-akcji-sprzatania-rezerwatu-przyrody-ochojec>
Dostęp: 03.10.2018
- Parusel J. 2017. Sprzątamy rezerwat „Ochojec”.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/kalendarz-wydarzen/kampanie-projekty-i-akcje/94-sprzatamy-rezerwat-ochojec?date=2017-06-24-10-00>
Dostęp: 03.10.2018
- Parusel J. 2017. Sprzątamy rezerwat „Ochojec”.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/kalendarz-wydarzen/kampanie-projekty-i-akcje/94-sprzatamy-rezerwat-ochojec?date=2017-09-09-10-00>
Dostęp: 03.10.2018
- Parusel J. B. 2017. Jubileusz 25-lecia Centrum.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/przegląd-aktualnosci/335-jubileusz-25-lecia-centrum>
Dostęp: 03.10.2018
- Parusel J. B. 2017. Jubileusz 25-lecia Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/256-archiwa-przyroda-kultura/639-jubileusz-25-lecia-centrum-dziedzictwa-przyrody-gornego-slaska>
Dostęp: 03.10.2018
- Parusel J. 2017. Obywatelska akcja sprzątania rezerwatu „Ochojec”.
<http://rjp19.katowice.pl/tag/dr-parusel/>
Dostęp: 03.10.2018
- Parusel J. B. 2017. Zapraszamy ponownie do rezerwatu „Ochojec”!
<http://www.cdpgs.katowice.pl/przegląd-aktualnosci/330-zapraszamy-ponownie-do-rezerwatu-ochojec>
Dostęp: 03.10.2018
- Parusel J. B., Wower A. 2017. Akcja sprzątania rezerwatu przyrody „Ochojec”.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/przegląd-aktualnosci/328-akcja-sprzatania-rezerwatu-przyrody-ochojec>
Dostęp: 03.10.2018
- Parusel J. B., Wower A. 2017. Druga akcja sprzątania rezerwatu przyrody „Ochojec”.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/przegląd-aktualnosci/332-druga-akcja-sprzatania-rezerwatu-przyrody-ochojec>
Dostęp: 03.10.2018
- Romańczyk M. 2017. Monitoring przyrodniczy programu Owca Plus w Beskidach. Biuletyn Informacyjny Oddziału Biura ZPKWŚ w Żywcu Nr 1 (5) 2017: 22-25.
<https://drive.google.com/file/d/0B0RbbSJ1R-eHNWVLcFkxZmhfYtTg/view>
Dostęp: 03.10.2018
- Sokół K. 2017. Europejskie Dni Dziedzictwa 2017 w Świerkłańcu.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/256-archiwa-przyroda-kultura/617-europejskie-dni-dziedzictwa-w-swierklancu-kultura-i-przyroda>
Dostęp: 05.10.2018
- Sokół K. 2017. Korytarze ekologiczne.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/ochrona-przyrody/korytarze-ekologiczne>
Dostęp: 04.10.2018
- Sokół K. 2017. Zagospodarowanie Łąk Małobądzkich w Będzinie.
<http://przyroda.katowice.pl/pl/czowiek-i-przyroda/konflikty-i-zagrozenia/90-inwestycje-budowlane/559-zagospodarowanie-lak-malobadzkich-w-bedzinie-kopia>
Dostęp: 04.10.2018
- Sokół K., Wower A. 2017. Europejskie Dni Dziedzictwa 2017 w Świerkłańcu.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/przegląd-aktualnosci/331-europejskie-dni-dziedzictwa-2017-w-swierklancu>
Dostęp: 05.10.2018

Wower A. 2017. Fotografie pomnikowego buka Antona z Giszowca.

<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/256-archiwa-przyroda-kultura/636-fotografie-pomnikowego-buka-antona-z-giszowca>

Dostęp: 05.10.2018

Wower A. 2017. Jesienne promocje i obniżki cen wydawnictw Centrum!

<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/258-archiwa-wydawnictwa-publicacja/621-jesienne-promocje-i-obnizki-cen-wydawnictw-centrum>

Dostęp: 05.10.2018

Wower A. 2017. Krajobraz dziedzictwa – dziedzictwo krajobrazu.

<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/256-archiwa-przyroda-kultura/616-krajobraz-dziedzictwa-dziedzictwo-krajobrazu>

Dostęp: 05.10.2018

Wower A. 2017. Leśne przedszkola na Śląsku.

<http://przyroda.katowice.pl/pl/aktualnosci/271-eko-edukacja-szkolna/604-lesne-przedszkola-na-slasku>

Dostęp: 05.10.2018

Wower A. 2017. Nowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego WSL.

<http://www.cdpgs.katowice.pl/przeglad-aktualnosci/321-nowy-plan-zagospodarowania-przestrzennego-wsl>

Dostęp: 05.10.2018

Recenzje popularnonaukowe

1998

[Parusel J. B.] JBP. 1998. Warto przeczytać. Przyroda Górnego Śląska, 12: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2006

Parusel J. B. 2006. Cenna monografia o naszych drzewach. Przyroda Górnego Śląska, 44: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2007

Parusel J. B. 2007. Ptaki lęgowe Gliwic. Przyroda Górnego Śląska, 49: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

2011

Parusel J. 2011. ... opowieść o przyrodzie Chorzowa, s.: IV (okładka). W: Grzegorek G. (red.) Przyroda. Chorzów. Wydawnictwo Prasa i Książka Grzegorz Grzegorek, Katowice, ss. 95.

2015

Parusel J. 2015. ... opowieść o przyrodzie Chorzowa, s.: IV (okładka). W: Grzegorek G. (red.) Przyroda. Chorzów. Wydanie II. Wydawnictwo Prasa i Książka Grzegorz Grzegorek, Katowice, ss. 96.

Parusel J. B. [2015] Zachęcam czytelników ..., s.: IV (okładka). W: Dziki Hajmat. Wyd. Gmina Piekary Śląskie, Piekary Śląskie, ss. 200.

Wydawnictwa multimedialne popularnonaukowe

2002

Romeyko-Hurko K. (red.) 2002. Ochrona Polskiej Przyrody. Regionalny Ośrodek Edukacji Ekologicznej, Kraków. [Parusel J. B. 2002. Opisy form chronionych: Babiogórski Park Narodowy]. [płyta DVD].

2009

Parusel J. B. 2009. Rezerwat przyrody w obliczu zagrożeń. Sprawozdanie z kampanii informacyjnej o jubileuszu 25-lecia rezerwatu „Ochojec” w Katowicach (1982-2007). Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice. [płyta DVD].

Fot./Photo by J. B. Parusel

Summary

Upper Silesian Nature Heritage Centre

25 years in the service of nature conservation (1992-2017)

Summary

Jerzy B. Parusel

The end of 2017 marks the 25th anniversary of the establishment of the Upper Silesian Nature Heritage Centre.¹ The principal jubilee celebrations took place on the 16th of May 2018, when the scientific seminar “Concept of nature conservation in the service of a democratic society: yesterday, today, and tomorrow” was organized, under the honorable patronage of Wojciech Saługa, the Marshal of the Silesia Province. At the seminar, held in the historic hall of the Silesian Parliament in Katowice, a report was presented summing up the main fields of activity of the Centre in the years 1992-2017. It covered documenting the knowledge about nature by the Centre, scientific research, nature conservation, environmental education and disseminating the knowledge about nature, all illustrated by synthetic statistical summaries (Parusel 2018b).

In this jubilee context, a special issue of the *Nature of Upper Silesia* magazine (No. 93/2018) was prepared, presenting to the people of Silesia the achievements of the Centre in carrying out its statutory activities. Moreover, a more complete documentation of the Centre’s activities in the years 1992-2017 was compiled in the form of a report. Before I encourage the readers to study the report, I wish to briefly outline the history of the Centre² and its establishment, and the most important achievements of the institution headed by me.

The Upper Silesian Nature Heritage Centre was established by Wojciech Czech, the Governor of the Katowice Province, by Order No. 204/92 of the 15th of December 1992 (Fig. 1.1), defining the organizational by-law and granting 12 job positions to start operations. This document was altered by Order No. 154/94 of the 22nd of November 1994 (Fig. 1.2) that reduced the number of positions to 8. According to the orders and the Centre’s by-law, the Centre is a state-financed institution appointed to study, document, protect, and forecast the condition of nature in Upper Silesia. To this day, it remains the only provincial institution of this kind in Poland.

The first director of the Centre was Henryk Kasza, PhD, employed at the Hydrologic Station of the Department of Hydrobiology of the Polish Academy of Sciences in Goczałkowice, who resigned from his position in October 1994. On the 26th of November 1994, the Governor of Katowice appointed to this role Jerzy Parusel, MSc, previously employed at the Babia Góra National Park (Parusel 1997).

¹ In 2014, on the occasion of the 20th anniversary of Centre’s operations, the national conference “Regional red lists in conservation of natural resources: their role, condition, and needs” was held (Parusel 2013; 2014a,b,c; 2016a,b; 2017; Sokół 2014).

² The introduction does not cover the activities undertaken in order to establish the Centre in the period between the 15th of December 1992 - the 26th of November 1994 and the efforts made by the Governor of the Katowice Province prior the decision to establish the Centre in 1992. Therefore, this period requires an examination based on archival documentation of the former Provincial Office in Katowice.

Until November 1994 the Centre did not formally begin its statutory activities. In December 1994 the necessary administration and legal measures were taken in order to launch the institution's operations. Thanks to the help of the Vice-governor of the Katowice Province, the Centre obtained the office space located at Wita Stwosza 31 in Katowice. Its renovation and furnishing began shortly. The very same month, first employees were hired. The Centre was later forced to leave the office at Wita Stwosza due to change of ownership of the property. In October 1997 a new office was procured, at Św. Huberta 35 in Katowice, in the Institute of Forest Research, and was used as the Centre's office until March 2017. Since April 2017, the Centre's office has been operating at Graniczna 29 in Katowice.

As a result of the administrative reform of Poland, effective the 1st of January 1999, the Centre, by virtue of the ordinance of the Prime Minister of the 25th of November 1998 (Dz. U. [Journal of Laws] 1998, No. 147, item 965), was handed over to the Province of Silesia. By Resolution No. I/51/5/2002 of the Silesian Regional Assembly of 17 June 2002, the provincial self-governing organizational unit called Upper Silesian Nature Heritage Centre was granted its by-law (Fig. 1.3). The Centre is supervised by the Department of Environmental Protection of the Marshal's Office of the Silesia Province. Pursuant to § 6 of the Centre's by-law, the statutory goal of the Centre is to act in favor of all living and non-living nature of Upper Silesia by collecting knowledge about it, by scientific, protective, and educational activities, in order to preserve the region's identity and the role and significance of its nature.

The first organizational structure of the Centre was defined in the Internal Regulation of the Centre's Director (No. 4/95 of the 13th of October 1995) regarding the temporary organizational structure of the Upper Silesia Nature Heritage Centre. The following departments and self-contained positions were created: Department of Nature Documentation, Administrative Unit, chief librarian, education and publishing officer. Currently, the Centre's organizational structure is as follows: Department of Nature Documentation, Laboratory of Natural Information, and self-contained positions of chief accountant, administrative assistant, and administrative officer.

The Centre's activities are conducted in the four areas defined in the by-law: documenting the knowledge about nature, scientific research, nature conservation, environmental education and disseminating the knowledge about nature. The Centre's activity for the years 1992-2017 in figures is presented below (Parusel 2018a), and more detailed data is provided on the further pages of this report.

The documentation activity of the Centre, carried out in the form of databases, amounts to the total of 105,886 records about biodiversity, 3,781 records about protected areas, and 2,306 records about areas worth protecting, 696 records about active protection and 98 records about nature monitoring, 3,384 records about nature trails and ecological education centers, and 797 other records about nature. The natural bibliography includes 16,712 bibliographic items, with 8,723 bibliographical notes prepared. The bibliography of the Pszczyna's European bison contained 2,013 items, of which 1,400 published.

During the 25 years of operation, the Centre's staff pursued 95 research topics, including 35 long-term ones. These studies were published in over 300 scientific papers and announcements and in nearly 400 popular science articles and announcements, in national and foreign journals and publications.

In the years 1995-2017, the Centre undertook a total of 3,001 pro-conservation measures. It issued 1,159 opinions, prepared 429 studies and releases, conducted 357 field inspections, performed 243 interventions, carried out 235 actions in the field of active protection, participated in 217 councils and meetings, conducted 102 nature inventories, provided 135 consultations, and filed 124 proposals and motions regarding nature conservation³.

In the years 1996-2017, a total of over 1,000 educational activities were carried out, including 503 field workshops, 618 lectures, 13 competitions, and 11 exhibitions. Over 34,000 people participated in those events, mainly school-age children and youth. The task of disseminating knowledge is also carried out by running websites and social networks.

In the years 1995-2017, the Centre published 5 titles of continuous publications (periodicals and serial publications – in total 126 volumes and issues), 20 volumes of non-serial publications, 2 multimedia publications, and 4 posters.

Up to the year 2017, the Library collection contained 11,639 volumes of publications, cartographic materials, and special items, and 1,402 electronic publications, as well as 25,450 elements of the photographic collection.

In April 2018, the Centre was awarded the Golden Honorary Badge for Merits for the Silesian Province, which was presented during the jubilee seminar to the director of the Upper Silesia Nature Heritage Centre by the Chairman of the Silesian Regional Assembly, Stanisław Gmitruk.

On this jubilee occasion, I wish to sincerely thank the Provincial Office in Katowice, the Katowice Regional Assembly, the Silesian Regional Assembly, the Provincial Administrative Board, the departments of Environmental Protection and of Rural Areas and Regional Development, and the Spatial Planning Office for their cooperation in pursuit of the objectives and statutory tasks of the Upper Silesia Nature Heritage Centre.

The Centre's anniversary is, most of all, the anniversary of its staff members. I would like to warmly thank all those who have worked for the Centre throughout the years – their day-to-day work, ideas, sensitivity, and love for nature have resulted in the actions documented in this report.

Bibliography

Parusel J. 2014a. 20 lat działalności Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, pages 8-11. In: Parusel J. B. (ed.) Regionalne czerwone listy zagrożenia w ochronie zasobów przyrody – ich rola i znaczenie oraz stan i potrzeby. Konferencja naukowa, 26 listopada 2014 r., Katowice. Streszczenia referatów i posterów. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 1997. Sprawozdanie z działalności Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w latach 1994-1997. *Natura Silesiae Superioris*, 1: 79-86. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Parusel J. B. 2013. 20 lat działalności Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. *Przyroda Górnego Śląska*, 71: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

³ Additionally, as part of the statutory activities of the Centre, further 296 actions were taken, including: 211 conducted studies and releases, 51 inventories, 14 consultations, 12 issued opinions, 8 councils and meetings held (3,297 in total).

- Parusel J. B. 2014b. Jubileuszowe konferencje naukowe w Katowicach. Przyroda Górnego Śląska, 78: 15. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Parusel J. B. (ed.) 2014c. Regionalne czerwone listy zagrożenia w ochronie zasobów przyrody – ich rola i znaczenie oraz stan i potrzeby. Konferencja naukowa, 26 listopada 2014 r., Katowice. Streszczenia referatów i posterów. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, pages 67.
- Parusel J. B. [2016]a. 20 lat działalności Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. Biuletyn Komitetu Ochrony Przyrody PAN, 5-6/2014-2015: 266-269.
- Parusel J. B. [2016]b. Konferencja naukowa „Regionalne czerwone listy zagrożenia w ochronie zasobów przyrody – ich rola i znaczenie oraz stan i potrzeby. Biuletyn Komitetu Ochrony Przyrody PAN, 5-6/2014-2015: 261-265.
- Parusel J. B. (ed.) 2017. Regionalne czerwone listy zagrożenia w ochronie zasobów przyrody – ich rola i znaczenie oraz stan i potrzeby. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice, pages 230.
- Parusel J. B. 2018a. 25 lat w służbie ochrony przyrody. Przyroda Górnego Śląska, 93: 2. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- Parusel J. B. 2018b. Seminarium naukowe z okazji 25-lecia Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. Przyroda Górnego Śląska, 93: 3. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.

Websites

- Sokół K. 2014. Relacja z obchodów 20-lecia działalności Centrum.
<http://www.cdpgs.katowice.pl/przeglad-aktualnosci/281-relacja-z-obchodow-20-lecia-dzialalnosci-centrum>
Accessed: 05.10.2018

Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska zostało powołane przez Wojewodę Katowickiego, Wojciecha Czecha, Zarządzeniem Nr 204/92 z dnia 15 grudnia 1992 roku, które nadało również statut tej jednostce. Dokumenty te zostały zmienione Zarządzeniem Nr 154/94 Wojewody Katowickiego z dnia 22 listopada 1994 roku. Zgodnie z zarządzeniami i statutem, Centrum było państwową jednostką budżetową powołaną do badania, dokumentowania i ochrony oraz prognozowania stanu przyrody Górnego Śląska. W związku z reformą administracyjną kraju z dniem 1 stycznia 1999 roku Centrum zostało przekazane Województwu Śląskiemu Rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 25 listopada 1998 roku. Uchwałą Nr I/51/5/2002 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 17 czerwca 2002 roku został nadany statut wojewódzkiej samorządowej jednostce organizacyjnej o nazwie Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. Nadzór nad Centrum wykonuje Wydział Ochrony Środowiska Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego.

Celem Centrum jest działanie dla dobra przyrody nieożywionej i ożywionej Górnego Śląska poprzez gromadzenie o niej wiedzy oraz działalność naukową, ochronną i edukacyjną, aby zachować tożsamość regionu oraz rolę i znaczenie jego wartości przyrodniczych (§ 6 Statutu Centrum).

W kwietniu 2018 roku Sejmik Województwa Śląskiego wyróżnił Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska Złotą Odznaką Honorową za zasługi dla Województwa Śląskiego.

